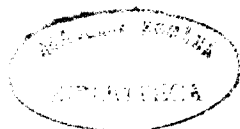

ION D. SÎRBU

ADIO, EUROPA!

roman

Volumul II

CARTEA ROMÂNEASCĂ

1993

LM 1629399

1755299
Coperta : VASILE SOCOLIUC

Profesorul Candid, fără soția sa, pleacă în delegație de familie. Cine e șoferul camionului și cum decurg afacerile cu ouăle bulgărești stricate. Alțăm astlel care e diferența între un țigan șmecher și un colonel cinstit și cum a scăpat de diavolul misticismului soția tovarășului Popescu. Ce este, ce ar trebui să fie victimologia, ce este, ce n-ar trebui să fie dialectica. E-cumenismul unui cinstit șofer de cursă lungă. Camionul nostru este urmărit. Cum se poate slrși apologia unui Socrate al zilelor noastre. Misterioasa apariție --- din pământ, din iarab verde --- a unui distins pescar amator. Care se dovedește a fi o veche cunoștință a croului nostru.

Cerc se-nchide, cerc se deschide. Obsesia morfologică a culturii noastre, care sufletește (ca stare și alinare afectivă) poate că se ondulează în spațiul deal-valle, bine-rău, noroc-nenoroc, ca destin și ființă, ca rost și devenire spre moarte, are cu siguranță drept emble-mă și simbol spirala orizontală ce se închide într-un singur punct. Ține Olimpia acasă, în bucătăria ei, citeva blide de Oboga, frumos smălțuite : singura decora-ție a acestor farfurii bine arse este o linie subțire ce se închide într-o spirală de o mare discreție și finețe. De departe, pare că e vorba de cercuri concentrice. Dar nu : ceea ce ni se arată ca o învîrtire de nevăzute plane-te în jurul unui buric sacru nu este decît fie ieșirea din neantul acestui punct misterios și ațergarea călmă spre neantul unde se termină fundul farfuriei, fie sosi-rea din neantul infinit și înscrierea pe o melcoidă în-șurubare, din ce în ce mai mică, spre miezul unde obo-sește penelul olarului sau răbdarea Deusului oțios. Din paleolitic, această spirală e prezentă, mereu prezentă :

ISBN 973-23-0328-X
973-23-0322-0

șarpele frumos incolăcit, dar al cărui cap nu se vede și nici coada: sentimentul paralei al fatalității ce ne învîrte în cerc, dîndu-ne iluzia veșnicei întoarceri, dar de fapt minîndu-ne pe o subțire cărare spre nu știm unde... Ciudat. În tot acest timp Isarlik, ca simplu punct licurici în haos, m-am învîrțit, cu Limpi de mină (ea fiind lumina mea de licurici), în cercuri concentrice în jurul dragostei noastre (care, vorba Profetului, nu este decît Singurătate și Moarte); abia acum, spre sfîrșitul acestei metafizice tiribombe, dîndu-mi seama că nu de cerc e vorba, ci de o spirală ce se tot strîmtează, în căutarea geometrică a punctului final, realizam, cu ridicolă și dureroasă luciditate, că nici unul din noi nu a ieșit din cetate, că nici prin gînd nu ne-a trecut să ne schimbăm traiectoria... Inerție, lene, fatalitate? Frîne mintale, impotențe de voință sau imaginație? Cine știe...

Eram îmbrăcat „ca de excursie”. Pielea mea se bucura de cămașa în carouri și jerseul „sare cu piper” (pe care Olimpia mi-l croșetase în primele luni ale conviețuirii noastre); de bascheții noi în care îmi simțeam picioarele amintindu-și de vremea cînd, alergător de mare viteză fiind, ajunseseam extremă dreaptă într-o echipă de fotbal la care se închinau magic toți minerii din valea unde am văzut lumina zilei.

Așteptam o anume mașină de ocazie, aranjată de năzdrăvanul nostru nepot, Marin: ea nu sosea, ceva intervenise în ultima clipă. Limpi dăduse telefon unde trebuie: întîrzie, soțul e la spital, trebuie să-l aducă acasă. În așteptare, îmi dădea toate sfaturile posibile, insistînd mai ales asupra celor legate de cretina mea naivitate și încredere în oameni. „Să nu faci confesii nimănui pe drum, îmi spunea ea, să nu te miri de nimic, să ascuți de Moșu nostru, dacă ne-a chemat știe el de ce și cu ce scop: să-i povestești pățania noastră cu Tutilă-Nașul, dar să nu exagerezi nimic, nu e cazul să-i cerem ajutorul. Deocamdată. Să-i spui că mi-e dor de el, că-l visez des, că Anca și Petrică îi seamănă. Să ai grijă de grădină, tușa Sofia e bolnavă, tușa Maria bate minăstirile, e cam zăludă, dar încolo ar fi sănătoasă, ne-ngroapă pe toți...”

Acum tăceam. Marin era fugit după altă mașină, stăteam amîndoi sub un castan (în bețivă înflorare), nu vorbeam, ne țineam numai de braț, ferindu-ne să ne privim în ochi. Simțeam o strîngere în jurul inimii — Limpi avea privirea ei de Țarigrad — simțeam prin pori, prin străfundul ochilor, grijile pe care mi le ascundea. (Grijile, la noi, fiind de totdeauna soliile unui pericol ascuns). Cu mîna ei prelungă („theotocopolă”, îi spuneam, cînd voiam s-o enervez), cu profilul ei de bazi-lee crescută în minăstiri și miracole, cu ochelarii ei de cobră sacră, mi se părea tînără, foarte tînără. Și foarte tristă. Ea era Rostul meu, îmi ținea loc de bibliotecă, editură, catedră universitară. Îmi mîngîia ghipsul (ce abia se zărea de sub mîneca *rabatu* a jerseului), priveam amîndoi gureșele vrăbii — și un strop de veșnicie veche, romantică și desuetă, se strecura, precum culorile prăfuite ale unui pastel anonim, în cîmpul liric al duo-ului nostru. Auzeam pe dinăuntru concertul pentru violoncel și orchestră al celui rus, Șostakovici, pe care îi iubeam amîndoi. Strada pe care așteptam mașina ce trebuia să mă ducă spre satul ei de baștină era una de margine, pietruită numai, încadrată de case vechi, sco-rojite, amintind un secol de haotică balcanie, antigeometrică, antifaustică, antistatală. În dezordinea nici unei alinieri, întrezăream semnul unei indisciplinate tifnoase și rebele. „Vocația noastră, o spunea Napocos cu mulți ani în urmă, este prin excelență, anticivilizatorie, fînciar și fatal organic-culturală.”

— Păcat, continuai cu voce tare, păcat că dintr-o tîrzie primăvară, în care am putut întrevedea cît de talentați și de greco-latini suntem, istoria asta afurisită ne-a săltat direct într-o preiarnă urîță și fără de sfîrșit: din *Spätfrühling*, ar zice Spengler, direct în *Vorwinter*, surîndu-ni-se un *Sommer*, de care are nevoie orice împlinire...

Limpi rîse ușor, îmi sărută urechea buclucașă (fiind cu mereu „într-o ureche”), apoi îmi arătă o figură bizară ce se rostogolea în direcția noastră.

— Iată-ne Sommerul, îmi șopti. Fii atent, nu scoți o vorbă: în probleme de familie și politică, eu sunt cea care informează și dezinformează...

Sommerul ce venea alergînd (deși era rotofei și bătrînior) nu semăna, bine-înțeles, cu cel cu care Limpi tăinuise în grădina edenică a bisericii Sfîntu Gheorghe. Aceluia i se refuzase pașaportul, era un iudeu tragic, păgubos : cînta din vioară între un cocoș ridicol și un măgar roșu, tot ridicol. (Ce mi-e Vitebskul, ce mi-e I-sarlikul ! Ghetourile toate seamănă între ele.) Cel ce venea tropotînd spre noi era și nu era un Sommer ; după părerea mea, era dublura celui alt : părea fericit, gesticula ca un om ce mulțumește unor nevăzute stihii pentru darurile sau aplauzele ce le primea. Auzeam gîfîitul lui, abia cînd se mai apropie puturăm să-i zărim și niște lacrimi grele ce păreau a fi cauzate de cutotul altceva decît risul macabru sau plînsul levit.

Frînă brusc. Ne privi ca pe niște străini : trecu apoi, în diagonală, pe celălalt trotuar.

— Nu ți-e bine, domnule Sommer ? îl apostrofă Limpi, surprinsă și îngrijorată de gestul lui.

— *Wi iz ghit far idn ?* ne răspunse el în limba lui. Unde e bine pentru un evreu ? Apoi, îndepărtîndu-se grăbit, ne strigă fără să se întoarcă : „Feriți-vă de pescari !” și dispăru după colț.

— E nebun, am zis eu : dar nu eram deloc convins.

— E innebunit, îmi spuse Limpi. Ce-o fi vrut să zică cu acel : „feriți-vă de pescari !” ?

Un camion de greu tonaj, bine întreținut, venea cu viteza întii spre noi. Cabina șoferului părea o expoziție națională de kitsch-uri șoferești, multicolore. („Primul lucru pe care îl face un țaran, îmi explicase mie Limpi odată, ajuns muncitor, la oraș sau la sat, este să-și vopsească țipător toată fațada casei : în timp ce la «vatra» lui de acasă a lăsat în urmă o arhitectură de o sobrietate clasică, filtrată de milenii, alb, albastru, lemn cioplit, icoane pe sticlă, scoarte ultrarafinate, de îndată ce se vede «în cîmpul muncii» — să fim înțeleși, cuvîntul «cîmp», aici, vine de la cîmpul magnetic, cu acele pilituri de fier ce se aliniază sub presunea magnetului, și nu de la cîmpul cu flori și fluturi —, ca întors pe dos, începe să vopsească, să împodobească, să se înțîgâneze în toate, cu o viteză ce pare aproape o vrăji-

torie.”) Șoferul era nebărbierit, uns, fuma în neștire : încolo, tipul de tată comsecade și sever, cu privire francă, un profil de monedă, ochi obișnuiți să vadă și să gîndească. De lîngă el, ca o aglă zvirlugă, sări nepotul nostru, Mărin.

— Gata, aranjai. Vă trecui și în foaia de parcurs. Nea Bura are drum spre Ponoare, are să vă lase nu departe de casa Moșului. Nu trebuie să-i plătiți, e prietenul meu, lucrează în trustul nostru, om de comitet, nici o grijă. Desagii ăștia — trimiți și eu ce pot bătrînilor noștri —, de la șoseaua unde vă lasă Bura are să vi-i care un unchiaș al meu. E nițel șui. Il cheamă Vasile. Stă în colț la șosea, așteptîndu-l acolo pe bunul Dumnezeu...

Mă urcai lîngă șofer. Mărin încerca să-mi explice unde e casa Moșului, Limpi îi spunea „n-are rost, o știe pe dinafară, i-am desenat și o hartă : a nimerit el cu oiștea-n Stalingrad și cu nuca-n Gherla, cum n-are să nimerescă tumna la casa unde fusăi ridicată la grindă”...

Mașina porni. Deodată, întorcîndu-mă să le fac, lui Mărin și Olimpiei, convenitele semne de rămas bun, mă trăsni, dinspre întuneric, un fel de durere nervoasă în pieș. Se rupea ceva în mine : Limpi mi se părea că plutește pe o apă mare, că se pierde topîndu-se, încîndu-se. În cabină mirosea puternic a păcură arsă, plopii ce ne încadrau drumul nu-mi spuneau nimic. Culoarele dispăruseră, prin parbriz vedeam derulîndu-se un anost film în alb-negru, o șosea abstractă și stupidă ca orice nebunie. Toată viața noastră ne-am mișcat în cerc, în spirală, în jurul nefericirii și al casei noastre ; iată-mă acum proiectat în afară, ca un sputnik rebel, plecat haihui să exploreze și ce e dincolo de planeta albastră.

Imense cartiere de blocuri absolut identice, neterminate și deja îmbătrînite, îmi transmiteau sentimentul coșmaresc al unei lumi ce se încazarmează definitiv. Iată o masă de oameni — de furnici, de lăcuste sau omizi — stînd claie-grămadă, unul lîngă celălalt, unul peste celălalt, și totuși atît de străini unul față de celălalt. În satul vechi, din care ni se trag categoriile fizice și metafizice, îmi spunea Limpi, fiecare om știa

totul despre toți; satul era o ființă organică, vie și neploritoare, grație tradiției, ritualurilor, învecinării; în blocurile noi, nimeni nu cunoaște nimic despre cei cu care își împarte rația de spațiu pe verticală și orizontală. Știm că fiecare scară își are „plombele” sale, dar habar nu avem cine sunt aceștia. Ne trăim viața ca și când am fi în pustie sau la munte, legea ce ni se impune nu este biblica iubire a aproapelui, ci ignorarea și suspectarea pînă și a prea-aproapelui. Dacă vecina noastră de palier, pe care nici nu știm cum o cheamă și unde lucrează, vine de două ori să ne ceară politicos o lingură de bicarbonat sau un chibrit, a treia oară nu-i deschidem, prin ușa doar crăpată îi spunem ritos că suferim de nervi și insomnii, că să ne ierte, dar o rugăm să nu ne mai deranjeze...

Și totuși, latini fiind, nu putem trăi fără să povestim. Șoferul Bura, după ce mă cîntări de mai multe ori (cu acel ochi al psihologului de cursă lungă), își dă seama că sunt un nenea cumsecade, blînd, mintos, de modă veche. Necuplat cu centrala. Mă bătu pe umeri vesel (asta însemna că trecui cu bine examenul său de admitere), își aprinse cu o singură mină o mărășească umezită cu limba și-mi zise cu mare încîntare:

— Ce crezi că transportăm, iubite domnule profesor? N-ai să ghicești. Camionul acesta e de cinci tone, noi plimbăm de pomană cinci mii de ouă. Le plimb de un an, afacerea e rentabilă, cîștig o sută de lei peste salariu la fiecare drum: bașca ce-mi mai pică de la „însoțitorii” ce-i am trecuți oficial în foaia de parcurs. Soția mea, cînd vin, tot la trei zile, să mă culc acasă, plînge și se vaită: „Bărbate, bărbate, îmi zice, cînd ai să scapi tu de ouăle astea bulgărești? Ai doi copii, dacă te prind, dacă se prinde cineva, gherla te mîncă...” Am toate actele în regulă, lucrez la ordinul șefilor mei, tot ce fac se încadrează și în lege, și în decret. Toată lumea e mulțumită, de pe urma drumurilor mele se căpătuiesc și niște șmecheri, cu iscălituri și ștampile oficiale grele...

— Nu înțeleg: ce e cu ouăle acestea?

— Povestindu-vă toată tărășania, eu nu-mi fac decît datoria față de adevăr: mă justific față de mine în-

sumi, sperînd că, doar-doar, într-o bună zi, vreun deștept mai cu clonț se va prinde și va striga undeva, într-o sedință mai babană: „Huo! Fraților, ne furăm singuri căciula!...” Iată cum s-a pornit vicleimul acesta. Sus de tot, unui ministru, mare iubitor al satelor noastre, i-a venit următoarea idee: să nu se mai vîndă nici unui țaran ciment, cărămidă sau tablă de acoperit casele, decît dacă respectivul prezintă dovada că e la punct cu zilele-lumină și cu norma la CAP, dacă are dovadă că a făcut contractări de animale cu statul și dacă — fii atent, domnule profesor — a achitat jumătate din costul cumpărăturii cu ouă din cuibarele sale individuale. Cu ouă deci, ce trebuie să fie predate direct la cooperativa din satul respectiv. Să zicem că dumneata ești un țaran căruia îi plouă în casă. Zici: „Femeie, trebuie să cumpărăm de la stat o sută de metri pătrați de tablă zincată”. Buun! Te duci la președinte, îl ungi cu ceva, el îți eliberează dovada că ai executat toate zilele-muncă, fiind și fruntaș pe brigadă. Te duci apoi la primărie, împingi și acolo ce trebuie și-ți scoți o altă dovadă cum că te-ai înscris cu doi viței, o mie de litri lapte gras și douăsprezece oi mature. Cu aceste dovezi vii la oraș, la tovarășul Pandelică: acesta, dacă e bine dispus și dacă știi să-i cînti imnul buzunarului său, te îndrumă la un depozit TAPL, unde, făcînd cu ochiul casierului, achiți frumos și legal costul a cinci mii de ouă, plus transportul, plus regia, plus asigurarea ADAS. Aici, intru eu pe fir: mă cheamă tovarășul Ionete, îmi înmînează foaia de transport, indicîndu-mi satul și cooperativa din județ unde, chipurile, țaranul doritor de tinichea va achita cele cinci mii de ouă, obținînd astfel chitanța cu care, în sfîrșit, poate cumpăra ce-i trebuie... Dar asta e deja o altă aventură. Eu merg cu ouăle achitate de țaranul fruntaș Stan Păpușă, le predau la cooperativă, nu le numără nici dracu, deși ele sunt ambalate perfect, în cuibare de plastic, cîte douăzeci pe fiecare platou. Facem formele de primire, apoi mi se dă un ordin să vărs aceste ouă la depozitul central, în contul normei respectivei cooperative sătești. Le aduc înapoi, neatînse: nici nu le descarc, stau o noapte acasă, apoi aceleași ouă le car în

alt sut, la altă cooperativă, și așa mai departe. Treaba merge, norma se îndeplinește, noi cu drag muncim. Toată lumea e mulțumită: statul vinde niște ouă rebutate, cooperativa sătească își face norma de achiziții de ouă de la gospodăriile individuale, depozitul nostru central vinde și primește marfă, mașina mea circulă cu un beneficiu de sută la sută: pe parcurs, cel puțin zece funcționari de tranziție își primesc fiecare bacșişul legal. „Salariu social” — așa se cheamă mai nou câştigul ilegal, cu acte legale. Eu, simplu executant, iau o sută de lei la dus, altă sută la întors, nu ar trebui să mă doară capul. Totul e o hoție în lanț, totul e, totuși, o hoție legală, necesară, altfel nu se poate ajunge la materialele de construcție.

— Nu cumva țăranul căruia îi plouă în casă plătește el toată gogoneața asta?

— Nu prea. Țăranii nu au bani, ei își repară casele cum pot. De obicei, în spatele așa-zisului țăran cooperativ stă ascuns cineva care are bani cu ghiotura. Acesta îl cumpără și pe țăran, care, mai pe nimic (de multe ori, însuși titularul operațiunii habar nu are că a făcut cerere să-și repare casa), își vinde numele, curtea, actele cuiva care, clădindu-și vilă maură, îl finanțează gras. Eu umblu mult: sărăcia generală e uriașă, la sate sunt bătrâni care se sting de foame, trei sferturi din țăranimea care mai este trăiește din maximum cinci sute de lei pe lună. Și nici atât. Și totuși, în timp ce vechile case și gospodăriile se năruie și se destramă, vilele de lux se ridică una după alta, din te miri ce și plătite peșin de te miri cine. Cărămidă a-ntâia, var și ciment ca pe vremea strămoșilor, lemn și tocărie numai de esență tare... Înăuntru, covoare, mobilă sculptată, florentină, oglinzi de Veneția, cristale și picturi de litoral. Bucătării nemțești, trei aragazuri și o bucătărie de vară pentru rudele sărace. Gard de fier forjat, marchize curcubeie din sticlă colorată adusă de sirbi prin contrabandă. Garaje, două... Există o țară care moare de foame și frig pentru că nu are, și altă țară care moare de griji și camuflaj pentru cât de mult are. Unii fură, alții îndură. Unii se spetesc, alții se căpătuiesc. Eu cred că procentul celor cărora la noi le mer-

ge foarte bine, al celor îmbogățiți la nivelul nostru, este egal cu procentul de burjui din orice țară capitalistă. Cu singura deosebire: că ăia se îmbogățesc în cadrul unor legi, sub ochii statului și ai poporului, pe când la noi, cei care adună adună în afară de legi, pe ascuns, ochiul chior sau chiorit al autorităților. Cunosco o circumferință de țară — mai trag la ea când nu mi-e somn —, are în dulap cinci mantăi de piei rare: vulpi albastre, nurci, tigri siberieni, castori de Alaska. Nefericirea ei e că nu are nici când și nici unde le îmbrăca — așa cum nici proprietarii necunoscuți ai acestor vile pustii nu au, deocamdată, nici interesul și nici curajul să se mute într-însele și să se bucare de ele. Dușmanii proprietății așteaptă niște vremuri care să le garanteze proprietatea.

— Și cu ouăle ce le cari mereu ce se întimplă? Nu se strică?

Bura băgă mina liberă în sertarul cu acte ale camionului și scoase de acolo un ou frumos și întreg.

— Iată ștampila bulgărească, iată oul, auzi-l cum sună pe dinăuntru. De vechi ce este, gălbenușul a ajuns bilă de oțel, ai putea să-l folosești la o fabrică de rulmenți. Ouăle acestea, exportate de bulgari în Grecia, au fost refuzate de greci. Nu știu cum bulgarii sau grecii le-au băgat pe gît alor noștri — și un vapor ce se întorcea din Salonic sau Pireu, între alte lucruri folosite, ne-a căpătuit și cu un milion de ouă bulgărești, stricate de pe atunci. Trustul central a împărțit paguba pe centrale de regiuni, acestea au repartizat-o pe depozite de județe. Fiecare șef de depozit s-a descurcat cum a putut. Eu — fiind un vechi și cinstit membru de partid, făcînd și parte din comitetul oamenilor muncii, m-am ridicat la cuvînt, protestînd împotriva plimbatului birocratic al acestor ouă stricate. Am fost repezit, pus la punct, șeful meu mi-a zis să mă gîndesc la copiii mei, la mașina mea, la economia de carburanți și la rentabilitatea camionului meu pe kilometrul de tonă transportată. Există rațiuni de stat care ne obligă să facem să circule aceste ouă clocite. Circulă ele, circulă și banii, relația între oraș și sat devine mai activă, oul e valuta forte a satelor noastre; comerțul socialist își

are clădăniile sale, nu e cazul să descoperim noi, acum și alci, cine a fost deșteptul cu capul în nori care și-a putut imagina că un țaran cinstit, doritor de a-și acoperi casa cu tablă zincată, poate să predea deodată la cooperativă cinci mii de ouă, produse proaspăt de cele zece găini chioare ce le mai are în gospodăria sa. Absolut toată lumea știe cum decurge afacerea asta — sunt chiar invidiat că am pus mina pe un traseu rentabil și sigur — nimeni, dar absolut nimeni nu are interesul să pună capăt acestui scrinciob al nebunilor. Avem comenzi pe o lună înainte (județul e mare), șeful meu se gândește cum să procure de undeva niște ouă robutate, aș deveni și mai rentabil dacă mi s-ar atașa o remorcă...

— Permite-mi, frate Bura, să te întreb totuși ceva: ce se întâmplă cu un țaran-țaran care are într-adevăr nevoie de tablă, cărămidă, var sau ciment? Fără să fie afacerist, fără să aibă în spate un milionar care să-l finanțeze!

— Sunteți unchiul lui Marin, el mi-e vechi prieten, am jucat la nunta lui. Vă spun. Sunt copil de țaran, am și eu pe acilea, nu departe, o casă veche cu doi bătrâni neputincioși în ea. Casa se cam dărîmă, părinților mei le dau cinci sute de lei pe lună (tata are o pensie de șaptezeci și nouă de lei, vă jur: costul unei pîini și al unui kilogram de salam). Cînd apuc, le mai duc cîte un sac de mălai, ulei, zahăr, paste făinoase. Și lapte praf: laptele la țară, ca și pîinea, au ajuns produse exotice, ca lămîia sau piperul. Dacă tata vrea să-și acopere casa veche — chiar dacă ar obține dovezile acelea foarte scumpe —, nu are de unde să plătească povestea asta cu cele cinci mii de ouă predate la cooperativă. El are doar două soluții: ori vine, plin de bani, la intrarea în depozitul din Isarlık și acolo găsește tot ce-i dorește inima, ori se aranjează pe lîngă o uniformă cu epoleți grei și, sub aripa legală a acestuia, cumpără la negru tot ce-i trebuie.

— Iartă-mă, nu am înțeles nimic. Sunt greu de cap.

— Sigur, pentru un om neumblat e și greu să înțeleagă. Ascultați-mă atent, imediat vă voi lămuri. În

jurul Isarlikului sunt pe puțin 30—40 000 de țigani hoți și deștepți. Aștia nu lucrează, nu semnează în nici o condică. Nici nu defilează, nici nu colizează, dacă eu, ca membru de partid, aș fi „cel mai bun dintre cei mai buni”, pe el îl doare în cot dacă e considerat a fi „cel mai rău dintre cei mai răi”. Țiganii aștia, deși sunt plini de bani și de aur, stau intenționat în colibe și bordeie, într-o murdărie și o mizerie vecine cu ciurma. Se lățește orașul, se trag și ei mai spre luncă, la margine. Pe la spate, „provoacă” ei o comisie care să vină să vadă cît de mizerabil trăiesc. Vin cinci iscălituri grele, stabilesc că sunt o rușine a secolului, că sunt inadmisibile murdăria și mizeria în care locuiesc, ca animalele în sclavagism. Li se trasează planul de urbanizare, sunt obligați să-și clădească stradă, canalizare, case: să devină, cu alte cuvinte, proprietari de case aliniate și numerotate. Buun. Pe chestia asta țiganul merge la depozit și acolo, avînd el buletin de oraș, plus autorizație de construcție, cumpără cu bani peșin tot ce crede că se cere pe piață. Nu ridică marfa — achită doar prețul și reține bonul de la casierie. Apoi iese în fața depozitului. Își aprinde un Kent și, ca un boier ce este, așteaptă. Vine tatăl meu, cu banii muncii de mine, cu căruța împrumutată de la un vecin, vine și-i zice: „am nevoie de cinci mii de cărămizi și de o sută de metri pătrați de tablă”. Țiganii — sunt vreo zece-douăzeci, lucrează împreună ca un trust — se înțeleg între ei care anume să-l servească, cu cît, în ce condiții. Tata plătește cu patru lei cărămida pe care, să zicem, țiganul o ia, la preț oficial, cu un leu bucată. Și e și bucuros de afacere. Nu rideți, acesta-i adevărul! Pe deasupra, cu caii și căruța lui, înainte de a pleca spre satul său, la 30 de kilometri departe de oraș, conform contractului de la poartă, mai face două drumuri pentru nevoile locale ale nobilului intermediar. Țiganul cîștigă, dintr-o lovitură, cît cîștigăm eu și nevastă-mea în trei luni, iar tata, care are două răni din al doilea război mondial, fiind și flul unuia de muri eroic la Oituz, fiindcă nu are buletin de oraș și nici ouă de țară, devine clientul supus și căruțașul benevol al unui Căbulea cu cercei în ureche. Care nu-și face casă nouă: nu e el prost!

Are acum bani să plătească o nouă comisie de urbanizare care să vină și să... De ce vă mirați? V-a dat Marin o desagă plină de piini: deci dumneavoastră, care nu sunteți țaran, duceți piine unor țărani, urmași ai pandurilor marelui Tudor. Cum stăm, domnule profesor, cu „tagma jefuitoarelor”? Cine mai este astăzi „norodul”?... Și treaba asta de v-am spus-o eu o știu și cei de la depozit, și cei de la primărie, și cei din comisia de urbanizare a mahalalelor cu țigani. Manda îi are pe toți în șalvării săi de catifea, o mână spală pe alta, obrazul nu contează; revoluție înseamnă lichidarea diferenței dintre sat și oraș, dintre cei care produc piinea și cei care o împart.

— Și cu epoleții aceia cum merge treaba?

— E ceva mai complicat. Trebuie să ai relații, să știi prinde locul și momentul. Să zicem că tovarășul colonel X — un tovarăș cinstit, cumsecade, toată lumea îl admiră și îl stimează — se gândește la un moment dat că i se apropie pensionarea și că — asemeni majorității colegilor săi — e cazul să-și construiască din economii, undeva, departe de locul său de muncă, o vilășoară cu opt sau zece cămăruțe. Că are și două fete-cucuiete și un fiu-gagiu, i-a făcut cu diplome, acum e cazul să le ofere și o vilă, să aibă unde-și face nunțile și revelioanele. Nu? Buuun. Tovarășul colonel obține, pe preț de cost legal, ce vrea, cât vrea, când vrea. El poate dovedi oricând, cu bonuri ultracorecte, că a plătit pină și ultimul cui cu bani câștigați cinstit, plus transporturile, plus manopera. Tot, tot, tot. Dar nimeni nu are cum să-i numere cărămizile (pe care le ia în rate, timp de un an sau doi), și el cumpără, din toate materialele, o cantitate dublă: ziua sosesc camioanele militare și descarcă materiale de cea mai bună calitate. Începe construcția, materialele sosesc mereu, cine are chef sau interes să observe că ginerele sau cumnatul său, care se ocupă direct de vilă (tovarășul colonel fiind „prins” în diferite acțiuni de urmărire și control), plasează noaptea jumătate din var, țigă, grinzi, cu prețuri la negru, la diferiți smecheri sau gestionari intermediari? Vila se ridică aproape gratuit, face și pui, nimeni nu s-a ruinat: afacerile sunt afaceri de când

lumea, unde nu există piață liberă, ea se naște noaptea, cererea fiind mare și oferta foarte mică. Ați văzut clădirea noului Teatru Național? Are în ea cincizeci de vagoane de marmură de Rușchița. Ei bine, aflați că, paralel cu acest monument socialist, în oraș, pe șest, din aceeași marmură, cu aceiași meseriași, pe după niște duzi discreți, s-au mai ridicat vreo trei căsuțe. Perle, nu altceva! Acum se înalță o sală uriașă de gimnastică: cu ochii închiși îți garantez că un contabil și un președinte sportivist își fac casă cu garaj, nu departe de clădirea mumă. Statul e o cloșcă hoată, din ouă luate cu japca scoate hoți, paraziți și pușlamale. Un om cinstit, astăzi, redus la leafa lui, moare de foame: mie mi-e milă de cei ce sunt nevoiți să fure, dar mi se rupe inima gândindu-mă la cei ce, neavînd ce fura, sunt nevoiți să trăiască din leafă, la cozi, rozînd tacîmuri de pui și fierbînd oase afumate...

Mă simțeam bine în cabina șoferului Bura, parcă o auzeam pe Limpi cădelnițindu-și revoltele în bucătărie. Eram ca acasă. Mașina plutea lin: intrînd în poveste și în destăinuri, simțeam cum ies din timpul călătoriei și mă mut în spațiul interior al durerilor de sub aparențe.

— Domnule profesor, vă cunosc din auzite, de la Mărin și Florica. Am doi copii: pe aia mică, are cinci ani, o cheamă Laura, băiatul, premiant a-ntîia, îmi seamănă mie la chip, dar are mințea iute și ageră a măică-sii, e în clasa a cincea. Copiii ăștia sunt lumina ochilor noștri, pentru ei ne zdrobim și eu, și nevasta mea. Vreau să le las un nume curat, un dosar curat, să-și facă și ei loc în lumea de miine fără să le fie rușine de noi. Dar e greu, foarte greu: cum v-am spus, eu mă consider un comunist cinstit, un muncitor fruntaș, pînă acum nu s-a uitat nimeni la mine cruciș sau curmeziș. Dar, mă întreb, sunt eu cu adevărat cinstit? Nu sunt. Camionul ăsta e fals, actele mele sunt legale, dar false, ouăle ce le car sunt stricate, magazinerii care le schimbă între ei sunt niște bandiți clasa întîia. Nici dumneavoastră nu sunteți un însoțitor, nici schimbul ăsta între sat și oraș nu e deloc cinstit. Dosarul meu curat se poate foarte ușor transforma într-un dosar penal... Am fost șef de atelier la o stație de reparații auto: puteam

„Mă ajung director acolo, dacă nu eram un transilvăean timpit și nu mă chema Bura Brutus. Se făceau acolo niște afaceri de mă durea mintea : de milioane, vă jur. Dacă intram în horă, ca simplu mecanic, aș fi putut să merg acasă în fiecare zi cu cinci sute de lei, șpagă cinstită. Dar întrevăzusem și ce afaceri se fac mai sus, banii ăștia îmi erau lăsați ca să nu văd, să nu aud și — mai ales — să nu-mi dau drumul la gură. N-am putut. Sunt prea slab ca să încep o răscoală : primii care m-ar fi linșat ar fi fost exact proletarii cu care lucram la bandă : să continuu a fi șoarece blînd în cașcaval nu puteam. Tata e greco-catolic, cîntă în strană ortodoxă, dar e un om luminat și curat. Bunicul meu știa latinește, a murit la Oituz, nu pentru țară, ci pentru țarină : pentru împrăștierea promisă... Eu am zece clase nenorocite : am prins vremea cînd se terminase cu limba rusă obligatorie, dar încă nu aveam curaj pentru latina noastră vulgară, de Carpați și Istru. Istoria am ciugulit-o citind, politica așijderea, dar ascultînd. Stau la volanul ăsta, am reflexe bune, nu beau decît de sărbătorile mari. Stau și mă gîndesc : ce e de făcut ? Un pas înainte, doi pași înapoi ? Înainte, încotro ? Înapoi, cum ? Socialismul ăsta, așa cum l-am dat noi în foloșință, pare foarte mare și frumos văzut din afară ; pare și măreț și dumnezeiesc, privit de sus, din avion sau elicopter. Dar e o casă în care poporului îi e și frig, și foame, și frică. În care nu se vede nimic înainte : uitînd de unde am plecat, cum am plecat, ce vorbe am spus, ce vorbe și promisiuni am aplaudat în acei ani în care s-au pus temeliiile acestui ocean de betoane, mașini, fabrici și uzine. Pe mine, să știți, nu mă sperie atît faptul că lucrăm după ureche, neștiind dreapta ce face stînga, asta s-ar mai putea îndrepta. Pe mine mă îngrozește altceva : am din ce în ce mai puternic spaima că au fost decuplate toate inteligențele, experiența și buna-credința a celor care ar putea să aibă inițiativă spunînd adevărul, demonstrînd realitatea, prezentînd cifre concrete. Azi, nici un inginer, nici un economist, nici măcar un maistru bătrîn nu mai au cuvînt : ordinele vin de sus, cifrele, planurile, decretulele tot de acolo. La nivelul uzinei sau al întreprinderii, directorul,

contabilul, inginerii-șefi și muncitorii de bază se adună să tînuiască : „pe unde scoatem, fraților, cămașa, ca să putem da salarii la sfîrșitul lunii ?“ La aceste consfătuiri vin și cei doi „băieți“ din serviciul de pază și informații : ei răspund de liniștea și neliniștea uzinei, ei cu cine să țină ? Cu cei care cer ce nu se poate face sau cu cei care fac cît pot fără să crîcnească ! ? E teribil de greu, luptăm pentru statul nostru împotriva statului nostru. Eu, în gîndul meu, ziceam : ar trebui să ne întoarcem la Marx, să începem lupta de clasă de la început, să lichidăm cu cele trei straturi sociale parazite : activiștii care nu se pricep la nimic, dar se bagă în toate, birocrăția care se umflă ca o pecingine și onorata agie, care e plătită ca eu să nu pot sta de vorbă exact cu cei care despart poporul de conducere, statul de popor și clasa muncitoare de reprezentanții săi. Să începem deci o nouă luptă de clasă, pe baze mai morale, mai libere, realizînd un socialism de care să nu ne fie rușine. Nu grozav, nu cel mai fantastic din lume, doar unul în care să nu ne fie frică să spunem adevărul despre noi și munca noastră. Domnule profesor, *nu mai e posibil !* Suntem atît de centralizați, încît, dacă eu tușesc la banda mea, doi mineri din Maramă sau Tatra nu-și pot face norma. Este ca și cînd aș vrea să repar această mașină a mea, schimbîndu-i motorul și roțile, dar din mers, fără să opresc, și fără să am voie să spun că vechiul motor era o rușine, cel care l-a cumpărat a fost un ageamiu escroc. A trecut ora șefului uriașelor investiții, acum vine oberchelnerul cu plata. Cu plata în dolari... Și abia acum ne dăm seama că am fost cumplit de păcăliți. La nivel mondial păcăliți. Am fost atrași într-o cursă a vanității și gandomaniei-fără-accperire nici în pricepere, nici în cînte și nici în bani. Bancherii își freacă mîinile de bucurie : „iată, zic ei, am dovedit practic că, fără inteligența noastră, miliardele de dolari duc la ruină și pagube fără de sfîrșit“ ; își freacă mîinile, scăpărînd de fericire, și boșorogii din Kremlin : „iată, își zic și ei, cum arată un socialism independent, geto-tracic, naționalist în formă, maoist în conținut, fără nici un consilier al nostru, iată unde au ajuns : din cea mai bogată țară a Europei, acun ne cer-

șesc la ușă exact din acele materii prime din care, înainte, exportau". Astfel, Suleimanul nostru e sprijinit cu bani și onoruri din Apus, cu încurajări și „dă-i-nainte” din Răsărit: minunile genialității sale bucură pe toți șacalii din lume; poporul nu contează, de el să aibă grijă bunul Dumnezeu... Dar și bunul Dumnezeu — de-ar fi să mi-L închipui făcînd în ceruri analiza muncii noastre — nu ar putea să zică decît: „fraților, înu pare rău de voi, ați avut o țară frumoasă și binecuvîntată, v-am repartizat inteligențe alese, limbă dulce, iată ce ați făcut din ea: țiganii și-au mîncat biserica — era din mămăligă —, voi v-ați mîncat țara *trecînd-o sub tăcere*, mai rău, *făcînd-o de rîsul lumii*. Cred că e cazul să vă las repetenți la Istorie, vă iau țara, vă iau limba, vă șterg de pe lista popoarelor creștine vrednice...”

— Să nu exagerăm, frate Brutus! Ai doi copii frumoși, viața merge înainte, Dumnezeu, pe cine îl iubeșterg de pe lista popoarelor creștine vrednice...”

— Îmi descarc inima, domnule profesor. Știu cu cine vorbesc, nu vreau să pierd ocazia de a spune cam ce foc mă arde pe dinăuntru. Pe mine și nu numai pe mine. După capul meu, eu cred că socialism înseamnă — sau ar trebui să însemne — trei lucruri. Unu: omul e scop, și toate celelalte, economia, industria și chiar politica, sunt simple mijloace; doi: trebuie să asigurăm egalitatea de șanse în viață pentru toți fiii patriei, indiferent de cine le este tatăl, muma sau Nașul protector, indiferent dacă sunt sau nu sunt membri de partid; și trei: trebuie să existe și să funcționeze un control de către popor al puterii de stat și partid: prin presă, cuvînt slobod la ședințe, prin libertatea conștiinței oamenilor de specialitate, a cărturarilor cinstiți, a oamenilor de rînd care trăiesc numai din salariu, stînd la cozi și semnînd condica în fiecare dimineață... Or, nici una din aceste condiții nu este respectată astăzi: toată lumea rabdă și tace. Statul a devenit un tiran multilateral exploatator, chiar și copiii de zece ani știu că, de pildă, școala pentru unii e muma și pentru alții ciurma... Suntem cuprinși de o grea boală a sufletelor, ne prostim, ne înrăim, coborînd în rîndul sclavilor muți, al animalelor de tracțiune. Nu mai trăim, funcționăm,

nu mai gîndim, aplaudăm, nu mai vorbim, urlăm lozinci și agităm stegulețe. Cînd s-a rupt șira spinării noastre? Cine a calculat această ocupare, în etape, a sufletelor noastre, prin mijloace locale, cu forțe și inițiative pur naționale? Cine, cînd, unde? Fiindcă e clar: tot răul ăsta e planificat și gîndit undeva, se aplică tactic și strategic, decretule ce ne gîtuie șosesc într-o anumită ordine, distrug ca bombardierele, după o hartă și conform legilor războiului total. Televizorul este un adevărat chin și pentru obraz și pentru inimă, ziarele au ajuns simple foi uzinale, școala e o batjocură și o crimă împotriva copilăriei și a copiilor. Cărturari luminați nu cred să mai existe; și, dacă există, ei stau ascunși în găuri de șarpe, tac, se roagă, așteaptă și ei Armachedonul atomic. Fiul meu — îl cheamă Brutus, asta a fost voința tatălui meu — este, cum v-am spus, primul în clasa lui. Vine acasă și-mi spune: „În clasă nu facem nimic, profesorii, cînd vin, vin și cască...” Din cincizeci de lecții la geografie, de pildă, au făcut exact cinci lecții. Și suntem în mai, la sfîrșitul anului școlar. Pierd vremea la cules de struguri, la adunat hîrtii și sticle, flori de tei și frunze de dud... Cei cu dare de mîină au profesori particulari: la fizică, la matematici, la engleză. În trei ani, cel mediocru, dar cu profesor particular, oricum va ști mai mult decît fiul meu, care învață singur. Și apoi, la examenele de treaptă, cine trece? Întîi copiii ștabilor, ai secretarilor și coloneilor: ca tații respectivi să tacă din gură. Apoi trec copiii preparați particular de chiar titularii catedrelor în cauză. Eu îți trec elevul preparat de tine, tu mi-l treci pe-al meu — aceasta-i lozinca ce domină mafia profesorilor, care nici ei nu pot trăi numai din salarii... Am vrut să mă duc la școală, să dau cu pumnul în masă și să strig: „Să dispară învățămîntul particular! Să dispară profesorii care se lasă mituiți la examene și care vin în clasă numai ca să se odihnească! Cîți fii de muncitori, cîți fii de țărani aveți în acest liceu de elită? Cîți? Cum e posibil ca nici un copil de țaran să nu mai reușească la admitere, nici măcar la limba română? Cine a făcut și păstrat limba asta, la care noi acum nu mai avem acces?...” Dar nevastă-mea

mă liniștește, vine și-mi spune: „Bine, du-te și zbiară! Primii care îți vor da în cap vor fi exact ștabii puterii populare: au uitat de satul din care s-au ridicat, au și ei copii, pe care-i pregătesc particular pentru puținele locuri ce le vor de pe acum asigurate. Cum a început Revoluția? Nu cu lozinca: «să promovăm numai origini sociale sănătoase, copii de muncitori și țărani săraci»? Așa a început. Tatăl tău a fost declarat mijloc, a îndurat destul, tu nu ai putut merge la facultate fiindcă nu ai avut o origine destul de sănătoasă...” „Atunci, o întreb, ce e de făcut?” „Simplu, zice ea: tăcem, ne rupem de la gură și angajăm doi profesori pentru Brutus. Cu cincizeci de lei ora, asta ar fi circa o mie de lei pe lună. Pe Laura o dăm să învețe cu Petrică al lui Marin pe frunțuzește. Ne costă mai nimic și facem și noi o treabă de cultură burgheză, sănătoasă, principială. Franța e maica noastră vie în Europa, nu? Maică vitregă, urmașa Romei, doar că-și ține nasul pe sus, să nu-i miroase a Revoluție și a Comuna de la Paris...”

— Frate Brutus, te ascult cu mare interes, dar permite-mi să mă mir de un singur lucru: subliniezi mereu că ești și rămâi un comunist cinstit. Eu cred că nu ești decît un tată cinstit și un patriot de modă veche.

— Ba, cred că nu aveți dreptate. Eu fac — viața și practica de fiecare zi m-au obligat să fac — o deosebire mare între a fi comunist și a fi un simplu, oarecare membru de partid. Un comunist, astăzi, la noi, în condițiile istorice și geografice date, este orice om din popor care se întreabă dezinteresat, liber, cum ar putea, cum s-ar putea îndrepta situația actuală. Cum putem schimba motorul și roțile, fără să oprim boii din mers? Nu văd nici eu, și nici ortacii mei, mai deștepti ca mine, nici o posibilitate de revenire la situația dinainte. Nu mai putem face o nouă împroprietărire a țăranilor pentru simplul motiv că nu mai avem țărani. Și, chiar dacă i-am avea, nimeni la noi nu mai are încredere în vreun decret, reformă sau nouă revoluție agrară. Ce se dă azi cu o mîină se ia mîine cu trei mîini și cu un pistol în ceafă: decretul de azi e antidecretul de mîine, stimulările și încurajările de azi sunt cotele

și contractările de mîine. Toți „revoluționarii” de la Înalta Poartă a iubitului nostru Suleiman sunt dispuși să reformeze tot ce vrei. Cu o singură condiție: să nu se schimbe nimic (asta a spus-o și Caragiale) și, în plus, să nu li se clinească nici o perină de sub fundul veșnicei lor rămîineri la putere... De aceea, vedeți, fac eu această deosebire prețioasă între un „comunist” și un membru de partid oarecare. Fiindcă membrii de partid, la noi, au ajuns o simplă turmă care cotizează, votează în unanimitate, tace disciplinar. Iar cei din conducere — rodul unei răzbunătoare antiselecții, făcături de prima generație sosită către pe tancuri, direct din pipa genialismului — din revoluționari de ședință ce au fost au devenit, peste noapte, mari politicieni mondiali și, peste alte cîteva nopți negre, doctori în economie, planificare, cultură, construind aiurea, mult, multe, la dimensiuni gigantice, numai de dragul cifrelor și al tonelor pe cap de locuitor... Practica — după părerea mea, domnule profesor — ar trebui să fie examenul hotărîtor al oricărei teorii: la noi, practica a ajuns trecerea forțată — cu pile, minciuni, amenințări — a examenului de către niște teorii de zece ori repetente și în care nu mai cred nici curcile din țara socialismului biruitor... Trebuie să înțelegem — odată pentru totdeauna, pînă nu e prea tîrziu — că revoluția nu este decît *placenta* cu care s-a născut fătul acestei lumi, pe care o visăm mai bună și mai dreaptă. Dar rușii au greșit-o de la început. Ce au făcut? Au declarat placenta ca fiind minunea secolului și au pus *fătul* să crească, să muncească și să moară pentru ea... Nouă nu ni se potrivește cămașa asta: ne strînge, ne sufocă. Suntem un popor de sclavi, de iobagi, blindețea și răbdarea, blestemele și nădejdea au fost armele noastre. Am fost crescuți nu de voievozi și politicieni luminați, cum se vîntură mai nou, am fost crescuți și educați de vite blinde, de oi, cai, boi și vaci, într-o ogradă a bunului Dumnezeu, lîngă o vatră și o candelă. Ni s-au luat vitele, ograda, candelă. Acum, cu mîinile și sufletele goale, reparăm niște tractoare și niște buldozere în care nu credem și pe care le și urîm de moarte...

Nu ceea ce îmi spunea, ci ciocotul cu care îmi vorbea acest muncitor mă făcea să mă întorc înapoi, în tinerețea mea. În acei ani de îndoială și disperare, moarte și speranță, revoltă și filosofie, în care, alături de alți o sută și ceva de mii de deținuți politici nevinovați, alcătuiam corul neauzit dintr-o tragedie ignorată, deși foarte europeană, tipic europeană. Bura semăna cu mine. Semăna, în oglinda absurdă a secolului, cu imaginea tuturor dezmoșteniților acestui pământ amărit și urgisit. Nu mai călătoream în cabina unui camion al celei mai înaintate birocrății din lume, nici pe o șosea ce lega foamea și teama celor de la orașe de teama și foamea celor de la sate. Mă reîntorceam într-o celulă septică, verde, ciment și zăbrele: iată-mă, după lungi ani de singurătate, Dumnezeu mi-a trimis un frate tinăr, deștept și energic, capabil să-mi reimprospăteze, cu buna sa credință, singele și mintea mea obosită de moarte după măcinatul în gol al gândurilor neghină. Eu aveam aproape de șaiszeci de ani, el era abia trecut de treizeci: putea fi fiul meu; într-un anume fel, era fiul meu. Istoria se mișcă în cerc, fără imaginație, fără inovații și invenții, ne întoarcem mereu și mereu la aceleași întrebări. Dar Bura ăsta mi se părea a fi mult mai aproape de Adevăr decât mine: fiindcă suferea în întuneric, fără bibliografie, fără cunoștințe de etică sau filosofie a istoriei. Ceea ce-mi spunea el era glasul celor morți, dar și durerea surdă a celor vii, vaietul pământului și al cerului nostru murdărit și înșelat.

— Îmi dau seama, își continuă Bura monologul, că acest tunel politic prin care trecem — și din care nu știu de vom ieși vreodată, dacă nu cumva acesta este chiar comunismul real ce ne așteaptă — a constituit, totuși, pentru poporul nostru (comod, superficial și cam înclinat spre visare și trâncăneală) o imensă școală cetățenească. Șefii noștri au intrat de treizeci și cinci de ani într-o ședință și nu au mai ieșit din ea, noi am intrat într-o școală de ucenicie a conștiințelor: pedagogii noștri nu sunt portretele marilor dascăli, ci pistolul și cravașa, piciorul în fund și călușul în gură. Nu știm ce e bunăstarea — dar știm acum, cunoaștem pe pielea noastră, toate fazele mizeriei, lipsurilor, strîngerii

curelei; nu știm ce floare ar fi libertatea, dar am trecut prin toate furcile iadului, am cunoscut și dictatura, teroarea, teama, tiraniile și despotismele de tip asiatic și african. Am mâncat și piinea lui Hitler, și pe cea a lui Stalin, Mao și Hrușciov: acum experimentăm, spre fericirea și uimirea tuturor delegațiilor ce ne vizitează țara, sistemul umanismului Amin-Dada și al autogestionării de tip Bokassa. Suntem arși cu toate ciorbele, suflăm și peste cartela de piine a copiilor noștri. Francezii au avut și ei o revoluție, o mare revoluție: după numai zece ani, republica lor avea în frunte un împărat. Genial. Glorios. Și noi ne-am făcut și prefăcut că facem o revoluție, am declarat o republică — și acum avem în frunte un sultan, genial, glorios, atoateștiutor, infailibil și sfint. În prima fază am cucerit puterea în toate sectoarele vieții sociale. Acum, în a doua fază, trebuie să tremurăm și în soma ca nu cumva ceva din această putere să se schimbe sau să se coboare din nori spre realele dureri ale poporului. Am construit un uriaș totem (revoluția-placentă), acum, pe fiul său cel mai iubit îl declarăm tabu, dansăm și chiuim în jurul său, recităm poezii și cîntăm la inimă, într-un fel de isterie de sus, vecină cu iadul și cu lazaretele nebunilor incurabili. Ce rost ar avea să mai mergem la această stăpînire cu o cerere sau o propunere? Sau să afixăm pe ușa grea a marelui divan: „să nu mai mințim, să nu ne mai laudăm, să facem inventarul adevărilor, să nu mai lingușim, să nu mai aplaudăm, să începem dialogul cinstit cu poporul, să înceteze nepotismele, favoritismele, lăfăiala ciocoiască a noilor lanarioți...” Și așa mai departe. Nu are nici un rost. Fără să ne adunăm, fără să tănuim, am devenit totuși un organism îndurerat care se apără. Conștiința de adîncimea rănii și de inutilitatea vărsării de sînge, reacționăm ca un furnicar răvășit. Transmitem din gură în gură: nici o grevă muncitorească, nici o răscoală țărănească! Fiindcă știm, de la paznicii lor, că le arde buza după o grevă cît de mică, după o răscoală cît de neînsemnată. Ar începe arestările, procesele: iată cine sunt vinovații pentru dezastrul nostru economic. Iată agenții CIA, iată slugile imperialismului reacționar.

Nu. Lecția asta am învățat-o, la materia asta noi suntem doctori. Toate gurile care au vrut să vorbească au fost brutal reduse la tăcere: și asta chiar după primul cincinal-lumină. Toate mințile cinstite, care voiau să arate că e absurd, că fabrica asta sau aia sunt prost așezate, niciodată, chiar de ar lucra îngeri în ele, nu vor putea ajunge rentabile. Toată inteligența și priceperea poporului au fost găuite. Acum *popor* nu mai putem numi decît ceea ce a mai rămas după ce am pierdut tot, absolut tot. Acum, noi așa zicem: să lăsăm Materia să protesteze, să demonstreze și să se revolte. Petrolul, cărbunele, oțelul; griul, porumbul, șep-telul; importul și exportul, investițiile și rentabilitatea. Noi am fost disciplinați, am lucrat, ne-am supus în tăcere: nu am murmurat, nu am plîns. Dacă totuși s-a greșit, dacă am ajuns la un pas de catastrofă, atunci să nu se arunce vina asupra poporului muncitor, a tărânimii, a cărturarilor sau inginerilor cinstiți... Nu? Așa vorbesc unii, așa gîndesc și eu uneori. Dar iarăși viu de acasă și spun: „A cui e țara asta? A lor sau a copiilor noștri?” Mă înțelegeți, domnule profesor? Aud cum, unul cîte unul, stabii cei mari, pe șest, discret, își trimite odraslele spre alte țări, mai calde. Exact spre acele țări pe care înjurîndu-le au făcut carieră arlus, jdanovie sau leontism răut. Pleacă fiii și soțiile procurorilor, miniștrilor, academicienilor, artiștilor poporului... Noi rămînem. Nu cumva, într-o frumoasă zi de 7 Noiembrie, înaltul divan, retrăgîndu-se într-o plenară sultanală extraordinară, va reapărea la tribună, *in corpore*, salutîndu-ne cu „zdrastvuite, daraghie tavarșci” și vorbindu-ne într-o curgătoare limbă volga-don? Și atunci noi ce vom face, ce vom mai zice, după ce argumente materialist-dialectice ne vom ascunde? Domnule profesor, îmi vine să plîng, să urlu: strămoșii mei au venit aici din părțile Hațegului, fugind de urgisirile de după răscoala lui Horea. Am nimerit în țara Vladi-mirescului. Bunicu-meu învățase latinește la Blaj, el ne-a lăsat vorba asta: „a fi latin înseamnă a fi european și a nu fi asiatic. A fi european înseamnă a păzi *dreptul roman* — adică familie, proprietate, republică

— *plus morala creștină*: să nu minți, să nu furi, să nu ucizi, dar mai ales să nu te închini unor dumnezei cic-pliciți din politică sau din curvăsăria marilor puteri. Horea a trîgat: „nemeși să nu mai fie, și nici iobagi!” Tudor a strîgat: „Patria este norodul și nu tagma jefuitorilor!” Bălcescu a strîgat: „Nu vă îndepărtați de popor că rătăciți!” Și, în mijlocul acestui triumphi de adevăruri sîngerînde, noi vom pieri ca vasele în triumphiul Bermudelor. Daa!... Dar culmea disperării mele știți care este? Stau nopțile singur, mai stau la taină și cu cîțiva sufletiști ca mine, întorcînd situația internațională pe toate fețele; știți la ce concluzie ajungem, mereu și mereu? Teoretic și practic, în situația în care suntem, cu scheletul agroindustrial ce-l avem implantat, numai rușii ne pot scoate din rahat (tocmai fiindcă e rahatul lor), numai un partid muncitoresc și țărănesc poate să ne repare căruța. Mai mult decît atît: o singură instituție din țara asta, cea mai groaznică instituție, poate, dacă i se va cere într-o bună zi, să facă o listă cu oamenii cinstiți și capabili pe care îi mai avem. Nu primăria, nici biserica, nici universitatea și nici serviciul de cadre al divanului: ci tainica agie, care, știind totul despre toți, fiind și vulcanul, și lava de frică ce ne stăpînește, ea este și singura putere care ar putea, la un moment dat — avînd lista capetelor ce gîndesc și a caracterelor nemînjite de putere — să alcătuiască și să inițieze un inventar general al bine-lui și răului nostru, în toate domeniile: de la vlădică la opincă și de la oțel la șeptel.

— Ar fi groaznic: lupul va număra oile și va numi cioabani!

— Domnule profesor, eu sunt un biet șofer, jur că nu vă mint: eu mă duc, nu rareori, la biserică, în mare taină, aprînd luminări pentru morții mei și mă rog așa: „Doamne Iisuse Hristoase, ajută-mă să rămîn un muncitor cinstit. Tu ești Adevărul, Calea și Viața: am pierdut Calea, am pierdut și Adevărul — arată-mi acum încotro s-o iau, în ce să mai nădăjduiesc, ca să nu-mi pierd sufletul și să mă pot uita în ochii copiilor mei”...

— Te cheamă Brutus: frumos nume!

— Știu cine a fost Brutus. Am citit viața lui Cezar. Dar nu am reușit să aflu de unde vine numele ăstălal-tu: Bura!

— Să știi, mă trag de aproape de Țara Hațegului de unde au coborât strămoșii tăi. Am avut colegi care s-au chemat Bura, am avut și studenți, în Genopolis, care aveau acest nume. Și în mina în care am lucrat, după puscărie, erau cițiva Burani sau Bura... Am fost nevoit să caut în dicționare — și am găsit.

— Am simțit eu că... Vă rog să-mi spuneți: mor de curiozitate!

— Bura, scris cu un singur „r”, înseamnă „coarnele plugului”, partea plugului pe care apeși ca fierul să intre adânc în brazdă. Burra, scris cu doi de „r”, înseamnă „țesătură mițoasă sau cojoc întors pe dos”. A existat și o seminție a „buraților”, iar în evul mediu, nemeșii unguri numeau *burati* pe muntenii care, întorcându-și cojoacele, porneau la răscoală. Dacă te interesează părerea mea, eu cred, frate Bura, că tu ești din neamul vechi al burăților din Hațeg, ai mereu cojocul întors spre minie și dreptate, ar trebui să-ți scrii numele cu doi de „r”...

— Dacă nu aș avea volanul în mână, v-aș săruta. Îmi voi săruta fiul și vă jur că-i voi angaja un profesor particular: dar nu de engleză, nici de rusă, ci de latină. Jur!

— Numai să mai găsești unul: tare mă tem că...

Omul trase camionul la o parte, își suflă nasul, își șterse ochii. Deschise apoi ușa cabinei și ieși afară.

Ieșii și eu. Ne opriserăm pe o dîlmă, sub noi zăream o apă leneșă, curgînd lutos și murdar, printre pilcuri de pădure. Dealuri, cît vedeai în zare, în plină floare. În aerul tremurat al amiezii, puteam privi pînă departe în zare: acolo, ca o streășină vînată, încercănată de piscuri acoperite și acum de conuri albastre de zăpadă, se zărea lanțul greu al munților. Bucuria reîntîlnirii cu ei fu atît de puternică, încît mi se înmuiară picioarele. Mă așezai pe malul râpei. În copilărie, tatăl meu, cînd se pregătea să-mi tragă cîteva curele pedagogice, începea cu vorba: „aleluia și Parîngu cui te-a făcut!”. Am crescut sub munte, toată copilăria mea

e legată de o Vale (a Plingerii) înconjurată de munți semeți: Retezatul, Paringul, Vulcanul, Șurianul, Pătru... Lupta cu muntele a fost pîinea de miner a tatălui meu; dragostea de munte a fost religia mamei mele. Pentru mine, pusta și bărăganele au fost totdeauna peisaje absurde, de pedeapsă sau rătăcire. Acum, după atîția ani în care nu am mai ieșit din oraș, deodată, la prima haltă a acestei călătorii neobișnuite, iată, mă izbea în inimă lanțul acela de piatră. Totdeauna mi-a plăcut să afirm că șira spinării noastre morale nu este șesul, nici Marea sau Istrul, ci Muntele: el e prima și ultima cetate a rostului și trăinicieii, curăției și cinsteii noastre originare. În munți nu au ajuns nici hunii, nici turcii și nici rușii sau urmașii lor, neofanarioții noii ordini europene...

Peisajul se legăna ușor, culmile ondulau ca valurile unei mări leneșe. Plaiuri, livezi, măguri. Nu zăream satele — ele erau pitite în umbra Măriei sale. Aerul era cețos, vibra, păsări planau în înălțimea albastră. Un tren ca o jucărie trecea departe; fluiera electric, dar asta nu putea tulbura simfonia acestei infantile contemplații.

Brutus mă strigă. Avea o voce tînără, părea înveselit. Norul lui trecuse, lacrimile nu fuseseră decît preaplinul inimii sale de hărbat viteaz. Atît și nimic mai mult. Îmi reluai locul în cabină — tăcut, cuminte —, lăsîndu-i lui dreptul să deschidă tema viitoareii noastre conversații.

— Domnule profesor, nevastă-mea are o vorbă: ne-cazul fără haz e ca pîinea fără sare. Mie mi-a plăcut totdeauna de moțul acela care, cînd i s-a prăvălit căruța cu toate donițele și ciubarele sale, munca și pîinea lui pe un an, după ce s-a uitat cum i se rostogolesc pe coastă minunile albe ale meșteșugului său, a exclamat oftînd: „Paquba fuse cum fuse, da-mi plăcu și cum se duse!”... Aflînd ea, Carmina, nevastă-mea, care nu e proastă deloc, cum că mă cam duc prin biserici și mă rog pe ascuns pentru carnetul meu roșu, ca să-și bată un pic joc de mine (dar ca să mă și mîngîie în felul ei șiret și afurisit), îmi povesti într-o zi ce a pățit ateul Popescu cu nevasta lui. Istoria o știa de la

coafeză, deci dintr-o sursă de mare încredere. Pe acest Popescu, eu, în tinerețile mele, l-am cunoscut: îmi fusese comandant de companie, ne punea să cîntăm: „Ofițerii știe multe / Ei ne-nvață și pe noi”... La părăsit armata, s-a întors la șaibă și a început o nouă carieră. Era el un prost, dar era un prost deștept, simțise de unde bat acum vînturile. La toate ședințele de partid și sindicale, se ridica și spunea, indiferent de ordinea de zi, mereu același lucru. Ce? Doar atît: „Tovarăși, eu toate le înțeleg, toate le aprob, dar vă întreb un singur lucru: cînd vom ajunge să lichidăm cu rămășițele noastre mistice și religioase?” Azi așa, mîine așa, într-o bună zi nu s-a mai ris de el, fu remarcat de „cîneva”: apoi săltat, mai tîrziu promovat și, în cele din urmă, ca o încununare a unei frumoase cariere de agitator, fu numit inspector cu ateismul pe lingă sfînta noastră Mitropolie. Lua masa cu Mitropolitul, bea cu el, călătorea cu mașina acestuia pe la toate mînaștirile și hramurile. Cînd Înalt Preasfîntul se închina înainte de oșpețe și mese, el stătea cuvios, cu capul plecat, conform instrucțiunilor primite: respecta rămășițele mistice, ca să fie și el respectat în postul său antimistic. Avea acest Popescu o nevastă smucită, plină de ifose și nazuri, tip de țafă ajunsă să se coafeze și să-și cumpere covoare persane țesute la mînaștiri. Era ea oafă și tanțoșă, dar avea, înlăuntru ei, și o fudurie încăpățînată de șatră sau bordei. Ea — pe baza relațiilor religioase ale soțului — fu numită de „organe”, cu acte în toată regula, un fel de secretară cu vîgilența la căminul arhiepiscopal „Renașterea”, unde trag popii de la țară și maicile de la mînaștiri, cînd vin în delegații la Sfînta Mitropolie. Toate au mers bine și gras cîțiva ani frumoși. Dar apoi, într-o noapte, ateul Popescu se pomeni că nevastă-sa, ascunzîndu-se de el, bate mătîni și bolborosește rugăciuni în bucătărie, sub o icoană secretă. Descusînd-o energic, ea mărturisî, ca și vechii martiri, că „crede” și că s-a „convertit”. Credea de-adevăratalea. Vă dați seama, pentru inspectorul Popescu o mai mare nenorocire nici că se putea! Își vedea, bietul om, și postul, și dosarul, și pensia pulverizîndu-se, nu printr-un oarecare vot de blam cu

avertisment, ci chiar printr-o pierdere a calității de membru, desfacerea contractului de muncă, ștergerea sa din listele de onoare ale agitatorilor activiști. Ce era să facă? A început cu munca de lămurire, cu Engels, Feuerbach, Saul Apostol, Al. Tănase: tîmlic. Ni-mic. A adus profesori universitari să o lămurească științific: fără nici un rezultat. Femeia se ținea tare pe poziție: materia e materie, istoria e istorie, Dumnezeu e Dumnezeu. Ea respectă materia (e doar meseria soțului ei), ea se închină și în fața istoriei sau a evoluției maimuțelor, dar de Dumnezeu nu se lasă. Vine moartea, vine judecata de apoi, ea nu vrea să ardă în focul continuu din iad. Dacă e nevoie, se călugărește, dacă nu e nevoie, își dă numai demisia din vîgilență și intră vînzătoare la aprozar. Nu contează: sufletul să nu și-l piardă. A trăit în păcat, lingă un slujitor al diavolului, măcar acum, în ceasul din urmă, să-și vadă de mîntuire și pocăință... Nu se știe cine i-a dat următorul sfat disperatului Popescu: să-l cheme pe celebrul popă Spiridon. Să-i citească acesta nevesti-sii, sub patrafir, niște acatiste de dezlegare... Popă Spiridon nu a refuzat invitația, dar, avînd în vedere funcția soțului credincioasei, a cerut să aibă învoirea Înalt Preasfîntului. Mitropolitul, după lungi și complicate tratative cu patriarhia, i-a dat lui Spiridon voie să citească acatistele. Și popa le-a citit, noaptea, de față fiind atît fețe bisericești, cît mai ales alte fețe. Plus Popescu, victima. Nenorocita femeie fu dezlegată de demonii credinței... Nu rîdeți, ateul Popescu însuși, în lacrimi, a ingenuncheat și a strigat: „Minune, minune!”. Totul e posibil în teologie și politică. Acest popă Spiridon — știe toată lumea vîrstnică din Isar-Ilk — a fost cel care a acceptat să-i țină predică de veșnică pomenire, după slujba de moarte, lui Iosif Vi-sarionovici. A zis așa: „Îl pomenim și ne rugăm pentru mîntuirea sufletului său, pentru că, în felul său diavolesc, a fost totuși un foarte bun creștin. Da. Un antisemit e un bun evreu fiindcă întreține în poporul iudeu flacăra rezistenței și a credinței; și un reacționar trebuie să fie considerat a fi un bun comunist, fiindcă justifică lupturile și primele lucrărilor din aparatul de represiu-

ne, astfel și Stalin a fost un bun creștin, fiindcă a urgisit creștinătatea. Sufletul lui nu va fi judecat după canoanele bisericii noastre, ci după canoanele *dialecticii* din istorie. Din punctul de vedere al acestei dialectici, totul este posibil, chiar și sufletul lui Iosif Visarionovici poate fi reconsiderat în ceruri, iertat și mințuit..." Și soția lui Popescu, zicea același popă Spiridon, e posedată de un diavol dialectic. Ca mulți alții care vorbesc numai de bine, dar fac numai tot răul, așa și biata femeie este și nu este o credincioasă. Un comunist ateu nu poate intra să se roage într-o biserică creștină decât dacă se roagă dialectic. Ce balaur sfânt e și această dialectică, nici nu îndrăznesc să aflu: uite popa, nu e popa, când o aud la ședințe — astăzi tot ce facem, facem conform unei dialectici științifice planificate, negația negației, foamea e bunăstare, iar frigul e un salt spre o nouă culme — mie mi se întoarce stomacul, fac furuncule pe conștiință. Eu văd că plina de azi e mai rea decât cea de ieri, dar știu că e mai bună decât cea de mâine; știu că șeful numit azi e mai prost decât șeful destituit ieri, dar mult mai deștept decât prostul care îl va înlocui mâine. Și așa mai departe... Cresc statisticile și realizările la televizor și în ziare, iar nivelul nostru de trai o fi crescând când el „dialectic”, dar de fapt coboară sub nivelul anilor de greu război... În mîntea mea, Burra (scris cu doi de „r”) se ceartă mereu cu Brutus. Dar fără nici un rezultat. Domnule profesor, jur pe copiii mei că nu vă exagerez, eu de cite ori mă gîndesc la patrie și popor, am niște dureri sfișietoare sub stomac. Pe mine mă doare fizic dragoste asta dialectică, mă doare și nu-mi trece nici cînd beau, nici cînd mă rog, nici cînd fac dragoste... Carmina zice că semăn cu măgarul lui Nas-tratin: acela cu o ureche auzea adevărul, cu cealaltă auzea minciuna, ce era în capul lui e și în capul vizirilor noștri...

Nu-l mai ascultam: andantele duios al peisajului contrapunctat de melosul latin al bravului soldat Brutus (fratele meu mai mic) se retrase brusc după sirmele ghimpate ale fricii. În presimțurile mele auzii

scribind soneria noastră, cînd sosea cine nu trebuia la ușă.

— Brutus, îl întrebai brusc, spune-mi sincer: ai văzut vreodată un drac? Nu în cărți sau la biserică, ci așa, pe stradă, la volan, în biroul directorului tău?

— Hă, hă, rise Burra, poveste veche: am văzut și văd. Vede și Mărin, a început să vadă și nevastă-mea. Draci de tot felul: verzi, roșii, violeți: cu coarne, coadă, veseli, plîngăreți, giambușucari...

— De cînd am plecat și s-a arătat vreunul?

— Nu. Dar știu la ce vă referiți. Nu am dorit să vă sperii, nici să vă stric plăcerea acestui drum, dar lucru neobișnuit, am trecut pe lângă trei sergenți de circulație, ar fi trebuit să mă oprească, să-mi ceară actele, să-mi dea ocazia să le ofer aceste cincizeci de ouă proaspete pe care le depun de fiecare dată ca peșches, la ieșirile din oraș, raia, județ: nimic. Toți s-au uitat la numărul camionului, apoi — am văzut asta prin oglinda retrovizoare — m-au anunțat cuiva prin radioul lor portativ. Suntem urmăriți. Nu cred că eu sunt cel în cauză: fac drumul acesta tot la trei zile, am acte în regulă, plătesc șpaga stabilită, mă și tutuiesc cu toți gâborii de pe parcurs. Eu cred că cel filat sunteți dumneavoastră, iar cel care a pus să fiți urmărit e și mare, e și tare... V-o spun ca să fiți pregătit.

Ce era să-i zic? Rostii tare strigarea lui Dante: „*Papé Satan, papé Satan, aleppe!*” Mi se făcu un pic de frig, ninsoarea în plină vară devenise probabilă. Teama se instala în fotoliul bătrînesc din parasimpatic, anotimpul interior anunța furtunii și vreme rea. În fața ochilor mei, conform scenariului arhetipal, se derula amintirea unui lung sir de robi, tîrîndu-și, prin noroi și lapoviță, pahod-na-Sibirul ultimei eliberări. Copacii, crîngurile, zăvoaiele pe lângă care treceam își pierdură culoarea de voioasă primăvară. Sfărîmasem în palme, privindu-mi munții, citeva fire de izmă creată; acum, aceste palme miroseau a cauciuc ars, a cîrpe putredă, a teamă sub capac.

— E ora două, îmi zise Burra: peste un ceas vă depun la răscruce.

Nu-i răspunsei. Mă simțeam vinovat. Mai mult: înfricat. Deși eu aș fi fost autorul (anonim) al unei încercări de clasificare deontică a Fricii — întreprinsă în primii ani de celulă, cu mijloace, bine-nțelese, simple, de artizanat filosofic — acum, în această plutitoare cabină de camion, simțeam că ceea ce numisem atunci *Metafrică* (frica de păcat, frica de damnare, frica de Dumnezeu răzbunătorul) se amesteca, la nivelul animalic al instinctului de apărare (prin fugă, ascundere întrare sub pământ) cu toate celelalte forme de apărare, grijă, spaimă, fior, întuneric, groază etc... Toate acestea figurau, metodologic clasificate, în tabelele alcătuite de mine, între Frica cea mai de jos (frica de bătaie, de foame, de moarte ciinească) și Frica de sus, compusă din elemente de revelație, credință și inițiere. Numai în singurătate și meditație — pustnică sau penitenciară — diferitele densități de Frică se aranjează singure, pe straturi, tensiuni și gravități, putând fi diferențiate și lucid combătute, *similia similibus, contraria contrariis*. Dar pînă și mongoloizii noștri paznici cu timpul și-au dat seama că, închis pentru multă vreme, un om devine sau un simplu animal de pivniță și întuneric, sau, în cele mai multe cazuri, se mintule evoluind spre un fel de sfințenie sui-generis, vecină cu senina idiotie, dar și cu stihiele valorilor-scop. Cel care își organizează Frica, oriunde ar fi, începe să primească ajutoare de sus. Nu mai este singur. Din contră, se adeverește, prin antagonism și paradox, dictonul franțuzesc care zice: „*un homme seul est toujours en mauvaise compagnie*”. Deci, într-o companie periculoasă, dar periculoasă pentru cei care te-au închis și care te vor ucis sufletește. (Pentru acest motiv cei mai înfricați cetățeni de afară nu sunt cei care au făcut foarte mulți ani de pușcărie, ci cei care, după numai trei luni de frîngerii în anchetă și un an de semirodaj în celular, ies însemnați pe toată viața: tremură ca frunza și, după treizeci de ani, se înverzesc cînd li se sună la ușă.) Dar asta se întîmplă și cînd ești scos la munca faraonică (dig, canal, stuf etc.); vasul cu diferitele straturi de frică se răstoarnă, se amestecă. Trebuie un anume exercițiu de concentrare ca să menții

ordinea și ierarhia în cimpul confuz al spaimelor de tot felul. În primele zile după ieșirea mea din detenție, simpla apariție a unui șobolan sau coropișniță stîrnea în sistemul meu de alarmă o simbolică evocare a ideii de iad sau judecată de apoi. „Acolo”, totul era ceresc de simplu. Îmi amintesc: se apropia cravașa sau vergeaua de oțel de carnea feselor mele, eu închideam ochii și mă rugam pentru Ființa noastră, pentru Ființa lumii întregi: curelele grele ce rupeau mizera mea carcasă mi se păreau un modest obol dat pentru mîntuirea mea, ca creatură, de răul suferinței și rușinea de a fi om. Ideea de *ncant* și de *absurd* stau la baza fricii originare. Ele nu pot fi combătute decît prin suferință. Durerea fizică e doar un sindrom al suferinței ontologice. Doar în Hristos durerea de a fi om, se confundă cu suferința pentru această omenire. Cele trei trepte din Decaruța mea corespundeau pragmatic celor trei trepte de Frică. Consideram, pe acea vreme, orice rugăciune ca un act de sacrificiu și taină, prin care ardeam sau dizolvam în absolut suferința cronică, ascunsă, cauzată numai în parte de fricile acute ale zilei și nopților de lagăr sau celular. Ce este religia — în cea mai simplă și mai de jos definiție a ei — decît nevoia omului de a găsi un protector în lupta cu nenorocirile sale? Ce este frica mea de acum (ce splendide sunt pădurile, ce sublimi sunt munții albaștri din zăre!) decît presimțirea unei nenorociri ce plutește ca un vultur peste neputința noastră de tiritoare rănite? Gîndul că hienele pîndesc soarta noastră, planificîndu-ne prăbușirea mindriei și liniștii, mă îngrozea. Nu vrem nimic, nu cerem nimic: dorim să fim lăsați în pace, vrem doar cartela noastră de pesimuși, mica noastră libertate de sclavi anonimi, mărunta fericire de a ne rubi, ignorînd și istoria, și prestigiul țării, și construirea cu un ceas mai devreme... (Mereu o văd pe Limpi încolțită de cîini-lupi, îi zăresc ochii mari cu care îmi știe rănile toate, ochii cu care se roagă pentru mine, pentru Anca și Petrică, pentru toată lumea, în afară de ea.) De fapt, întreagă această deontologie a Fricii (ca semn și semnificație a suferinței lumii) nu era decît capitoulul introductiv al aceluia op (nescris, dar gîndit

în amănunte) pe care, cu umilință și pioșenie, l-am intitulat: *Prolegomenă la o viitoare VICTIMOLOGIE*. În lunile (sau în anul) slobozirii mele din mină și trimiterii mele în „domiciliu” spre Isarlik, fiind grav bolnav, cu febre și halucinații rebele, fiind și obsedat că voi muri foarte curînd, am pus pe hirtie, cum am putut, capitolele care „acolo” mi se păreau a fi ca și scrise — logic și sistematic perfect puse la punct. A ieșit, desigur, o lucrare *in nuce*: ceva haotic, un fel de rîu mînios, spărgînd platoșele de gheață ale unei ierni interioare ce nu se mai termina. Nu cred că Limpî a putut citi scrijeliturile acelea: le-a luat și mi-a spus: „le trimit la Moșu, el e singurul în stare să le citească și, eventual, să ți se transcrie în curat”. Pe urmă, vindecîndu-mă, am uitat tota de această „prolegomenă” a mea. Uneori, vindecare nu înseamnă „*vindicare*”, ci uitare și iertare a tot și toate...

Treceam printr-un sat oarecare. O babă la o fințină cu roată, două fetițe jucînd șotron, un unchiș păzînd o capră (sau invers), trei tractoriști amețiți, lîngă trei remorci pline de bălegar. Un popă în „*terniși*”, trei lelițe desculțe, vesele foarte. Case fără fum, ogrăzi pustii, sat fără ciini... (Burra mustăcea fumînd, motorul camionului ne acompania tăcerile.)

...Desigur, inițial, acest tratat de victimologie ar fi fost destinat să fie o simplă replică teoretică la ceea ce îndeobște numim criminologie. Dacă prin criminologie se înțelege disciplina care studiază cauzele și urmările unei crime, adică metodele prin care e descoperit, dovedit și pedepsit, conform legilor, un om ce a comis o crimă, prin victimologie eu înțelegeam să studiez cauzele și urmările faptului de a deveni, a fi și a rămîne o victimă nevinovată (a legilor, a istoriei, a nebuniei celor care dictează și legile, și istoria); deci urmărirea, descoperirea și absolvirea de anonim a acelor victime ale căror criminali se pîimbă sănătoși, dorm liniștiți, primesc în tribune defilarea copiilor fostelor victime sau a tatilor viitoarelor victime. La început totul mi s-a părut foarte clar și simplu. Studiul din primul capitol, ocupîndu-se de injustiție ca de un atribut obligatoriu mai ales al acelor care iau

puterea în numele unei noi dreptăți, lucrurile s-au complicat, conceptul de „victimă” s-a extins considerabil. În afara victimelor juridice (de la care am pornit), am descoperit victime sociale (sclavii, soldații, proletarii voluntari fără voie etc.), victime ale Naturii (păduri, ape, holde ucise din prostie sau simplă obsesie utopică) și chiar victime ideatice, axiologice: cuvinte, idei, valori — ucise nevinovat sau compromise în așa hal încît nici în visata mea absurdă clinică din Genopolis, de „*terapie lexicală*”, nu ar mai fi putut fi nici măcar recondiționate. *Tratatul* cuprindea și o geografie victimologică — și chiar un fel de listă a popoarelor ce urmau a deveni „*victime*” ale politicii marilor puteri. (Poporul nostru — ciudat — pe acea vreme nu figura pe această listă, care-i avea în frunte pe bieții ruși și chinezi...) Acel comic *Manual al bunului pușcăriș* era un simplu catehism ironic, derivat din tristețea noastră de victime istorice permanente. Noi, cei închiși, nu aveam nevoie de el, fiecare deținut inteligent, dar mai ales țărani și studenții, puteau fi considerați *ab initio* doctori în victimologie. *Manualul* era destinat — declaram noi în scribă și neputință — „*pentru uzul filozofilor poststalinisti și al tovarășilor lor de drum din cretinul și iresponsabilul Occident*” (Occident fiind egal cu Accident). O prostie, bine-nțeleș, un capriciu defulant, o simplă baladă siberiană compusă la gurile Istrului, pentru ușurarea și înveselirea inimilor celor care știau că aici e *Finis Terra* tuturor iluziilor și speranțelor politice.

— *Papé Satan, papé Satan, aleppe!* îmi spuse rîzînd tinărul meu companion, Burra. Expresia asta, să știți, am mai auzit-o. Dar nimeni nu a știut sau nu a vrut să-mi explice cam ce înseamnă, în ce limbă este. Dacă cheamă sau goneste diavolul...

— Nici eu, i-am spus, nu știu ce înseamnă: îl rostesc de cite ori simt că se apropie de mine vreunul din djugașii așiei noastre.

— Am înțeleș... Umblu mult, domnule profesor, îmi place să circul, să întîlnesc fel de fel de oameni... Mă simt foarte vinovat față de satul nostru, față de ce a mai rămas din vechiul sat. Totul e în comă, azi-mîi-

ne dispăre complet. Rămân în loc complexe agricole, colhozurile, gospodăriile de stat. Acum, se aude, e vorba să-i fixeze pe tineri, să nu poată pleca la școli mai mari, să rămână în sat. Te-ai născut la sat, mori tot în sat... Dar nu asta voiam eu să vă spun. M-ați întrebat de draci: cred că există, i-am și văzut. Sau a fost ca și cînd i-aș fi văzut. Satele acestea răscolite de reforme, chiar și cele care se declară a fi milionare, să știți, sunt pline de secte religioase. Biserica noastră ortodoxă doarme: somn vinovat, laș și păcătos doarme. Oamenii sunt nevoiți să-și caute singuri mîntuirea și mîngierile prin credință. Potopul acesta de nenorociri și nedreptăți fără sfîrșit trebuie explicat cumva: fiecare om simte nevoia să citească Biblia în felul său, dar nu singur, ci împreună cu cîțiva apropiați, care îi seamănă și cu care se adună ca să cînte, să tîlmăcească și să se roage. Fiecare sectă e cu nebunii și nebuniilor, fiecare se crede singura adevărată deținătoare a întregului și ultimului adevăr: îi ascult, tocmai fiindcă seamănă în fanatism cu politicienii totalitariști, nu-i pot crede și nici urmări. Cine a trecut prin plictiseala încuiată și liturgică a ședințelor de partid devine imun față de orice convingere definitivă. Dar există în mai toate sectele un fel de „adevăr” de bază, o obsesie ce mă pune serios pe gînduri. Am cunoscut și preoți bătrîni și monahi învățați care, și ei, credeau în această ultimă împărăție a răului.

— Ultimă împărăție a răului!? Ce înseamnă asta?

— Am întrebat, mi s-a explicat. Se spune că, dintru începuturi, Lucifer a fost egal în putere cu bunul Dumnezeu. Împreună au făcut lumea; Lucifer a făcut cele ce se văd, pămîntul, corpurile, fiarele — Dumnezeu a creat mișcarea, viața, energia, sufletele. Pe urmă, ca oricare alți asociați, s-au certat rău de tot: Dumnezeu a învins, l-a prăvălit pe Lucifer în iad și a început să guverneze singur, după legea lui veche. Dar nu a reușit: partea din lume făcută de diavol tot de diavol asculta. A avut atunci loc un fel de împăcare, fiecare din părți acceptînd prezența celeilalte: Dumnezeu, prin profeții și îngerii săi, îndemna la bine; dracul, prin

militarii și intelectualii săi, la rele: după acest hăis-șl-cea, lumea a intrat într-o zodie de sălbăticii, războaie și revoluții, care păreau să nu mai aibă sfîrșit. Atunci s-a hotărît a treia conferință de pace, Dumnezeu acceptînd o nouă ordine mondială. În urma imensului progres științific — Lucifer fiind primul doctor docent în fizică nucleară —, s-a căzut de acord ca fiecare din părțile ce au investit să domine cu rîndul cîte trei mii de ani cerești, neștiind nimeni cît fac acești trei mii de ani cerești în socoteală istorică, pămînteană. Important este că la tragerea la sorți a ieșit Lucifer. El a început seria stăpînirilor alternative. Dar bunul Dumnezeu, aflînd că zarurile fuseseră măsluite, s-a supărat foc și s-a mutat definitiv în altă lume. Grădina lui e mare, are de unde alege... Acum, aici, a început cea mai pură și fără de concurență înstăpînire a diavolului. El a inventat politica, imperialismul, lupta pentru pace și progres. Religia sa oficială e materialismul, care domină la ambele popoare alese: și la ruși, și la americani. Scopul său e distrugerea cît mai rapidă a acestei lumi, care nu-l mai interesează: Lucifer e sătul de putere, s-a și plictisit de lumea asta creștină, vrea s-o lichideze ca să se poată muta alături de Dumnezeu: acolo e rostul său, acolo se simte el și dialectic, și istoric...

— Foarte interesant, am zis, dar parcă am citit undeva această poveste.

— Desigur. Cei cu care discut eu spun și ei că vechea noastră credință, primul nostru creștinism, era plin de legenda asta cu facerea lumii de către doi stăpîni egali în forță și planificare. Dar am auzit și o versiune mai cumplită a acestei legende: unii din credincioși — ucenici în biblii și scripturi — cred că Dumnezeu nostru nu ar fi fost decît un fel de mic Dumnezeu, un fel de Dumnezeu-adjunct, trimis în delegație pe un lot experimental de către un șef mai mare, dar nu cel mai mare. Nereușind a implanta dragostea și dreptatea pe planeta noastră — deși e cea mai frumoasă planetă din inventarul ceresc —, bunul nostru Dumnezeu a fost rechemat. Și-a lăsat El Fiul ca să încerce să salveze ce se mai putea salva — dar și Fiul

acesta prins fără acte, fără ocupație și domiciliu fix, a fost condamnat din nou, de astă dată la muncă silnică de dulgher: face cruci pentru alții, are normă, trăiește miser ca orice om al muncii... Asta, după unii. După alții, ar fi avut loc, din cauza Marii Revoluții din Octombrie, o ceartă teribilă între Dumnezeu Vechiului Testament și Cel al Noului Testament: Iehova s-a refugiat în America, Dumnezeu nostru a intrat sub pământ, se ascunde pe undeva aici, în răsărit. Iar Domnul nostru Iisus Hristos, refuzând să urce la ceruri din mila lui pentru noi, răătăcește între Riga și Sofia, mîngîind sufletele celor care au fost vinduți la Yalta... Americanii nu mai vin, hunii nu mai pleacă, asta-i situația. Acum, îmi spuneau mie niște predicatori care sunt doctori în apocalipse și alte grozavii, orice făptură omenească, aici, trebuie să se îngrijească singură — fără biserică, fără popi sau cărți sfinte — de mîntuirea sufletului său. Fiindcă există oameni și popoare care pier, oameni și popoare care *sunt sinucise* (adică împinse să-și facă singure seama) și oameni și popoare care mor frumos. Cine moare rămîne pe listă, are șanse de mîntuire; cine piere e scăzut din inventar, ca un rebut, ca un furnicar prost. Tristețea, jăluirea, alcoolul, acapararea de bunuri și titluri sunt forme în care suntem sinuciși. Adică, murim de mîna și prostia noastră, dar nu din cauza sau de bunăvoia noastră. Iadul de tip nou se construiește aici, cu materialul clienților, prin muncă voluntar-patriotică: în iadul cel vechi nu mai sunt locuri. Îndemonierea lumii e în plin marș: cerul și aerul se vor înlocui prin frică, pădurile și apele se vor murdări și vor fi sufocate de numărul uriaș al mașinilor; focul de sus e gata pregătit, lumea va pieri sigur, ferice de cei care vor avea norocul să moară ca oamenii, nu ca șobolanii. Nimeni, la noi, nu mai crede în vreo înviere, chiar și judecătorii de apoi sunt mituiți și manevrați. Și apoi, ce rost ar mai avea? Dumnezeu a pierdut lupta, s-a lăsat păcălit și mințit; noi, de pildă, ne-am pomenit atei și comuniști după o singură iscălitură a unor șefi de state creștine, morale, democratice. Înainte vreme, un om putea să-și vîndă su-

tietul făcînd un tîrg cu diavolul: dar asta pe baza unui contract cinstit, tîrguit conform legilor cererii și ofertei. Dar noi? Noi am fost împinși cu grămada, fără să fim întrebați, cu neveste și copii, cu cățel și purcel, țări întregi, uriașe colective de suflete creștinești, am trecut cu forța, cîntînd și agitînd stegulețe, în la-gărul ateu al socialismului biruitor. De aceea, sectanții, după a mea părere, pe undeva au și ei dreptate. Nu? Sfînta noastră pravoslavnică biserică e pină-n gît în noroi și putreziciune: popii s-au ticăloșit, predicile lor sunt scrise de cel rău, doar fumul tămîii și ochiul icoanelor mai păstrează cîte ceva din taina și puterea vechii credințe. Trei sferturi din țărînimea mizeră a satelor colectivizate, din proletariatul socialist al betonvilurilor noastre citește pe ascuns, fiecare cum poate, Biblia. Și o comentează conform celor văzute și trăite de ei. Nu numai noi zărim diavoli și draci în drumul nostru: și ei văd. Mai mult decît atît: ei știu să recunoască, aproape cu precizie, care sunt etapele prin care un om se poate transforma, chiar fără să-și dea seama, într-un drac activ, cu uniformă și soldă.

— Nu cred!

— Nici eu nu am crezut. Iată, mi-a explicat mie unul, Sofron, ăsta știe și grecește și latinește, deși e un simplu mulgător: în primul rînd, după ce ai intrat în turbincă, ți se șterg, îți dispar liniile din palma stîngă. Apoi, nu te mai uiți în oglindă — și, chiar de te uiți, nu te mai vezi clar. Nu mai ai imagine. Și la urmă, după ce te saturei de putere și vezi peste tot portretul tău mărit de alții, începi să crezi sincer că ești un fel de mic Dumnezeu, că nu greșești niciodată și că numai prin meritele genialității tale ai ajuns un fel de buric al pămîntului. După faza asta vin cruzimea, crima, pieirea. La unii. La alții...

— La alții?

— Pe alții, după ce se satură de avere și putere, îi apucă deodată o imensă nevoie de dragoste. Dracul le-a dat tot ce și-au dorit, ce n-a visat nici mama lor — acum nu doresc decît să fie iubiți. De copii, de tineret, de poporul întreg. Chiar dacă sunt simpli primari sau secretari de raia, doresc să fie ascultați și

crezuți. Țin discursuri din ce în ce mai lungi, își doresc piețe din ce în ce mai largi, se sfarmă să fie aplaudați, urmați, admirați: pentru bunătatea, dreptatea, frumusețea și înălțimea cerească a gândului lor... Aici, mi se pare mie, are loc cea mai mare bătaie de joc a Diavolului-Lucifer. Începe să-l imite pe Dumnezeu, împrumutându-i imnele, vorbele, idealurile. Dar are loc și o răsturnare a planului inițial: în timp ce adevărații credincioși creștini, fiind soldați ai unui Dumnezeu urgisit și gonit de peste tot, frați ai lui Hristos întru pătimire și răstignire (în lagăre, închisori, câzărmi), văd în față numai sfârșitul acestei lumi și mîntuirea doar a unui număr foarte mic de „aleși”, comuniștii văd înaintea un viitor luminos, un paradis al păcii și dreptății, într-o internațională în care ne vom pupa cu toții, liberi și sătui...

— Am înțeles. Acum, tare aș vrea să știu: în ce crede comunistul Burra Brutus?

Burra rise tinereste, mă bătu peste genunchi, își aprinse o nouă mărășească.

— Nu-mi plac concluziile, domnule profesor. Totdeauna mi-a fost frică să zic: iată, în asta cred, în asta nu cred, din drumul ăsta nu mă abat nici dacă mă duceți la spînzurătoare... Convingerile definitive sunt cauza tuturor relelor. Noi trebuie să luptăm ca oamenii să poată avea convingeri, dar să combatem orice convingere ce vine cu bîta și anasîna, de sus, odată pentru totdeauna. Eu — la vîrsta asta a experiențelor și gîndurilor mele — consider că Răul și Binele nu alcătuiesc două tabere: cunosc predicatori și preoți învățați care de ar avea o sabie ar tăia și spînzura mai rău decît tătucul Stalin; și cunosc activiști și chiar berze albastre care se roagă în taină și care, tocmai fiindcă trăiesc în mijlocul mlaștinii, întreținînd mlaștina, ascund în suflet un mugur cinstit de rușine și remușcare. De aceea eu, cu mintea mea cea de pe urmă, cu mintea mea de Brutus hațegan în veșnică bejenie, nu pot decît să vă repet ceea ce v-am spus și la începutul călătoriei noastre: am încredere în steaua celor fără de noroc, sper că, prin ajutorul bunului Dumnezeu și al oamenilor cinstiți și curați, căruța socialismului nostru

falimentar să poată fi reparată din mers și că, fără să oprim mersul Istoriei, să reușim a schimba motorul, plus cele patru roți, să-i punem alte frîne, alt schimbător de viteze, alt ambreiaj. Sufletește, vă jur, chiar dacă mă îngrozește uriașa putere și pohta de luptă a Armatei Roșii, nu fug cu speranțele înspre stricăciunea confuză și egoismul laș al societăților occidentale. Nu. Sub imensa suferință a Rusiei — și în materie de suferință Rusia este în fruntea popoarelor, China urmînd-o îndeaproape — trebuie să existe un jar de credință și o cenușă de nădejde. Ce pot să aștept de la niște popoare ce nu au cunoscut nici frica de arestări, nici pușcăriia, nici moartea anonimă în lagăre sau închisori? Nimic, doar milă creștinească disprețuitoare și încurajări de sus și de departe. Pentru ei am fost totdeauna carne pentru tun, acum așteaptă să devenim carne pentru presa lor setoasă după singele nostru. Nu s-a găsit nimeni acolo, în acel luminat Occident antitotalitarist, care să scrie măcar un rînd despre cei peste un milion de soldați ai noștri morți în cel de-al doilea război mondial. Noi suntem singurul popor din Europa asta nenorocită care, fără să fim fasciști, am combătut cu armele imperialismul roșu; fără să fim bolșevici, tot cu armele, am combătut și imperialismul fascist al Germaniei. Am lăsat șase sute de mii de morți în stepile Rusiei, trei sute de mii de alți morți în pustele Ungariei și munții Cehiei. Băieți unul și unul: floarea cinstei și tinereții noastre — fiindcă lichelele și afaceriștii au avut grijă să se aranjeze în spate, la diferite manutanțe. După jertfa asta, au urmat trei valuri de arestări: cîteva sute de mii de alți bărbați aleși, țărani și cărturari, socialiști și țărăniști, greco-catolici și protestanți, au umplut pușcăriile și lagărele. În munții noștri, pînă în 1961, niște disperați au murit luptînd împotriva hidrei: au început-o cu hidra fascistă, au continuat-o cu cea roșie. Fiecare din aceste hidre ne-a tăiat cîte o bucată din trupul țării. Poporul nostru a cunoscut pe masa de operație, fără anestezic, și fascismul, și comunismul. Noi știam din 1946 că nu există între ele decît o diferență a uniformelor și a formelor de fanatism orb și surd. Francezilor, care se

cred deșteptii Europei, le-au trebuit treizeci de ani ca să se trezească din amețeala lor stingistă, nemții și azi sunt paralizați de confuzii și vinovăție; noi am fost un popor de 18 milioane de semidezvoltați, din care, fără să câștigăm nici măcar o pagină în istoria Europei, am sacrificat opt la sută, un milion și jumătate de bărbați tineri, de țărani sperînd o împrăștiere, cărturari sperînd reforme sociale și progres moral, de preoți sperînd o biserică trezită din somnul slavon sau grecesc. Ca laptele care a fost de trei ori fier și strecurat, am devenit acum o masă de inimi rănite și de sperați fără orizont. Ca ariciul, ne-am făcut rotunzi, tăcuți, impenetrabili. Vom pieri de foame, de frig, de uitare. De scîrba de a trăi. De uritul din această lume părăsită de Dumnezeu, plină de lucruri și planuri fără de nici un Dumnezeu...

— Ai doi copii, Burra Brutus! Nu ai voie să disperi!

— Așa este. Nici nu disper. Îmi vom ez otrăvurile atît. Nu cred în strămoșii mei viteji, mă doare în cot de vitejia antiotomană a voievozilor noștri. Eu sunt mîndru că aparțin unui popor care nu a dat nici un sfînt în calendar, nu a avut războaie religioase, nu a ars necredincioși pe ruguri, nu a organizat pogromuri antisemite, nu a răspîndit cu sabia vreo credință sau alta. *De noi niciodată nimănui nu i-a fost frică*: noi totdeauna ne-am apărat. De aceea ar trebui să se ridice o statuie acelor ofițeri și ostași ai noștri care au fost împușcați fiindcă au refuzat să treacă, în 1941, cu arma în mînă, peste Nistru. Numai într-un secol și jumătate, de la 1711, Stănilești, și pînă în 1856, războiul Crimeii, au trecut peste trupul vlăguit al acestor țări opt uriașe războaie și douăzeci și două de năvăliri și invazii. Cu tot alaiul lor de jafuri, crime și umiliri. De Sylvania noastră ce să mai vorbim: de la plecarea lui Aurelian, anul 271, pînă în 1918, am trăit o Yaltă continuă. Goții, hunii, gepizii, avarii, pecenegii, ungurii, tătarii, turcii, rușii, turcii, austriecii, rușii etcetera. Suntem, domnule profesor, doctori docenți în apărare pasivă, artiști emeriți în supra-subviețuire. Urlăm ca lupii, deși suntem blînzi ca niște oi, nu dorim decît să

îm lăsați în pace, în rostul și lingă vatra noastră latină-vulgară. Frații noștri bulgari se mindresc cu circa cincizeci de partizani comuniști, eroi ai partidului lor: la fel și frații noștri sîrbi sau unguri. Noi nu putem arăta portretul nici unui ilegalist mai acătării. Cei doi sau trei „eroi” ai marxism-leninismului nostru au murit uciși de rivalii lor de partid: istoria partidului comunist din țara noastră este trista poveste a unor bleși neurastenici exaltați, străini pripășiți; străini și de etnia, și de tradiția țărănească a pămîntului nostru, străini și de firea tolerantă a poporului, liberală și critică pînă și cu dușmanii săi de moarte. Dar la ora ce o trăim acum, tradiționala noastră apărare prin pasivitate și elasticitate a devenit deosebit de grea, de complicată. Riscantă chiar. Nu mai e vorba să ne apărăm sărăcia, și nevoile, și neamul împotriva unor zaccii, ceauși și arnăuți sălbatici și cruzi: la puterea militară a ocupanților se adaugă toată presa, învățămîntul, televizorul, radioul, ședințele, mitingurile, cîntecele și dansurile noastre toate. Dușmanul nu se mai mulțumește cu roadele muncii mele, cu roadele pămîntului strămoșesc: el vrea și sufletul meu, și sufletul copiilor mei, și sufletul întregului meu trecut istoric. Vrea și limba mea, și proverbele mele, și icoanele, și rugăciunile ce le am ascunse undeva. Soția mea îmi învață copiii să se roage în taină; eu sunt obligat să-i explic lui Brutus al meu unde și de ce minte profesorul său de istorie sau economie politică, de ce s-a rupt poporul de cei care îl conduc, de ce discursurile ce le aude la școală sau la televiziune sunt numai apă de ploaie. Adevărul e de partea celor care tac și suferă, tac și rabdă... În ziua în care tovarășii mei comuniști vor începe, nesiliți de nimeni, să cînte „hai la lupta cea mare, rob cu rob să ne unim”, uitîndu-se nu în ochii sătui de putere ai celor din tribune, *ci în ochii nemem-brilor de partid*, din ziua aceea voi ști că începem să ieșim din tunel, din peșteri, din această noapte fără dimineată. Contabilul nostru are o vorbă idioată: „din jale se-ntrupează electricitatea!” Eu zic: din jale se va-ntrupa și libertatea. Dracii pe care îi vedem, îndemoniați ce stăpînesc lumea noastră vor dispărea ca

ceara în fața focului. ...În privința asta, eu cred tot mai mult în ce-mi spune acel Sofron, care o fi el nebun și biblic, dar carte știe și profet este. „În umbra oricărui portret se ascunde moartea!” Asta e! Tactica noastră de supraviețuire, o spune tot el, pocăitul și simbetistul de Sofron, este supunerea, tăcerea, răbdarea. Ca ceața care e peste tot, dar care nu poate fi nici bătută, nici combătută. Nici împușcată. Răul trebuie dus la exasperare, la disoluție. El nu poate fi nici schimbat, nici îmblinzit: poate fi doar lăsat să se umfle, să se umfle — într-o bună zi ori va crăpa, ori se va ridica la ceruri. O armată imensă de propagandiști, înarmați cu broșuri, cărți și puteri fără limite, stau în fața unui popor tăcut, care îi ascultă, îi aplaudă, îi și felicită: ca apoi, ca rața ce a trecut prin apă, să se întoarcă acasă, la așteptare, blesteme și rugăciuni. Va veni o zi când diavolului-șef nu are să-i mai placă lumea asta: va propune convorbiri de pace cu binele, adevărul, cu dreptatea celor mici și slabi. Portretele au cea mai scurtă istorie, ele se mănincă între ele, cu cât sunt mai mari și mai numeroase, cu atât ideea ce o reprezintă e mai aproape de scirbă și comă. Timpul nu mai e în mîna politicianilor, e în mîna cerului, nu știm pentru cine lucrează. O minune trebuie să se întâmple: ori la ruși, ori la americani, ori la această curvă de Europa. Lumea e sătulă de militari și economiști. Lumea e mai ales sătulă de vorbe. De minciuni. De speranțe deșarte. Sau pierim de gît cu adversarul nostru, sau după această lungă răstignire îl vom întâlni pe acel Hristos al săracilor, care se ascunde undeva printre noi. El va ști să ne arate — fără popi, fără biserici de stat, fără teologi sau predicatori fanatici — care ar fi cărarea morală, simplă, ce va putea să ne ducă înapoi, la împăcarea cu Dumnezeu, cu pământul-mumă, cu cerul-tată și cu limba curată a inimilor noastre curate.

— Amin! ...Ești foarte înțelept, Burra!

— Nici vorbă. Sunt citit, mai citit decît media șoferilor și mecanicilor de categoria mea. Sindicatul nostru a întreprins un fel de anchetă socială, să vadă cine și cît citește. Ce s-a constatat? Că cel mai mult ci-

tesc muncitorii, mai ales cei care nu sunt membri și nu au munci de răspundere: ei știu și politică, și marxism, și radio, și istorie, și antimarxism. Contabilii, inginerii, doctorii — cu mici excepții — nu citesc decît romane polițiste sau milițiste. Directorii, activiștii mari, ștabii din conducere nu citesc absolut nimic. Nu citesc nici măcar presa pe care o scriu, chipurile, și o controlează. În această lume întoarsă pe dos, zău dacă îndrăznesc să presupun cam cît citește Reagan sau Suleimanul nostru: mi-e frică să nu-mi sară Dieșelul ăsta în aer din cauza risului și a veseliei. Cititul, astăzi, este luxul celor exploatați și nefericiți: al celor cu lefuri foarte mici și cu timpul liber neocupat nici de sarcini, nici de circumi sau biserică. Filosofii zilelor noastre sunt portarii de noapte — portarul nostru citește Hegel cu un creion roșu în mînă —, paznicii de cîmp, pădurarii. Magazinerii, pensionații de boală, fecioarele ce nu au reușit la admitere în facultăți, acarii, vînzătoarele de tablouri contemporane. Ciobanii citesc Thomas Mann și Dostoevski, sunt știutori de Scriptură și folclor, vă dați seama cum îi ascultă ei pe inspectorii culturali ce vin să le facă agitație pentru șeptel și ateism? După părerea mea, numai sărăcia și urgisirea nasc cultură și înțelepciune. Imbuibarea, șefia și mașina la scară duc la stricăciune, nervi, nevoia de curve și de droguri. Nu ca să mă laud, dar v-aș pofti la mine, să vă arăt mica mea bibliotecă. Nu e grozavă — să tot fie o mie de volume —, dar astea sunt citite și subliniate. Ce ziceți? Mărin mă invidiază, el, cu meseria lui, e nevoit să atîngă la cultură citind în ochii și buzunarele găurite ale clienților săi. Eu, din contră: poftim. Mîine trag pe dreapta, mîninc ce apuc și termin cartea asta, care nu e a mea, e împrumutată de la o bibliotecă. *Condiția umană*. Ați auzit de ea?

— Am citit-o. Demult. Singurul lucru pe care l-am reținut a fost regretul că la noi nimeni nu a avut la îndemînă o pastilă de cianură. În clipa în care nu mai avea de ales...

— Nu vă înțeleg.

— Citește cartea asta, Burra Brutus : ea a fost, după război, biblia falsă a unei generații false. Dar îți doresc din inimă să nu ajungi vreodată să simți nevoia de a-ți procura o pastilă de libertate prin moarte.

— De moarte și de murire nu mi-e frică. De nimicire, de pieire, de desființare mi-e frică. Ochii mei sunt așintii asupra stăpînitorilor lumii noastre : au avut toată puterea, au dispus de toate mijloacele de conducere — și iată-i acum, sunt mai goi și mai disperați ca oricînd. Le fuge pămîntul de sub picioare. Istoria îi va obliga să dea mîna unii cu alții, fiindcă pămîntul acesta face parte din trupurile noastre. Minciunile se adună și strică mersul norilor, aduc secete și inundații... Toate romanele cu comuniști îi arată după ce s-au convins și încep să umble cu pistoale și bombe. Nu-mi plac. Eu caut o carte *sinceră* în care să mi se arate drumul ce duce la convingere : cum ajunge un om să rămînă comunist chiar și după ce e numit director. Sau colonel. Sau academician. Cum împacă el în sufletul său capra cu varza și pe amîndouă cu lupul din Kremlin, care nu știe de glumă. Cînd rămîn singur în cabina asta a mea, invit la o discuție pe cîte unul din marii șefi ai lumii noastre. Profit de ocazie și le spun verde în față adevărul ce e ascuns în popor. Mă cert cu Brejnev, cu Reagan, cu socialiștii francezi, cu laburiștii britanici. Cu acel vechi, dar iresponsabil președinte al Internaționalei socialiste, mare prieten cu babalicii din Kremlin, Willy Brandt, care nu are curajul să-i întreb pe marii săi prieteni întru Ostpolitik : cam ce s-a întîmplat cu social-democrații din țările ocupate de ruși ? Cum au dispărut ei peste noapte, fără urmă ? Unde le sînt mormintele ? Îi adun cîteodată pe toți laolaltă și le spun verde în față : „Fraților, voi nu vedeți că suntem cu toții în gura balaurului, poate că am și fost înghițiți, dar încă nu a apărut decretul cu... Măi fraților, avem aceeași istorie, aceeași soartă, nu vă mai faceți că nu vedeți tăvălugul. Papa și Patriarhul nostru, ce rost mai are să vă înfrunțați, ca smintitii, pentru cîteva dogme ce ne separă ? Hristos e unul, creștinismul trebuie să fie tot unul. În lașăre și închisori nu au mai existat religii, au existat doar

creștini fără confesiune. Măi Reagan, îi strig eu de aici, fii atent, al treilea război mondial a început de mult. Rușii nu au pierdut nicodată, ei nu s-au retras de nicăieri : nici nu pot da îndărăt, mașina lor nu are marșarier. Puterea le stă în încăpăținarea de a merge înainte, mereu înainte, indiferent cu ce riscuri și jertfe!...” Îmi țin astfel singur hangul, mă mai răcoresc, simt și eu că sunt un european liber, cu păreri, cu glagorie... Pe cel mai iubit fiu al poporului nostru nu-l convoc niciodată. El s-a ridicat atît de sus, peste șapte rînduri de nori din tămîie și slavă, încît trebuie lăsat de-acum să plutească, să domnească, să se autosfințească. Nu mai e om : e capodoperă, e zmeul-zmeilor, buricul pămîntului, marele cîrmaci al cîrmuiților. E zeu și Dumnezeu. Atotștiutor și infailibil. Asta ne-a fost soarta : mie, ca un comunist ce sînt, mi-a dat o lecție definitivă. Ce se va alege de partid, cu care se confundă, cu istoria și poporul, pe care i-a înghițit în numele lui, asta e o problemă la care nu mă gîndesc decît cînd mă dor măselele. Sau cînd e secetă lungă, iarna... Fiți atent, domnule profesor : urmărirea camionului nostru continuă. Dacă vom fi luați la trei-păzește, să rămînem înțeleși : am discutat tot timpul despre motoare, eu v-am explicat care e diferența între un motor obișnuit și un Diesel. E clar ?

Simțeam și eu apropierea perfidă a pericolului. Nu mirosea a copite arse, nici a smoală fierbinte : peisajul continua să fie dureros de blînd și de valah : vilcele, răzoare, măguri, dilme cu livezi sau padine gata de prima coasă. Nori de vată, cîmpuri incolțite, ici-colo turme de oi sau cirezi de vite. Babe, țigani, bufete unde beau tractoriști și brigadierii nebărbierii de o lună. Țară. Patrie. Dragă... Dar, dincolo de bucuria „fenomenală” a ochiului, simțeam cîrceii de spaimă ai „numenului”. Eram urmăriți. Sergenții pe lingă care treceam ne notau numărul mașinii, apoi comunicau prin radioul lor portativ. Parasimpaticul meu era în alarmă mută, glanda pineală sau cea suprarenală secreta un plus de adrenalină. Ghipsul de la mîna mea stîngă îmi amintea titlul primului roman rusesc citit după război : *Și a fost ziua a doua !* Discursul senatoru-

lui roman de la volan plutea încă în cabină, îl și vedeam bătut la mașină ca act de acuzație: „Pentru uneltire și complot împotriva ordinii sociale...” Sufletele noastre brave, deși fericite pentru această omenească înfîlnire, se pregăteau pentru a înfrunta dușmanul necunoscut. El putea veni de oriunde: din aer, de sub pământ, din direcția tuturor punctelor cardinale. Nu zăream dracul cel arămiu, care, la mine, premerge spaimelor legate de berze și anchete; în schimb simțeam iarăși în stomac, în plexul solar, acea dureroasă încolăcire de presimțiri, memorie și frică ce anunță, de obicei, marile nenorociri. Ochiul Olimpiei nu-i zăream: o vedeam doar cu spatele spre mine, departe, pierzându-se, ca o siluetă străină, în ceața unei aței pustii, străjuită de plopi în vîlvătaie.

Motorul duduia prietenos, ca vîntul treceam printre zăvoaie cu arini și dealuri cu vii abia plantate. Priveam cu coada ochiului spre profilul energic al bărbatului de lîngă mine. Burra Brutus. Burra cu doi de „r”. Părea îngîndurat. Dacă eu mă gîndeam la Olimpia, el, sigur, își strîngea în brațe copiii. Semăna cu cineva, nu-mi dădeam seama cu cine. Poate cu mine — așa cum eram pe vremea cînd refuzam să defilez. Respira forță și luciditate. Și un fel de duioșie critică față de idei și istorie, ce mă surprindea și mă încînta.

— Hopa! strigă el deodată, uite popa: să ne facem cruce, domnule profesor, începe sîrba miresei.

Doi sergenți încurelați ne făceau de departe semne să tracem spre dreapta. Am tras, am oprit. Burra deschise ușa cabinei și dădu drumul caterincii sale de șofer umblat și pățit:

— Oo, să-mi trăiești, tovarășe sergent Ciulică! Bine că ne-ntîlnirăm: mătușa din Isarlık îți trimite niște ouă proaspete pentru cozonaci. Uite-le aici, avui grijă să nu se spargă...

Sergentul Ciulică, roșu la față ca un harbuz, sănătos și sigur de sine, nu schiță nici măcar un zîmbet. Făcu semn celui alt sergent. Acesta — mînios și scrișnind din dinți — veni, luă cele cincizeci de ouă (proaspete), le puse cu grijă pe capota mașinii militiei, apoi ca un tunet, strigă de răsunară zările:

— Încerci să mituiești organele? Dă-te jos, banditul!

Bura îngăimă ceva nedeslușit. Fusese luat pe neașteptate. Eu bănuiam că, dacă a fost făcut „bandit”, însemna că arestarea lui e foarte probabilă.

Într-adevăr, doi „tovarăși” în civil (îmbrăcați elegant ca pentru teatru sau concert filarmonic) ieșiră din pădurea de la marginea șoselei și, fără să scoată o vorbă, îl încadrară strîns pe Burra Brutus. Acesta țipă: „De ce cătușe? Nu aveți dreptul! Constituția țării mă apără. Drepturile omului...” Răsunară citeva palme profesioniste, zdravene, citeva ghionturi bușite. Vedeam gura lui Brutus spuzindu-se de sînge. Scuipea. Îmi aruncă o privire în care era totul. TOTUL. O privire de sinteză, în care Ciuma se preacurvea cu Condiția Umană, iar Contractul Social și Capitalul cu Ființa și Neantul. Ostpolitik. Coexistența pașnică. Neamestecarea cu forța. Nefolosirea forței. Helsinki. Madrid. Îl loveau cumplit, fără milă. Căzut pe jos, Bura cînta în ultimă disperare: „hai la lupta cea mare, rob cu rob...”

Și în clipa asta, împietrit de uimire și spaimă cum eram, auzii vocea mieroasă a sergentului Ciulică:

— Dumneavoastră sunteți profesorul Deziderius Candid?

— Da, am răspuns, eu aș fi... Vă rog să-mi explicați: de ce l-ați bătut pe șoferul Bura? Este un om cumsecade. Un comunist cinstit, vă jur că...

— Lăsați-l pe Bura, el e în mîini bune. Pe dumneavoastră vă așteaptă de-acum o altă mașină. Pofliți jos, luați-vă și desagiile...

Coborii. Bura nu mai urla, gemea doar: nu voia să intre în mașină. Unul din sergenți îl lovea cu un matrac negru și gros. Voiam să strig și eu ceva, să mă reped în ajutorul lui. Nu puteam: eram paralizat — în oasele mele re-educate funcționa încă acea pasivitate de lagăr, catapatia neputinței, reflexul confundării obligatorii a solidarității cu solitudinea. Aerul de pădure se prelungea înspre un azur de cer total străin și indiferent. Vedeam dracii mărunți coborînd veseli de pe pereții bisericii Sfîntului Gheorghe cel fals, o simțeam pe Limpi, desculță, umblînd prin Troia în flăcări, după lu-

minări la negru. Bura continua să-și cînte internaționala sa de burat fără leac. Sergentul din fața mea îmi zîmbea semioficial. Cu al său foarte alb baston de circulație, îmi arăta o mașină de culoarea vinată a prunelor bistrițe, dinspre care, ca un mesager al zeilor necunoscuți, venea zîmbind spre mine... un preadistins domn. Care-mi făcea semne prietenoase, de parcă ne-am fi cunoscut de cînd lumea. Să fi avut în jur de 45-50 de ani — dar arăta sănătos, prosper, jovial și bucuros. (E tipul, îmi ziceam, care ieri a fost bancher, azi e directorul muzeului sau cercului de stat, mâine poate ajunge oricînd un temut bookmaker al bursei pe Wallstreet.) Greșeam, totuși: nu avea în privirea sa nici un clin de falsitate, nu-i citeam pe față nici o linie sau unghi de suspectă perfidie sau teatru cu tendință. Din contra. Venea spre mine bucurîndu-se, cu brațele deschise ca pentru o caldă și cinstită îmbrățișare.

Dar într-o mină avea un minciog, în cealaltă un set de bețe de bambus. Era îmbrăcat ca un pescar uzat, cu cizme murdare, cu haine mototolite, bătute de ploii și ninsori, cu o pălărie de vagabond vesel, ce-i acoperea hoștește o chelie de savant în științe exacte sau economie. Era el un pescar, dar nu un pescar oarecare: părea a fi un ministru de finanțe ce are patima undiței și, ca atare, își ia foarte în serios acest hobby devenit deosebit de aristocratic. Sergentul îl salută ca pe un general. În mîntea mea mișea surpriza unei aducerii aminte. Parcă-l mai văzusem undeva, parcă știam cine este...

— Stimate și iubite domnule profesor Candid — îl auzii declinînd titulatura mea din Genopolis —, ce plăcere, ce bucurie să vă întîlnesc!

Fisa îmi căzu. Era fostul meu student din ultimul meu an din învățămîntul universitar. Îl chema Marcus Winter și era — de departe — una din cele mai remarcabile inteligențe, o mare și promițătoare capacitate logică și speculativă, mai ales în acei ani tulburi în care începuse deja năvala masivă de pui de cioară, pe care — vorba bunului meu coleg, Deroșca — tre-

buia noi să-i transformăm, repede și ieftin, în tot atîta vulturi revoluționari, vigilenți și omniștienți.

Ne îmbrățișarăm. Sergentul zîmbea complice, Bura dispăruse definitiv în mașina miliției. Frica mea anabazică se muta în do majorul unei sonate pentru un fost student și o orchestră de întrebări. Sergentul se oferă să-mi ofere desagii spre mașina Mercedes-Benz. Winter, luîndu-mă prietenește de braț, mă întrebă emoționat:

— Vă mai aduceți aminte de mine?

— Cum să nu? îi răspunsei. Ești studentul din anul doi Marcus Winter, ai ținut și susținut o teză valoroasă la seminarul meu, cu titlul — cred că ți-l voi cita corect — *Considerații asupra idealismului naiv al terminologiei materialiste*. Greșesc?

— Deloc. Aveți o memorie de invidiat. Mă și speirie memoria ce o aveți. Nu vă faceți griji în legătură cu șoferul acela: nu are nici o legătură cu dumneavoastră. O simplă coincidență, vă asigur. Pofțiți în mașina mea. Luați loc, am sarcina de a vă duce eu mai departe!

— Îl cunoașteți pe ortograful Sommer? îl întrebai, uitîndu-mă fix în ochii lui limpezi și inteligenți.

— Da, îmi răspunse fără nici o ezitare: este un văr bun al soției mele, un văr ingrat și încăpățînat, totuși o rudă la care țin foarte mult. Așa cum țin și la fostul meu profesor de fostă filosofie.

În mașină mirosea a igienă și nivel de trai american. Lux, calm și voluptate. Eram confuz, speriat; un drac violet ce dormea (sau se prefăcea că doarme) pe bancheta din spate îmi amintea „realiile” și „nominaliile” condiției mele de zoon antipolitic și parasocial. În timp ce „colegul” Winter depunea în portbagaj desagii mei plini cu pîini (și alte bunuri de larg consum), eu, copleșit de perfecțiunea și aranjamentul tehnic al interiorului acestei mașini, pentru mine ultramodernă, încercam să fac pace în mine, consultîndu-mi barometrele de siguranță, frînă și autocontrol, dar compunîndu-mi, în același timp, și o față calmă și credibilă înaintea acestui pescar misterios pe care, oricît efort aș fi făcut, nu puteam nicicum să mi-l imaginez stînd liniș-

tit pe malul unui iaz, rîu sau baltă, pîndind printre trestii apariția norocoasă a unui crap, știucă sau lipan. „Pune, Doamne, pază memoriei mele!”, am zis pe dinăuntru, în timp ce binecuvîntai popește și pe demonul din spatele meu, ce mi se năzărea că toarce ca o pisică sătulă de oameni și omenire. Încet, încet îmi regăsii obrazul neutru de intelectual neutru, într-o situație ce o doream cît mai neutră posibil. În clipa în care domnul Marcus Winter se așeză la volan, cu bîndețe, dar și cu oarecare premeditată fermitate, îi prinsei mîna dantelat înmănușată, oprindu-l să pornească motorul.

— Iubite colega, îi spusei, în numele amintirilor noastre comune, cred că am dreptul să-ți cer anumite explicații : cine ești matale acum, ce sarcini ai în legătură cu persoana mea, în serviciul cui lucrezi, de unde ai aflat că exist, de ce m-ai așteptat aici, de ce nu ai apărut direct în Isarlik etcetera, etcetera...

Studentul Winter mă privi cu mirare și dragoste : rîse puțin, apoi, de parcă aș fi fost bunicul său senil și cu gută artritică, mă liniști bătîndu-mă pe umeri, filantrop și înțeleghător.

— Domnule profesor, vă datorez cîteva prețioase concepte : trup, suflet, spirit ; individ, persoană, personalitate ; eu, supra-eu, sine ; temperament, fire, caracter ; social, politic, moral ; aparență, esență, substanță ; viață, trăire, ființă ; valoare-mijloc, valoare-scop, valoare sacră ; imanență, transcendent, absolut ; teză, antiteză, sinteză ; civilizație, cultură, barbarie ; materialism, idealism, criticism ; capitalism, socialism, lichelism ; relativ, absolut, schimbător ; normă, lege, principiu ; principiu, axiomă, dogmă ; rahat, savant, dictator ; cretin, oligofren, ideolog... Și așa mai departe. Le-am înșirat alandala, fără nici o „sistemă”, anume ca să vă enervez. Fiindcă, vă jur, pe acele vremuri, numai cînd erați foarte mînios reușeați să ne convingeți...

Gata, eram acasă, mă scăldam în fluviul meu. Apăsă pe un buton sidefiu și în fața mea se desfășură un mic bar ascuns. Plin de sticle capitaliste, vesele și promițătoare. Alune americane sărate, țigări de foi u-

oare, felii de lămfi și cuburi de gheață transparentă. Visam. Winter îmi turnă un pahar de whisky, un alt pahar de suc de roșii. Cîinele violet din spate dispăru subit — în schimb, o muzică preclasică, oboi și clarinet, ca un tul nevăzut, mă mută în altă lume.

(Pentru o clipă, îmi reveni în minte o spaimă veche, absurdă, fără nici o legătură cu situația de acum. Pe vremuri, un coleg m-a dus să-mi arate muzeul de arheologie la care lucra : el, avînd treabă, mă părăsi în grădina din spate a muzeului, unde erau expuse sau îngrămădite alandala vechile sarcofage etrusce, tracice, romane și protocreștine. Sute de sarcofage, de stele funerare, de ex-voto-uri. Am rătăcit printre ele, așteptîndu-mi amicul ce întîrzia. Eram tînăr, toate aceste pietre funerare mă lăsau rece. Totuși, tot plimbîndu-mă în cerc în acea grădină ascunsă, deodată mi s-a părut că m-am pierdut, că nu mai pot găsi ieșirea din acest cimitir străvechi. Prietenul meu mă uitase, mă înecam, am simțit nevoia să strig după ajutor. Peste tot erau numai ziduri și morminte, morminte în ziduri, șiruri de pietre tombale înverzite și urite, pline de figuri vagi, șterse de ploii și vreme ca de sifilis... Eram disperat, căutam ieșirea sau măcar zidul înalt ce separa această grădină-depozit de parcul orașului. Dar nu reuseam să ies dintre sarcofage ; nu existau cărări, mi se părea că visez și că nu mă pot trezi, că nu am murit, dar am fost adus aici dintr-o greșală. Atunci, pe un smoc de iarbă uscată, zării doi iepuri albi, de casă. Se acuplau pașnic, zvîcnit, iepurește. Deodată, m-am simțit salvat. Ca și cînd mi-ar fi căzut un vâl de pe ochi, am găsit repede poarta cimitirului, drumul spre parc și oameni..)

În cinstea noțiunilor înșirate, am acceptat băutura. Ca tînăr dascăl, lipsit de frică și experiență, încercam pe atunci să vindec, să curăț, să salvez conceptele grave ce păreau a fi atinse de diferite boli ascunse și murdare. O, *tempora*... Clinica mea de lexicologie patologică. Seminarul meu de ortoepie, bazat pe tăcere și desen geometric. Dicționarul meu de cuvinte compromi-se, ucise sau îngropate de vii. Egalitate, Libertate, Dreptate, considerate ca mitraliere și bombardiere în sui-

ba unui nou ev mediu sclavaqist... Și acum, acest mar-
tor din trecut: Marcus Winter. Alunecam ca un planor
celest, mi se părea că pădurile și prelucile ce le tra-
versam, urcînd pantele asfaltate ale muntelui bătrîn
din față, sunt *aquis submersus*: parcă înotam în vis,
căutînd sub salcia copilăriei mele sălbatice racu' as-
cuns sub mîl, racul de care mi-era atît de frică, dar
pe care, totuși, îl urmăream cu ciudă și înverșunare.
Mă simțeam la marginea ființei mele, păream a fi tan-
gent, într-un singur punct, cu realitatea, cu istoria:
și acest punct nu eram eu, ci fostul meu student. Într-o
șaretă fantomă, mă ducea departe de Burra și Limpi,
departe de lincelele griji sarlice, spre un munte ne-
cunoscut. Necunoscut și, probabil, magic.

Capitolul al II-lea

*În care aflăm cît de mică și de amărită e lumea
în care trăim. Studentul Winter se dovedește a
fi un personaj teribil de important. În purgatoriu
ne povestim păcatele. Nimeni nu e curat, toți
suntem vinovați. Cîteva misi secrete ale inchi-
ziției din epoca electronică. Unde a greșit Olim-
pia? De ce e Marx un utopist mistic? Winter
despre hegira saxonă. O clasificare a berzelor
albaste și un manifest antimatematic. Chiar și
un victimolog poate fi un ctiminal. Un fier de
plug pleacă spre Roma eternă. Despre cea de-a
doua umbră a fiecăruia dintre noi. Adio, Eu-
ropa!*

Conform bunelor tradiții orientale, domnul Winter
își începu „saga” prin cîteva mărturisiri de-a dreptul
uluitoare.

— Iubite domnule profesor, îmi spuse el, înainte
de a începe să-mi declin identitățile și misiunea ce o
am pe lîngă distinsa dumneavoastră persoană, țin să
vă mărturisesc cu toată sinceritatea că am stat circa
două ore în această mașină a mea, așteptîndu-vă. Am
stat și m-am gîndit: ce atitudine să iau, cît să vă
spun, cît să nu vă spun... Pe urmă, intuindu-vă perfect,
avînd și o veche și nestinsă dragoste pentru tragic-ri-
dicola dumneavoastră personalitate, știînd prin ce ați
trecut, bănuind prin ce veți mai trece, am hotărît, nu
fără foarte mari riscuri, eu însumi fiind la ora asta în-
tr-o foarte periculoasă situație, să vă vorbesc cît se
poate de deschis. Să-mi fac datoria de om față de mi-
ne însumi, față de cei care m-au trimis în calea dum-
neavoastră, dar mai ales față de doamna Olimpia, pe
care o admir și pe care aș dori din inimă s-o pot feri
de pericolele ce o pîndesc de aproape...

— Nu înțeleg nimic, dragă Winter!

— Am fost obligat să părăsesc filosofia în același timp cu dumneavoastră. Ca să-mi salvez pielea, m-am mutat în capitală, unde am reușit să mă înscriu la Politehnică. Acum sunt inginer; specialitatea: electronică. Am și un doctorat, plus o jumătate de normă de conferențiar la Facultatea de Electronică și Automatică.

— Foarte frumos, foarte interesant. Doar că...

— ...Doar că nu înțelegeți ce legătură au toate aceste titluri ale mele cu situația dumneavoastră de acum.

— Exact. Aștept explicația dumată, colega!

— Domnule profesor, din motive pe care voi avea grijă să vi le explic mai târziu, am fost nevoit să intru în serviciul tehnic al temutei noastre agii. (Ați pălit: nu-i nimic, are să vă treacă! Nu am grad militar: sunt un angajat civil de înaltă calificare: răspund de întregul aparataj electronic de control, pîndă și spionaj intern al acestui serviciu secret. Ascultarea convorbirilor, înregistrarea tainică a unor discuții particulare, plasarea unor microfoane ascunse, comunicări prin radio, fotografiere și filmări ascunse. Cu alte cuvinte întregul aparataj nipon și refegist de urmărire și fotografiere la distanță, ca și întregul sistem de spionare auriculară a unor convorbiri oficiale sau particulare — toate aceste „foarte murdare” și teribil de secrete acțiuni ale birourilor noastre de vigilență, informații și contrainformații stau sub directă mea comandă și grijă. Eu am fost acela care, dintr-o nevăzută cămăruță, am înregistrat atît magistrala dumneavoastră conferință despre Marx și utopie, cît și discuțiile ce au urmat după aceea... Am fost atît de încîntat și de fericit auzindu-vă vorbind după atîția ani și totuși la fel, încît mi-au dat lacrimile. Credeți-mă!

Am gustat din sucul de roșii: era — sau mi se părea — foarte amar. Drumul nostru urca printre pilcuri de pădure. Mesteceni albi își alternau gracilele siluete cu goruni tineri; capre și oi, în grupuri mici, pășeau răsfirate pe coaste și în dumberăvi. Un pianissimo concert pentru flaut, pian și orchestră se auzea abia șoptit, ca din altă lume. Winter conducea prudent, urmărindu-mă în același timp. Zîmbea. Ar fi trebuit să fiu alarmat, dar, spre mirarea mea, nici un impuls de

pericol nu se anunța în măduvele mele, nu întrezăream prin jur nici unul din acele semne sau însemne ce premerg emoțiilor mele legate de agie, anchetă, turnători sau torționari. Winter avea o privire curată, liniile feței lui exprimau o bonomie sinceră și amicală. Nici o cută, nici o umbră nu-mi semnalau falsul, pericolul, trădarea...

— Ați rămas buimăcit, îmi spuse. Văd — și vă înțeleg perfect. Dar toate se vor lămuri la timp. La această sumară autobiografie trebuie să adaug faptul că sunt căsătorit cu sora mai mică a unei doamne Iuditha Deutsch, o doctoriță evreică, emigrată de peste zece ani în Franța. La nunta mea — dumneavoastră încă nu ieșiserăți din lagăr — a participat și domnișoara Olimpia Țăranu, actuala dumneavoastră soție. Priviți aici, v-am pregătit o fotografie din acei ani... Pe mine și pe soția dumneavoastră ne puteți recunoaște ușor: pe soția mea și sora ei le puteți deduce. Eram foarte fericit. Sosisem în Isarlık cu o repartizare republicană, îmi luasem diploma de inginer electronist cu media 10. Reușisem să intru și în partid. Voiam să uit trecutul meu și al familiei mele, să încep aici, departe de etnia și tradiția neamului meu saxon, o viață nouă: fără filosofie, fără lexicologie patologică... Nu am avut noroc!

Mă uitam la fotografie. Limpi, alături de o doamnă mai în vîrstă, dar deosebit de frumoasă și expresivă, strălucea într-un fel de nimb de tinerețe și voiciume ce o făceau să semene cu portretele englezoaicelor din secolul trecut. Winter — cu un promițător început de chelie — părea a fi arhetipul neamului familist, definitiv și pe viață îndrăgostit de mireasa lui, calină, filigrană, topită și ea de emoție și devoțiune.

— Domnule Winter, deși îmi este cumplit de greu și de penibil, mă simt totuși obligat să-ți vorbesc cu toată sinceritatea. Mi-ai fost student — pentru amărîta mea de viață, acei primi și ultimi ani ai mei de catedră și libertate reprezintă un fel de nucleu interior de energie și mîndrie. Nu am mințit, nu am trădat, nu m-am lepădat de profesorii și clasicii profesiei mele. Soarta mea — mi-am zis-o totdeau-

na — a fost oarecum similară cu soarta filosofiei și a disciplinelor umaniste: în acest tragic *Untergang* pe care îl trăiește toată Europa în prezent, eu nu sunt decât o biată furnică ce a supraviețuit, printr-o minune, imensei glaciațiuni ce a urmat după cel de-al doilea război mondial. Tatăl dumitale — care m-a onorat cu prietenia sa — domnul doctor Otto Winter, a fost unul dintre marii noștri muzeologi și etnografi din Cimbiniu de altădată. A fost cunoscut ca antifascist și ca un antimilitarist de grea autoritate. În consecință, dumneata, domnule coleg, și ca familie, și ca studii (mă refer le cei doi sau trei ani de filosofie pe care i-ai făcut în Genopolis), ar trebui să ai la bază câteva noțiuni de morală elementară — nu creștină, nici politică —, eu mă refer la morala universal valabilă care interzice oricărei conștiințe ce se mai respectă să devină instrument sau mijloc al acestui cumplit și criminal Rău care este agia ce-o servești. Am fost împreună când am hotărât să nu iscălim — nici profesorii și nici studenții — acel silnic act prin care se cerea, mimându-se un fel de plebiscit, desființarea bisericii greco-catolice. Și a Blasiusului ca istorie și bibliotecă... Tot împreună am protestat împotriva epurării bibliotecilor, împotriva desființării institutului de sociologie și etnografie... Nu l-am recunoscut pe noul rector, fiindcă fusese un notoriu trădător fascist... Am avut, așadar, tăria de caracter de a ne exprima opiniile, riscând și plătind pentru aceste gesturi de curaj și morală. Atunci, iartă-mă, cum vrei să înțeleg și să-mi explic faptul că, la această oră, dumneata, unul din cei mai străluciți studenți de atunci ai Facultății de Filosofie, îmi declini aici niște funcții ce mă fac să intru în pământ de groază și rușine... Sper că am fost destul de clar!

— Foarte clar!

Mașina coti spre dreapta și, părăsind șoseaua asfaltată, intră în luminișul necosit al unei păduri de stejar. Mirosea plăcut, se vedea pînă departe. Munții vi-neți îi întrezăream printr-un fel de piclă ce începea după acest deal înalt, presărat cu case, vii, livezi. Winter îmi arată un loc unde puteam să stăm comod.

Țara o aveam la picioare: ca un covor țărănesc, se întindea pînă în zare, spre răsărit. Pe un trepied magic apărură toate bunătățile din bar. Prin ușa deschisă a mașinii, ca un parfum, se filtra discret un concert pre-clasic absolut dumnezeiesc.

— Domnule profesor, îmi spuse Winter după ce ne așezarăm, trebuie să știți, înainte de toate, că eu am fost acela care a insistat de a vă opri din acest drum la care ați pornit. La agie nu se știe că v-am fost student: cel puțin cei cu care lucrez azi nu știu acest lucru. Și nici nu-i interesează. Nu se știe nici faptul că soția dumneavoastră e o prietenă a familiei soției mele. De altfel, de când a plecat Iuditha, sora soției mele, cu doamna Olimpia abia dacă ne-am văzut de două sau trei ori. Pe stradă, din întâmplare. Așa încît, în clipa în care s-a pus problema să fiți urmărit și întors din drum (se credea că veți pleca împreună cu soția dumneavoastră), eu, avînd niște calcule foarte personale, m-am oferit în mod voluntar: „Tot merg la pescuit, am zis, lăsați-mă pe mine să-i abordez!” Și, cînd am fost întrebat de ce mă interesați, ca persoană, în mod special, le-am spus așa: „I-am urmărit expunerea despre Marx, mi se pare a fi un tip de cărturar aparținînd unei specii din care nu mai avem altul în Isarlik!” S-a rîs și mi s-a aprobat această misiune...

— Misiune? Ce fel de misiune?

— Domnule profesor, propun să începem cu treburi „oficiale”. Lăsăm povestea cu morala mea pentru o explicație pe care am să v-o ofer după ce vă veți lămurii singur că vă vreau binele.

— Chiar dacă îmi vrei binele, domnule Winter, zău dacă văd cum m-ai putea ajuta. Uite această mină în ghips: cei care m-au zvîntat în bătaie mi-au vrut și ei, probabil, numai binele. Ordinul de a fi maltratată îl dăduse șeful dumitale direct, bașcoloneiul Osmanescu.

— Vă înșelați. Domnule profesor, dumneavoastră ați comis o mică, dar foarte delicată greșală. Ați arătat cu degetul și ați țipat tare: „Karl Marx nu e un scriitor de utopii științifico-fantastice, el este și rămî-

ne marele clasic al revoluției mondiale!" Osmanescu a greșit și el: dorind să-l înfunde pe profesorul Tutilă Doi, a organizat acea conferință. La care ați strălucit prin informație, precizie, europenism — iar doamna Olimpia s-a remarcat a fi o diplomată dotată cu un simț politic total ieșit din comun. De aici, de la acea conferință, a început un fel de nebunie locală, plene după plene, rotiri de cadre și tăieri de capete mărunte. Problema Karl Marx și cea a posterității sau actualității sale depășește granițele unui mărunț târg universitar din Balcanii traco-getici. Așa încît — spre a nu fi încolțit de anume bănuiele ale Sublimei Porți — personal Magnificul nostru sultan Suleiman I-a trimis în Isarlık pe bașvizirul său ideologic, Tutilă Unu. Care a sosit alaltăieri seară și care a și luat în mână operația de stingere rapidă a incendiului...

— Nu-ți înțeleg limbajul. Ce înseamnă „incendiu” în lumea dumneavoastră?

— Oo, poate că termenul folosit e prea pompiersc. Voi recurge la o paranteză. Aflați, domnule profesor, că agia noastră, în cercurile comuniste din lumea întreagă, este recunoscută a fi cea mai eficace, cea mai vigilentă, cea mai totală. Organizarea ei fantastică a fost consecința faptului că țara asta e locuită de singurul popor latin cucerit de expansiunea stalinistă. Un popor șiret, elastic, pățit — teribil de antrenat în a dejuca orice ocupație străină. Pornit în permanență pe ris și bășcălie, haz de necaz, dar și pe prefăcătorie și trădare... O armată de un milion de ostași — majoritatea țărani și învățători — au bătut cătușele Imperiului de sud: stiau totul despre colhozuri, țărani și viitorul luminos... În primii zece-cincisprezece ani, puterea Sublimei Porți s-a folosit la noi, ca unelte de ocupație, pedepsire și îndoctrinare, de două etnii nefericite: de evreii îngroziiți de fascism, abia ieșiți din holocaust, mai ales de cei naivi sau fanatici, agățându-se de Marx și Lenin ca de o barcă de pe „Titanic”, și de ungerii, complexați de abuzurile lor antisemite și expansioniste, treziți la realitate, după visul unei Hungaria Magna, de către proletariat și comisarii lui roșii, sperînd o salvare a lor națională prin zelul și hiperze-

lul cu care cei rămași în afara țării lor mume au devenit jandarmii și agenții noii ordini. Dumneavoastră nu aveți ilegalisti, nici proletariat de extremă stîngă, nici studențime anarho-revoluționară: evreii și ungerii aveau. Aveau și legături cu Kominternul, aveau și o tradiție a revoluției, fie de piață, fie de eprubetă. Așa că Stalin — care a fost un geniu în felul său crud și asiatic — s-a folosit de ei peste tot unde a putut. De îndată ce puterea Aparatului s-a constituit, în toate republicile democrat-populare evreii au fost invitați să se retragă și îndemnați să plece. Cît mai repede, cît mai departe, și cît mai fără de memorie sau remuscări. Iar ungerilor li s-a pus în față naționalismul milenar al autohtonilor, al celor naivi și proști mai ales. La ora asta — tocmai fiindcă nu avem nici un soldat sovietic și nici un tanc roșu pe teritoriul țării noastre — suntem obligați să dispunem de cel mai formidabil sistem de pază și ocupație internă. Nu mai avem nevoie de procese sau lagăre de exterminare: s-a pus la punct un aparat de control al poporului, încît, vorba lui Osmanescu, „și muștele în zbor pot fi urmărite și ascultate cam ce bîzîie!”

— Bănuiam. Cunosc această „perfectiune” pe propria-mi piele. Acum, dacă îmi permiți, te-aș ruga să te întorci la „incendiu” de care ai amintit.

— Da. Iertați-mi divagațiunile. Sunt foarte mulți ani în care am învățat să tac, să tac, să tac. Accepțînd ca singurul mijloc de a rămîne viu în viață (nu e un pleonasm, vă asigur) acel, să zicem, mafiot principiu și lege care se cheamă „Omertă”. N-am văzut nimic, nu știu nimic, nu spun nimic nici dacă mă jupuiți de viu. Dar aici nu este vorba ca eu să vă destăinui dumneavoastră niște grave secrete de stat. Nu. Tot ce vă spun este o simplă introducere: doresc să vă apropii de atmosfera specifică. Nu de rațiunea logică a faptelor, ci de rațiunea-irațională sub care ați căzut, din nenorocire. Unul din sacrosanctele principii ale agiei noastre sună astfel: „Este mult mai ușor să stîngi, rînd pe rînd, un milion de chibrite aprinse, decît să alergi să stîngi o pădure, mină, facultate sau uzină ce a luat foc peste noapte!” ...Polonezii —

ați auzit, sper — nu au fost vigilenți la timp, acum au în față nu chibrituri ce se aprind separat, ca la noi, ci colective și organizații în marș și ofensivă. Dumneavoastră ați aprins un chibrit rar și teribil de periculos: se numește Karl Marx. Soția dumneavoastră, în plină ședință plenară de pașalic, a declarat în gura mare că ea vrea să citească *Manifestul comunist*, că vrea să știe ce e cu dictatura proletariatului și cu revoluția noastră, dînd a înțelege că nu înțelege de ce suntem o republică în momentul în care Marx e o simplă statuie de ghips urgisită, în schimb avem un sultan genialissim, atoateștiutor și atotputernic. Desigur, ea nu a făcut greșeli în apărarea ei și a cauzei casei sale, dar ecoul, ecoul politic al discursului ei a fost uriaș, cutremurător...

— Am aflat asta. Ce e cu acest Tutilă Unu ?

— Este un vizir foarte puternic, foarte inteligent și extrem de temut... El — după a mea părere — a fost trimis în Isarlık în mod special, ca să restabilească ordinea, pedepsind fără milă pe cei care au stîrnit această furtună ideologică — total inutilă, inoportună și chiar periculoasă pentru Înaltul Divan — dar, mai ales, să lămurească definitiv și categoric cadrele noi conducători în legătură cu locul pe care-l mai ocupă Marx în ideologia oficială a slăvitului nostru sultanat... Nu l-am cunoscut pînă acum — doar de două zile lucrez cu el. Este, vă asigur, o forță. Conform noii mode kremlino, nu-și maschează disprețul politic și intelectual față de „stilul” Nabucodonosorului nostru, pe sultana validé o numește, fără frică, „salata asta de renume mondial”. Are, pare-se, un dispreț profund față de poporul de jos, față de lipsurile sale alimentare. Se comportă și vorbește de parcă ar fi mesagerul viitorului secol — un fel de ambasador al unei mari puteri, trimis în control la niște subdezvoltați, cretini, lași și incapabili. Dar de născut s-a născut pe aceste meleaguri, așa încît nu e scutit de defectele tribului său. A sărit să-și salveze fratele, agitatorul futurolog, deși acesta era pînă-n gît în rahat. L-a mazilit pe Caftanțiu, cît și pe fostul bimbasă, Il-derim. A ars și a ras în jurul său. Metoda asta, la noi,

în agie, se cheamă „a defrișa”: adică a curăți locul spre a se pune în evidență rana ce va trebui operată sau țapii ce urmează să fie jertfiți.

— Ce legătură are acest Tutilă Unu cu mine și cu soția mea ?

— Aici voiam să ajungem: domnule profesor, tovarășul Tutilă este văr cu doamna Olimpia. Asta ar fi prima premisă. El a ascultat banda pe care v-am înregistrat conferința ținută în subsolul vilei noastre conspirative. E peste măsură de furios. Vă urăște de moarte, asta a fost impresia mea, și eu cred că vă urăște fiindcă doamna Olimpia și Moșul la care vă duceți acum ar putea să păteze cumva dosarul său de familie. Nu știu. De un singur lucru vreau să vă conving: acest Tutilă Unu trebuie să fie crud și necruțător, să taie în carne vie aici, să radă din rădăcini răul ce s-a urnit. Numai astfel va stinge bănuielele Înaltei Porți, bănuielele din Isarlık, dar mai ales întrebările ce se ridică sus de tot, în Olimpul sublim al boșorogilor din Kremlin, ce conduc și regizează scenariul de independență și naționalism care se joacă — mai bine zis: se experimentează — în țara noastră, cu poporul nostru. Karl Marx este piatra unghiulară a comunismului internaționalist, în jurul acestui nume se mișcă planetele politicii mondiale, atît la Pekin, cît și la Havana. Într-un moment dificil de manevră integraționistă, la capătul unei faze de destindere și la începutul unei foarte aspre faze de îngheț și strîngere a rîndurilor, întrebările pe care le-ați stîrnit dumneavoastră, semnele de întrebare ridicate de doamna Olimpia au primit, prin natura sistemului nostru hipercentralizat, un răsunset și o pondere ideologică deosebit de gravă: dacă e să fim realști, astăzi, în lumea întreagă, doar două sau trei persoane uriașe, din Kremlin sau China, își pot permite întrebarea: „Mai este Marx un clasic pe care îl urmăm sau a devenit, peste noapte, o simplă statuie de ghips pe care, pur formal, o aplaudăm din cînd în cînd?”.

— Am înțeles. Continuă, te rog!

— Premisa a doua: tovarășul Tutilă Unu s-a arătat deosebit de interesat de autobiografiile succesive din do-

sarul doamnei Olimpia. Se pare că ar fi căutat un anume amănunt, o referire oarecare la el sau la familia lui. Or — dându-mi ordin să fac copii xerox după ele — am avut ocazia să citesc atît vechile ei autobiografii, de pe vremea cînd era o simplă utecistă, cît și cele mai noi, care i s-au cerut acum, în vederea numirii ei ca directoare, adică în aparatul de stat. Nicăieri nu amintește, cu nici un cuvînt măcar, de apartenența ei la clanul Tutilă. Totuși, parcă o anume frază din litania de înjurături cu care doamna dumneavoastră l-a bestelit pe poetul Omar Kaimakov, în fața blocului, l-ar fi interesat mai mult. Iată, am aici, transcrisă, fraza la care vizirul Tutilă a tresărit și a mîrșit cu ură, dar și satisfăcut: „...Să-i spui ăluia, cu doctorat în peșcheshuri și cacealmale că-l am acum în buzunarul șortului de la bucătărie. Am să-l învăț eu ce înseamnă oportunism, deviaționism etcetera.” ...Un secret există. Nu știu care, dar de un lucru sunt sigur: Tutilă Unu vă urăște — și vă urăște fiindcă se teme de ce va. Pare a fi hotărît ca — o dată cu furtuna iscată de scandalul Karl Marx — să lichideze definitiv și cu „problema” Olimpia Țăranu. Stați, nu mă întrerupeți. Aseară a sosit informația că un oarecare Tudor Tutilă, unchiul fraților Tutilă, s-ar fi sinucis. Vestea l-a bucurat mult, dar, aflînd că doamna Olimpia și cu dumneavoastră vă pregătiți să veniți de urgență la Ponoare, l-a pus în mare alarmă. S-a hotărît ca responsabilul de la „Mignon”, Marin, să fie filat de aproape, să fie urmărită mașina cu care ați călătorit, iar mie, care mă oferisem voluntar pentru treaba asta, mi s-a trasat sarcina să vă sperii bine de tot, apoi să vă întorc din drum, împiedicîndu-vă cu orice preț să vă întîlniți cu acel bunic pe care, în actele noastre, și noi îl numim „Moșul”: deși el se cheamă Pătru Țăranu, de șaptezeci și șase de ani, fost deținut politic, necolectivist, nesectant, dar periculos agitator și contrabandist. Cu mari relații în toată țara, fiind și foarte bine informat din punct de vedere politic și ideologic. În ultima clipă s-a văzut că doamna Olimpia nu vă însoțește. În consecință, am primit sarcina de a vă spe-

ria numai pe dumneavoastră. Asta și fac acum. În felul meu, conform inițiativei mele particulare.

Omul mă privea zîmbind, cu un fel de milă din care nu lipsea o undă de înțelegere și solidaritate. Situația creată era totuși falsă. Mă simțeam ca la percheziție, în pușcărie: sergentul care imi găsise virful de creion și cuțitașul de tablă (comorile mele ascunse) mi le restituia respectuos, zîmbind și în numele iubirii aproapelui. Stupid. Ireal.

— Domnule Winter, iartă-mă, ceva nu mi se pare a fi în ordine. Am impresia că dumneata vrei să-mi ții și sula în coastă, dar să fii și cu sufletul matale în rai. Vrei să salvezi capra, să cruți varza, dar rămîind totuși în slujba lupului flămînd. Nu știu cu cine stau de vorbă acum: cu studentul Winter, fiul lui Otto Winter, sau cu inginerul Winter, șef peste telefoanele, microfoanele, megafoanele secrete ale criminalei noastre agii. În misiune specială, travestit în pescar amator. Unui fost student al meu pot să-i pun această întrebare, la care eu, în condiții cumpăit de grele, nu am încetat a răspunde, repetîndu-mi-o mereu: „În serviciul cui funcționează conștiința dumitale? A Răului, a Binelui? Sau se scaldă hibrid și pragmatic între Iad și Rai, în purgatoriul omului «de specialitate»? Al inginerului care inventează o armă criminală, o și realizează tehnic, dar nu-l interesează nici cine i-a comandat-o, nici cine o va folosi și în-țotriva cui?...”

— Domnule profesor, doar v-am spus: am stat trei ore în drum, așteptîndu-vă. Recapitulînd tot ce știam despre dumneavoastră, tot ce simțeam în legătură cu dumneavoastră. De aseară — de cînd am acceptat să intru voluntar în acest, să-i zicem, conflict de familie — am știut și ce mă așteaptă, și ce urmăresc. Ori-cît ar părea de absurd — față de dumneavoastră personal, față de filosofia pe care am învățat-o în umbra dumneavoastră, conștiința mea este foarte curată. Subliniez: curată, eroică și, aș adăuga... deosebit de tristă și de deznădăjduită. Dar despre această interioară nefericire a mea vom vorbi ceva mai tîrziu. Acum vă propun să separăm dosarele: întii eu voi spune ceea

ce ar fi trebuit să vă spun dacă eram un simplu agent în misiune de timorare. Apoi, tot eu am să vă spun care e părerea mea, de fost student al dumneavoastră și de prieten al soției dumneavoastră. După aceea dumneavoastră veți hotărî singur ce aveți de făcut — iar eu, ca desert, am să vă povestesc cum de am ajuns să lucrez exact unde lucrez. Acceptați ?

— Ce altceva pot să fac ? Poftim : am separat dosarele. Ce conține primul ? Cel cu sperietura.

— Da. Trebuia să vă aștept, să vă provoc un șoc teatral prin arestarea și „cafteala” nemiloasă a șoferului Bura Brutus. Asta ca uvertură. După aceea, ritos, zicind că vă respect, vă admir și vă vreau numai binele, trebuia să vă sfătuiesc să vă întoarceți acasă. Nu e cazul să fiți amestecat în ancheta din Ponoare. Dacă ați fi ezitat, trebuia să vă spun că nepotul dumneavoastră, denunțat de ortograful Sommer, se găsește în anchetă și că e în pericol de a fi arestat și dat pe mâna procuraturii...

— Dumnezeule !

— Stați, că nu am terminat. În cazul că v-ați fi încapăținat a merge la Moșul dumneavoastră, trebuia să vă arăt asta... Poftim !

Din traista ce o aveam în portbagaj, domnul Winter, ca un scamator priceput, extrase o piine. Una din cele cinci piimi pe care mi le dăduse Marin să le duc cu mine. Din colțul ce părea a fi început de un șoarece sau șobolan, îmi scoase un fel de inel-mosor, de mărimea unei monede de cinci lei. Dar mai gros și deosebit de sofisticat.

— Ce e asta ? întrebai, dar începeam să bănuiesc ce poate fi...

— Un microfon. Japonez. Cu acesta trebuia să vă șantajezi, spunându-vă că prin ea a fost înregistrată întreaga discuție ce ați avut-o cu șoferul Bura. Care e un mare trâncănitor. Deci un foarte util provocator.

— Groaznic !

— Mai trebuia să vă arăt acest pașaport — poftim, vi-l arăt — pe numele bunicului dumneavoastră, făcut la cererea lui, prin care, avînd și toate vizele

necesare, și biletul pînă la Viena, Moșul ar fi fost sfătuit și îndemnat de binevoitorul să nepot, bașvizirul Tutilă Unu, să plece cît mai repede. Pînă nu se răzgîndesc cei de la pașapoarte. Se știe că a mai făcut două drumuri în străinătate. Este rugat ca, de astădată, să meargă cu acte în regulă, cu trenul, prin Curtici.. Dacă refuză, așa cum a mai făcut-o de mai multe ori, atunci îi vom spune că nepoata lui favorită, Olimpia, va fi acuzată de complicitate și de omisiune de denunț pentru călătoriile anterioare... Acesta ar fi dosarul unu. Cel oficial, adică scenariul pe baza căruia dumneavoastră ați fi fost readus în Isarlik, Moșul ar fi fost pus să plece cu trenul, prin Curtici, doamna Olimpia ar fi fost anihilată ca memorie și rudă.

— Am înțeles. Acum, fii amabil și-mi desfășoară dosarul doi. Care, dacă nu mă înșel, conține punctul dumitale personal de vedere...

— Exact. Mi-am făcut toate calculele, mi-am luat toate măsurile, acum sunt în situația de a vă ajuta concret. Spunîndu-vă adevărul !

Mă înveselii subit.

— Adevărul ! ? Ce splendid cuvînt ! Domnule Winter, trebuie să recunoști că, lîngă acest microfon ascuns într-o piine, după bătăile ce le îndură fratele Bura, sub amenințările ce plouă peste noi toți, cuvîntul acesta îmi apare ca un înger zugrăvit pe poarta de intrare a Iadului. Nu crezi ?

— Așa este !... Fără să doresc a deveni un avocat al diavolului, permiteți-mi totuși a vă atrage atenția că dumneavoastră operați cu judecăți de valoare înti-o lume în care nu există valori-fosile, teorii ale unor valori definitiv îngropate, criterii de valorificare învechite și chiar criminale... Dumneavoastră ați stat zece ani în pușcărie pe nedrept : eu stau de zece ani în serviciul celor ce v-au închis, tot pe nedrept. E cazul să recunoaștem amîndoi, în mod onest, că acest hibrid al Timpului Absolut, *Istoria, s-a separat definitiv de Morală și Drept*. Așa cum și spațiul socio-uman s-a separat de spațiul infinit, matematic. În timp, lucrurile și evenimentele se succed unul după celălalt :

în spațiu, ele sunt așezate unul *lingă* celălalt. Pe vremea studiilor noastre idealist-critice, timpul era ireversibil; spațiul, din contră, era reversibil. Or, ier-tați-mi îndrăzneala teoretică, astăzi totul mi se pare inversat. Este limpede pentru orice ochi atent că, de pildă, inchiziția, cnutul, fascismul, comunismul, terorismul... sunt toate prezente, coexistă unul prin celălalt, unul pentru celălalt. La noi, aici, acest blestemat *éternel retour* se simte și mai acut, aproape țipător la cer: hunii n-au plecat, au venit și turcii, și pecenegii — așteptăm și năvălirea oștilor țariste prietene. Migrațiunea popoarelor e în plin curs: saxonii mei, din cele șapte cetăți de graniță antitătare, își încarcă civilizația și istoria în căruțele cu care au sosit și se fofilează spre Occident; tătarii de care au apărat Occidentul sunt acum, din cauza cretinității și inconștienței acestui Occident, în inima Berlinului... În Boemia sosesc muncitori chmeri, în Germania sunt cîteva milioane de turci, care vor să rămînă. Ca și maghrebienii din Africa în Franța, ca și negrii sau indienii din Anglia fostelor colonii. *L'éternel retour* ne învață că prostia, cruzimea, pofta de putere și patima pentru bunuri sunt valori „mai” veșnice și mai categorice decît adevărul, binele, frumosul... Numai în spațiu nu există întoarcere: căutați-vă satul natal, peisajul din copilărie, pădurile de altădată. Obrazul țării, imaginea sa metadimensională: nu o veți mai găsi. Entropia, ca un cancer, macerează mai ales valorile legate de veșnicie și de transcendent. Căutați-vă culturile ce le credeam sacre, pe cea greacă, iudaică, creștină, luminiștă, liberal-socialistă etc. Nu veți mai găsi decît sisteme economice noofage și thanatomorfe. Aici unde stăm, suntem acum ca doi bătrîni din Efes sau Corint, ascultăm cîntul unei mierle și ne întrebăm: unde e Elada noastră, unde e biblioteca din Alexandria, cine va prelua torța cunoaște-ii binelui și răului, din fața acestor barbari care au pornit să cucerească nu numai lumea, dar însăși lumina acestei lumi?...

— Ai dreptate. Să ne întoarcem la adevăr... La adevărul mic, imediat. Pentru mine, domnule inginer Wintor, ca fost pușcăriaș (acest titlu e mult mai greu

și mai durabil decît cel de „fost universitar”), adevărul acela mărunț și imediat se rezumă la trei teribile de realist-socialiste noțiuni obiective: cătușele la mîini, gratiile la celulă și cravașa domnului anchetator sau paznic... Acum e rîndul matală să definești adevărul mic al lumii din care sosești: ca sol de pace, cu o năframă-n vîrf de băț...

— Sunt pregătit. Am cap de neamț, tot ce fac, fac bine și temeinic. Chiar și răul. În consecință, iată definiția adevărului mic din lumea gigantică a agiei noastre: „Adevăr este tot ce nu trebuie să știe și să descopere dușmanul nostru!” Punct. Revelația filosofică uriașă ce mi-a fost dat s-o trăiesc în lumea asta cumplită în care am văzut, nu din vina mea — subliniez: *nu din vina mea* — constă în următoarea aserțiune: este posibilă și chiar foarte viabilă o lume modernă și contemporană fără morală, fără cultură, fără popor și chiar fără Dumnezeu. Fără adevăr și fără libertate. Într-o ipseitate a puterii ca scop și mijloc. Faptul că se poate trăi în afara gravitației, dincolo de atmosferă, mi se pare o surpriză tehnică absolut minoră în raport cu miracolul unei lumi bazate pe minciună, kitsch, incompetență, spionaj și frică. Că în această lume toți oamenii sunt cumplit de nefericiți și bolnavi de sfirșeală, lehamite și plictis (în frunte, mai ales, cu casta intangibililor din divan și agie), asta nu mai are nici o importanță. Aparatul funcționează, e sănătos, optimist, în plină și eficace expansiune. Adevărurile toate — și cele mărunte, și cele mai mari, și ultimele adevăruri — sunt ținute ascunse, într-un fel de trezorerie secretă: din cînd în cînd, la rare răstimpuri, cu mare fereală și zgîrcenie, se dă autorizație pentru scoaterea la lumină a cite unui mic adevăr (pe care lumea de jos îl știe de mult pe pielea ei); umblarea la tezaurul ascuns e un privilegiu pe care îl au doar marii pontifi, unii sultani sau țari, niciodată vreunul din cărturari sau oamenii din popor. Or, vedeți dumneavoastră, de cîteva decenii și mai bine, marxismul și tezele sale originare sunt lingouri date la retopit. Marx, ca nume și simbol, rămîne metodistul sacrosanct al lăzii puterii, dar prin firea și natura acestei puteri, ime-

diat după aceea, puterea însăși îl transformă în stafie și rebut: apar noii doctori în filosofie, trâncănitarii educației politice și ideologice, acestora le e de-a dreptul penibil, dacă nu chiar imposibil, să se apropie de lucrările sale originale. Veți înțelege de ce scoaterea publică din mistica trezorerie a unor concepte lăsate acolo anume ca să putrezească și să fie uitate definitiv și de marxistii de profesie înseamnă pentru disperatul politic al țării, și chiar al întregului lagăr din care facem parte, un act de sacrilegiu și alarmă. Lumea a treia e cu ochii pe noi, ea se află în faza fericită în care nu are de pierdut decât lanțurile, pe când noi suntem după Geneză, ne zbatem — vorba nașului dumneavoastră, Tutilă Doi — să rentabilizăm și lanțurile ai căror producători, proprietari și beneficiari am ajuns, în sfârșit... Marx este un simplu mit. Dar un mit teribil de rentabil, atât pentru capitaliști, cât și pentru marea împărăție a socialismului biruitor și chiar real. Unii înjură capitalismul imperialist, dar li se scurg ochii după capital, alții defăimează socialismul, dar li se scurg ochii după disciplina și unitatea proletariatului înarmat, îndoctrinat și pornit să cucerească întreaga lume... După a mea părere, cei care din ignoranță sau prostie l-au plasat pe Marx între clasiicii literaturii S.F. i-au făcut o mare cinste. Pe care nici nu știu dacă o merită...

— Nu te înțeleg. Explică-te!

— Cu plăcere. Vă rog să serviți: eu, prin specificul secretos al muncii mele, nu am voie nici să fumez, nici să beau... Domnule profesor, cum v-am spus, v-am admirat sincer pentru claritatea și logica impecabilă cu care, la acea conferință, v-ați expus punctul de vedere. Ați explicat unor viermi ce înseamnă zborul, unor șobolani de scurtă istorie ce înseamnă să fii Spartacus la Roma. Personal însă, din motive de singurătate și melancolie escatologică, citesc cu pasiune literatură științifico-fanstatică. Am acces la cele mai rare cărți, chiar și la cele mai periculoase din punct de vedere politic. Mi-aș permite să vă amintesc câteva nume. În afară de Ray Bradbury, care este foarte creștin, și Isaac Asimov, care nu e decât un rabin moralizator, aș mai cita nu-

mele unui Arthur Clarke, Robert Heinlein, Alfred van Vogt; dintre francezii noului val, pe R. Lafferty și P. Curval. Vă asigur că toți acești mari visători sunt în fond niște bravi predicatori ai conștiinței: încearcă fiecare să se substituie acelei morale ce nu a funcționat și continuă să fie absentă din marile laboratoare în care s-au pus la punct tehnicile robotizării și distrugerii lumii noastre. Karl Marx a fost un simplu utopist, ucenicul vrăjitor al lui Hegel, a pus în mișcare o uriașă mașină socială de ură, crimă și minciuni, desființând morala, înlocuind-o, fără să vrea, cu religia fricii, cu raționamentul pistolului și cu glosolalia țărilor și sultanașilor când roșii, când verzi. În raport cu el, întreaga literatură S. F. mi se pare o naivă și angelică încercare de a reabilita cât de cât termenul acesta criminal și demonic: „știința”, așa cum este el folosit de dictatori, militari și mai ales de serviciile tuturor agiilor din lume...

— Mă bucur să aud asta. Continuă!

Îarba era proaspătă, copacii din față își legănau ușor virfurile mîngiate de briza răcoroasă a muntelui. Două capre slobode ne priveau de sus cu un fel de mirată și comică nedumerire. Ciuguleam alunele Carter, gustam cu plăcere din sucul de roșii stropit cu gîn irlandez. Mă simțeam bine (la suprafața apelor mele), chiar dacă, la diferite straturi de adîncimi și presimțiri, ca niște gheare ale beznei, mă mușcau din când în când cîinii roșii ai fricii și întunericului. Mi se părea că mă înscrisesem pe voluta sacră a unui drum serpentin, cineva îmi aducea în față martorii doctei mele ignoranțe, obligîndu-mă să iau act exact de acele realități pe care ori le-am evitat pînă acum, ori le-am judecat superficial și de departe. Acest Winter sosea din trecutul meu, fiind în același timp și agentul destinului ce mă pîndea la colț, în viitorul cel mai apropiat. Mi se părea calm, curat, tăios ca un cristal de cuarț. Sincer. Nici un unghi fals, nici o dungă suspectă în ochii lui, nici o umbră rea în spatele zîmbetului său discret și trist.

— Domnule profesor, îl auzii continuîndu-și argumenta, în biblioteca mea, autorii serioși de S. F. sunt în-

cadrați de marii mistici și teologi, creștini, arabi sau budiști. Meister Eckart și Iacob Böhme, Harnack, Guardini, Barth și Maritain sunt cheile cu care încerc să deschid și să înțeleg toți acești autori bintuiți de roboți, monștri, războaie stelare, evadări din spațiu și timp. După epoca acelor copilărești descoperiri din secolul trecut, la ora asta trăim, în știință mai ales, o avalanșă de surprize și revelații de-a dreptul mistice, metafizice. Da, Fizicienii și biologii stau în fața unui univers copleșit de mistere — ceea ce aflăm și măsurăm noi din acest ocean imens de taine nu sunt decît tot atîtea revelații teofanice, cutremurătoare. Dacă a- daug și istoria la această uriașă desfășurare a științei, istoria redevenită sub ochii noștri destin sau providență divină, atunci sunt obligat a recunoaște cinstit că, după a mea ultimă și severă convingere, absolut rațională, Marea Revoluție din Octombrie, cuptoarele de la Auschwitz și gulagurile staliniste, tratatul de la Yalta, descoperirea bombei cu hidrogen și zborurile conduse de computere, toate acestea laolaltă trebuie să fie considerate ca fiind tot atîtea ultimatumuri metafizice trimise de Divinitate, spre a ne face să înțelegem acel CEVA ce refuzăm cu încăpăținare a înțelege. Gravitația, căldura, magnetismul, radiația nucleară sunt, deocamdată, sursele cele mai banale de energie. Toate fiind niște uriașe necunoscute *in sich*. Teoria generală a cîmpurilor se întinde tot mai mult spre psihicul plantelor, animalelor, oamenilor, legile probabilității cad una după alta, întreaga logică se mută spre simbolică, în timp ce rațiunea pură cedează teren credinței, revelației, intuiției extrasenzoriale. În funcția ce o am în cadrul oribilei mele specialități, dacă trec peste gîndul păcatului cotidian obligatoriu, uneori, în momentele mele binecuvîntate, am sentimentul că sunt un favorizat cardiolog: am în posesia mea un stetoscop unic, prin care eu pot asculta cum bate, cum bate tot mai slab și mai sincopat, inima acestei biete țări, sufletul ascuns al poporului care-mi oferă salariul și pîinea copiilor... Mai mult decît atît: domnule profesor, sunteți primul om din această afurisită lume căruia vreau să-i mărturisesc — cu riscul de a mă emoționa pînă la lacrimă —

că uneori, în anumite seri transparente, am certitudinea interioară, intimă, dar transcendentă, că o inteligență transmundană are bransată peste toate sistemele noastre de pîndă și spionaj sistemele sale proprii de informatică. Da, da: cineva, dispunînd de un analizor colosal, ne studiază, ne urmărește, ne provoacă experimental... Nu mă refer la faptul că uneori ni se încurcă firele, frecvențele, că au loc, fără nici un motiv tehnic, inteligibil, suspansuri, pauze și blocaje bizare în întregul nostru aparat; nici la fenomenul, cunoscut de toți colegii mei de specialitate, prin care se șterg benzi de magnetofon, se voalează fotografiile, xerograme, primindu-se mesaje confuze, absurde, dar toate în cheia cifrului nostru ultrasecret: toate acestea sunt, să zicem, cuantumul de dezordine ce apare oriunde se adună pe un spațiu prea mic un cumul prea mare de informații și decizii. Și automatele din abatoare sau din fabricile de conserve cunosc asemenea mistice intervenții. Eu aș dori să vă spun altceva: că simt prezența difuză, teribilă, sireată, dar finalistă, a Spiritului, a Ideii hegeliene. Îi spun așa fiindcă îmi place să cred că întreg acest secol de jalnică antifilosofie nu este decît o răzbunare hegeliană, o lecție și o pedeapsă prin care un adevărat geniu în metafizică și logică demonstrează, prin popoare și istorie, că Ideea este cea care organizează Materia (și chiar pe materialisti), în vederea ajunderii la libertate și la spiritul acela universal. Într-un anume fel, omenirea a ajuns propriul său cobai, istoria nu este decît un simplu experiment dialectic, crimele și minciunile folosite sunt reactivii și catalizatorii necesari, cele două mari puteri nu sunt decît o teză în fața unei antiteze. Noi facem și dregem, ne considerăm demiurghi și teocizi, cînd de fapt nu suntem decît o jalnică etapă dintr-o parabolă morală ce ni se desen-animează sub ochi, fără să o înțelegem. Din tot acest film sau comedie tragic-ridicolă — după un scenariu scris de Altceva, în Altă parte — noi ar fi trebuit să învățăm băbește că nu se poate o omenire fără adevăr și un minimum de libertate, că dragostea e forța ce mină stelele și apropie pe oameni, că din clipa în care încălcăm legea morală din noi, imperativul di-

vin și demofilia prin dreptate și egalitate (ca principii spre care să tindem mereu), atunci Cineva, din Meta-centrala lumii, se supără, ne retrage investițiile, ne izolează și ne împinge spre întineric și dispariție...

Frământam în palme câteva fire de izmă creată: ca-prele, dându-și seama că suntem total inofensivi, s-au apropiat și s-au așezat să rumege nu departe de noi: simțeam răcoarea dulce a pământului, bucuria de primăvară a ierburilor: auzeam de dinăuntru un concert pentru violoncel și orchestră, pentru filosofie și istorie. Nu voiam să-mi întrerup studentul: nu la îndoielile mele răspundea el acum.

— Desigur, simt în ochii dumneavoastră întrebarea: „dar ce cauți tu, Winter, pe galera asta?” *That is the question*. Iubite domnule profesor doctor Desiderius Candid, prin voia zeilor și a stăpînilor lor mandatar, eu, la ora asta, nu sunt decît un modest laborant care urmărește și studiază tehnic gradul de lașizare, latronizare, înfricare, descurajare și prostire în masă științific antecalculată a acestui popor condamnat la lentă, dar sigură pieire. Altfel aș fi un simplu inginer, fac ce fac toți inginerii din această nebună civilizație. Un politician îmi dă ordine să caut, să inventez, să aplic: un politruc și un militar iau rezultatele inteligenței mele și fac cu ele ce vor. Trăim într-o lume schizofrenică, maniacală: știința nu mai e de mult în serviciul naturii sau al omului: în această *split society*, diferența între cultură și societate s-a șters demult. La lecțiile dumneavoastră, mi-a plăcut să aud că în cultura tinăra a germanilor și în cea și mai tinăra a valahilor se face o diferență — total antilatină și antislavonă — între cultură și civilizație. Civilizația, spuneți dumneavoastră (citîndu-i, probabil, pe Frobenius, Spengler, Blaga), ar fi *summa* valorilor și bunurilor obținute de om în lupta sa cu mediul înconjurător — în timp ce cultura ar fi *summa* valorilor și bunurilor create de om prin lupta sa interioară cu sine însuși. Frumos, clasic, totul sună ca o romanță de pe vremea bunicilor noastre. Astăzi, la noi cel puțin, întreaga cultură și civilizație s-au confundat, sintetizîndu-se într-un singur concept: cel de *politică*. Acesta, credeți-mă, este nici mai mult și nici

mai puțin decît *summa* mijloacelor teoretice și practice prin care omul poate să distrugă tot ce a adăugat Naturii și tot ce a creat prin și pentru sufletul său. *Mamuta stultitiae*, *Sollen*-ul paranoic, imperativul categoric al tuturor efemerelor dictaturi salvamunde — iată politica, această curvă cu care suntem căsătoriți, după ce ne-am gonit din casă religia și filosofia întru care ne-am născut și am ajuns oameni-oameni. Îmi detest și îmi ador meseria, cu o mîină ajut crima ce se pregătește, cu cealaltă scriu scrisori către bunul Dumnezeu. Eu nu bat, nu ucid, nu anchetez: pregătesc doar materialele anexe. Ce este orice observație științifică? O pîndă continuă. Ce este orice experiment științific? Un secret obținut prin torturarea barbară a subiectului sau obiectului cercetat. Cobaii, iepurii, atomii și celulele biosului încep să se revolte: natura e obligată să se apere de oamenii de știință, aceștia nefiind decît avangarda morții ce urmează. Numai în cazul Naturii, *Verteidigung* este într-adevăr *Angriff*. *Naturgeschichte* a devenit *Weltgeschichte*, și *Weltgeschichte*, o spune Hegel însuși, este *Weltgerichte*. Acum pîndit este omul și torturată științific a ajuns conștiința lui. Cred că 90% din toate marile invenții ale secolului nostru servesc fie la spionarea reciprocă, fie la un viitor holocaust, în care, conform unei rațiuni apocaliptice, omul, ca fostă ființă cu har și acces la grație, să poată fi eliminat, ca un cobai rebutat și incurabil infectat... Mi-a fost dat să aud nu o dată în jurul meu argumente de felul următor: „bătaia e o metodă științifică verificată, primitivă, dar foarte eficace, crima e un simplu mijloc de a elimina riscurile viitoare. Așa cum există un quantum de accidente rutiere, de oameni uciși de mașini, așa e normal să existe și un număr de accidente juridice, de oameni uciși nu de o mașină, ci de un aparat. Între un șofer beat de alcool, viteză sau disperare și un colonel beat de putere și vanitate nu există decît o diferență de vagă nuanță...” Ce ziceți?

Nu i-am răspuns. Diferența ar fi între faptul că un șofer răspunde cu capul în fața legilor, pe cînd colonelul... Mă mulțumii să-i arăt ghipsul de la mîină și câteva vinătăi ce le mai simțeam pe gîtul meu.

— Știu, îmi spuse Winter... Pentru asta am dorit să vă vorbesc. Și să vă ajut. Știu că argumentele mele sunt teribil de asemănătoare cu cele ale doctorilor fasciști care au acceptat, în numele științei, să lucreze, experimentând asupra deținuților vii din lagărele de exterminare. Lumea întreagă e un imens lagăr în care, credeți-mă, se experimentează, politic și militar, dispariția ei. Totală sau parțială. Amputarea e admisă, ca eventualitate; dar, oare, moartea nu e și ea o totală amputare? Tatăl meu a fost un notoriu cărturar saxon, antifascist, antihitlerist; eu, în tinerețile mele, alături de dumneavoastră, am fost un brav antistalinist, un democreștin, moral și protestant: teză, antiteză, sinteză. Soția mea este evreică, m-am simțit totdeauna vinovat față de evrei, am ușurat plecarea multora. Soția mea e deja în Germania, la sora ei mai mică. Cu amândoi copiii mei. Eu sunt încolțit, de trei zile am înaintat cererea mea de plecare definitivă. Dar am înaintat-o la Înalta Poartă, nu în Isarlık: de-acum, sunt în afara legii. E numai o chestie de zile sau ore pînă cînd voi fi chemat să mi se repete, urlînd, că dețin grave secrete de stat. Dar am luat măsuri, mașina asta frumoasă și nouă nu mai e a mea, poate că e prețul trecerii mele spre Occident... Spre acel Occident de la care toată lumea așteaptă o minune, neștiind că el însuși este un provizorat întîmplător, amăgitor și în criză. Șomajul, drogurile, deruta ideologică, vacuumul moral, lipsa totală de mari soluții pentru marile probleme, pălăvrăgeala în gol și filosofarea pe pielea altor popoare — toate acestea le văd acum, de aici, *sine ira et studio*. Tineretul nostru este supus, la noi, unui sistem ucigător de învătămînt industrial, total ineficace, cu sinistre consecințe psihonevrotice pe multe generații înainte: un fel de *bourrage du crâne et lavage du cerveaux*; tineretul din Apus (credeți-mă, vorbesc în cunoștință de cauză), pierzînd total încrederea în familie, școală, biserică, societate, trăiește reversul medaliei: un fel de scîrbă și gol al existenței, o panică a neantului în fața înarmărilor, poluării, anarhiilor de tot felul... În anul trecut, Yolanda, sora Iudithei, și-a pierdut unicul fiu. Pe Günther. Elev inteligent și pur, frumos ca un înger și

chinuit ca un damnat. Nu împlinise șaisprezece ani. Într-o seară a luat-o de mîină pe „prietena” lui, o fecioară din grupul lor, de aceeași vîrstă cu el și, împreună, fără frică sau ezitare, s-au aruncat de la etajul zece al unei clădiri. Nedrogați fiind — copii de familii bune, cu părinți avuți, cu camere separate, pline de muzică disperată și de lecturi S. F. Günther i-a scris doar mamei sale (pe tatăl său, profesor de fizică, îl disprețuia, numindu-l „un sclav al crimei”), pe reversul unei recipise de curățătorie: „Vă iert, Mutti. Murim ca să vă arătăm cîtă scîrbă ne faceți. Dați-vă conștiințele la curățat. Așa cum sunteți acum, miroșiți deja a cadavre uralo-atlantice!”

— Groaznic. Stupid și groaznic.

— Îndurăm ceea ce singuri, cu mîina noastră, ne-am făcut-o. Dar copiii noștri — neputincioși în fața ideologiilor ce-i iau în stăpînire, neputincioși în fața problemelor acestei lumi pornite să se arunce în moarte de la etajul ultim al civilizației sale — stau derutați, nevrozați, hipnotizați. Nu au decît două drumuri: ori se pustiesc interior, devenind lichele STAS și soldați robotizați, ori refuză societatea, scufundîndu-se în alcool, drog, anarhie sau mistică parareligioasă...

— Atunci de ce pleci?

— Nu plec: fug. Mă simt gonit de aici cu un picior în spate. Strămoșii mei au sosit în Silvania prin secolele XII—XIII. Au clădit cetăți, au fost niște meșteșugari și țărani harnici, plasați între imperii războinice. Nu au dat soldați, nu s-au amestecat în politică: au ținut cumpăna între turci și unguri, habsburgi și turci, mai tîrziu între valahii majoritari, dar „tolerați”, și ungurii nobilitari și protestanți. Strămoșii tatălui meu au înființat prima tipografie de pe aceste meleaguri: prima *Carte de rogaciuni* în limba autohtonilor, cu litere slavone, s-a tipărit de către strămoșii mei. Prima fabrică de hîrtie am construit-o tot noi. Nu am fost un factor de mare cultură, dar am fost și am rămas o etnie civilizatoare prin excelență. Nu am avut universități, dar am avut școli, am tipărit cărți, am întărit cetățile și satele noastre independente, am adus orga în

bisericile noastre. Nu am purtat arme, nu am suportat o nobilime. Burgurile noastre au fost feudale, dar burghoze : conduse de un sfat ales și întreținute de bresle meșteșugărești. Am rezistat cu greu ispitelor germanizante ale Sfintului imperiu habsburgic, trecind la protestantism. Am rezistat și ispitelor principilor unguri sau valahi, arătându-le cartea drepturilor acordată nouă de regii unguri, Geza și Andrei al II-lea, atunci când ne-au chemat să apărăm colțul Carpaților. Între cele două războaie — ca un semn de înțelegere și concesie — regii voștri nemți ne-au dat voie să facem armata în regimul „călărași cu schimbul”, adică trei luni instrucție formală plus o „taxă de cal” ce ne scutea de serviciul de cazarmă și de concentrări. Ne-am împăcat excelent, bucurându-ne de toate libertățile : noi eram mândri de cetățile, gospodăriile, manufacturile și fabricile noastre — voi veneați dintr-un complit ev mediu de șerbie și iobăgie însingerată, cu o limbă proaspătă și un folclor teribil, cu o poftă de intrare în Europa de-a dreptul copleșitoare. În Sylvania, poarta asta spre civilizație occidentală, prin agricultură și industrii mici doar foarte rentabile, am fost noi. În timp ce intelectualitatea vechiului regat se îndrepta spre spiritul francez sau italian, cărturarii voștri silvani, prin noi, au luat contact cu spiritul luminismului și cu *Sturm und Drang*-ul Germaniei și Austriei. Ceva fundamental ne unea : noi eram marginalii Europei germane, voi erați marginalii Europei latine... Limba noastră este mai aproape de cea engleză decât de cea germană, regiunea din care am venit — nordul Germaniei, Luxemburg, Holstein — fusese și baza de plecare a expediției saxonice a lui Wilhelm Cuceritorul. Tatăl meu — pe care l-ați cunoscut bine —, cu oarecare umor istoric, în timpul războiului, zicea : „noi, saxonii din Sylvania, suntem așezați sufleteste între anglosaxonii care se apără și teufelsaxonii care atacă...!” Suntem singura etnie germană veche care ne-am păstrat portul, graiul și obiceiurile de la începutul acestui mileniu. Secolul ultim ne-a obligat să facem politică — și politica noastră a fost o nenorocire, un dezastru. De altfel și azi, în Apus, am auzit vorba asta : „dacă pe vremuri bunul

Dumnezeu a creat armata italiană ca să aibă și bieții austrieci pe cine bate, mai nou, tot bunul Dumnezeu a creat diplomația americană ca să aibă și nemții de azi pe cine concura în gafe și confuzii!”... Sașii și șvabii nu pleacă de aici : ei fug din fața unei barbarii moderne pe care nu o înțeleg și în care nu văd decât o formă perfidă de sclavagism feudal de tip turcesc sau rusesc. Cei care au pornit cu acest fluviu al disperării — coboară un ghețar, lavinele sunt împinse spre margini — nu mai găsesc în țara lor de baștină nici limba lor maternă, nici traiul lor comunitar, nici spiritul mindriei morale și economice a Dorfului și Burgului pe care, la cel mai înalt nivel est-european, l-au predat unor coloniști țigani, lumpenvagabonzilor adunați de la marginea satelor și orașelor industriale socialiste... Am fost în Federala Germană, am cunoscut direct tragica tristețe a dezrădăcinării celor din neamul meu. Cei șapte sau opt sute de ani petrecuți într-un anume peisaj sufletesc, spiritual, nu se pot șterge cu una, cu două. Exilul, pentru niște țărani și orășeni saxoni, nu e o simplă transumanță, ci o operație chirurgicală dureroasă și lungă, făcută fără anestezic : un fel de amputare silnică a spațiului și timpului interior, o mutație ontologică din stabilitate și rost în nomadismul industrial, dispersarea matricii comunitare în *melting-pot*-ul nediferențiat al unui stat german hibrid și nesigur. Acolo se adună de sărbători, venind de la mari distanțe : nu mai vorbesc săsește — nu că au uitat, dar limba asta îi doare, copiii lor nu o mai cunosc — ca să se simtă solidari și aproape, se îmbată cu țuică, cu vin de Tîrnave, plîng apoi și cîntă doine ciobănești... Germania de astăzi nu are nimic cu Germania din visele noastre... Se pare că sub ruinele celui de-al doilea război mondial s-a fost îngropat și rostul spiritual al spiritului german ca Spirit, și nu ca populație, întindere, economie...

— Frate Winter, strămoșii mamei mele au venit în Banat pe vremea Mariei Tereza, din Boemia : Germania ar fi și pentru mine un fel de mătușă. Sau mamă vitregă. Ce zici ?

— Nu am cunoscut acest amănunt din originea dumneavoastră foarte sănătoasă... Cum vă spuneam, pe vremea tatălui meu — care definea Europa ca un fel de Silvanie în care trei mari seminții, latini, germanii și slavii trebuie să se unească și să se completeze reciproc — consideram, pe linia total antinaționalistă a clasicilor romantismului german, că această tînără cultură, care a dat filosofiei și literelor, artelor și muzicii cîteva genii universale, are misiunea divină de a împăca, din mijlocul geografic unde a fost așezată de bunul Dumnezeu, latinitatea cu lumea slavonă, nordul cu sudul, catolicismul cu protestantismul, spiritul cartezian cu spiritul faustic, empirismul anglo-saxon cu liberalismul anarhic și dogmatic italo-hispanic. Politica ne-a timpit, naționalismul ne-a îmbătat, totalitarismul ne-a orbit. Am pierdut două războaie mondiale și purtăm pe conștiință întreaga împărțire a lumii de astăzi. Ne-am pocăit, ne-am pus cenușă-n cap, umblăm în vîrfurile picioarelor ca să nu trezim memoria popoarelor mici sau mari. Acum — îmi spuneau mie niște confrăți ai mei din München și Freiburg — germanii de azi sunt niște evrei fără umor, niște americani din flori, niște foști ostrogoți porniți pe căpătuială și lux. O vinovăție funciară îi imobilizează, se avîntă în muncă și afaceri ca să uite, ca să se justifice. În afară. Din severa disciplină prusacă, militărească, au trecut direct într-o absurdă și potrivnică *antiautorităre Pädagogik*, creînd o școală din care nu ies niște cetățeni liberi și democrați și nici tineri umanizați prin umanism benevol: nu! Ies niște uriași sănătoși, semiluminați, care, după ce fac, liber și ieftin, înconjurul turistic al lumii și, tot liber și foarte ieftin, înconjurul sexului lor eliberat, devin, majoritatea, candidați la derută, anarhie și un fel de sinucidere în mediocritatea de consum și consumație... De Germania Borusă nu vă spun nimic: am fost și acolo. Această Germanie, cap de pod asiatic, a fost creată de istorie spre a dovedi naivilor și proștilor din lumea întreagă elementarul, dar cumplitul adevăr că stalinizarea prinde chiar și la cele mai evoluat popoare, că rusificarea lentă și lungă nu e un accident, ci o metodă „științifică”, experimentată și pusă la punct atît

în Caucaz, cît și în inima Prusiei lui Kant și Frederic cel Mare... Nu pot să uit cum, la una din lecțiile sau discuțiile noastre de seminar, ne-ați povestit că, pe vremea lui Kant și Fichte, cărțile de filosofie apăreau și în broșuri, ca niște foiletoane, pe capitole, cu mențiunea: „urmarea în numărul viitor”. Și că, în multe din orașele electoratelor germane, lumea bună aștepta în grupuri, seara, sosirea... poștaionului ce le aducea teancul de fascicule, de pildă cu *Critica oricărei revelații* de Fichte. Așteptau, discutînd cu frenezie și patos, să vadă cum va rezolva filosoful din Iena sau Königsberg antinomiile de teoria cunoașterii sau metafizică... Îmi vine că plîng și să rîd gîndindu-mă că aici, în această finisterra europeană, se păstrează încă, la modul cel mai autentic, o anume idee romantică despre Franța (care nu mai există așa la ea acasă), și o altă idee, tot romantică, despre ce a fost, ce ar fi trebuie să fie Spiritul german, ca gîndire, limbă, creație și mesaj numeral... Acum, stînd cu dumneavoastră împreună, pe o iarbă valahă, cu picioarele în rîul Vavilonului istoriei, ce nu iartă nimic și pe nimeni, meditațiile mele toate — cele din timpul liber, antiingineresc — se învîrt tot în jurul ideii de Revelație. *Offenbarung*. Catolicii scolastici susțineau revelația naturală (cea care reiese din minunile Creațiunii) și revelația supranaturală (cea pe care Dumnezeu, sub formă de Spirit sau Grație, ca pe o lumină de sus, ne-o trimite în clipele sfinte): la acestea, protestanții mei evanghelici au adăugat revelația prin lecturarea intensă și arzătoare a Bibliei. Eu cred — date fiind cele ce se împlî în lume — că va trebui să admitem și revelațiile de tip mozaic și islamic: adică revelațiile oferite de evenimente, istorie, revoluții și războaie. Deschid ochii mari, mă cutremur și mă întorc la formula hegeliană în care cred că în Hristos: *Weltgeschichte ist Weltgerichte!*”. Are loc pregătirea metafizică a unui proces divin, intentat împotriva unei omeniri stupide și criminale. Dosarul se umple de mărturii, soarta fiecăruia din noi alcătuieste cîte o foaie din actele procuraturii transcendente, indiferent dacă vom servi ca martori ai apărării sau ai acuzării. Sau ca simple victime nevinovate.

— Nu cred că e chiar indiferent ce fel de martor ești!... Personal, iubite coleg, sper să fiu citat ca victimă și nu ca aparatcic represiv.

— Liniște, domnule profesor: liniște, memorie și luciditate. *Volens-nolens*, ne scăldăm în apele aceluiași fluviu murdar. Ca foști filosofi de profesie, trebuie să ne recunoaștem ratarea. Nu a noastră numai, ci chiar a disciplinelor academice cărora le-am închinat anii și conștiințele noastre curate și tinere. Priviți peste harta gândirii europene de astăzi, nu se poate să nu exclamați, asemenea profeților din Babilon: „Adio, filosofie! Adio, rațiune și meditație: au murit marile sisteme, nu se mai nasc mari gânditori!”... Suntem dupăopot. La modă acum, în tot Occidentul, chiar și la germanii pățiți sunt profesorii sterili și sceptici, politologii sofști, capabili să treacă, nonșalant și cu tupeu, dintr-o extremă în alta. Lichele cu bibliografie la zi, căcănari deștepți, histrioni ai sofismelor de tot felul. Maniaci ai răz-gîndirii, gîndacii de bucătărie scăpați de seismul Yalta, cameleonii existențialiști ai fundului în mai multe luntre eventuale. Curvele din acest *bordel de dieux* care este Europa politică de azi nu vor să afle și să afirme că axa lumii și luminii trece prin șira spinării care nu e nici de dreapta și nici de stînga: în secolele XVII, XVIII și chiar XIX, gîndirea filosofică devansa societatea și istoria, mergea în frunte, arătînd drumul sau drumurile. Astăzi gînditorii, chiar și cei mai serioși și cinstiți, sosesc cu luciditatea și melancolia lor la căpătîiul unui muribînd: vin în ceasul de pe urmă, vin să ne spună frumos și clar că nu mai există nici o speranță, nici un rost, nici o valoare nemuritoare; că totul e Absurd, că suntem drumul cel mai scurt și mai cretin dintre două neanturi, unul din care nu știm de ce am apărut și altul în care nu știm cum vom dispărea. În loc să ne mîngie sau să ne încurajeze, ne demonstrează logic, poetic, magic faptul că, din păcate, Marx a greșit, Lenin a exagerat, cerul e gol și Hristos nu a fost decît un biet iudeu nenorocit, total lipsit de umor și simț politic...

— Domnule Winter, eu zic să lăsăm Galileea. Să ne întoarcem la oile și ciinii noștri. În ceea ce privește

filosofia europeană de astăzi, cred că putem fi de aceeași părere: mai ales că nu o cunoașteam decît din auzite și prin intermediari. M-ar interesa mai degrabă părăirea ce o ai, ca tehnician al temutei noastre agii, despre instituția ce o deservești... Dacă noi, știind că Burra și Marin, la ora asta, sunt bătuți măr pentru ca eu și Olimpia să fim speriați de moarte, atunci, vorbind noi în general despre generalitățile Abendlandurilor, nu facem decît să-i imităm pe filosofii ce-și bat joc de ghinionul nostru geografic și istoric. În consecință, fă-mi favoarea și-mi spune ce crezi despre berzele albastre ce păzesc imensa noastră leprozerie neolurcă.

— Domnule profesor, nimeni nu va putea pătrunde vreodată toate tainele acestei mistice instituții. Ea este vecină, la extreme, atît cu Diavolul, cit și cu bunul Dumnezeu. Așa cum văd și înțeleg eu lucrurile, din lăuntru strîmt în care lucrez, eu consider agia ca o confrerie monahală — un fel de templeiери sau ioași — în slujba unei fanatice religii atee, dar cu foarte mulți sfinți și dumnezei mărunți și de conjunctură. Cine intră nu mai poate să iasă, cine e prins cu un deget își va oferi singur, mai tîrziu, și mîna, și soția, și copiii. Este vorba de o stare de posesiune ce nu poate fi explicată rațional. Cei tineri recrutați trăiesc doi-trei ani de iluzii și crize: speră să-și facă cinstit datoria, dar să rămînă buni patrioți și foarte buni fii, soți și tați. Nu se poate! Încet-încet, prin firea magică, hipnotică, demonică a situațiilor, se divizează în trei categorii foarte distincte: *apterii* sau pinguinii, cei cărora li s-au atrofiat sau tăiat numai aripile, *eunucii*, cei care sunt ostacii prin esențialul lor, și *rurii*. Vă explic imediat. Nu eu am inventat acest termen, el derivă din R. U. R. (Rational Universal Robot), fiind titlul și tema unei piese științifico-fantastice scrise de un ceh, pe nume Karel Čapek. Ei bine, rurii, circa 30% din efectivele noastre, reprezintă, din punct de vedere moral și psihologic, tot ce poate fi mai crud, nemilos, inuman din cîte au visat utopiștii de altădată. Eu cred că e vorba de o specie total nouă, de un salt calitativ cu semnul minus în cadrul speciei noastre. După marile epurări și procese din capitala Sublimei Porți, după oceanul de crime săvîrși-

le în lagărele de exterminare fasciste, după imensele marea de represiune ce au urmat după ultimul război, nu se poate să nu ne gândim că ar fi cazul să ne schimbăm radical tot ce știm despre om și condiția sa, în cadrul psihologiilor și sociologiilor clasice. Rurii sunt soldații fanatici ai unui absurd ce se lipsește de justificări: puterea, la ei, e un fel de orbire, surzire, castrare mintală; un adevărat rur, chiar dacă ajunge într-o mânăstire franciscană, nu mai poate fi recuperat nicicum. Armata din care fac ei parte nu va da niciodată o luptă pe față, de aceea nici nu pot pierde. De altfel, imaginați-vă, domnule profesor, o instituție ai cărei membri nu se tem de absolut nimeni și nu răspund niciodată în fața legilor sau a poporului: nici de divan nu se tem (puterea divanului derivă din ei, și nu invers), nici de posteritate: se tem doar între ei, conform statutului oricărei societăți crude și secrete, în care, în mod obligatoriu, fiecare e suspectat și fiecare suspectează la rândul său: fiecare răspindește frica, fiind ei însuși înfricat, comite crima neștiindu-se precis niciodată dacă el, autorul, este o victimă sau numai un călău de serviciu, de specială încredere a superiorilor săi. O singură lege mi se pare că trebuie s-o reținem noi, amândoi, acum: și anume că această teribilă instituție, compusă din diferite grade de posedăți, se conformează unui principiu hamurabian ce sună cam așa: „la noi, nimic și nimeni nu e iertat sau uitat!”

— Deci Tutilă Unu și Osmanescu ar fi niște ruri?

— Tutilă Unu este un super-rur, un ideolog-șef al rurismului, dacă ne putem exprima astfel. Osmanescu nu e decât un biet eunuc, fără nici o șansă de devenire. Fiindcă trebuie să știți: un bun câine de vânătoare sau urmărire este rezultatul unei rase și al unui dresaj adecvat; un rur este un miracol. El se revelează, se developează, se schimbă la față și la suflet într-o singură clipă, săltându-se singur dintr-o specie în alta. Nu-mi pot imagina cum — dintr-un popor atît de bleg, de blînd și milos — se pot naște niște torționari de o perfecțiune apropiată de cristal sau tigru. Cîmpul puterii își are surprizele sale. Fiara din om nu a pierit: din contră, a luat diferite forme, mult mai reușite fizic și psihic și,

în plus, multilateral sofisticate. Răul e creator, are fauztezie, spirit de invenție și chiar geniu în metodologia sa. Fiind climat, mijloc și scop, avînd la îndemînă și *la longue durée*, precum și totalitatea aparatajelor tehnice și a mass-mediilor monopolizate, cei care sunt în serviciul său nu trebuie să se grăbească, să poată concepe planuri psihologice pe decenii înainte, putînd lucra fără frică sub nasul Europei, folosind chiar din plin toată imaginația sadică și criminalistică din filmele, romanele de spionaj și groază cu care e împănată piața cititorului mediocru din întreaga lume capitalistă. Eu sunt convins că la academiile de spionaj din Caucaz sau Urali se rîde cu hohote cînd se citesc serialele, să zicem, de tipul James Bond. Se rîde — dar se și fișează orice inovație, idee, metodă sau *gadget* nou. Democrațiile își au meritele lor necontestate, legate de pace, producție, eficacitate, libertăți civile: dar suferă de trei uriașe defec-te, și anume: sunt incapabile de inițiativă și agresivitate directă, se dovedesc a fi total neputincioase în fața spionajului și atentatelor străine și, ceea ce eu cred a fi mai grav, aceste state democratice, în frunte cu Statele Unite ale Americii, sunt de-a dreptul îmbibate de literatura (foarte citită, distractivă, de amuzament și deconectare) alcătuită din milioanele de romane polițiste, de spionaj, de crimă și aventură în slujba crimei: se creează astfel, în propriul popor, frica inconștientă față de imensa putere și cruzime a inamicului, se naște în unii indivizi, mai slabi de înger, dorința de a încerca aventura vieții de spion pe cont propriu și contra propriei patrii și, mai ales, are loc, pe nesimțite și în masă, dizolvarea distanței *morale* ce desparte cele două tabere și cauze, în aceste literaturi nediscutîndu-se deloc idei și filosofii, ci arătîndu-se doar metode de luptă, torționare, tragere pe sfoară, crime făcute cu sînge rece. Or, din acest punct de vedere, distanța dintre o cauză bună și una rea dispore, se relativizează...

— Mă tem, dragă Winter, că ai foarte mare dreptate... Mă gîndesc și la efectul de șoc paradoxal: adică, la frecvențele cazuri în care, după ce s-au citit un milion de romane de spionaj hiperinteligent, marele public cititor află deodată, din ziare și radio, că, de pildă, în fa-

milia regală engleză a fost descoperit un spion sovietic care acționa de peste zece ani, că adjunctul forțelor armate din RFG ar fi suspectat de, în sfârșit, izbucnește și scandalul prin care se descoperă că șeful cifrului din Pentagon, împreună cu nevasta și fiul său, lucră, în pace și onor, pentru serviciul secret al inamicului... de cincisprezece ani, în mod gratuit, mulțumindu-se cu leafa în dolari ce le-o servea exact statul pe care-l trădau, fără să aibă nici cea mai mică convingere, ideologie sau ură de clasă... Șocul unei asemenea idioții nu mai e literatură, e război psihologic câștigat, și nu m-aș mira să aflu într-o zi că toate sau majoritatea acestor edituri de romane-fluviu de spionaj și luptă antidrog și antianarhiste să fie discret finanțate în ruble convertibile...

— Nu știu. V-am transmis toate aceste pesimiste observații ale mele numai și numai fiindcă eu însumi mă găsesc într-o situație grea și fiindcă, spunându-mi-le tare, aplic de fapt metoda mea personală prin care lupt din răspuțeri spre a putea rămâne un simplu apter, o biată gănganie electronistă, rătăcită în cușca unor demoni atotputernici și fără milă... Dar, dincolo de acest clasament tipologic, fatal în orice instituție închisă, credeți-mă, agia noastră este un minister foarte eficace, harnic și punctual, în care se rîde și se glumește, fiind posibile prietenii și camaraderii de bună calitate. La noi e cald, e bine: avem mîncare și băutură, avem și femei, și mașini, ni se oferă cele mai bune locuințe, soțiile și copiii noștri au viitorul asigurat, ni se oferă cea mai pașnică și fără de griji retragere în pensie sau moarte...

— Mmnda! Noi, în pușcărie, îi clasificăm tot în trei categorii, dar altfel: în birocrați, brute simple și călăi. Desigur, astăzi văd această malefică raritate în mod spectral desfăcută în elementele sale teofanice sau demonologice... Am trecut prea ușor peste fenomenul Inchiziției, al vinătorilor de vrăjitoare, al camerelor de tortură din castelele medievale. Religia poate deveni criminală în clipa în care fanatismul o transformă în politică și agresiune fizică sau sufletească... Dar faptul că se pot naște monștri morali dintr-o simplă eprubetă a puterii totalitare mă obligă să mă gîndesc la un fel

de clonare a răului, la o teratogeneză sau teratologie mistică, demoniacă: mai ales că monștruoșitatea celor pe care i-am cunoscut nu era fizică, ci pur sufletească, sadică, la maximum conștientă social, deși la maximum înconștientă metafizic. Natura — sau cîmpul acesta al puterii nelimitate — creează minuni: această nouă specie de hominieni, care astăzi bat în numele unui dictator, miine ucigînd în numele contrariului acestuia, azi sunt în slujba dictaturii proletariatului, miine doar în slujba dictatorului ce șterge pînă și cuvîntul „proletar”, avînd dreptul de „veto” la orice dosar, avansare, pașaport, angajare în serviciu — ei bine, nu se poate ca această categorie de antropoizi să nu sufere pe undeva, adînc de tot, trebuind să plătească impozitul biologic și moral pentru favorul de a fi o nouă specie. Nu crezi?

— Fără îndoială. La începuturi — pe vremea lui Troțki și Dzerjinski — ei derivau din puterea revoluției: astăzi, întreaga putere politică derivă din ei: agia este instituția mistică ce face legătura între divan și popor, izolînd și păzînd atît pe îndivăniți, cît mai ales pe poporeni. Consider — ca un observator neimplicat direct — că au loc, într-adevăr, anumite bizare fenomene, niște indirecte — cum ziceți dumneavoastră — „impozite”, ce se plătesc statistic de către băieții noștri. Nu mă refer la atrofierea afectivă: ea e generală azi în rîndul tineretului: li se cer întruna, pe toate căile de comunicare și învățămînt, numai dragoste, jertfă, eroism, încredere oarbă în cîrmaci: e normal să li se extirpe din copilărie orice sentiment prin care să poată iubi, crede sau dărui. Dar la băieții noștri această raclare afectivă e oarecum cerebrală: ei nu se pot pune în situația altora, nu cunosc mila sau căința, sunt incapabili de a face conexiuni subiective cu legile, cu morala sau cu familia din care provin. Eu cred că ajung frigizi, incapabili de dragoste, chiar și actul sexual devenind o simplă onanie în doi. Numărul de impotenți, de sadici, de alcoolici-pe-ascuns e la fel de mare ca și la ședințomaniacii din divan. De aici, probabil, numărul mare de copii mongoloizi, oligofreni sau handicapați. Chiar și copiii reușiți fizic se nasc cu o privire spe-

cială, învățătoarele îi depistează din primele zile de școală. Cred sincer, domnule profesor, că legea morală din univers e o lege fizică, reală, avîndu-și regulile, forța, dar și șiretenia și răzbunările sale necruțătoare. Pe vremea idealismului nostru liberal, îmi aduc aminte, noi consideram trei categorii de oameni ca fiind, din punct de vedere ontologic, niște sacrificiați: actorii, călugării și ofițerii... Astăzi, aceștia sunt reabilitați: ei trebuie să fie înlocuiți prin apterii, eunucii și ruriile de care v-am vorbit. Puterea este o radiație, mai perfidă și mai periculoasă decît cea a uraniului: nu degeaba primii șefi au fost vrăjitorii din peșteri. Iar puterea politică nelimitată, dincolo de implicațiile sale politico-sociale, este, cred eu, o gravă abatere de la un principiu cosmic de echilibru și geometrie transcendentă. Un „Y” în plus este pe cale să se înscrie în genele cromozomice ale unei părți bune din omenire. Acest „Y” duce la cruzime, cinism, crimă, război sfînt, dar și la un fel de sinucidere, prin ură și singurătate, prin izolarea de oameni și valori.

— Domnule Winter, mi se pare ciudat că vorbești de „ei” de parcă nu ai face corp comun cu „ei”! Acest microfon plasat într-o piine...

— Acest microfon e fals. E surd. Și apoi, v-am mai spus, ne scaldăm în același fluviu. Iată, se apropie de noi acea veste groaznică prin care, de astă dată, eu devin o victimă și dumneavoastră, fără voie, un martor al acuzării mele... Nu vă mirați: praxisul vieții m-a învățat că prostia, lichelismul și lasitatea nu pot fi izolate: chiar dacă te închizi în cea mai mîndră din singurătățile caracterelor eroice, aerul și apa, piinea și undele herziene vor ajunge, cu timpul, să te cuprindă și să te cucerească. Pe dinăuntru, indirect, după decenii de igrasie și mucegai ambient...

Winter rîdea — ce veselie stranie, îmi ziceam — arătîndu-mi oarecum amuzat un jeep militar ce se apropia încet de noi.

— Îi vedeți? Îmi șopti la ureche. Să știți că de astă dată nu pe dumneavoastră vă caută, ci pe mine. Îi așteptam oarecum — deși nu credeam că mica mea surpriză, lăsată să explodeze cu întîrziere în Isarlik, va fi

descoperită atît de repede. Ori unchiul Sommer, ori eu am greșit pe undeva... Aa, aceștia nu sunt ofițeri de rang, sunt doar doi bieți pinguini de margine. Lăsați-i pe seama mea, nu scoateți nici o vorbă, îi expediez repede. Dar mai am timp să vă spun: domnule profesor Deziderius Candid, totalitarismele de astăzi nu mai sunt de mult fenomene pur istorice: Hitler și Stalin au fost ultimii dictatori din istorie: după ei a început era cosmică, am ieșit din istorie, din întimplare și schimbări, și am intrat în Destinul cel mare. Suntem în plină glaciațiune, se schimbă poliul magnetic, are loc o astrofizică și astrochimică schimbare a metabolismelor de cunoaștere și caracter ale întregii specii umane... Lunga durată e o armă mai puternică decît orice religie sau ideologie.

Ne ridicarăm în picioare. Din mașina militară coborîră doi indivizi. Nu gorile, mai degrabă doi babuini în căutare de lucru. Umorul Olimpiei îmi dădea tîrcoale. Ea i-ar fi caracterizat imediat în felul următor: primul, în uniformă, este o simplă gogoasă umflată-n oțet, celălalt, civilul, o chiftea din acelea din care se găsesc doar în bufetul gării din Piatra-Olt. Călcau prin iarba înaltă, plină de flori a luminiișului de parcă ar fi fost desculți pe o plajă cu sticle de bere sparte.

Uniforma cu grad de plutonier-major ne salută în silă. Cu vocea impersonală a organelor de control, ne ceru actele. Celălalt, civilul, chiftea bună-n grad, zgîrni dintr-un buzunar un mic aparat fotografic. Winter îi făcu semn să stea pe loc: apoi, văzînd că mă reped să-mi dau buletinul spre legitimare, mă opri din avînt, scoase din buzunarul de la piept un simplu ecuson (cu dungă albastră), îl arătă și întrebă:

— Ajunge?

Uniforma luă poziție de drepti și salută țipînd:

— Să trăiți, am înțeles. Dar, adăugă el cu un ton ceva mai pristandic, datoria e datoric.

Winter nu-l băgă în seamă. Mă luă de braț și mă aranjă să stau pe parbrizul din față al mașinii sale. El luă loc simetric cu mine.

— Tovarășe, îi spuse civilului, ai ordin să faci două fotografii: una cu noi doi stînd de vorbă pe iarbă,

alta cu mașina mea, în care să se vadă și marca, și numărul de înregistrare. Iată-ne aranjați așa cum trebuie: vei face o singură fotografie. Economia de peliculă ne privește pe amândoi.

Tipul păli nițel. Reținându-și mînia, încercă să ne arate dinții, într-un fel de zîmbet king-kong. Ne fotografie cu grijă, ingenunchind. Caprele, speriate, o luară la goană prin făget. Plutonierul salută din nou, apoi, militărește strigă către mașina rămasă în șosea.

— Soldat Candid!

Uluit, trăsnit de surpriză văzui cum din spatele jeepului se desprinde un fel de Făt-Frumos tuns chilug și cremenit de disciplină. Aducea în mînă o coroană mică, sobră: frunze artificiale de lauri, împrejmuit un miez de garoafe roșii de toată splendoarea. Soldatul, descoperit, se opri speriat în fața noastră. Urlă: „Să trăiți!”, întinzîndu-ne militărește coroana funerară.

— Tovarășe inginer, rosti civilul fotograf, sunteți rugat să dați această coroană „persoanei” care merge la înmormîntare. Este din partea... Se opri cu teamă. Apoi, arătîndu-ne cele două fișii de hirtie creponată, se mulțumi să ne spună: scrie aici din partea cui este!

Mă uitam în ochii frumoși ai soldatului ce avea același nume ca mine. Ca în vis, făcui doi pași spre el și preluai coroana pe care o ținea rigid, de parcă ar fi fost o ladă cu explozive. Citii tare dedicațiile: „Iubitului nostru unchi Tudor Tutilă — scria pe una din laturi — omagiul îndurerat al nepoților săi, Ilie și Grigore”.

Așezai coroana pe capota mașinii noastre. Winter rîdea cu lacrimi. Uniforma ne întinse o foaie să o semnăm. Semnarăm amîndoi. Îmi făcui cruce. Soldatul Candid își făcu și el. Civilul îl săgetă cu o privire ucigătoare, cel în uniformă căută să-l scuze:

— Iertați-l, ne spuse, miroase încă a lapte. Lăsați, că-l dezvățăm noi și de crucea crucii mamei lui...

— Să trăiți, urlă soldatul Candid, vă raportează că am avut ordin să fac cruce. De la tovarășul...

— Gura! Dacă ai avut ordin e în ordine. Fuga marș înapoi.

Plutonierul gogoasă, împreună cu fotograful cel palid, după ce ne salutară regulamentar, fără să ne mai spună vreo vorbă, se retraseră și ei spre jeepul lor. Demarară repede, dar în loc s-o ia înapoi, spre Isarlik, o luară înainte, în direcția drumului nostru.

Winter îmi umplu paharul cu suc, mi-l stropi reglementar cu ginul irlandez cuvenit. Priveam amîndoi coroana mortuară, știind cine sunt îndureratii nepoți Ilie și Grigore. Totul părea a lua aspectul unei farse, care începea să ne depășească.

— Ce înseamnă toate acestea, domnule coleg, în limbajul dumitale codificat? îl întrebai pe studentul Winter.

— Dați-mi răgazul să mă gîndesc. Să analizez...

— Ce să analizezi? Ce se întîmplă dacă eu refuz să duc această coroană? În definitiv, nu sunt nici țircovnicul și nici ciocul familiei Tutilă.

Nu-mi răspunse. Controlă atent osatura coroanei: nu era nimic ascuns în ea. Se uită spre mine, oftă, oftă. Caprele noastre, ieșind din hățișuri, se apropiară călcînd grațios, fără frică. Ne priviră, ne întrebă. Se liniștiră. Le-am mîngîiat cu dragoste: mi se păreau a fi trimisele pașnice ale unui zeu Pap care avea și el dreptul să ne verifice înainte de a ne primi în împărăția lui.

— În ceea ce mă privește, lucrurile îmi par foarte clare: dar, în cazul călătoriei dumneavoastră, se pare că a intervenit o necunoscută periculoasă. Sommer? Doamna Olimpia? Osmanescu? Nu știu. Adevărul este că Tutilă. Unu era informat că și doamna Olimpia va pleca la această întîlnire cu Moșul ei. Se temea — asta e impresia mea — de această întîlnire. Mi-a dat ordin s-o împiedic cu orice preț... Dar, trimițînd această coroană, toată misiunea mea cade baltă. De ce? Mai mult, sunteți rugat, în calitate de rudă, să depuneți această coroană pe mormîntul unui unchi care s-a sinucis. Și a cărui moarte i-a bucurat nespuse de mult. De ce vă roagă acum pe dumneavoastră și nu pe mine? Ce rost are, sau ce ascunde acest gest familial, cînd ordinul de înhumare rapidă s-a dat în fața mea, la telefon!?

— Imi pierdui răbdarea. Winter mă atrăgea spre o altă dramă, care nu mă interesa.

— Iubite colega, îi spusei înțepat și ritos, m-am bucurat să te reîntîlnesc după atîția ani; nu m-am bucurat aflînd unde și cam la ce lucrezi. Nu mă amestec în ciorba stăpînirii: eu sunt de partea lui Burra, care a fost bătut sub ochii mei, de partea lui Mărin, nepotul meu, de partea Moșului, care e stîlpul familiei întregi. Sunt plin de vinătăi, mîna mea stîngă — o vezi? — e în ghips. Soția mea se apără cu întreaga ei minte și pricepere împotriva unei viitori ce ne amenință și casa, și liniștea, și cinstea, și înțelepciunea noastră de pesimiști incurabili... Așa încît te rog să mă duci la țintă, acolo unde trebuia să mă lase „fratele” meu, șoferul Burra Brutus. Dacă refuzi, plec pe jos, mă lipsesc de mașina dumitale... Am zis!

Winter ridică brațele spre cer — apoi mă apucă de amîndoi umerii: părea disperat, speriat, ochii îi jucau în lacrimi. Și totuși, în culoarea verde a privirii sale, citeam un fel de milă și jale neobișnuită.

— Vai, vai, domnule profesor, îl auzii, cum de nu înțelegeți nici acum că avem aceeași soartă? Eu am venit la dumneavoastră cu toate cărțile pe față: jur pe viața copiilor mei. De cînd ați fost pus sub urmărire, am căutat să fac tot ce se poate ca să vă ajut. Recunosc: în sinea mea, speram să pun mîna pe o nelegiuire grea, pe o crimă veche, spre a o folosi, la nevoie, ca șantaj, pentru obținerea plecării mele definitive. Soția mea și cei doi copii ai mei nu sunt în vizită în Germania, ci au rămas definitiv acolo, și asta la ordinul meu... Din ura pe care o declanșă simplul nume al soției dumneavoastră am dedus că între ea, bunicul ei și acest sinucigaș unchi la al cărui mormînt ați fost chemat, pe de o parte, și clanul Tutilă pe de alta se ascunde, ca în toate marile familii, un cadavru misterios. Cînd personal bașvizirul Tutilă Unu mi-a dat ordin să plasez în pieptul statuii lui Marx un microfon, ca să înregistărăm ce vă spuneți în timp ce erați închiși în subsolul teatrului, am înțeles că treaba e gravă și că sunt pe drumul cel bun.

— Dumnezeu! Un microfon în...

— Da! În general, serviciile noastre de urmărire folosesc tehnicile electronice cele mai sofisticate pentru trei categorii de indivizi: străinii suspecti (toți străinii sunt suspecti), ștabii în funcții politice sau militare grele și afaceriștii din comerțul exterior, valutar. Pentru aceștia nu ne zgîrcim în a folosi aparatura cea mai scumpă. Pentru poporul de rînd, ne mulțumim cu informatorii, turnătorii, provocatorii voluntari, din care, după trei decenii de înseminare științifică, avem la ora asta mai mult decît e necesar... Era normal ca, în clipa în care mi s-a ordonat să vă plasez un extrafin microfon, să-mi dau seama că nu e vorba de secrete legate de panificație sau de producția de sucuri și marmelade. Dosarul dumneavoastră penal e de-a dreptul penibil de inocent: omisiune de denunț. Iar cel de cadre al soției dumneavoastră poate servi de model pentru o piesă de teatru cu titlul *O eroină a muncii dezinteresate*. Atunci ce rost avea să vi se acorde un scenariu atît de absurd ca atragerea și închiderea în pivnițele teatrului și înregistrarea convorbirii ce ați avut-o acolo, lîngă bustul evacuat!?... Am avut — și ați avut noroc că marele vizir Tutilă, fiind grăbit să plece spre brațele calde ale doamnei Carmen Caftangiu, m-a lăsat singur în camera de ascultare de deasupra magaziei în cauză. Dimineața i-am spus bașvizirului că, spre marele meu regret, din cauza unor pereți și conducte, înregistrarea nu a reușit. Banda pe care le-am prezentat-o era un mîrîit bruiat, nu se putea înțelege nimic. Banda cu înregistrarea curată a convorbirii dumneavoastră o am aici: o știu aproape pe dinafară. Nu vă pot spune cît de emoționat am fost auzindu-vă și ce sentimente ați răscolit în mine.

— Domnule Winter, îi spusei îngrozit și infuriat de cele auzite, sper că nu ai de gînd să mă șantajezi cu această bandă de spionaj murdar?!

Simțeam fizic un fel de lespede de piatră rece așezîndu-se peste întreaga-mi memorie: vedeam ochii înlăcrimați ai Olimpiei, simțeam în nări mirosul de șobolani și naftalină al acelei celule-capcană. Winter se uita la mine ca la o stafie, tremura, mi se părea că e și el gata să izbucnească în plîns sau în revoltă.

— Să stăm jos, domnule profesor. Să încercăm să rămânem calmi. Avem timp. De aici, cu mașina mea, într-o jumătate de oră vă depun direct în căruța lui nea Vasile, care, sigur, vă așteaptă. Cu el, într-o oră, puteți fi sus, la casa Moșului, care vă așteaptă și el. Aș fi putut să mă spăl ca Pilat pe mâini și să îmi văd nepăsător de meseria mea: am de mult convingerea că nu are nici un rost să lupt împotriva ignoranței, înfumurării și — iertați-mi tăria vorbelor — a stupizeniei dumneavoastră total anacronice și naive. Dar, cum vă spuneam, eu însumi mă găsec într-o înfundătură disperată, corneilleană: dragoste sau datorie... În sfârșit, asta mă privește pe mine. Pe dumneavoastră vă implor să nu vă infuriați: imaginați-vă că am chemat-o și pe doamna Olimpia, ca martoră obiectivă, la această, să-i zicem, confesiune sau mărturisire a mea. O voi face cu inima grea — dar fără nici o urmă de resentiment sau dorință de răzbunare...

Am simțit lângă mine trupul cald și blind al uneia din caprele noastre gazde. O mînguiam între cornițe, simțind cum mi se topesc umorile miniei. Winter, răscolit și stăpînindu-se cu greu, mesteca nervos în dinți o coadă de măcriș, privea departe și ofta; privea probabil departe ca să poată vedea adînc înapoi în timp.

— Domnule profesor, începu el cu un glas stîns, ușor răgușit de emoție sau de efortul de a se stăpîni, va trebui să ne întorcem amîndoi în Genopolisul anului 49: așa zice, la ultimele zile în care ne-am mai întîlnit, fiindcă Facultatea de Filosofie fusese desființată, corpul profesoral vechi a fost dispersat, studenții risipindu-se fiecare pe unde a putut. Lozinca era: *sauve qui peut!* Politic, eram încă, în felul nostru idiot și romantic, convinși că, la viitoarele alegeri libere ce ne-au fost promise de aliații occidentali, se va vedea de partea cui este poporul... Credeam în loialitatea vorbelor despre democrație, autodeterminare, drepturile omului etcetera. Domnul Harriman, întorcîndu-se de la Moscova, ne-a garantat respectarea drepturilor politice, îndemnîndu-ne să le cerem și să le pretindem de la rușii cu care el căzuse de acord. Mîntea. Știa ce ne așteaptă, dar spera că revolta de stradă a popoarelor

va corecta orbirea și lașitatea idioată a lui Roosevelt și Churchill. Colegii noștri evrei, pe linia comunității lor, fuseseră prompt informați de confrății lor din New York că ocupația rusă va dura cel puțin cincizeci de ani. Noi nu-i credeam, nu-i puteam crede. Eram după un război pe care-l cîștigasem pe jumătate, lumea întregă era împărțită în jumătăți, Coreea, Germania, Berlinul, Vietnamul, Europa etc... Nu ne puteam închipui că un asemenea provizorat poate fi tolerat de foarte civilizații și puternicii noștri protectori apuseni. Ne uitam la tańcurile cu portretul lui Stalin, la lozincile ce apăruseră ca din altă lume, la forma primitivă și barbară a marxismului în care cu toții credeam, și ne ziceam: „așa ceva nu se există!” (Exact așa a zis și acel cioban care — uitîndu-se o zi întregă la o girafă — a ajuns la concluzia că sau a băut, sau și-a pierdut mințile.) Poporul de jos și chiar și cei mai informați dintre cărturari credeau stupid și absurd în „venirea americanilor”. Americanii intrau în zodia Mc Carthy, francezii mai ales, dar și englezii și italienii, din frică sau vinovăție, se descopereau a fi cu toții leșinați de admirație nu față de cei care au debarcat în Normandia sau Sicilia, ci față de magica, salvamunda Armată Roșie... Englezii se dezmembrău, Churchill începuse să picteze și să-și scrie memoriile... La noi au fost inaugurate primele procese inteutate vechilor orînduiri: partidelor istorice, bisericii catolice, presei tradiționale. Legionarii au fost primiți în partid.

— Dragă Winter, te implor, nu-mi face acum istoria acelor ani: crede-mă, am avut timpul necesar să mi-i recapitulez nu o dată... Povestirea originilor e o boală mitologică, grecească. Toate nenorocirile lumii de jos se trag din înclăstarea unor Titani: la noi, doi frați taie capul celui de-al treilea numai fiindcă e mai frumos și mai mic. Apoi, ascund acest cap într-o purpură roșie și încep împărțirea turmei... Misterele orifice, ca și cele yaltice, încep cu o crimă comisă sus de tot, de către niște zei egoiști și ambițioși...

— Sunt neamț, domnule profesor, și nemții de astăzi se întrebă cutremurați: „Cum a fost posibil un Hitler?”. Francezii se întrebă și ei: „Cum a fost po-

sibil un Pétain?". Chinezii încep și ei să se întrebe: „Cum a fost posibil un Mao?". Numai rușii, acasă la ei nu se vor întreba niciodată: „Cum a fost posibil un Stalin?" — fiindcă Stalin s-a identificat cu istoria lor, fiindcă Stalin este calitatea și defectul lor *maitresse*, fiindcă din Stalin nu există scăpare decît fie în victoria totală, fie în neantul sau apocalipsa sfîrșitului de lume... Și tare mă tem că și la noi va fi foarte greu să ne explicăm, într-o frumoasă zi de început de nouă epocă sau eră, „cum a fost posibil un Suleiman atît de total magnific!?"... Nu vă enervați, îmi fac încălzirea celulelor, nu mi-e deloc ușor să umblu la dosarul acesta și tragic, și ridicol, și ireversibil...

— Winter, iubitele, ca vechi și încercat pușcăriaș trebuie să neg acum ceea ce ți-am spus ca profesor ordinioară: istoria, dragul meu, o fac și o scriu învingătorii cei mari: la ideile și sintezele generale nu au dreptul decît tot marile popoare și marile puteri, iar întrebări grave nu sunt permise decît muribunzilor: și, eventual, celor ca dumneata, care, de vei reuși să treci „dincolo", îți vei putea scrie memoriile de om cinstit și lucid. Noi doi, acum, dacă e posibil să fim practici și onești, eu zic să ne arătăm reciproc rănile primite. Ale mele se văd, se știu — eu însumi, în întregime, sunt o rană deschisă și nevindecabilă. Acum e rîndul dumitale, Herr Winter, să-mi arăți vreun ghips sau vreo vinătaie ascunsă...

Winter se înveseli subit, se ridică și se duse la mașină. Se întoarse cu o mapă de plastic. Albastră. O desfăcu și, dintre multele hîrtii de acolo, scoase cîteva coli îngălbenite.

— Pe tatăl meu, îmi spuse, l-ați cunoscut. Fiind un om de seamă în cadrul grupului etnic german, a fost printre puținii care s-a ridicat și a luptat împotriva fascizării saxonilor, împotriva înrolării tineretului nostru în Wehrmachtul german. Avea excelente relații cu șefii unor partide istorice, a reușit să obțină ca tinerii care nu voiau să treacă în armata germană să fie reținuți — camuflați sub nume ușor schimbate — în cadrele de rezervă ale armatei locale. Acești saxoni au scăpat cu viață — fiindcă cei pe care hitleriștii i-au în-

corporat în 43, instruindu-i în mare grabă, doar în trei luni, au pierit stupid în Serbia sau Polonia. Am avut două surori: cea mare, Helga, a fost deportată în Rusia în ianuarie 1945... Cea mică, Ursula, a scăpat atunci: era măritată în Köln și e gazda nevestei și a copiilor mei. Tata, imediat după terminarea războiului, a avut doi sau trei ani de reabilitare totală, pe baza atitudinii sale antihitleriste din timpul războiului. Pe baza acesteia am putut eu să mă înscriu la Facultatea de Filosofie din Genopolis, unde v-am audiat și pe dumneavoastră, care erați, pe atunci, cel mai tînăr, dar și cel mai bătaș conferențiar ai acelor ani de cumpănă și rinocerizare. Helga nu s-a întors din Rusia. Era cea mai desteaptă din familie, ea a fost adevărata mea mamă. A rămas acolo, s-a măritat cu un fel de nacealnic rus, pe nume Serghei Hlebanov, s-a mutat în Urali, are cinci copii și eu cred că, în felul ei, e fericită. Și realizată. Ne-a scris că nu vrea să vină să ne vadă și nici nu dorește ca vreunul din noi să o caute în noua ei patrie. Adresa nu ne-a indicat-o... Cînd au început deportările în Bărăgan, am fost și noi evacuați, deși nu eram țărani. Tata a murit acolo, după trei ani; dar, prin relațiile ce le mai avea, a reușit să mă înscriu la Facultatea de Electronică a Politehnicii. Ursula, teribil de descurcăreață, a reușit să scape de Bărăgan, s-a întors acasă, devenind, la optsprezece ani ai ei, linotipistă în tipografia noastră naționalizată. Ea m-a menținut la facultate vinzînd noilor stăpîni covoarele, argintăria, tablourile și cărțile din moștenirea părintească ce a scăpat de potop. S-a măritat cu un coleg al meu, fiu de mare ștab — astfel a fost printre primii care au reușit să „rămînă" în Germania. ...Povestea aceasta seamănă cu toate poveștile neamului meu: fiecare familie este o tragedie, fiecare biografie în parte o rană necicatrizată. Foarte atent ascunsă și negată.

— Îmi vine să rîd, Winter. Ne-am întors în evul mediu timpuriu. Orice țară și orice popor care greșea față de Papă, fie față de împărat, era declarată *expositio in praedam*. Liberă de a fi prădată. Doar că prădătorii de azi erau și ei niște foști prădați de ieri. Filosofia istoriei noastre de azi trebuie să înceapă cu analiza spec-

trală a instituției talciocului și a conșințării. Ca filozofi de pe tușă, noi doi, acum, suntem tot niște valori de talcioc, nici dracu nu ne mai bagă în seamă: singura noastră mîngîiere ar fi gîndul acela sinistru că va sosi și vremea cînd acest ocean de barbarie și cruzime „științifică” îi va cuprinde și pe politologii diagnosticieni de la Sorbona, Oxford sau Harvard...

Winter mă bătut protector pe umeri. Nu mai părea a fi fostul meu student.

— Domnule profesor Candid, îmi zise, am putea discuta la nesfîrșit această problemă: dacă suntem victimele unei utopii, pionierii viitoarei ordini mondiale sau simpli martori într-un proces metafizic în care se judecă Istoria, prin crimele Omului către Omenire și Lume. Nu vreau să ne asemănăm acelor diplomați ai perpetuu-absurdului care discută, timp de un deceniu, despre viitoarele discuții la care se va hotărî forma mesei la care se vor așeza cei ce vor începe discuțiile despre... M-ați acuzat de trădare, mi-ați spus verde în față că pentru un om ce a trecut printr-o facultate de filosofie cinstită nu există nici o scuză de a fi angajatul celei mai amorale instituții din întreaga civilizație, capitalistă sau socialistă, din lume... Fără să vrem sau să dorim am ajuns să jucăm alături în această ciuleandă a dracului. Eu vin acum și — jurînd pe cei opt sute de ani de istorie și civilizație a neamului meu — vă spun, citindu-vi-l pe Dostoievski: „*Toți suntem vinovați pentru totul!*”

— Nu înțeleg!

— Iată un act din mapa aceasta. Dar, înainte de a vi-l arăta, îmi voi permite să vă reamintesc ultima noastră întîlnire.

— O țin minte. Am ris foarte mult. Dar nu mai știu de ce...

— Exact. Am să vă reamintesc eu de ce am ris atunci. Mi-ați dat să bat la mașină un fel de scrisoare-pamflet adresată Seminarului de Matematici și Fizică, condusă administrativ de prietenul dumneavoastră, psihologul Fronius. Ajuns decan. Istoria, domnule profesor, pentru micile popoare sau măruntele instituții de cultură ale acestora, nu este decît o succesiune de înmor-

mîntări. Filosofia a înlăturat teologia cu ajutorul științelor: acum, matematicile, aliindu-se cu fizica, au eliminat vechea filosofie, înlocuind-o temporar cu ideologia. Aștept ca fizica să elimine matematicile și politica să elimine ideologia — urmînd ca tehnologia și economiile politice să rămînă stăpîne pe întreaga gîndire teoretică.

— Deci — iartă-mă că nu pot fi atent la înmormîntările ce mi le înșiri — îți-am dat să bați la mașină o scrisoare-pamflet către Fronius. Care, avînd un trecut cam verde și cu diagonală, a trecut repede de partea învingătorilor, conform dictonului popular „orice pătlăgea verde, după ce se coace, devine roșie și abia după aceea începe să putrezească!” Ce s-a întîmplat cu acea scrisoare? Nu-mi mai aduc aminte.

— E normal: vă pregăteați să plecați în Munții Apuseni: începuse agonia filosofiei...

— Am fost nevoit să accept un post de simplu profesor de istorie și naturale la un mic gimnaziu dintr-un vechi orașel minier. În timpul liber, am studiat la fața locului istoria veșnicei noastre iobăgii...

— Cînd ați revenit, ca profesor de liceu, în Genopolis, nu m-ați mai găsit.

— Așa este. Dar m-am interesat! Mi s-a spus că ai plecat definitiv spre sud. Sau în capitală, nu mai țin minte... Așadar, ce s-a întîmplat cu...?

— Am bătut la mașina mea de scris textul scrisorii dumneavoastră. Apoi m-am dus cu el la tovarășul decan Fronius. L-a citit. A ris ușor, mînzește și a căzut pe gînduri. M-a trimis cu scrisoarea la marele comisar al universității, celebrul Saul Apostol. Acesta nu a mai ris, mi-a luat adresa, datele și a zis: „în sfîrșit!” Peste o săptămînă am fost arestat. Camera mi-a fost răvășită: s-au găsit manuscrisul dumneavoastră, mașina mea de scris... Eu am mărturisit că sunt autorul acestui text, pe care l-am scris cu naiva intenție de a-i face să ridă pe profesorii și colegii de la Matematici. Am fost tuns, bătut strășnic și pus să curăț latrinele de la poliție. Arrestările în poporul de jos încă nu începuseră. După trei luni mi-au dat drumul, cu condiția să părăsesc definitiv orașul și facultatea...

— Nu ai spus că eu sunt autorul acelui pamflet?

— Domnule profesor, înaintea dumneavoastră, am comis și eu „omisiunea mea de denunț”. Eram fiul tatălui meu și studentul dumneavoastră. Vă aduceți aminte, vorbeați despre soarta popoarelor mici, ziceați, vă citez acum: „fiii unor asemenea popoare trebuie să fie viteji în tinerețe, eroi la maturitate și neapărat victime sau martiri la bătrânețe! Fiii marilor popoare au favoarea de a fi... exact invers...” Aveam, așadar, ocazia de a fi viteaz. Am fost viteaz! Norocul meu că nu am fost luat prea în serios a constat și în faptul că ugro-scii de atunci nu prea înțelegeau cele scrise: iar exemplarele pe care — din proprie inițiativă —, ca Luther, le-am afișat pe poarta cea mare a Universității au dispărut fără urmă... Iată, aici am scrisul dumneavoastră, pe care l-am păstrat ca pe o scumpă relicvă: iată și copia făcută de mine la mașină: figurează și azi în dosarul meu de cadre.

Luai coala galbenă, îmi scosei ochelarii de citit. Da!... Era scrisul meu din tinerețe, scrisul meu afurisit, neînfricat, impetuos...

— Să-l citim, îmi propuse zîmbind studentul Winter. Pe acea vreme am râs cu hohote de aceste ironice bășcălii academice. După treizeci și ceva de ani s-ar putea ca ele să sune cu totul altfel...

Am început să citesc: întâi mai încet, apoi din ce în ce mai amuzat de textul acesta, de care uitasem cu desăvârșire. Caprele noastre — afabile gazde în acest luminis plin de margarete și cicoare albastră — își întrerupseseră rumegatul pașnic și ne ascultau cu o seriozitate uimită, din altă lume.

Iată cum suna manifestul meu de atunci:

DOMNULE DECAN,

dorind să contribuim cu modestele noastre lumini filosofice (cuvîntul „filosofice” era subliniat cu o linie neagră de doliu), vă trimitem alăturat cîteva sugestii concrete spre a fi citite și, eventual, analizate în plenumul primului Seminar reunit al științelor pozitive, Matema-

tica și Fizica. Dat fiind faptul că tema acestui Seminar al ocupanților și al fostei Facultăți de Filosofie ar fi legarea teoriei de practică, propunerile noastre se înscriu perfect în această ordine de idei.

Iată deci ce sugerăm noi să fie introdus în planul dumneavoastră de perspectivă:

1. Realizarea unui tensiometru pentru stabilirea exactă a gradului de plictis, oboseală și disperare.
2. Aparat pentru măsurarea uzurii unor noțiuni nobile.
3. Sistem de recondiționare, cu mijloace locale, a unor idealuri compromise, falsificate sau ratate.
4. Punerea la punct a tehnologiei pentru realizarea surdurii intențiilor de fapte și a vorbelor de realitatea înconjurătoare.
5. Radioscopia publică a datelor statistice, a laudelor și a promisiunilor.
6. Sistem de detectare a pierderilor de caracter sau a scurgerilor inutile de conștiință.
7. Transformator al agitației vizuale în entuziasm științific, prin evitarea consumului de morală autohtonă, aceasta fiind materie-lingou ce intră în datele noastre de război.
8. Studiu privind forța magnetică a fotoliilor rect-orale.
9. Calculul integral al raportului macrosocial dintre lichelism și prostie.
10. Proiectarea unui telescop pentru fotografierea la distanță a speranțelor.
11. Realizarea sintetică a unui cristal capabil să facă spectroscopia utopiilor.
12. Stabilirea, conform greutateii specifice, a locului pe care îl ocupă minciuna în tabloul lui Mendeleev.
13. Aplicarea lui mv^2 în problema nepotismului.
14. Ionizarea (eventual marcarea atomică) a particulelor de vanitate și egoism.
15. Sirenă publică automată pentru semnalarea furturilor în știință, cultură, economie etc...
16. Sistem de accelerare a procesului de putrezire a unor valori veșnice, reacționare.
17. Cardiograma sincretică a ANIMEI poporului de jos.

18. Refrigerator atomic pentru combaterea radiațiilor no-emice ale Cuvîntului, ca Logos primar.
 19. Analizor dinamic al dogmelor, ca forțe antagoniste, în lupta neantagonistă dintre știință și religie.
 20. Racordarea vitezei Fricii de la viteza sunetului la viteza Luminei.
 21. Fotografierea cu raze X sau Y a conceptelor de divinitate și libertate, în vederea demascării lor ca agenți ai lagărului imperialist.
- Etc...

În speranța că modestele noastre sugestii vor contribui la praxisul revoluției tehnico-științifice, vă rugăm cu respect a le lua în considerare, amintindu-le și în procesul-pur-verbal al seminarului. Colectivul de profesori de filosofie, rămas pe drumuri, se angajează oricînd să vă vină în ajutor: ca simpli zilieri-umanști, ca iobași ai ideilor generale sau ca prizonieri în lagărul în care lumina vine de unde vine.

Un grup de tovarăși.

Am izbucnit în rîs. Și eu, și Winter. Am rîs ca în purgatoriu, singurul loc unde rîs-cu-plînsul nostru est-european poate funcționa în voie. Prietenele noastre caprine ne priveau nedumerite: vexate chiar. Rîsul nostru total părea a fi o notă falsă în armonia rustică a crîngurilor și livezilor ce se așterneau la picioarele noastre.

— Doamne, exclamai plin de încîntare, cît de tineri eram! Nu ai impresia, dragă Winter, că aceste nevinovate bășcălii didactice, *mutatis mutandis*, pot fi actuale chiar și azi, după trei decenii?

— Domnule profesor, nu cred și nu mă interesează. Pentru noi, Istoria s-a terminat la Yalta: a înțepenit, a damblașit se pregătește de moarte prin scleroză în plăci Accidia. Nu mai sunt posibile mari răsturnări, mari evenimente: revoluția înseamnă stare pe loc, evoluția înseamnă involuție, progresul nu ar fi decît starea uterină prin care ne pregătim pentru o nouă naștere, într-o și mai nouă barbarie, civilizată, computerizată, me-diocretinizată... Dar să lăsăm prostiile serioase, pentru

noi doi aceste amintiri sunt un lux nepermis. După cum vedeți, nu v-am denunțat. Am fost un tînăr viteaz, de nădejde și onoare. Am suportat bătăile, tunsul, am curățit latrinele gealaților cu conștiința curată că numai astfel voi putea rămîne curat... Nu am avut dreptate! Pentru bucata asta de hirtie, scrisă de dumneavoastră, dar atașată pe vecie de dosarul meu, eu am ajuns, *volens-nolens*, acolo unde sunt și astăzi...

— Nu înțeleg. Mi se pare absurd.

— Vă voi povesti. Cît se poate mai scurt. Fiind ex-matriculat din Facultatea de Filosofie, însemna, *selbstverständlich*, să nu mai pot fi admis în nici o altă facultate din republică. Tatăl meu era încă „cineva” în Cîmbinîm, cu toate că sora mea Helga fusese deportată. Avea legături trainice și vechi cu comunitatea evreiască din orașul de jos, așa că nu i-a fost prea greu să-mi obțină, în ultima clipă, niște acte ce dovedeau că sunt evreu sadea. După cum poate știți, din Sylvania de sud, unde dominau autohtonii valahi și saxonii cei mai bogași, nu a fost deportat nici un evreu. Mai mult decît atît: în timp ce din nordul ocupat de fascismul ugro-altaic au fost duși la moarte peste două sute de mii de evrei, majoritatea cărturari și comercianți asimilați, la noi a fost pace și liniște: în afară de „dezonoarea” de a nu fi admiși ca soldați spre a fi duși astfel spre stepele morții anonime, copiii evreilor au stat acasă, în biblioteci, au luat lecții de pian, limbi străine, putînd studia în voie marxism-leninismul. Astfel se explică faptul că, după răsăritul luminii de la răsărit, ei au putut constitui cea mai unitară și mai serioasă rezervă de cadre de conducere: miniștri, comisari, directori generali, generali-directori, ideologi, poeți și dramaturgi ai noii ordini europene... Deci, tata mi-a procurat acte de evreu sărac, rabinul însuși a intervenit, prin relațiile sale, ca să fiu primit la Politehnică: fără trecut, fără frica de a fi considerat neamț.

— Perfect. Găsesc că tatăl tău a procedat foarte bine.

— El a murit într-un chip foarte trist, undeva, lîngă o baltă a Istrului. Nu am putut veni la înmormîntarea lui, puteam fi identificat... Ursula s-a îngrijit de toate. A murit apoi și rabinul care-i era prieten, singurul care

ar fi putut, la o adică, să-mi certifice identitatea. Ursula îmi trimitea regulat câte o mie de lei pe lună. Am obținut și bursă de merit. Am făcut carte serioasă. În ultimul an, am cunoscut-o pe soția mea, Yolanda, nepoata domnului Sommer. Pe acea vreme domnul Sommer era tovarășul Sommer, un fel de director general peste toate tipografiile și tipărițiile din pașalic. Am iubit-o pe Yolanda, din dragoste m-am căsătorit cu ea. Nu a fost ușor, dar pînă la urmă familia ei mi-a iertat originea ariană, germană. M-am mutat în Isarlık, zicîndu-mi: să începem o viață nouă, departe de saxoni și de Siebenbürgen. Am primit un post excelent, la o fabrică de mașini electrice. M-am și remarcat imediat. În timpul unei concentrări, am fost trecut, pe nesimțite, la o centrală radar a armatei. De aici, într-o frumoasă zi, m-am pomenit „detășat” la un serviciu *special*: să execut niște instalații noi, ultrasecrete. Am executat. Yolanda era gravidă, unchi și protectorii mei nu mai erau ștăbi. Dinspre Urali bătea acum un discret crivăț antisemit. O generație nouă, autohtonă, de foști țărani, acum activiști fălcoși, pătrați și incuiați, își cereau dreptul la *numerus clausus*. După trei luni de „detășare”, am cerut să mă întorc la uzina mea de bază. Devenisem conștient și sigur de ceea ce, înainte, bănuisem doar: că lucrăm în serviciul temutei noastre agii. Mi s-a spus: să stau liniștit, cererea mea de reîntoarcere nu poate fi aprobată. De ce? am întrebat eu. Dețineți acum grave secrete de stat mi s-a răspuns. Am făcut un scandal de pomină, am mers în audiență, am scris memorii: nici un răspuns. Atunci — de acord cu soția mea, care, între timp, îmi născuse fiul mult dorit — am refuzat să mai lucrez. M-au lăsat, m-au lăsat, dar, într-o zi, cînd am țipat cît am putut pe acele coridoare ale subsolului electronic, doi gealați surdo-muți mi-au administrat o foarte „științifică” bătaie. Fără să-mi rupă vreun os, fără să-mi atingă grav vreun organ important, m-au făcut — cum se zice în limbaj profesionist — „tocană de iepure cu măslină”. Am zăcut la infirmerie cîteva zile. Cîteva foarte grele zile...

— Groaznic, dragă Winter!

— Trebuia să-mi spuneți așa: „și tu, iul meu...?” Acum, vă rog să fiți atent. A patra sau a cincea zi (în care fusesem lăsat să mă fezandez în suc propriu, tamponîndu-mi cu apă de plumb vînațiile cîștigate), se prezentară la mine trei grade înalte, în uniforme de „berze albastre”. Pius un procuror în civil. Calmi, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, fără nici o minie sau precipitare, mi s-au arătat, pe rînd, mai multe declarații: a sorei mele Ursula, ale celor doi unchi Sommer, a celui mai credincios al meu coleg de facultate. Am refuzat să le citesc declarațiile, strigînd: „am declarat, înainte de a-mi depune dosarul de primire în partid, toate aceste amănunte: că sunt saxon, că am fost dat afară din Facultatea de Filosofie din cauza unui pamflet, că mi-am făcut acte de evreu sărac...” Coloneii continuau să-mi zîmbească cu dragoste. „Secretarul facultății, mi-a spus unul din ei, poate fi convins oricînd să ne dea o declarație că nu a știut nimic, că a fost indus în eroare.” „Dar, am țipat eu, ce urmăriți cu această brutală forțare a mea? Tata a fost un antifascist cunoscut, eu am fost un antistalinist cinstit, nu am ce căuta în această instituție, pe care o consider și fascistă, și stalinistă!”

Winter tăcu. Era aprins la față, simțeam cît de dureroase și încă vii sunt aceste aduceri amînte. Cînd scapi din Sodoma sau Gomora, nu ai voie să te uiți înapoi, nu e bine să-ți reamintești. Era liniște în jurul nostru, aerul de primăvăratăcă amiază vibra duios; simțeam în nări mirosul reavăn al pămîntului cald, aroma ierburilor grase, boarea zăpezilor din munții albaștri, îndepărtați. Industria poluează Spațiul curăției noastre, istoria murdărește Timpul ce ni s-a repartizat la naștere, prin Providență. Spațiul e îndurerat, Timpul poate fi bolnav de cancer sau sifilis. Nu știu care din aceste două dimensiuni ale lumii suferă mai mult, mai jalnic, mai fără de speranță...

Winter ofta, continuînd să-și răsfoiască dosarul său albastru.

— Îmi este greu să continuu, îmi spuse. Domnule profesor, eram foarte speriat. Îmi dădeam seama că ei sunt pregătiți prin ceea ce știu, iar eu eram vinovat prin ceea ce nu știam și ascundeam, neștiînd ce știu ei. E-

terna poveste : orice anchetă începe cu o bătaie și sfirșește cu o anamneză totală. M-au lăsat să-i blestem, să mă lepăd de ei. Nu le păsa, nu păreau deloc jigniți sau miniați. Din contră. Unul din ei — probabil comandantul secției — mă servi cu un pahar cu apă și o țigară. Apoi, rîzînd cu toții, îmi puseră în față... ce credeți? O declarație a dumneavoastră!

— A mea? E imposibil. În anii aceia eu eram în al doilea cincinal de detenție politică...

— Și totuși... Era vorba de un *memoriu* sau o *declarație* prin care dumneavoastră, deținut, condamnat la zece ani pentru agitație și defăimare, scriați, *cum manu propria*, de undeva dintr-un lagăr de muncă, direct către procurorul general al pašalikului nostru liber. Declarați solemn că, în infirmeria de febră tifoidă din lagăr, a murit în brațele dumneavoastră un deținut arestat și condamnat în 1949. Fiindcă scrisese și publicase vreo zece articole semnate N. Paloș în cotidianul țărănist, reacționar, *Patria*, din Genopolis. Dumneavoastră declarați că acele articole au fost scrise de dumneavoastră și că pseudonimul N. Paloș l-ați ales la întimplare, din prudență și pedanterie gazetărească. Presa, ziceați dumneavoastră, trebuie să fie un paloș, dar nu unul care taie. Deci un Nepaloș. Mai spuneți acolo că, din păcate, redactorii aceluia nenorocit, ultim ziar de opoziție au murit cu toții prin lagăre — dar că, acum vă citez exact, „studentul meu Marcus Winter poate dovedi ori cînd că nu învățătorul Nicula Paloș este autorul acelor articole”; deoarece, pe acea vreme, el, studentul Winter Marcus, vă servea ca dactilograf și curier pentru aceste nenorocite articole. Cereți realibilitatea nevinovatului Nicula Paloș și judecarea dumneavoastră...

Părea că cerul se dărîmă peste capul meu.

— Dumnezeule, exclamai, așa este...

— Iată aici, domnule profesor Deziderius Candid, *alias* N. Paloș, copia declarației dumneavoastră olografe. Figurează atît în dosarul dumneavoastră penal, cît și în cel de cadre al meu. De mîine va figura și în dosarul soției dumneavoastră, vă asigur. Mai aflați că, în graba și grămada arestărilor din anii 50, ca să fie sigure, organele de atunci au arestat nu un singur N. Paloș, ci

vreo trei sau patru : Nicolae, Nichifor, Năstase — nu se mai știe... Cazul în sine era închis, clasat. Declarația dumneavoastră nu era decît o stupidă și cretină rîcire a fundului unui cazan ars și aruncat la gunoi... Colonele care mă ancheta mi-a spus-o cu toată franchețea : „neamule, nu ne interesează Facultatea ta de Filosofie, nici faptul că ești jidan sau saxon : dar avem nevoie de tine aici, fiindcă în treaba asta a noastră nu putem amesteca pe unul dintre ai noștri. Ne trebuie un neamț cinstit, priceput, fără vicii, fără ambiții sau putere politică specială. Nu putem angaja pe vreunul din tribul nostru : ori ne vinde, ori se vinde. Ne trebuie, așadar, un neamț fără rude sau obligații, fără mamă, fără tată, fără neamuri sau trecut în acest Isarlik alutan. Acum, chiar că nu mai avem de ales : dacă dăm drumul memoriului acestui nebun și idiot de profesor-deținut, e limpede că pe el trebuie să-l ucidem, fiind martorul în viață al unei grave erori judiciare a noastre, iar pe tine, dragă Winter, trebuie să te izolăm, fără proces, pe toată viața... Dar, dacă accepți să lucrezi în continuare pentru noi, ca inginer civil, colaborator extern de specialitate, anulăm idioția aceasta, uităm de acel profesor al tău, uităm și de toți Paloșii ce au căzut în această cursă de șoareci...

Winter îmi puse în palme copia memoriului meu. Se ridică și se duse la mașina lui. Umplu ras două pahare de plastic : unul mi-l aduse mie, cu celălalt se retrase mai încolo, spre șanțul șoselei. Rămăsei singur, cu votca și amintirile mele... Care nu iartă. Cu stafile trecutului meu. Winter avusese dreptate spunîndu-mi : „Nimeni nu e nevinovat : toți suntem vinovați pentru totul!”

M-am dus lîngă el. Privind în pămînt, mîncînd capul cornutei ce mă urma ca o umbră, începui să depăn mărturisirea păcatului meu de moarte. A păcatului despre care nu-i vorbisem nici sorei mele, nici Olimpiei. Doar în rugăciunile mele de taină îl aminteam, în speranța că duhul părinților mei curați și buni vor interveni în ceruri pentru a se șterge din cazierul conștiinței mele acest păcat pe care l-am comis fără de voia mea, fără știință sau intenție.

-- Frate Winter, va trebui să suporti confesiunea mea de durere și groază. Omul acela, Nicula Paloș, a murit într-adevăr în brațele mele. Fusesem internat în acea infirmerie ca să mor: eram distrofic în ultimul grad, făcusem și febră. Ca într-un coșmar, îmi aduc totuși aminte de tot ce mi s-a întâmplat acolo. Un coleg al meu, poet, tuberculos în *finish*, mi-a spus într-o seară: „Este aici și un *ziarist* din Genopolisul tău: își știe pe dinafară toate articolele pentru care a fost arestat și pe care le-a publicat în *Patria*, în 1946. Are doisprezece ani de pușcărie făcuți, ar mai avea trei ani pînă la expirarea pedepsei...” Așa am ajuns în camera mortuară a celei infirmerii de lagăr. Pe jos foiaiu șoarecii de cîmp, pe eus se vedea acoperișul de stuf al barăcii. M-am aranjat să dorm în pat cu el. Era foarte slăbit, foarte îmbătrînit. Îl văd și acum în fața ochilor: fără dinți, fără degetele de la o mîină, cu fața și gîtul plin de niște bube ce puroiau. Cu greu mai reușeam să-i vir pe gît cîteva linguri de arpacaș sau paste fierte... Nu am putut afla nimic despre familia lui, despre satul sau orașul din care se trăgea. Nimic. De cîte ori își revenea din halucinațiile de febră, se comporta lucid și clar: pentru o oră-două îmi recita fragmente întregi din articolele *mele*. Răsunau ridicol în baraca aceea de muribunzi, răsunau tragic în conștiința și memoria mea. Ca un martir în delir, de fiecare dată ne declara strigînd: „Aceste articole sunt opera mea. Nimeni în țara asta nu a scris mai curajos și mai drept decît mine, nimeni nu a pătimit pentru scrisul său, ca mine... Mor, dar mor cu mîndria că nu am trăit degeaba!...” * Și continua să recite ore întregi din acele articole. Nu-și mai amintea nimic din viața lui, orice îl întrebam, el numai și numai de articolele sale putea să-mi povestească. Bănuiesc că, în timpul crud al unor anchete din acei ani „de

* Autorul ține să precizeze că toate amănunțele legate de pușcărie, mină sau război din această carte de confesiuni sunt absolut autentice. De pildă, cazul N. Paloș. Acesta a murit într-adevăr în brațele sale, în primăvara anului 1960, în lagărul din Salcia.

reeducare”, tînărul învățător Nicula Paloș fusese obligat nu numai să recunoască faptul că este autorul lor, dar să le și învețe pe dinafară. Pe urmă, soarta lui identificîndu-se cu aceste articole ale vitejeii sale politice, încet-încet, au devenit realmente ale lui, el asumîndu-și în întregime și conținutul lor. De fapt, el era autorul adevărat: a scris aceste articole pe cruce, cu singele lui, nu?... A murit după o săptămînă sau două. Cu mare greutate și înfruntînd disprețul colegilor mei de suferință, am cerut să merg voluntar să-l îngrop. Eram trei ciocli: am învelit patru cadavre în rogojini pe care le-am legat cu sîrmă, ca pe niște baloturi. Capetele și picioarele morților rămăseseră în afară. Cu căruța bucătăriei, însoții de doi pistolari din pază și de un sergent albastru nelarmat, după stingere, am plecat spre baltă. Am mers vreo două ore. Nu pot să uit culoarea cerului din noaptea aceea: vînat-indigo, cu cîțiva nori mai negri strălumițați de o lună ce nu se arăta. Căruța înainta cu greu, roțile se înfundau în nisipul umed. Împingeam din spate. Capul sărmanului N. Paloș era lingă umărul meu. Puteam să mîngîi craniul său de ocnaș, să-i sărut fruntea de victimă-martir. Părea senin, mi se părea fericit, împăcat. Nobil. Curat. Mîntuit... Am ajuns la acel așa-zis cimitir. Un simplu luminis nisipos, acoperit de bălării. Luna răsărise. Puturăm astfel să zărim vreo treizeci-patruzeci de bețe de lemn pe care era înscrise, cu creion chimic, niște numere matricole. Am săpat o groapă. După un metru am dat de apă. Am mai săpat și în apă cît am putut. Mi s-a făcut rău: am lăsat ca ceilalți confrăți ai mei de muncă voluntară (acei deținuți politici ce acceptă să execute asemenea înhumări, ce revin de obicei deținuților de drept comun, au dreptul dimineața, la întoarcere, la un foarte prețios „turtoi” suplimentar) să îndeplinească restul. Baloturile rotunde de rogojini fură azvîrlite în apa din fundul gropii comune. Aud și acum clipocitul mîlos al acestei ape pline de nisip, lipitori și alge. Apoi, cu lopețile noastre, foarte repede, acoperirăm groapa, bătucînd pămîntul. Sergentul înfipse la capul acestui mormînt un singur țaruș: pe care erau patru numere matricole de mărimea miilor sau zecilor de mii. Nu aveam cum citi și ghici care era nu-

măru! ce corespundea ființei victimei mele. Nici nu are vreo importanță, nu-i așa? După cum arătau scorburile sălellor din apropierea acestui ținutir de tip nou, îmi dădeam seama că Istrul, aici, se revarsă în fiecare primăvară, ștergînd cuminte orice urmă, orice nume sau număr...

— Nu trebuia nicidecum să dați declarația asta nenorocită: ce rost avea? Nici nu mai erați autorul acelor articole: pe cine voiati să reabilitați?

— Nu am decît scuza că am făcut-o în urma unei cumplite crize de conștiință. Dacă nu scriam acel memoriu — îmi spuneau acei doi sau trei prieteni de suflet cărora le povestisem aventura mea din infirmerie —, ar fi trebuit să mă sinucid. Făcîndu-mi harakiri în fața comandantului lagărului sau dîndu-mi foc cumva într-o zi de mare sărbătoare politică... În noaptea aceea în care l-am înmormîntat pe acest sublim gazetar al neamului meu, mi-am dat seama de un lucru: sunt și rămîn ale noastre numai operele și faptele pentru care murim. Numai țara pentru care murim e țara noastră, numai onoarea pentru care murim este onoarea noastră...

Mă înmuiasem tot, îmi dăduseră lacrimile.

— Nu trebuie să plîngeți, domnule profesor. Fiecare din noi am plătit. Și vom mai plăti. Dînd Cezarului ce este al lui Dumnezeu, supraviețuind prin subexistență, făcîndu-ne frate cu dracul nu ca să trecem puntea, ci numai și numai ca să putem spera că mai există cuvîntul Punte. Să nu credeți că v-am citit aceste acte din dosarul nostru comun cu intenția de a vă umili sau acuza. Doamne ferește! Suntem în aceeași barcă, găurită și putredă, va trebui să ne ajutăm să ne salvăm reciproc măcar ceva din sufletele noastre.

— Știu. Te voi asculta cu atenție, voi face tot ce-mi ceri. Dar aș dori, pentru împlinirea acestui ceas greu, să-mi dai voie să-ți povestesc ceea ce îi povestesc și scumpei mele soții ori de cîte ori, bînd eu din vîntea lacrimilor mele neuitabile, evitînd să amintesc numele lui N. Paloș, fac totuși un fel de *mea culpa*, *mea maxima culpa*. Fiindcă în lumea noastră de aici absolut totul se plătește, dar în valută „de dincolo”... Paloș al nos-

tru a murit în primăvara anului de exterminare 1960. În vara ce a urmat, am lucrat la digul morții, în condiții de felahii egipteni. Dar soarele a fost bun, hrana s-a mai înviorat. În toamnă, cei mai tineri eram oarecum refăcuți fizic. Am fost duși, în loturi de cîte o mie cinci sute de deținuți, în bacuri, sub pavilion francez, la tăiat de stuf în delta sălbatică a Istrului. Am călătorit cîteva zile, în burta afundă a unor șlepuri de acum un veac, în condiții de iad, clăie-grămadă. O scară verticală ne lega de chepengul de sus. Am ajuns, în plin crivăț și ger, la una din nenumăratele insule acoperite cît vedeai cu ochii de trestii galbene, groase cît degetul cel mare și înalte de peste patru sau cinci metri... Acolo, pe gheață, încălțați în opinci făcute din anvelope vechi, legate cu sîrmă, infoliți în cîrpe, înarmați cu tarpane (niște seceri cu coada de aproape un metru), tăiam trestia, o legam în snopi grei, pe care îi ducem pe umeri, uneori, și pînă la un kilometru distanță, prin miriștea desfundată și tăioasă ca sticla, pînă la grindul unde un nacealnic lipovean și un sergent urgisit de soartă ne numărau și ne calculau norma pe ziua respectivă. Opt snopi de fiecare deținut, de tăiat, legat și cărat la grind. Imposibil de realizat: la fiecare cinci tăietori, unul, în urma lor, lega snopii. Trebuia să fie foarte puternic și abil, să execute această legătură în așa fel, încît snopul luat pe umăr, ținut în echilibru cu tarpanul, dar cu pămătuful spicelor plutind în mocirla sau gheața spartă a miriștii, să nu se desfacă pe drum. Mîncam doar dimineața, pe întuneric, în cală, jos — și seara, tot acolo și tot pe întuneric. Pereții bacului șiroiau de umezeală, mirosea a rugină, miel, tineta unică era mereu ocupată de cei care aveau diaree. Deveniserăm niște fiare. De la 5 decembrie pînă la 15 martie — atîta durează sezonul de tăiat — nimeni nu s-a spălat, nimeni nu s-a bărbierit. Eram opt brigăzi în fiecare bac, deci cam patru sau cinci sute de deținuți, dormind în cele trei cale ale acestui șlep de grîne de pe vremea împăratului Franz-Joseph. În fiecare seară, după numărătoare, cîte trei de fiecare brigadă eram bătuți la cur de milițienii din pază. Pentru norma neîndeplinită. Te culcau cu gîtul pe pragul barăcii lor de pe covertă, tu fți

scoatei pantalonii, izmenele, ei, cu o vargă de fier elastic sau cu capătul centurii cu cataramă, îți dădeau la fund cele zece, cincisprezece sau douăzeci și cinci de lovituri „reglementare”. Nu le puteai număra, după a cincea lovitură, totul devine o durere continuă a întregului trup, nu mai simți când izbește cureaua. Uneori aveai voie să țipi, alteori nu: țipătul era un favor, depindea de bunăvoința din acea seară a călăului tău... Desigur, am stabilit mai târziu, toate aceste frumoase etape ale luptei de clasă se întâmplau în anul în care delegații patriei noastre dragi, la ONU, protestau energic împotriva folosirii forțate în unele țări neo-colonialiste. Nemții ridicau zidul Berlinului, iar domniile filosofi de la Paris li se închinau lui Ilya Ehrenburg și Solohov... Iartă-mă, iar am rătăcit: paranteza e un blestem al generației mele, mereu și mereu rătăcim în acest sinistru labirint care e Istoria și în care, cu spatele înaintea, dezarmați și subnutriți, înaintăm spre minotaur, fără să știm când și unde îl vom întâlni, cum îi vom cere iertare, lingându-l în fund, cum și unde ne vom reîntoarce după aceea. Fiindcă Ariadna a dispărut, firul ei nu mai există: trăim, vorba poetului mort de beat, într-un ev aprins, întregul nostru trecut e concentrat în ziua de azi — și chiar această zi de azi nu este decât frica și groaza de ziua de mâine. Când, sigur, va fi mult mai rău... Nimerisem acolo, în patul trei de sus, împreună cu un șvab, pe nume Johannes Schmidt. Avea circa douăzeci și șapte de ani, era foarte puternic, foarte tăcut, funcționa ca o mașină. Fusese arestat când avea cincisprezece sau șaisprezece ani, ca elev; apucase mâna de plumb, canalul morții, câteva reeducări bestiale. Trebuia să dorm în pat cu el. Am simțit din prima zi că mă urăște. Toate încercările mele de a-i vorbi, de a-l apropia eșuară. Îmi dădea brinci de sus, cădeam printre paturi ca un sac de bostani. Îmi arunca obielele puse la uscat, scuipa peste turtoii mei. Urlam la el, îl blestemam, degeaba. Brigadierul — șeful „de salon”, îl chema tot Tutilă, fusese ofițer deblocat, piinea lui Dumnezeu, lui îi datorez faptul că am scăpat cu viață în iarna aceea de stuf mortal — nu voia și nu putea să intervină: îl cunoștea pe Schmidt din alte lagăre, zicea: „ați

avut ghinion, așa e el, pușcăria l-a sălbăticit, are să-ți treacă!”. Dar după o săptămână sau două am simțit că sunt în pericol: eram și eu după destui ani de grea detenție ca să nu știu că, dacă un camarad de celulă sau baracă vrea să te ucidă, te poate ucide ușor, fără să i se poată imputa ceva. Mori de foame, de frig sau de epuizare... Într-o seară îmi pusesem gamela cu terci și marmeladă sus, pe partea mea de pat. Eu îmi scoTEAM opincile, obielele, ciulcii: cu grijă, pe rând, ca să le pun să se usuce, cât de cât, să le pot găsi dimineața, pe bîmbiite... Schmidt — care funcționa ca un ceasornic, chiar și aici — era de mult descălțat, întins în pat. De acolo, sub ochii celor din jur (eram ca furnicile într-un furnicar), îmi întoarse gamela cu mîncare în cap... Se făcu tăcere. Am crezut că explodez de minie, sîngele mi se urca la cap. L-am tras de picioare în jos. Urlam tot ce-mi ieșea pe gură: „neamț cretin, fascist ordinar, fiară răsistă, nu mă mir că ați pierdut războiul”... Nu am apucat să dau în el decît o singură dată. Față de forța și tinerețea lui, eram un simplu vierme biped. Schmidt — fără să strige, fără să scoată un singur cuvînt, cu o față pe care nu tremura nici un mușchi, cu niște ochi albaștri, reci, de parcă ar fi fost din sticlă — m-a bătut de m-a rupt. M-a bătut cu pumnii, reglementar, ca într-un meci de box — dar m-a bătut atît de rău, încît am rămas, plin de sînge, întins pe jos. Nimeni nu a îndrăznit să vină în ajutorul meu. Cineva, mai târziu, mi-a adus o pătură și o cană cu apă. Am dormit pe fierul dușumelei, pe paiele pline de noroi ale calei trei. Dimineața, din milă, brigadierul Tutilă m-a repartizat la curățat de cartofi. Seara, am fost mutat departe de dușmanul meu, în alt pat: lîngă un tînăr arhitect care voia să se călugărească, se și dusesse la Rarău, dar acolo... În sfîrșit, au trecut așa cîteva săptămîni. Inteligența și bunătatea mea funcționau normal, începusem să fiu cunoscut și recunoscut în jurul meu. Într-o seară, avînd eu o criză cu lacrimi, am povestit celor din jurul meu cum l-am omorît, fără să știu, pe învățătorul Nicula Pașoș. Era o poveste ca toate poveștile, era cazul meu, cei din jur m-au ascultat cu respect și în mare tăcere... Cred că era o zi de odihnă, poate chiar seara de revelion, nu

mai în minte. Când mi-am terminat mărturisirea, rostindu-mi apoi tare una din rugăciunile de iertare, a venit la mine Johannes Schmidt. Mi-a dat turtoiul lui — ceea ce însemna maximul de dar ce exista în acea sublume a noastră. Apoi mi-a zis așa: „Nu vă cer iertare, fiindcă nu are rost. V-am urit de moarte și v-am bătut din răzburare, numai și numai fiindcă am auzit pe aici că unii vă strigau «domnule profesor». Da. Aflați că eu am fost elev, în Timișoara. Aveam paisprezece ani. Un diriginte al nostru — în care noi credeam ca în Dumnezeu — ne-a organizat, în cadrul Hitlerjugend-ului din liceul nostru german, în echipe de luptă și sabotaj. Rușii înaintau, nemții se pregăteau pentru un fel de război de gherilă. Ne-a învățat să tăiem cabluri de telefon, să aruncăm în aer linii de cale ferată. Dar războiul a trecut peste noi ca un tăvălug. Eram copil, uitasem de acel diriginte erou. În 1947, ne-a convocat pe ascuns. Să ne comunice ceva important. Ne-am adunat în pivnița liceului. Eram acum în clasa a opta, deci aveam aproape șaisprezece ani. Acolo, în locul idolului nostru, dirigințele politic, a sosit miliția. Am fost arestați. După șase luni, ni s-a făcut un fel de proces public, în sala de festivități a liceului. Colegii liberi scandau în cor: «Moarte lor, moarte lor, moarte trădătorilor!». Ca unic martor al acuzării a apărut el, profesorul nostru. Ne-a demascat, cerind pentru noi pedepse exemplare. De atunci au trecut peste doisprezece ani. Am auzit că acest profesor de literatură a ajuns director, inspector: scrie și poezii, fotografia lui a apărut în ziare. Din clasa mea de treizeci și cinci de elevi, am supraviețuit doar cinci sau șase. Eu mai am trei ani și-mi termin condamnarea...”

Tăcu. Winter privea în pământ. Nu făcuse pușcărie, îl simțeam totuși vibrând pe lungimea mea de undă.

— Domnule profesor, îmi spuse cu voce suferințoasă și joasă, se vede că ne apropiem de judecata de apoi: ne povestim păcatele. Acum ascultați și o *addenda* la propria-mi autobiografie. Pe care am evitat să v-o spun... Când au fost ridicați tinerii saxoni spre a fi deportați în Rusia — asta s-a întâmplat la începutul lunii ianuarie în 1945 — am fost și eu ridicat, împreună cu Helga. Ursula nu împlinise paisprezece ani, ea fusese cruțată.

Tata, disperat, a reușit să convingă pe nu știu cine din gară să mă scape. În timp ce trenul nostru de robie era gata de plecare, cineva a deschis ușa bou-vașonului în care eram înghesuți, strigându-mă pe nume. Am ieșit, un impiegat în uniformă de ceferist, mi-a spus să fug cât pot, printre linii. Așa am scăpat eu de deportare. Făcându-se însă o nouă numărătoare — fiindcă cei din vașonul meu au început să strige primii isteric: „fuge, a evadat!” — comandantul rus al transportului a prins pe peronul gării un elev de liceu rătăcit pe acolo. Fiu de feroviar, îl chema Marcu, la fel ca pe mine, Marcu Aurelian. A fost vîrît în vașonul meu. Îi cunosc povestea. În lagărul din Ucraina a stat un an, după care a vrut să evadeze. A fost prins și mutat între deținuții sovietici. A mai încercat de două ori să evadeze: a fost de fiecare dată prins și, pînă la urmă, adunase o condamnare politică de douăzeci și cinci de ani. A scăpat după congresul lui Hrușciiov, fiind grațiat. Putea să rămînă în țara lui de adopție, așa cum a rămas Helga. Avea acum douăzeci și opt de ani, făcuse treisprezece ani de lagăr greu, lângă Cercul Polar, voia să revină în patria natală. A revenit. Aici, fără să-și poată vedea părinții, a fost arestat chiar la graniță și condamnat la încă opt ani. A scăpat abia în 1964. La treizeci și cinci de ani, după nouăsprezece ani de pușcărie... A emigrat în R.F.G. Sora mea a dat de urma lui. Visul meu este să-l pot găsi, să îngenunchez rușeste în fața lui și să...

— N-are nici un rost, Winter: fiecare om cu crucea lui. Ifigenia trebuie sacrificată fiindcă Elena e curvă și Menelau un dobitoc încornorat. Zeii au fost totdeauna de partea războinicilor. Crima e parte integrantă din fiziologia istoriei.

— Așa este. Probabil. Uneori mă gîndesc: dacă poezii care refuză să scrie poezii patriotice sau partinice nu trebuie să le fie recunoscători celor care acceptă să scrie așa ceva, nu? Fiindcă cineva trebuie să le scrie. Oamenii cu conștiința curată sunt paraziții sociali și morali ai turnătorilor și lichelelor: că fac treaba asta, fără de care societatea noastră nu funcționează. Nu cumva albeața îngerilor din ceruri se ba-

zează pe întunericul și murdăria celor din Iad? Cum-nalul meu poate face fizică electronică fiindcă eu, aici, îi țin spatele. Dar acestea sunt paranteze stupide, inutile și de margine. Mai important ar fi să adaug la povestea elevului Marcu Aurelian încă un mic amănunt: venise în gară să-i aducă de mâncare tatălui său, care era impiegat. Exact impiegatul care m-a făcut scăpat din vagon. Asta am aflat-o mai târziu: tata, înainte de a muri, acolo, în Bărăgan, i-a mărturisit-o sorei mele, Ursula... Dar și sora asta a mea are o poveste...

— Winter, soția mea, când ne permitem luxul de a visa la viitor — un viitor mai pun luminos, dar mai plin de adevăruri și omenie —, crede că va trebui să-l începem cu șapte ani slabi, în care toată lumea să-și povestească totul despre sine. Nu unii altora — fiindcă așa ceva nu mai e posibil niciodată de-acum încolo —, ci să povestim singuri văzduhului, norilor, păsărilor călătoare. Olimpia mea, avînd ea niște rădăcini sfinte în arhimagia acestui pămînt, e ferm convinsă că nici o poveste de durere sau caznă nu pierе. Undele herziene sunt arhipline de emisiunile tuturor puternicilor acestei lumi: nu se poate, îmi spune Olimpia, nu se poate ca pentru sufletele celor mulți și obidiți să nu fie rezervată în eter o undă sfîntă pe care, ca într-un limb al memoriei celor anonimi, să nu se păstreze nesfîrșitele, măruntele, dar cutremurătoarele lor mărturisiri de păcat sau pocăință... De altfel, tot de la ea știu, pe aici, pe acest colț de pămînt, avînd cea mai mare cantitate de ticăloșie și nerușinare pe cap de locuitor, a înfrunzit și înflorit o ciudată credință: tot mai mulți oameni — chiar și din cei cu formație materialist-științifică — încep să se convingă, să creadă că între cuvinte și păduri, între păcate și vite există o legătură ascunsă: inundațiile și cutremurele sunt cauzate în primul rînd de miliardele de minciuni și idioții, de falșuri și trimbițări ce poluează mai rău ca ploile acide. Laudele și bestialitățile se adună ca norii, aplauzele și uralele fac să tremure coaja de ou pe care trăim... Ne întoarcem, dragă colega, la presocratici: pămîntul e un organism viu, un organism sensibil și inteligent:

legea sa sunt dragostea, echilibrul și bunul-simț: cine încalcă legile sale morale, logice sau gramaticale stîr-nește mînia cerului și răzbunările din adîncuri... De ce crezi că s-au atașat aceste două capre de noi? Simt „cîmpul“ de Adevăr și Suferințe ce s-a creat în jurul nostru. Uită-te la frunze, la păsări, la norii aceia: ne ascultă, ne înțeleg, ne leagă. Eu îmi închipui Iadul ca un loc unde se tace, unde e interzis să povestești, să-ți aduci amînte. Pentru mine și Olimpia mea, Raiul de după judecată nu poate fi decît un loc unde, în pace și curăție, ne vom putea depăna istoriile măruntelor noastre deșertăciuni. Cartea asta arabă, *1001 de nopți*, e mai aproape de sufletul nostru acum decît *Divina comedie*: fiindcă iadul prin care trecem, coborînd mereu, e fără de speranță, dar este și fără de memorie. A trebuit să ne raclăm sufletele de grozăviile trăite în timpul războiului cald, ca să facem loc grozăviilor și mai cumplite din timpul războiului rece ce a urmat. A trebuit apoi să uităm și acest obsedant deceniu, ca să putem face față noului val de minciuni și înscenări: crimei de mistificare a istoriei, naționalismului, folclorului și tradiției noastre. Noi trăim acum a treia scopire a trupului și sufletului țării. Francezii, de pildă, trăiesc și azi din liliputana lor dramă, retrăiesc „literar și filosofic“, drama cartelelor de alimente la Paris și tragedia scufundării flotei lor la Toulon. Să nu te miri atunci că-ți spun: uneori, în momentele mele de solidaritate europeană, simt o poftă nebună de a trage cîteva picioare în fundul unor diplomați itineranți, din aceia care cred că politica pașilor foarte mici (și pe vîrfuri) poate să ne ajute să transformăm în paprikaș sau salam polonez acest imens rahat în care ne-au vîrît pentru cel puțin un secol. Să-i ia dracul, nu aduce veacul ce aduce ceasul, noi am trecut prin tifos și ciurmă, lepră și schizofrenie, ei abia acum învață, din cărți și ziare, cum să se teamă de gripă și să-și scuipe-n sin de frică... Europa e lașă, o consider condamnată la afganizare, cinci milioane de ruri, viteji și perfect indoctrinați, hrăniți cu piine americană, unt francez și cîrnați germani, sunt gata să vină s-o elibereze... S-o alfabetizeze și s-o învețe care e diferența între egoism

și comunism, între ideologie și idiologie... Porcii. Inconștienții. Sinucișași!

Winter râdea amuzat, furia mea de acum îi amintea, probabil, sibilinicele mele vituperări de pe vremea când mă ascundeam sub pseudonimul N. Palos.

— Domnule profesor, îmi spuse, rar mi-a fost dat să aud o mai acerbă și mai convingătoare declarație pentru o Europă Unită!

Băurăm ușor. Pentru Europa noastră lașă și preacurvă, ai cărei fii eram mai ales prin defectele noastre. Minia și răul, ca aburii după ploaie, se ridicară spre cer. Un ciine vagabond, prietenos și pușlama ne privea cerșind din ochi. Caprele se ridicară, îl goniră, apoi se întoarseră lângă umerii noștri. Winter îmi aduse două benzi de magnetofon, scoase a treia bandă din buzunarul cămășii sale. Îmi făcu semn să nu mă sperii. Le împachetă într-o cutie de metal, pe care o împrejmuî cu leucoplast. Cutia mi-o puse în mână...

— Domnule profesor, a sosit și clipa adevărului meu. Dacă despre problemele de conștiință se poate povesti lung și cu multe paranteze, despre salvarea vieților noastre amenințate trebuie să vorbim și să hotărîm scurt și precis.

— Te ascult. Am toată încrederea în cinstea ta!

— Întii: și eu, de mult, nu am decît un singur gând, să scap de țineta asta! În cazul meu, asta înseamnă să scap de țara asta și să plec lângă nevastă și cei doi copii ai mei. Am tatonat discret: în Israel nu mă primesc (s-a interesat nevastă-mea, știe ea ce-mi spune) fiindcă sunt un fals evreu; în Germania nu pot fi admis, fiindcă am „dezertat” din etnia mea, am acolo destui consăteni care nu-mi iartă nici felul în care mi-am făcut facultatea, nici pe cine am luat de nevastă și mai ales ce meserie am acum, aici. Dinspre Siberia bate un vînt rece, cînd antisemit, cînd antigermam, miroase oricum a dosar și a demascare. Mi se spune tot mai des „Marcel” sau „băă Marcelică”: Osmanescu, nu demult, fiind beat, a dorit să-i arăt dacă sunt sau nu tăiat împrejur... Deci: *cogito — ergo* vreau și trebuie să plec. Speram că, pornind pe linia cazului Tutilă Unu și Tutilă Doi, să reușesc a pune

mîna pe o mîrșăvie veche prin care să pot șantaja unde trebuie. Prea s-au bucurat aflînd de unchiul lor — care a fost sinucis, după a mea părere. Au vrut să vă oprească a vă întîlni cu Moșul. De ce? Iată pașaportul pe care-l trimit acestui bătrîn. Despre el se știe precis că de două ori pînă acum, cu ajutorul, se crede, al unor contrabandiști țigani din Serbia, a trecut dincolo. A fost la Viena, a fost la Paris. Acum dorește să meargă la Roma. Ca să moară acolo. Pașaportul acesta oficial, să știți, are o mică hibă calculată: dacă merge cu trenul la Curtici, pentru această ștampilă seacă, greșit aplicată, e coborît din tren și arestat. Discret, conform rețetei clasice: a plecat din țară, dar nu a ajuns nicăieri. Pricepeți? Deci eu zic așa: să-i dați pașaportul, el să se prefacă încîntat că l-a primit, dar îl sfătuiesc, spre binele celor care rămîn aici, să plece și să circule tot pe liniile sale țigănești. Și, dacă poate, îl rog, în numele prieteniei mele cu dumneavoastră și cu doamna Olimpia, să ducă această cutie soției mele. Adresa ei e scrisă aici. Ea va ști ce trebuie să facă cu aceste benzi, de va fi cazul.

— Ce conține această cutie? Ce rost au niște benzi, dincolo?

— Veți afla. O bandă e cu conferința dumneavoastră despre Marx și literatura științifico-fantastică, urmată de toate discuțiile din noaptea aceea. A doua e înregistrarea a ce ați vorbit cu doamna dumneavoastră în cavele teatrului, acum două zile... Acestea trebuie aduse la cunoștința opiniei publice europene, în caz ca pățiți ceva. *Fiindcă sunteți în mare pericol*: vă asigur că acest Tutilă Unu e necruțător și crud ca un rege din Babilon... Banda cu ce am vorbit noi doi aici, în acest luminis al acestor sacre capre, mă privește pe mine: mai precis, privește soarta copiilor și a numelui ce-l poartă. Soția mea posedă deja acolo fotocopiile celui manifest trimis seminarului de matematici, cauza primei mele nenorociri politice. I-am transmis și copiile celor zece sau douăzeci de articole semnate N. Palos, însoțite de memoriul dumneavoastră idiot: în felul acesta eu, de departe, de aici, pot intruni acolo o comisie de anchetă care, chiar dacă nu-mi

acordă azil politic mie, măcar curăță de învinuiri și pîri murdare numele soției și al copiilor mei. E clar, domnule profesor?

— Prea clar. Mă tem însă că dracul nu doarme. El poate interveni neprevăzut în acest silogism cam polițienesc. Nu știi dacă Moșul va mai putea să treacă dincolo; nu știi dacă soția mea nu întreprinde acum acolo, în Isarlik, cîteva mișcări de șah care să anuleze tot ce tănuim noi doi aici!

— Aveți dreptate. Există un coeficient de risc și eroare. Dar nu avem incotro. Nici eu și nici dumneavoastră. Aparatul e în mers, dosarele noastre — chiar dacă, deocamdată, nu sunt legate între ele — se găsesc alături, pe masa bașvizirului. Unchiul meu Sommer are misiunea să-i explice și s-o liniștească pe doamna Olimpia: fiul său e ascuns în baraca mea de pescar. Moșul dumneavoastră, deși e trecut de șaptezeci și cinci de ani, nu e omul care să se teamă sau să se răzgîndească. A făcut la notariat un act de donație pe numele nepoatei sale Florica și a soțului acesteia, Marin. Le lasă moștenire casa și grădina ce o are în vîrful Ponoarelor. A declarat în gura mare la notariat, știind că tot ce va spune se va transmite unde trebuie, că a îngropat un fier de plug vechi la Viena, altul lângă Arcul de Triumf, la Paris: acum mai are unul, ultimul, pe care trebuie neapărat să-l îngroape la Roma, între Columnă și Vatican.

— Olimpia nu mi-a vorbit niciodată de aceste minuni ale Moșului.

— A avut motivele ei... La noi se rîde de nebulia lui, totuși, pînă acum, nimeni nu a îndrăznit să-l ancheteze. Probabil că din cauza celui Mr. Tutilă, pe care tare aș fi vrut să-l fi cunoscut și eu. Se știe că Moșul e nițel sărit, dar se știe că nu minte: mai mult, se bănuiește că aceste simbolice pelerinaje ascund un grav miez politic...

— Care?

— Nu știu sigur. Bănuiesc numai. Poate că e vorba de un fel de... ancorare a țării: a țării sale, care a intrat în derivă și alunecă acum, încet, dar sigur, spre Balcani, spre Asia Mică, spre Asia Mare, spre Africa,

spre Afganistan... Cele trei capitale ar fi rezumatul european al istoriei noastre naționale: un fier de plug pentru Silvania, la Viena, un fier pentru Pacea din Versailles și al treilea, cel mai disperat, pentru eterna Romă, maica limbii și spiritului santinelei uitate în răsărit...

— Cam ridicol, nu crezi?

— Nu avem voie să-l judecăm. El face ceva, în timp ce noi nu facem nimic. Sublimul e frate cu ridicolul — numai Dumnezeu poate judeca simbolurile tragice. Din punctul lui de vedere — vreau să zic, din punctul de vedere al unui țărăn bătrîn, dar foarte luminat —, contemplarea în sinteză a soartei neamului său, a țării sale, nu poate fi decît cumplit de deznădăjduitoare. Nu mai avem cărturari cinstiți, nici presă și nici învățămînt în care și prin care să creștem niște generații de viitor, cu viitor. Folclorul și istoria națională au fost falsificate și uzate pînă dincolo de rușine și crimă. Întregul sistem agroindustrial, construit cu atîta trudă, zgomot și împrumuturi încă neplătite, se dovedește a fi o imensă harababură, un colos paranoic de smînteală, risipă și nerentabilitate. Isarlikul nostru e un exemplu tipic: nu imens sat, devenit industrial și universitar, peste care s-a clădit un oraș-dormitor din beton. Și peste întreagă această mamută bună intenție păguboasă domnește un singur portret: cel al magnificului nostru sultan. Un imens aparat îl apără, nu de dușmani, ci de adevăr și de confruntare cu poporul. După degradarea în trei decenii a caracterelor, acum a început rapida destrămare și a instituțiilor celor mai vechi și mai solide. Calitatea vieții a scăzut, se apropie în toate de nivelul epocii fanariote. Chiar și poporul, ca factor biosocial, se urîțește, se țigănește alarmant de rapid și larg. Avem bacalaureați care nu știu scrie, doctori în filosofie care nu știu citi: o falsă elită a parvenirii și a puterii se lăfăie în cinism și indiferență, avînd binecuvîntarea calculată a occidentalilor și toleranța și mai calculată a celor de la Sublima Poartă. Acolo sus, pare-se, într-un birou special ce se ocupă de „îmblinzirea și integrarea” acestei birme latine în oceanul slavon al marelui frate, niște

funcționari deștepți și specializați își freacă miinile cu satisfacție: s-a descoperit, printr-o simplă întâmplare, metoda cea mai eficientă și mai rapidă de a desființa și nimici sufletul unui popor advers și hiperincăpăținat. Iată rețeta: se numește în fruntea lui un dictator fără rădăcini, nici țaran, nici muncitor, nici cărturar, în schimb ignorant și fanfaron, i se acordă puteri depline, faraonice, apoi este lăsat să facă ce îl taie capul, înconjurându-l de lingușitori și lătrători fără nici o conștiință sau milă față de popor. Puterea absolută, combinată cu ignoranța și îngîmfarea pustie, ca un smog-urias, va începe să apese, să turtească și să degradeze totul. Ceea ce nu au reușit cinci mii de consilieri suprapregătiți realizează, fără cheltuieli sau amestec din afară, prostia autohtonă, în timpul cel mai scurt și cu acte internaționale în regulă. La ora asta, trăim într-un stat în care au dispărut și poporul, și societatea. Chiar și națiunea, ca unitate și continuitate. Avem o populație și nu un popor, o masă amorfă și nu o societate cu o conștiință de sine. Un imens aparat izolează toate conștiințele, fiind prezent pînă și în bucătării sau dormitoare. Nu mai avem nici țărănime, nici muncitorime, nici intelectuali, nici biserică, nici syndicate, nici armată, nici măcar cîțiva comuniști lucizi, sinceri enoriași ai acestei babilonice pseudoreligii. Un geniu multilateral lăbărtat ne dă lumina în toate sectoarele. Între el și popor suntem noi, brațul cel lung al Revoluției. Dar nimeni de la noi — în afară de niște vulturi pleșuvi de mare înălțime, ca, de pildă, acest bașvizir Tutilă Unu — nu poate să răspundă la o întrebare atît de simplă ca următoarea: „Noi, brațul lung din această țară, în slujba cui suntem acum? În slujba poporului care ne dă pîinea și grasele salarii, sau în slujba unui tiran — tiran de tranziție, care se crede infailibil și buric al politicii mondiale?” Nimeni nu poate răspunde la o asemenea întrebare, nici măcar nu îndrăznește a se schița silueta vreunei îndoieli. Aparatul merge perfect, funcționează eficient, poate că gradul de sărăcie și întunecime la care am ajuns este exact formula viitorului fericit, rețeta revărsată pentru multe alte popoare și state ce vor fi eliberate și integrate...

— Groaznic, Winter! Ceea ce-mi spui e de-a dreptul apocaliptic!

— Nu luați în seamă vorbele mele: sunt speriat, urmărit, eu nu mai am nici o țară în care să pot îngropa fierul de plug al familiei mele.

— Burra și Marin, la ora asta, sunt „fezandați”. Olimpia se plimbă pe marginea unui vulcan; eu nu știu ce hram port, ce mesaj duc, ce trebuie să mai spun sau să fac ca să abat fulgerele acestei frumoase zile de primăvară.

— Ați uitat de Sommer, căruia i s-a refuzat pașaportul din cauza mea, numai a mea. Da! Fiul său, Itzac — mort probabil de frică, frig și țințari —, mă așteaptă în cabana mea de pescar. Ca Iosif în fundul fintinii unde l-au aruncat frații săi.

— Să ne gîndim la o soluție.

— Acum e ora două, îmi zise Winter, e timpul să plecăm. În treizeci de minute vă depun la poalele Muntelui de Aramă: de acolo vă va lua Baci Vasile cu căruța lui. Vă sfătuiesc să nu-l contraziceți, să-l îngînați numai...

Ca într-o capsulă de zbor cosmic, mă simțeam acum, alături de confratele Winter, asemeni unui mic Faust, îngrozit și neștiutor, urcînd, nu coborînd, spre misterioasele „mume”. Dureroasa frumusețe a plaiurilor și pădurilor, vibrația luminii printre arbori, cîntul mut al spațiului (simfonie mai mult decît clasică) mă făceau să mă simt ca un atom, ca o monadă, ca un strop de spumă pe creasta unui val oceanic, ca un fir de nisip ridicat de minia unui simun în Sahara. Spirala cercului meu se închidea: acum simțeam asta limpede. Cînd ne naștem, plecăm pe orbită înspre deschidere și ieșire, acum, că ne apropiem de moarte, voluta se strîmtează mereu, spre interior, în acel negru punct în care, odată ajunși, poate că vom afla Totul sau Nimicul.

Winter tăcea încruntat: trebuia să rup această li-niște rea.

— Ai observat, îi spusei, modul politicos în care cele două capre gazde, ne-au condus la mașină, mirîndu-se și regretînd că plecăm? Consider prezența lor un semn magic de bună veste... Numai în ochii unui

animal blind mai poți zări adîncimea și puritatea inițială a Genezei. Sau a paradisului definitiv pierdut.

— Domnule profesor, îmi răspunde studentul meu, vă invidiez pentru natura angelică ce o aveți. Eu nu pot să mă gîndesc decît la acel *morsus diaboli*, mușcătura diavolului, concept pe care l-am învățat de la dumneavoastră; asta pe vremea cînd, sub forma ironică a unui pseudodemonologii, încercați să ne explicați structurile istoriei și politicii lumii noastre, postbelice, revoluționare și progresiste. Vă aduceți aminte? Spuneați atunci că semnul după care ne vom putea da seama că am intrat definitiv în posesia diavolului se va ivi atunci cînd, fără să ne uităm în oglindă (în care s-ar putea să nu ne mai zărim), în plină lumină a sfîntului Soare, vom constata, cu uimire și groază că avem... două umbre.

— Două umbre? Am uitat.

— Da. Două umbre. Una va fi cea de la soare: conform legilor optice cunoscute. Dar cealaltă umbră — pe care nu o vom pierde nici în întuneric și nici în somn — va însemna un fel de marcaj al morții, un semn că puterea politică ce o slujim aici este o forță a unei armate de „dincolo”; în viață fiind, am devenit un fel de strigoi sau năluci, avem număr de inventar în iad sau în rai, făcînd tranziția între cei damnați și cei mințuiți. Nu știu, știu alt: că eu simt această a doua umbră a mea.

— Eu nu o simt. Deocamdată.

— ...O simt și — cît pot — o studiez. Nu este — cum am crezut la început — consecința diferitelor forme de frică, filtrate și cristalizate: nu. Văd, ca și dumneavoastră, demoni și diavoli, nu mă îngrozesc, mă amuză doar. Dar umbra asta secundă îmi dă sentimentul pe care îl încerc doar atunci cînd, tot trebăluind la sistemele mele de pîndă și auscultare, realizez, am impresia, uneori chiar certitudinea, că un serviciu sau dispecerat străin, metafizic, este bransat peste toate sistemele noastre de cercetare, spionaj sau crimă. Umbra mea dublă nu poate fi, îmi zic, decît semnul că am devenit un funcționar plătit al diavolului, unul din oamenii de știință, din inginerii ce fac parte din arma-

ta sa de invazie a lumii și a valorilor ei. Ca un primitiv din jungla africană, mă tem de forța unei cumplite vrăjitorii. Fiindcă faza asta, „a dublei umbre”, spuneați dumneavoastră prin 48, nu este ultima fază de neagră magie. Se poate întîmpla ca într-o zi să devenim muți. Bilbițiți, tot mai bilbițiți, primitivi, reduși la cîteva interjecții, găgăuți, și la urmă muți de tot. Să constatăm, încetul cu încetul, că literele din cărți se șterg, că tablourile și fotografiile se voalează, că ochiul nu mai vede decît la cîteva pași înainte, și doar în alb-negru: iar urechea nu mai distinge decît două note: si-fa. Nota de spaimă și alarmă a ciocirlei. Limba, spiritul, lumina, grația divină se retrag din noi, se retrag din natură și din materie. Hegel, romanticul Hegel, credea că „*alles was zerfällt, vergeht zu Recht*”. Ce naivitate! După revoluție, tot ce se destramă nu duce spre justiție sau dreptate, ci spre moarte și pustiire a totul.

— Sau spre bunul Dumnezeu!

— Nu cred. Rușii au fost cel mai credincios popor din Europa veche: mult mai credincioși și umili-cresțini decît spaniolii sau germanii. Dacă în 1945, după victoria lor împotriva hidrei fasciste, la cîrma Rusiei ar fi fost niște slavofili temători și mistici, niște țărani sau cărturari de tipul Tolstoi, Mișkin sau Alioșa Karamazov, rușii ar fi putut să depună armele, să se îmbrace în rubașca lor tradițională și, desculți, ca niște pelerini ai dragostei și iertării prin Hristos și Maica Fecioara, ar fi putut să vină, un puhoi de suflete blînde și frățești, cîntînd *gospodi pomilui*, spre Europa putredă, compromisă și absolut derutată. Ar fi fost primiți peste tot cu brațele deschise, ar fi avut loc un proces de unificare prin credință, simplitate, sărăcie, ar fi căzut și zidurile Parisului, și zidurile Constantinopolului, la simplul cînt al celor pocăiți după crimele și îndemonirile din ultimul holocaust... Dar Dumnezeu a vrut altfel, nu a fost cu ei: rușii au orbit, victoria i-a îmbătat de putere și sete de putere: au uitat că sufletul lor pravoslavnic, că talentul lor de a putea suferi și pentru alții, în numele altora, constituia o putere mult mai mare decît armata lor roșie...

— Dragă Winter, te implor : tot ce-mi spui se adaugă coșmarurilor mele cotidiene. Prostia aulică a lumii a atins demult doza sa letală : nu-mi vorbi de ruși, simt îmbrățișarea lor ucraină, știu că din îmbrățișarea aceasta nu există scăpare. Avem atâtea probleme de rezolvat ! Frații noștri ugro-avari au fost viteji în 1956, au fost zdrobiți de tancuri ; frații noștri huseiți din Boemia și Moravia au fost eroi în 1968, au fost și ei nimiciți ; frații noștri mazuri și poleaci sunt eroi, vor fi și ei destrămați și anihilați prin osmoză, diversiune, *divide et impera* ; borușii sunt demult templierii și ioaniții Sublimei Porți ; iar noi, considerându-ne artiști în arta de a dribla orice ocupație străină, am vrut să păcălim îngimfarea sultanală și iată-ne ajunși la conduita unui trib primitiv dansind idiot în jurul unui totem-tabu al propriei noastre independente... Nu mai pot. Am nervii slabi. Rezist la bătaie, la pâlmuire și scui-pat — dar nu mai rezist la idei generale.

— Iertați-mă, domnule profesor : aveți perfectă dreptate. Am trinitit câteva uși, mi s-au deschis și mie câteva ferestre. Știu că pasărea Minervei țipă de mult : „e prea târziu, e prea târziu !” Ca inginer, aparțin de fi-cații tovarășului Prometeu ; ca om, mă apăr cât pot de vulturii pedepsei zeilor neiertători... Vă pun muzică — iar eu voi încerca, fără calculator și fără tabele de logarițmi, să extrag rădăcina cubică dintr-un rahat cât Olimpul... Pentru mine, criza *entweder-oder* s-a terminat. Curind, vreau, — nu vreau, va trebui să mă ridic peste bine și rău...

Vivaldi... Am închis ochii și am rostit pe dinăuntru rugăciunea mea de liniștire. Muzica mă învăluia, fiecare acord mă elibera din lanțuri, înălțându-mă. Înainte de detenție nu frecventasem astfel muzica preclasică sau barocă. Îmi plăcea — dar mi se părea monotona și „făcută” după prea rigide canoane. Dar acum, mai ales alături de Olimpia, am înțeles dintr-o dată că întreaga muzică, până la Wagner, este o continuă și cutremurătoare rugăciune. O vorbire spre Dumnezeu, o confesiune a tuturor durerilor și deznădejdilor noastre. Cea mai pură meditație, cel mai perfect silogism de teodicee sau teodorie... De câte ori prindeam la radio o

asemenea cerească suferință (Corelli, Monteverdi, Vivaldi, Scarlatti, Bach, Händel, Mozart, Beethoven), ne așezam cu Olimpia pe canapeaua ei de zestre și ascultam în tăcere, cu spinările drepte, ținându-ne totdeauna de mână. Și acum, ascultând violoncelul acestui Vivaldi, simțeam în palme mîna ei de stareță bizantină, mîna ei de icoană și candelă. Preoții au compromis rugăciunile, poeții și politrucii au compromis Cuvîntul, mass-mediile au compromis cuvintele și imaginea lor. Muzica e o artă fără cuvînt, cea veche a scăpat de mîlurile secolelor științifice. În camera noastră, de pesimuși fără copii și fără de nici o speranță, pînă și menuețele și gavotele epocii luminilor ni se păreau a fi imne și ode îngerești, înălțate de suflete de copii către un cer încă iubitor și iertător de oameni...

— Sosim îndată, domnule profesor. Iată ce am gîndit : vizita celor doi pinguini, coroana asta pentru unchiul Tutilă, fotografierea mașinii noastre sunt semne că în Isarlık s-a schimbat ceva din calculul inițial. În ceea ce mă privește, eu nu prea am de ales : pe Itzac Sommer, dacă mă mai așteaptă în cabană, am să-l trimit sus, la Moșul dumneavoastră : el știe cine e tatăl acestui copil, mă știe și pe mine. Îl rog să-i dea adăpost câteva zile.

— Dar dacă Moșul pleacă în acel pelerinaj la Roma ? Fiindcă nu-i exclus, nu-i așa ?

— M-am gîndit și la asta. Atunci — în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Spirit — îl rog să-l ia cu el, iar pe dumneavoastră, ca pe un naș și tutore involuntar al destinului meu, v-aș implora să-i predați cutia cu benzile de înregistrare. Numele soției și copiilor mei depinde de această dovadă vie...

— Poate că și numele tău ? Nu crezi ?

Winter frîna brusc și opri. Pălise, tremura. Ochii cu care se uita la mine, fără să fie plini de lacrimi, mi s-au părut neobișnuit de umezi și de sticloși.

— Dumneavoastră mi-ați spus astăzi : „Numai onoarea pentru care ești în stare să mori e adevărată onoare !”. Domnule profesor, urmează acum ultima verigă din raționamentul tragic al vieții mele... După cum v-am spus, am depus cerere de renunțare la cotătenie

și de plecare definitivă în R.F.G., alături de soția și copiii mei. Ieri-seara, mult mai repede decît mă așteptam, Tutilă Unu a venit la mine și — ca unui coleg la care ține mult — mi-a spus: „Ți-am aprobat cererea: ești transferat la ambasada noastră din Köln, în același post, aceeași funcție, doar cu cîteva obligații locale speciale... Vei fi aproape de familie, te vom ajuta să-ți obții cetățenia germană, ne și convine. Așa că felicitări: dincolo de asta nu-ți mai poți dori nimic. Doar ne cunoști!”

— Groaznic!

— Îmi procurasem — numai eu știu cum — această splendidă mașină, în speranța că prin ea voi putea mîtui pe cineva înalt din serviciul nostru de emigrare. Speranța asta a încetat din clipa în care și eu, și mașina mea, am fost puși sub severă urmărire... Chiar dacă, prin absurd, aș reuși să trec înot Istrul acesta nenorocit, mina cea lungă mă poate distruge total oriunde aș încerca să încep o viață nouă. Compromițindu-mă, mardărindu-mă, demascîndu-mă ca agent dublu sau ca triplu escroc internațional.

— Înțeleg. Doamne, dar atunci...

— *Pfeiler, Säulen, Kann man brechen / Aber nicht ein freies Herz!* Poate că umbra a doua nu era decît a doua aripă: cea care îmi lipsea ca să pot zbura. Nu? Uitați-vă, vine nea Vasile spre noi. Dați-i tutunul acesta, sticla de votcă, bateriile. Reprezintă vama ce î-o plătesc pentru duminicile mele de pescuit.. Să nu ne mai privim în ochi: tot ce a fost de spus s-a spus: de-acum să ne gîndim numai la cei pe care-i iubim, la cei pentru care merită să murim frumos. Vă spun adio, iubite domnule conferențiar doctor Deziderius Candid. Acum sper că v-ați convins: „Toți suntem vi-novați, pentru tot!”

— Dar încotro, Winter? Încotro și de ce?

— Am pornit la pescuit, merg la pescuit. Este singurul loc unde poți învăța ceva despre viermi și roștul lor în această lume.

Cobori repede, îmi puse în brațe bagajele mele, mă îmbrățișă, mă sărută pe frunte. Făcu un semn de prietenie și adio către țăranul ce se apropia de noi; apoi,

fără să se întoarcă, ca un om cuprins de o grabă minoasă, demară în trombă și pieri ca o nălucă din ochii noștri.

Nea Vasile mă privi, mă analiză ca pe o gînganie.

— Veniși, îmi zise.

— Venii.

— Tu ai fi soțul Olimpiei noastre?

— Eu!

— Se aude că ai fi profesor!

— Sunt. Un fost profesor. Sper că ai încredere în mine.

— Am. Ești bărbatul Olimpiei. Olimpia e lumina ochilor Moșului. Eu cu Moșul am fi niște neamuri. Am stat cu el și la Gherlă. Vreo cinci ani. Iar Mărin, al de-o luă pe Florica voastră, mi-e nepot de soră. Așa că...

Capitolul al III-lea

Profesorul Candid întâlnește un cal șarg ce-
amintește de o tinerețe pierdută într-un război
pierdut. Altfel de ce se sting cătunele, de ce
se pustiesc stînile din muncel. Nea Vasile, de-
și ar fi un politician înăscut, simte serile nevoia
de a citi din Biblie. Ce crede Moșul nostru de-
spre țară și istorie, de ce vrea să plece la Roma.
Cine sunt lipitorile satelor noastre. Nea Vasile,
cu cît urcă mai sus pe munte, cu atît coboară
mai jos, în iadul deznădejților fără leac. Profe-
sorul nostru — nu degeaba îl cheamă Candid —
continuă să creadă într-o oră a Adevărului ce
va trebui să vină. Altfel...

Cine a cunoscut frica de bătaie a scăpat — cred eu
— definitiv și de frica de a muri. Personal, mult mai
deseori m-am rugat Celui de Sus să mă ajute să mor
decît să rămîn în viață. Am văzut oameni — tineri,
puternici — murind numai fiindcă doreau cumplit să
moară. Mă îndoiesc că „angoasele existențiale” (noi
le naștem, occidentalii le botează) sunt cauzate de a-
nume dereglări ale sistemului nostru neuropsihic: mai
degrabă aș fi inclinat să presupun că, așa cum anumite
cristale sau metale, cînd trec printr-un fascicul special
de radiații sau printr-un câmp încărcat de electricitate,
primesc anumite calități speciale (se adună sau se des-
tramă), calități pe care le pierd de îndată ce ies din
mediul respectiv, tot așa și ființele umane au locuri,
ceasuri, situații cînd devin mnemoactive și moirante.
Își amintesc brusc, văzîndu-și înaintea soarta ce le aște-
teaptă. A povesti — așa cum au făcut-o Burra și Win-
ter — ar fi singura metodă (*menschliches, alzu men-
schliches*) prin care dăm viață prezentului mort; prin
care legăm trecutul de viitor, transformînd curgerea și
devenirea timpului în luciditate și stare pe loc. „Să po-
vestim, să povestim, fără de încetare să povestim!”

— acesta era ordinul seniorilor din celulă, pivniță sau
baracă. Povestirea, ca act de memorie și creație, con-
stituie singurul remediu prin care, folosind lăuta bă-
trînă a limbii materne, dizolvam granițele dintre vis
și realitate, dintre frică și pieire, dintre *je și moi*, eu
și mine. În timpul povestirii, viziunea sfîrșitului tău nu
mai este, nu o mai realizezi decît sub forma unei ab-
stracte săgeți ce vine, fără zgomot, din spate; sau a
unei singure raze albastre, reci, ce trece ca un laser
ceresc prin șira spinării tale.

Baci Vasile, avînd cîteva treburi de aranjat în ogra-
da lui de „individualist autogestionar”, îmi arătă, la vreo
o sută de pași, o siliște în pantă, în care, între cîteva
nuci și peri sălbatici, se vedea un căluț șarg pascănd.
„Îl cheamă Luțu”, îmi spuse — și în clipa aceea am sim-
țit fiorul unei calde amintiri trecîndu-mi prin inimă.

M-am dus în livadă, m-am apropiat de el, vorbindu-i:
„Luțule, Luțule, i-am spus cu dragoste, vai! cît am dorit
să te mai întîlnesc. Să te întîlnesc și să îți cer ierta-
re!...” Calul nu se feri de mine, mă lăsă să-l mîngîi,
să-l sărut: să-mi culc capul meu de soldat bătrîn pe
coama lui caldă și curată.

...La cei nouăsprezece ani ai mei, printr-o nebunie
sportivă, am ajuns unul din cei mai buni planoriști ai
țării. Eram convins cu întreg trupul și mintea mea de
atunci că nu există în lume plăcere mai sublimă decît
aceea de a te desprinde de pămînt și, fără motor, ca un
vultur, speculînd curenții de ascensiune, să te înalți,
cîștigînd înălțime, coborînd totuși pe spirale fine, de
mare artă și intuiție. Singur, la opt sute de metri, vi-
sam să prind odată o coloană de aer cald care să mă
urce la două mii de metri: aș fi încercat să trec mun-
ții, ocolind văile, folosind pantele unde curenții nu te
sug, ci te înalță. Nu am reușit să trec peste o mie de
metri — dar am stabilit, în vara lui 1939, un mic re-
cord de 48 minute de zbor planat, cu un Wrona polo-
nez, fără carcasă. Vreau să spun că, de pildă, revela-
ția primei femei cu care te culci, după cîteva ani de
internat și de nocturne poluții stupide și murdare, este,
fără nici o îndoială, o cutremurătoare senzație și bucu-
rie. O ontologică mutație a trupului și ființei tale spre

femeie și patimă. Dar — să mă ierte psihanalistii, acești preoți ai unei religii bazate pe lipsa de rușine și pe masochismul despuierii „științifice” — această fantastică revelație a primului act sexual nu se poate compara, ca eliberare și fericire, cu senzația ce o încerci când, fără motor, subliniez, *fără motor*, te desprinzi de lut și începi să plutești. Ca o pasăre, ca un vultur, ca un zeu atotputernic.

...Am fost, bine-nțeles, conform stupidității militarilor de totdeauna, când a început războiul, repartizat... la un regiment de artilerie călăreață. Învățasem să călăresc pe diferite gloabe cazone, indiferente, resemnate. Relația dintre un cal și un călăreț este o relație de încredere și dragoste reciprocă. Caii de regiment — ca și bărcile de închiriat, ca și actorii ce joacă prea mult și orice — devin cai cu adevărat abia în clipa în care un soldat-om îi îndrăgește și-i preferă. Ca sergent-furrier, am fost trimis la rechiziții de cai în țara Birsei. La Rupea (n-am să pot uita niciodată), în piață, l-am zărit prima dată pe Luțu al meu. Era tot șarg, ca și acesta de acum. Doi copii — un băiețel de doisprezece ani și o fetiță ceva mai mică — nu se puteau dezlipi de el. Când a fost luat și dus să i se ardă în copita din față, numărul regimentului care îl rechiziționase, copiii au venit la mine. Îl aduceau de frâu. Băiatul, scotocind în chimirul său, încercă stîngaci să-mi strecoare în palmă o monedă de cincizeci de lei. Cred că era toată averea lui. „De ce?” am întrebat eu, ca un prost ce eram. „Păi, îmi spuse băiatul, ca să aveți grijă de el: îl cheamă Luțu. Luați-l dumneavoastră, e cel mai bun cal din lume!”...Nu a fost ușor, dar pînă la urmă am dat de Luțu în imensitatea de oameni și cai ce se pregăteau pentru front. L-am repartizat la grupa mea de cercetare. Luțu m-a învățat să călăresc cu adevărat. Luțu m-a inițiat în acea omenie pe care o simți numai în apropierea unui animal cu care devii un singur trup și un singur suflet. Îl hrăneam cu mîna mea, îi vorbeam ca unui frate. Învățasem și-l potcoveam singur. Au fost zile în care a trebuit să fur sau să delapidiez pentru el: am făcut-o. Un locotenent, pe nume Veneta Oskar, a vrut să mi-l ia. Nu era cal de galop, nici de obstacole:

dar la trap ținea extraordinar, singur își fixa perioadele de efort și odihnă. Lui Oskar ăsta — care, în civil, era ceva avocat sau notar — i-am spus între patru ochi: „dacă mi-l luați, nu vă garantez că un glonte rusec rătăcit nu are să vă nimerească în ceafă: eu fiind lingă dumneavoastră...” A renunțat. În timpul acelei na-poleoniene retrageri din stepa calmucă — de fapt nu știa nimeni dacă ne retragem, dacă înaintăm, dacă fugim de ruși sau mergem spre ei ca să ne predăm —, în sfîrșit, în acele trei luni de iad alb, Luțu mi-a salvat viața de mai multe ori. Nelăsîndu-mă să adorm în zăpadă. Lingîndu-mă pe față cînd simțea că încep să visez roz. Odată, intrînd cu el într-un grajd țărănesc părăsit, s-a prăbușit podeaua cu noi doi. Am căzut într-o pivniță ascunsă, plină de butoaie cu murături. Unitatea mea pleca dimineața, eu am refuzat ordinul comandantului (un prost: și fricos și hoț) de a împușca calul pe care nu puteam nicicum să-l scot dintr-o pivniță, adîncă de trei metri, fără trepte sau rampă. Am rămas lingă Luțu. Norocul nostru a fost că dușumeaua grajdului s-a rupt în rate, butoaiele de castraveți și „pomidori” murați ne-au amortizat căderea. Am făcut rost de un tîrnăcop și — singur, nemîncat, nedormit — am săpat trepte în pămîntul ce scăpăra de înghețat ce era. L-am scos pe Luțu: după trei zile, am ajuns din urmă o unitate de-a noastră. Dar nu pe a noastră. Căderea asta și rămînerea mea în urmă mi-au salvat viața, fiindcă bateria mea anticar a nimerit într-o ambuscadă a siberienilor și a fost nimicită total... Aș putea povesti zile și nopți despre Luțu al meu: mult mai multe și mai nobile întîmplări decît despre colegii mei de la Litere... Dar numai copiii și soldații bătrîni mai știu astăzi ce înseamnă un cal bun, ce înseamnă să pui șaua și să încaleci o ființă care ție ca un frate, între ale cărei picioare, cînd e culcată, poți să dormi, pe minus treizeci de grade, cu spatele lipit de burta ei caldă. Care îți mănîncă din palmă, care îți recunoaște vocea sau fluieratul din o mie de alți răcani... Calul nu e inteligent ca un cîine, e altfel; are noblețea și resemnarea sa stoică, o formă de istoricitate vecină cu sfințenia și martiriul. Prostia unor ofițeri de cavalerie

nu e doct una din dovezile că omul numai în anumite condiții de bunătate și înțelegere poate să comunice cu calul său, pe aceeași lungime de undă. Luțu, bineînțeles, nu înțelegea cuvintele mele, dar simțea că îl iubesc, că-i sunt frate și că așa fi în stare să mă bat pentru el. Mă uitam ore întregi în ochii lui ca într-o fântână adâncă, încercînd să ghicesc ce e dincolo, cum se explică dragostea noastră, în afară de orice psihologie sau teologie. Uneori, în visele mele de oboseală sau ger, îi vedeam pe cei doi copilași de care-l despărtisem acolo, în piața din Rupea. Îmi imaginam livada în care, ca mînz, zburdase: gustul sălcii al laptelui mumei, „potcoava-i de-argint ce doarme încă în Munții Apuseni“. Am văzut nesfîrșite desene și picturi sau zugrăveli despre rai și iad: nicăieri nu am zărit un cal. Unde o fi calul Sfintului Gheorghe sau al Sfintului Martin? Unde sunt sufletele sau umbrele milioaneilor de cai uciși în toate războaiele, pentru toți tiranii, cauzele, convingerile sau valorile noastre ferme? Nu știm. Poate că vechii indieni din America de Nord cunosc câte ceva despre acele *green paturages* în care se mută vîntorii viteji împreună cu caii lor...

Și a sosit clipa în care și noua mea unitate fu încercuită din toate părțile. Știam că într-o zi, maximum două, va trebui să ne predăm. Am zis: să încerc, singur, o ieșire. Să profit de faptul că știu și rusește, și nemfește, schimbînd mantaua și casca, să încerc a mă strecura printre fronturi, ca o nălucă. Drumul pe care, de săptămîni întregi, ne tiram în agonia celui coșmaresc dezastru era încadrat de leșurile cailor morți (de frig, de foame, de glonț). Dar, ciudat (vedeam și acum în fața ochilor, acele cadavre înghețate, golite de măruntaie prin bunăvoința lupilor de stepă), ceea ce era fantastic, de neuitat, sublim în felul său, mi s-a părut că nici un cal (în afară de cei împușcați) nu murea în tîns. Nu! Ci cabrat, cu gîtul, greabănul, capul încordate în sus. Într-o ultimă crispă — înainte de a-și da sufletul, trupul încerca o ultimă ridicare. Și în aceeașă postură nobilă și tragică îi înțepenea moartea, gerul îi îngheța după. Ochii le erau scoși de păsările răpitoare, dar carnea trupului le era tare ca creme-

nea. Ciocănită, suna ca marmura. Pe sute de kilometri, zeci de mii de asemenea cai înghețați, în posturi de statuare sculpturală ce ar fi putut să facă concurență, mai mult: să facă să pălească toate frizele de pe toate Parthenoanele lumii. Nu existau doi cai să moară la fel. Fiecare, în clipa ultimei zîcniri, își realiza forma de supremă frumusețe și mindrie...

Mi-am luat calul de dirlogi și l-am dus departe de acest drum al morții. I-am scos șaua, frîul. Voiam să-i las pătura, apoi m-am gândit că... I-am luat-o! Am încercat să-i explic lui Luțu ce și cum, i-am cerut și iertare, dar eram și foarte grăbit și foarte speriat. Nu se uita la mine, stătea cu capul înălțat, cu gura larg deschisă. Poate că mă blestema în clipa aceea. Pe mine și tot neamul meu omenesc. A rămas în lumina albăstră a zăpezii proiectat ca o stafie pe orizontul de plumb al stepei. Eram departe de el, la cîteva sute de metri, cînd l-am auzit nechezînd. Îmi tremura inima, plingeam în hohote și totuși... nu m-am întors. Nu am avut curajul să îl mai văd o dată...

(„Istoria, îl auzeam pe Sergiu dăscălindu-mă în bara de tifici în care ajunsesem la douăzeci de ani după ce-l trădasem pe Luțu, istoria a început probabil o dată cu încălecarea primului cal — și se va termina în faza în care caii vor fi înlocuiți de tancuri, avioane, rachete. Infinitele cîmpuri de bătălie, pline de patetice cadavre, au fost uitate. Nimeni nu a învățat nimic din istorie — toate aceste cumplite suferințe au fost și rămîn uitate. Ca și suferința noastră politică de acum. Dacă ai putea să te ridici în aer, ca un arab retrograd pe covorul său fermecat, ai putea vedea, nu departe de leprozeria noastră, aproape de țărîm mării, un cîmp cu iarbă tăioasă, de culoarea și gustul iodului. În acel cîmp stau și așteaptă, în tăcere și resemnare, cîteva sute de gloabe și mirtoage, ultimii cai ai acestui țărîm scitic străvechi. Ei, acești foști cai de ogradă și gospodărie țărănească, au aparținut unei agriculturi tradiționale. În numele tractorului ce va veni, ei au fost aduși aici spre a constitui hrana noastră pentru lunile ce vin. Omul e singurul animal ce își consumă propriul trecut: *les peuples heurcux n'ont pas*

d'histoire, noi avînd istorie și istoricieni, scriem cărți pe care apoi le ardem, clădim biserici pe care apoi le dărîmăm, facem războaie călare pe caii pe care apoi îi mîncăm. Deși caii se împușcă, nu-i așa? — află că aceste biete victime ale luptei de clasă sunt hingherite de un țigan ultraviolet (pre nume lamandi, dacă vrei să știi). Cum? Simplu și groaznic: o roată (te rog să reții istoricitatea acestui cuvînt, *roată*), deci, pe o roată și o osie de fost afet de tun, servind de scripete, victima, indiferent de originea sa socială, de meritele sau trecutul său, este spînzurată cu o funie și trasă în sus ca să rămîna înțepenită în două picioare. În poziția aceasta, ochiul înghite tot cerul. Toate celulele din acest imens și splendid pachet de proteine urlă de durere și se roagă în limba lor, fără cuvinte. Atunci, cu un baros, călăul vine pe la spate — totdeauna pe la spate — și îl izbește în creștet. Călul nu moare, ametește numai: cu un cuțit lung i se deschise vena jugulară. Singele țîșnește pînă la trei metri, ciini vagabonzi vin în haită să-l hăpăie, mîrînd fericiți. Între privirea din ochii acestui animal, sacru, dar inconștient, și privirea călăului care, rînjind, își șterge cuțitul în părul coamei lui, la această oră a poziției noastre în cosmos, se înscrie și paralaxa poziției noastre morale în lume, față de lume. Care din noi este animalul, ce înțelegem printr-o bestie, cu ce drept ne considerăm scopul Creațiunii, încoronarea efortului de desăvîrșire al naturii prin religie, morală, metafizică?...)

Luțu acesta al lui nea Vasile (nu avea mai mult de patru sau cinci ani) mă privea mirat: fără frică, doar cu un ușor tremur de răbdare și ironie a buzelor negre. Îl luai de căpăstru și-l trăseai după mine. Se lăsă. Caii simt omul umblat la cai. Nea Vasile, cu hamurile în mîini, îmi făcea semne să vin.

Înhămarăm în tăcere.

— Cum ai zis că-l cheamă? întrebai mai tîrziu.

— Luțu. Cum să-l cheme altfel?

— De ce nu-i potcovit? insistai eu, oarecum mirat de copitele cam sparte ale lui Luțu.

— De unde potcoave? Căielele se aduc prin contrabandă, de la sîrbi, tocmai din Bosnia. Pentru un ki-

logram de căiele cer zece kilograme de sare de bucătărie. Ce fac țiganii sătrari nu e bun, nu ține. Nu avem fier moale, nici covăcii cum trebuie. La Bouțari și Teregova ar fi singurele potcovării bune: dar e departe, drum de două zile peste munte. O potcoavă te costă cît un dinte de aur la un dentist particular. Nu face... așa că îl port pe Luțu fără potcoave, ca pe vremea hulinilor.

Coroana funerară a Tutuilor o legarăm de hulubă. Loitre la căruță nu aveam, doar o ladă în față, pe care stăteam. Roțile erau subțiri, ca de trăsură.

— Nu trecem prin sat, nu are rost să fiți prea văzut. Dacă ne întîlnim cu milițianul, îi spuneți că ați venit la înmormîntare. Deși, la ora asta, eu cred că înmormîntarea s-a terminat.

— Coroana asta, am ținut să precizez, nu e din partea noastră: e trimisă de frații Tutilă.

— Ciinii! Întîi îi dai în cap, apoi îi plîngi la înmormîntare!

Bătrînul rîdea amărit, clătîindu-și capul albit.

— Nu-nțeleg, îi spusei.

— Cine înțelege? Tutilă ăsta era el smucit și năpădit, dar nu era deloc omul care să se spînzure. Singur, nesilit de nimeni. Fiind un vechi baptist, știa la Biblie cît zece popi de-ai noștri. E adevărat, în ultima vreme scria cam prea multe scrisori: nu se știe cui, nu se știe de ce. Scrisori lungi, pe care le expedia, prin diferiți „frați” de-ai săi din oficii îndepărtate de satul și de casa sa... Eu cred că moartea de la aceste scrisori i se trage. Alaltăieri noaptea i-a fost aprinsă o căpiță de otavă din grădină: oamenii — și miliția care, ca prin minune, nu se culcase deloc — alergară să vadă ce e. L-au găsit în șură, și tăiat la gît cu briciul, și spînzurat de grindă: cam mult pentru un „student” în Biblie, nu crezi? Și, după milițieni, pe loc a apărut și procurorul de serviciu, cu ordin să-l îngropăm repede, repede. Am vrut să trimitem telegrame, nu s-au primit. Telegrama prin care vă chema Moșul nu amintea nimic de înmormîntare...

— Cred că nici nu ne privește drama asta a familiei Tutilă!

— Nu se știe. Tatăl ăstora doi, de trimasă ră coroa-
na asta de erou al muncii, a murit în 55, împușcat de
nu se știe cine. Moșul era lângă el, o ținea în brațe pe
Olimpia, care era moartă de spaimă. În aceeași noap-
te s-a dat foc și morii în care trebăluia cu încăpăținare
tatăl fetei.

— Cum, socrul meu nu a murit în război ?

— A murit el în război, conform actelor : dar s-a
întors viu și a stat ascuns, conform obiceiului pămîn-
tului. După război, nu știu ce i-a apucat, și pe el, și
pe Moșu, și-au pus în cap să refacă o moară de-a lor
veche și o piuă de bătut pânuri și cergi. Erau amîndoi
buni lemnari, buni pietrari. Degeaba. Ion Țăranu, ta-
tăl Olimpiei, a murit împușcat în moara lui netermi-
nată și a ars după aceea cu moară cu tot. Noi credem
că cei doi copilandri ce-au tras în căruța în care l-au
ucis pe Gore Tutilă și l-au rănit pe Moșu Pătru au
fost chiar cei doi pușcași cărora le dăduse Ion
drumul în moară. Fiindcă-i cunoștea, nu ? Altfel nu
le deschidea în miezul nopții. Probabil, încercînd să-i
dezarmeze, a fost împușcat — apoi, ca să nu rămînă
nici o urmă, s-a dat foc și morii...

— Dar cercetările ce au stabilit ?

— Nimic. Singurul care știa cine a tras a fost e-
xact ăl de murise împușcat, tatăl acestor doi frați Tu-
tilă. Și fratele acestuia, ăl de-l înmormîntarăm astăzi.
Dar un jurămint greu, creștinesc, s-a rostit undeva,
cîndva. Olimpia și Moșu sunt amestecați în acest vechi
jurămint. Cercetare nu s-a mai făcut, deși tot satul
știa că Tutilii amîndoi știau că se va trage în oameni.
Dar au zis : dacă mergem și noi, atunci nu au să în-
drăznească.

— Cine ? De ce ?

— Asta-i întrebarea cea grea. Cine ? De ce ? Nu știe
nimeni. Tudor Tutilă a stat un an în anchetă, nu au pu-
tut scoate nimic de la el. Moșu a bătut și el drumul ji-
lavelor și gherlelor, pe el cred că nici nu l-au întreat
de partizanii aceia cam verzi și neumblați nici cu puș-
ca, nici cu ideologia. Amîndoi băietii mortului de atunci
au făcut repede carieră militară. S-au văzut ofițeri, ștabi,
berze albastre : am auzit că acum taie și spînzură, a-

vînd fiecare din ei cîte o grea iscălitură sub niște epo-
leți ce nu se văd, dar se simt. Asta-i viața...

Nu am fost niciodată cititor pasionat de romane
polițiste. Chiar dacă îl iubeam pe Maigret și eram în-
cîntat de inteligența iscoditoare a domnișoarei Marple,
asta era ceva cu totul întîmplător, legat, probabil, de
formația mea logic-rațională, moral-justițiară, în
cadrul obsesiilor de criminologie și victimologie din
timpul detențiilor mele prea lungi. Dar acum, fără vo-
ia mea, eram obligat să fac o legătură între teama
Tutililor și moartea, cel puțin bizară, a acestui martor
baptist al unei crime, probabil, patricide... Am gonit
corbi imaginatiei mele deductive : mă numeam Can-
did și — în conformitate cu hotărîrea stelelor și di-
viziunea răspunderilor în familie — consideram că era
treaba năzdrăvanei mele consoarte să lege și să dezle-
ge aceste probleme îngrozitoare, dintr-o epocă în care
crima, sub o formă sau alta, era prezentă în fiecare
casă, instituție, profesiune.

Privite de sus — de la înălțimile prăpăstioase unde
se mai citește Marx sau Lenin — cîteva sute de mii
de țărani, total nevinovați, uciși într-o anume revolu-
ție artificială, provocată și regizată din afară, nu în-
seamnă mai nimic : inerente erori sau orori ale unei
faze obligatorii, de tranziție. Nimeni nu se gîndește
că în spatele acestor cifre de moarte se găsesc fami-
lii, vite, șuri, grădini și ogoare pătimate. Țăranii — care
astăzi se uită nepăsători și indiferenți cînd se îngroa-
pă cincizeci de viței morți de foame din cauza unei
erori de planificare sau de birocrație în gol — pe a-
cea vreme erau în stare să facă zece kilometri pe jos,
cu o găleată în mînă, numai și numai ca să-și adape
calul ce le fusese luat cu japca și care stătea într-un
țarc, crăpînd de foame și de sete, înainte de a fi dus
la canal, să servească de hrană robilor de acolo ; sau
de acei gospodari care, după ce au fost siliți să asis-
te la arderea în grămadă a căruțelor lor, scociorau
prin cenușa rămasă, căutînd să ducă acasă, în semn
de amintire, un cerc de roată sau un fier de tînjală...
Toate aceste mici, dar cumplite fapte alcătuiesc acea
istorie reală, criminal dialectică, pe care o ignoră ab-

solut toți politologii și istoriografii de profesie... Abia am pășit pe cărarea ce urcă spre copilăria Olimpiei, în numai câteva minute, acest Nea Vasile mi-a schițat capitolele încă neterminate ale unei tragedii în serial a atrizilor locului. Bibliotecile ne pot revela monstruozițiile barbariei — ca minciună, prostie sau catastrofă teoretică —, adevărata tragedie trebuie citită în ochii acestui Nea Vasile, în ulița asta pustie, de sat fără ciini, de case vechi turtite umil sub cer, ascunse după cițiva copaci bătrâni, cu coșuri din care nu ieșea nici un fum, cu garduri dărăpănate, fîntîni fără lanț, geamuri și uși bătute în cuie...

— Vatra satului Olimpiei e mai încolo, peste dealul cela, îmi explica bătrînul căruțaș. Am fi fost șase cătune, ca puii de sub o cloșcă. Patru din aceste așezări de oieri și crescători de vite s-au pustiit. Nu mai găsești nici un suflet prin ele. Copiii s-au tras spre șantiere, fabrici, lefuri, la orașe. Bătrînii s-au stîns unul după altul: de foame, de frig, de uitare sau bătrînețe. Au dispărut fără urmă sate întregi: oamenii și-au luat lumea în cap, s-au băjenit singuri, au intrat în munte și au pierit. Sunt zece munți aici, cît vezi cu ochii în zare: ar putea fi pe ele sute de stîni, sălășuri, cășării. Nu sunt. Nimic nu se poate începe și nici sfîrși cu „ăștia”. Se adună, să zicem, cinci ciobani pricepuți, cu o mie de oi bune. Fac contract: li se fixează cîtă brînză, lînă, carne și ciți miei trebuie să predea anual. Bun! Peste o săptămînă vin cinci mahări de la centru, le numără oile, le fixează pășunea, chiria, le aduc broșuri și un responsabil direct. Apoi vin alții, care le măresc cota de brînză, de lînă, de carne. Sosesc ordine ca ciobanii să cosească și să facă stoguri de fin „în timpul liber”: unul din ciobani e trimis la cursuri sau la schimb de experiență. Vir-acum și organele flămînde de stat: pentru niște brînză, pentru un miel pe sub mînă, pentru un chef haiducesc cu ștabi de la Înalta Poartă. După trei ani, ciobanii constată că au muncit de s-au spetit, sunt datori față de stat, nu au bani pentru iernat: finul s-a scumpit, brînză o ia statul cu 20 lei și o vinde (dăr-oare cui o vinde?) cu 80 de lei kilogramul. Oamenii se

deșteaptă, scapă de oi, lichidează stîna și se trage fiecare unde poate, la minimum de muncă și răspundere, trăind din văzduh sau mici afaceri, iernînd ca ursul într-un fel de somnie și nepăsare fără de rost sau capăt. Există și ciobani cărora le merge foarte bine: mai există. Darăștia fac haiducie, arată trei ciopoare de oi declarate, dar au alte cinci ascunse în văgăuni sau plaiuri numai de ei știute. Lucrează mînă-n mînă cu diferiți șmecheri de la stăpînire, ung unde trebuie, joacă ciuleandra în jurul pușcării ce-i așteaptă dacă vor fi prinși și demascați...

— Baci Vasile, îi spusei, aici nu e regiune colectivizată. E munte sărac, eu mă mir că stăpînirea nu a înțeles nici după treizeci de ani că...

— Ba a înțeles ea foarte bine ce trebuia să înțeleagă. Dar nu poate, nu vrea și nu îndrăznește. De trei lucruri se păzește ca de foc: să nu se îmbogățească cineva muncind cîstit, să nu vindă nimeni direct la populație și, mai ales, să nu renască în oameni dorul sau revolta după pămîntul și vitele pierdute. Mai bine să moară satul decît să țipe vreunul „noi vrem pămînt!”. Se tem degeaba. Ciobanii bătrîni se sting, oieritul și creșterea vitelor mari nu sunt meserii ce se învață la oraș, cu creta în mînă. Munții se pustiesc, pășunile vechi se umplu de rogoz și pir. Brazilii se taie, coastele se spală, rămîn munții în curu gol, iar văile se seacă de ape. Au adus niște tise canadiene: ziceau că acestea cresc nu într-o sută de ani, ca bradul nostru; ci numai în zece: le-au plantat cu soldații, cu elevii în *practică*; nu s-a prins nici una. Dar nici nu a apărut vreunul din deșteptii pe care i-am trimis în Canada: Doamne ferește! Munții contează în scripte ca fiind împăduriți, se și fac planuri ca și alți munți să le urmeze exemplul. Pădurarul nostru se închină la șapte icoane, dă bani la minăstiri pentru acatiste, ca să nu se descopere, cît e el în viață, povestea asta cu tisele canadiene... Și eu am, trecute în plan, pe hîrtie, zece oi, o vacă și doi viței. Plus cincizeci de găini ouătoare. În realitate am numai opt rațe care se hrănesc singure, la baltă.

— Și cum ai să te descurci când ți le vor cere la Centrul de achiziții?

— Asta-i bună! Eu să mă descurc? Ei să se descurce! Pe hîrtie totul e posibil: ce se ouă și se fată în scripte tot în scripte se și consumă. Conform planurilor și cifrelor, noi suntem un popor gras, consumăm trei mii de calorii pe zi: conform realității, murim de foame și frig. Și de urît. De trei ani ni s-a tăiat electricitatea, gaz lampant nu există. Seara citesc la opaiț de ulei — numai duminicile îmi permit să aprind o luminare de ceară. Copiii m-au cam uitat, dau pe aici doar cînd mișcă viermele în măr. Eu și baba mea mîncăm ștevie și urzici: am o rișniță veche de piatră, macin niște boabe cînd nu avem piine de la oraș, ne facem terci din păsat. Baterii de radio îmi trimite Mărin, ascult știrile, comentariile, sunt fericit: lumea se duce de rîpă, moartea, cu o coasă în mîină, umblă prin Geneva și Helsinki, dar chiuie și taie tot mai des și mai mult. Mai o inmormîntare la Kremlin, mai un scandal de spionaj la Washington: fug comisarii poporului și scriu cărți contra. Fug și copiii ștabilor, fug și nemții, și evreii, noi ne mirăm că nu fuge exact acela care umblă în calești regale, după diplome de doctor și savant de renume... Uite acolo, vezi casa aceea cu țiglă? Acolo stătea o babă sfîntă, cea mai mare cusătoare de ii și catrințe din tot județul. O chema Ana Stanca. Împlinise optzeci de ani, și-a chemat copiii, nepoții și strănepoții la aniversarea ei. S-a umplut ulița de mașini elegante, de domni în haine frumoase, de ofițeri și matracuce ondulate și pline de inele. Înaltă și nouă ciocoime, domnule! Baba a dat o masă pe cinste. A hrănit trei generații de oameni de tip nou. Cu școli, cu titluri sau grade. Viziri, ceauși, pasvani, seimeni, calemgii de bazar sau divan. Plus soțiile și odraslele acestora. La chef, s-au încăierat pe moștenirea babei Ana. Că avea, această fostă învățătoare a mea, o casă plină de cusături rare și scumpe: velinți, scoarțe, ștergare. Oale și icoane. Pături din aba și dimie, o colecție de cojoace și șube vechi, piese de muzeu, nu altceva. Ca porcii, domnule, au spart casa și au jefuit care cum a putut. Ca în codru, sub

ochii întregului sat. Înjurîndu-se ca la ușa cortului, neamurile, bătîndu-se între ele, au smuls totul și au cărat cît au putut, umplîndu-și portbagajele mașinilor. Am văzut totul cu ochii mei, vă jur: așa ceva a trebuit să fie cînd au intrat turcii în sfînta cetate a Constantinopolului... Au spart geamurile și cuietorile de la cele trei lăzi de zestre pe care baba Ana, patrioată de tip vechi, voia să le lase pentru muzeul satului... Au plecat apoi furioși, certați, călcînd ciinii și rațele ce le ieșeau în drum. Nici n-au așteptat să sosească popa să citească molitva de datină: ei au venit, au jefuit, au plecat în pustietatea păgîniei lor, să-și agațe pe pereți truda și agoniseala sfîntă a babei noastre.

— Și baba Ana?

— Nu a zis nimic. Nu a blestemat, nu s-a plîns ni-mănuși. Avea o ladă de nuc, pictată frumos, puteai s-o duci la biserică... Și-a aprins două lumînări la cap și s-a culcat frumos în lada golită. A închis ochii și a început să se roage. Au vrut femeile s-o scoată, s-o hrănească, s-o culce undeva: nu a fost chip. Baba se hotărîse să moară... Și a și murit. Frumos, în tăcere, după cuviință. Așa o moarte îmi doresc și eu.

Traversarăm un crîng, apoi o livadă de pruni, în floare tîrzie. Drumul urca ușor pe o coastă de deal molcom. Soarele strălucea blînd, mirosea puternic a floare de soc, a muguri de sadină și a ciuperci sălbatice. Măcieși și aluni încadrau, în dreapta și în stînga, drumul acesta de pietre albe și lut de culoarea șocolatei uitate. Păsări mici, cu pene foarte colorate, își construiau socialismul lor de familie și de numai un an. Viermi și miriapozi păroși, tîrîndu-se leneși pe frunzele late de podbal și brusture, îmi aminteau senzațiile de cunoaștere și aventură încercate în teribil de liberă și fericita mea copilărie. Vibra cîntul muntelui în sîngele meu, plămîinii și sufletul mi se umpleau de slava ascunsă și indiferentă a înălțimilor. Zeama zăpezilor în topire o simțeam în nări. Acolo sus, unde strălucește conul alb al Cernelor, trebuie să fie acum epoca ghiocilor și a brîndușelor violete.

Sub o troiță sfărîmată, cîrpiță cu tinichea, un moșneag gușat ne făcea semne de bucurie. Nea Vasile

rupso o bucată din piinea lui, tăie și o felie de slănină :

— Aveți zece lei ? mă întrebă.

— Bine-nțeleș.

— Să-i dăm : e omul lui Dumnezeu, orbul satului. Dar vede, totuși. Nu știm unde doarme, ce mănincă, trăiește ca păsările cerului. Din nimic. Auziți-l numai cum îmi va răspunde. Pe aici, indiferent cine trece, el are o singură formă de conversație.

— Să-mi trăiești, Ursule, și la mai mare ! strigă către orbul care ne saluta cu bita sa de corn.

— Să trăiești, Vasile, și să nu mori înainte de a muri ! Ia să-mi spui tu mie (nea Vasile îmi dete un ghiont), el, el mai bîntuie ?

— Bîntuie ! îi răspunse Vasile.

— Se umflă ?

— Se umflă !

— Crapă ?

— Crapă !

— Nu crapă, mă Vasile ; broasca, de ajunge bou, bou rămîne : acum să așteptăm să vedem cam ce se va întimpla cu vițelul...

— Noi să fim sănătoși, baci Ursule, și să auzim și de bine.

— Bogdaproste !

Luțu necheză vesel. Vasile îmi arată un nor întunecat ce părea a se apropia dinspre răsărit. Apoi, fără nici o legătură, începu să-mi vorbească (mie sau lui Luțu ?) despre moartea lui.

— Nu zic că mi-e frică : dar nu mă simt încă terminat și nici pregătit. Serile îmi vine să mă rog cu voce tare și atunci îmi dau seama că nu știu decît *Tatăl nostru*. Și cîteva pricisne prinse cu urechea. Popi de-ai noștri nu mai vin nici măcar la biserica din Vatra Ponoarelor, darmite la schiturile noastre zvirlite prin văgăuni sau pe creste : ei zic că nu e rentabil. Cîteva babe sărace, doi-trei moșnegi neputincioși — ăștia, de mo ulti la ei, Domnul nostru Iisus îi și mîntuie pe loc. Din milă, din respect. Bătrîna noastră biserică a fost ea bună pe vremea cînd satul era sat și oamenii erau oameni, fiindcă se gospodăreau singuri, muncind din greu. Atunci ne stătea bine în biserică, mai ales de

sărbători : ca brazii stăteam acolo, nu ne interesa nici ce spune popa, nici ce face popa : eram în sălașul Domnului, noi, robii săi de totdeauna. Păstram cu sfințenie obiceiurile, posturile (cu mici abateri creștinești) ; nunta era nuntă și botezurile erau botezuri. Nemaivorbind de măreția împărătească a înmormîntărilor și pomînirilor după moarte. De Crăciun, de Paști, de Rusalii — ne îmbătam cum se cuvine, nu ne urmărea nici gîndul rău al diavolului, nici spaima judecății de apoi ; ia-ne, Doamne, așa cum suntem, ca frunzele, ca iarba cîmpului, ca păsările cerului ; ce rost are să te certî cu unul sau altul, pentru o taină sau alta ? Nu ? Certurile între teologi sînt ca și certurile între politicieni : nu se termină, nu duc la nimic, bucură faloșenia popilor, dar întunecă și întristează fața Celui Răstignit. Dar acum, dacă sărbătorile au dispărut și dacă postul nu mai e post, ci decret și pedeapsă de stat, dacă nu-ți vin copiii nici de zilele mari, dacă popa, cînd vine, citește o predică despre clasa muncitoare, progres și canalul către mare, atunci te apucă așa, pe vreme de ploaie sau negură, un dor după Biblie. Noi nu avem Biblii, nici nu am fost obișnuiți să avem, umilînța și rînduiala întru răbdare și cumsecădenie au ținut loc și de rugăciune, și de nădejde în marea trecere spre hodină. Nu prea credem noi în rai sau iad : dar în povești credem, ele sînt bune ca să ne alunge spaimel și să ne vindece de soamele urite și rele. Nu ? Acum am ajuns că nu mă mai pot lipsi să nu citesc seara, la opaiț sau la luminare, un psalm sau vreo apocalipsă. Mi-e dor de povestirile cu înrobirile poporului iudeu în Eghipt, în Babilon, sub romani. Caut și mă zbat să găsesc și să-mi cumpăr neapărat o Biblie : cum o fi, poate fi și penticostală, iehovistă sau baptistă, numai Biblie să fie. Nu am găsit, așa că am hotărît să trec la pocăiți : o să am niște frați, niște surori, mă botez și eu, și Sofia mea și gata. Voce să cînt nu am, nici de predicat nu voi ajunge să predic. Dar voi obține o Biblie și cîteva broșuri (dracu să mă pieptene, cînd zic „broșură” îmi vine să-mi dau jos cioarecii ăștia americani) ; îmi vînd icoanele — de ce să mi le fure copiii, care nu cred în nimic în lumea asta.

nici în ziua de ieri, nici în cea de mâine? — și încep să fac însemnări într-un caiet. Cum a fost cu Iacob și ingerul ăla, cu Iosif și vacile lui, cu Nabucodonosor, care a înnebunit fiindcă era prea mare și prea genial...

Horum, rerum... Urcam încet pe un drum pietruit cu dale late, așezate temeinic și cu rînduială. Vechiul drum pe care au trecut cîndva legiunile romane. Egiptenii au inventat sufletul, încercînd să-l facă nemuritor: grecii au inventat spiritul, fiindcă se știau foarte muritori, romanii au inventat istoria, fiindcă, muritori fiind, voiau să rămînă nemuritori... Baci Vasile semăna puțin cu Seneca, doar că refuza, deocamdată, să-și taie venele la ordin de sus. Nu se temea de Nero, avea zece rațe, o rîșniță neolitică, trăia ca să vadă și să înțeleagă. Pînă cînd, și cum, și de ce? Toți cei care ne-am pierdut încrederea în istorie și umanitate, ca să nu alunecăm în apatia îndobitocirii și a letargiei vieții cotidiene, a trebuit să ne întoarcem cu fața către Dumnezeu. Continuăm a face politica noastră de rezistență personală (dar o politică internațională, mondială chiar), însă o facem în direct dialog cu El. Am ieșit din biserică pentru ca să putem rămîne creștini. Acum, nu spre o anume religie ne întoarcem, nici spre popi, predicatori sau profeți, ci spre bunul Dumnezeu al proto-creștinismului nostru țărănesc, primitiv, simplu: pe El îl luăm ca martor, confrate, șef de lot, Tată și judecător al nenorocirii în care am căzut și din care nu vedem nici un fel de ieșire.

— S-au ticăloșit oamenii, își continua plîngerea fratele Vasile, s-au prostit și s-au urîțit. În satul de unde e Olimpia ta, avem o școală mare, cu vreo treizeci de dascăli. Doamne, toți sunt tineri și totuși arată ca niște fiare: murdari, duhnind a băutură, cu priviri de mistreți încolțiți. Pe vremea mea, aveam un învățător și o învățătoare: ne învățau să cetim, să scriem și să cîntăm. Aceștia de ies acum din școli se duc la armată și acolo trebuie să-i alfabetizeze. Urăsc și cartea, și istoria, și poezia: urăsc tot, nu au cheag nici în ce vorbesc, nici în ce fac... O singură familie domnește în Vatra Ponoarelor: el e președinte, ea e directoare de liceu, cumnați sînt directori la CAP, finii și verii

sînt responsabili și magazineri. Familia asta taie și spînzură: alături, în alt sat, e o altă familie, înrudită cu ai noștri. Și amîndouă, ca verigile în lanț, sunt „nemuriri” cu conducerea de la județ și chiar de la anumite ministere. Aceștia o duc ca-n rai, v-o spun eu, fanarioții și tovarășii sovrom au fost niște îngeri pe lingă ei. Au paza lor, servitorii lor, lingăii lor. Legea lor... Astăzi fac o revoluție dărîmîndu-ne grajdurile, șurile, sălășele; mâine tot ei încep o nouă revoluție, obligîndu-ne să reclădim gospodăria, șura, grajdul. Poimîine, de se vor răzgîndi cei de la Înalta Stăpînire, la o nouă împărțire a pămînturilor, la o nouă revoluție agrară (prin care să reușim să ne ajungem din urmă, adică măcar acolo unde eram înainte de război), tot membrii acestor familii vor avea listele, piinea și cuțitul... Statul s-a despărțit definitiv de popor. Între acest stat de nebuni și fricoși, de intelectuali și specialiști de tip nou, și poporul păcălit, înșelat, deznădăjduit, se află o pătură de lipitori și ploșnițe grase, de cumnății și nășii, unsă cu toate unsoarele, capabilă de orice crimă sau trădare, numai și numai ca să-și păstreze averile și puterile, care sunt moștenirea pentru copiii și copiii copiilor lor... Președinta din Ponoare o spune fără rușine în gura mare: „am dat douăzeci de mii de lei ca fata cea mică să treacă la treaptă în Isarlık, voi da patruzeci de mii de lei cînd va fi să treacă și de treapta a doua pentru băiat, am gata o mașină Dacia, o dau la cheie, ca să reușească la admitere în facultate...” Între timp, dascălii se înecă în murdărie și beții fără rost, popii, cîți mai sunt, devin propagandiști atei și turnători voluntari; nimeni nu mai vrea copii: cine mai are caută să scape de ei trimițîndu-i la moara fără de noroc a șantierelor, uzinelor, minelor noastre din ce în ce mai mari și mai nerentabile... Domnule profesor, între popor și partid, între agricultură și industrie a avut loc un lung și afurisit război: un război de treizeci de ani. Acum se vede: din acest război, satul și agricultura au ieșit biruitoare. Dar cu ce preț? Pierînd, destrămîndu-se, murînd. Am vrut la început să îmblînzim fiara, aruncîndu-i în cale cîte o bucată din carnea noastră; am încercat să păcălim fia-

ra, umflind-o, cîntînd-o, lăudînd-o, doar, doar o crăpa de atita glorie și victorie. Nu a crăpat. Acum, țara stă față în față cu o stăpînire sălbatică și străină total: înnebunită, fiindcă nu i-au ieșit socotelile și fiindcă, jurîmprejur, se arată stăpîniri socialiste care, deși au fost în urma noastră în toate, acum trăiesc chivernisit, nu cerșesc, nu bat toba și nici nu cîntă laude pînă la leșin. Cu cît tăcem și răbdăm mai mult, cu atît ura și disprețul stăpînirii cresc. Ne tratează ca pe niște slugi puturoase, ca pe niște ciini vagabonzi: ne numără capetele, vitele, ovarele muierilor, tineretul taurin sau cel brigadieresc...

— Nea Vasile mă privi peste umăr, cu oarecare îndoielă.

— Să nu vă supărați, domnule profesor, că îmi trănănesc acatistele mele de om sărac și iobag fără de noroc: asta o fac și cînd sînt singur cu Luțu al meu. Facem politică în doi: eu îi spun, el dă din cap, se îndoieste, eu iar îi spun — și uite așa trece anul, trecе veacul, ne apropiem și noi de judecata ceasului greu, de cumpăna vieții noastre... Hai să coborîm acum, urcușul e ceva mai greu. Trecem printr-o pădure de paltini. La anul va fi tăiată, vindem lemnul la nemți ca să-și facă viori și plane. Noi să ne scoatem pălăriile, o pădure din asta condamnată la export merită s-o cinstim ca pe o sfîntă muceniță...

Ne descoperirăm. Pădurea era rară, înaltă, dreaptă. Încremenită într-un fel de solemnitate sacră, plină de tăcere, vibrație, ascunsă rugăciune. „Cîntă pe dinăuntru” — mi-am zis, aducîndu-mi aminte de Olimpia, care ne considera că suntem un popor de copaci. Parcă o auzeam: „Am stat o mie de ani în picioare, ascultînd vînturile năvălirilor barbare, molfăitul slujbelor într-o limbă ce nu o înțelegeam. Ne-am obișnuit să răbdăm, să așteptăm, să nu ne revoltăm. Bizantinismul nostru foarte latin se baza pe capacitatea noastră de a ieși din istorie, de a trăi vegetal, în limitele timpului mic, organic. De îndată ce ne-am părăsit cochiliile noastre de melci ai pădurilor și paiurilor, încercînd și noi să intrăm în Europa, trecînd de la fluier și doină la Bach și Beethoven, a dat peste noi iarna

asta hunică, barbară: în loc să cîntăm în catedrale și universități, pe mai multe voci, în contrapunct și polifonie, am fost încolonați, cățăniți și obligați să cîntăm în cor o singură cîntare, avînd un singur dirijor, și acela afon, genial și erou între eroi...”

— Eu cred, îl auzii pe baci Vasile, că și în viața plantelor, a copacilor mai ales, a avut loc o schimbare de rost. Pînă acum, copacii tindeau spre cer, scopul lor era să atingă maximul de înălțime, cu maximul de frunze și lumină. Mai nou, pare-se, noima creșterii lor s-a schimbat. Scopul nu mai e în coroană, ci în rădăcini. Acestea să fie cît mai puternice, cît mai adînc înfipte în pămînt. Copacul se va tăia, se va vinde, codrul se va pustii, dar rădăcinile, ele între ele, mai grăiesc, amintindu-și. Un copac, domnule profesor, moare de trei ori: întîi cînd îl retează ferăstrăul mecanic, apoi, agonizează îndelung pînă-i putrezesc frunzele, crengile. Abia cînd i se topesc în humă rădăcinile toate (care pot să rămînă vii și zece ani după tăierea pădurii), atunci putem zice că acel copac a murit de tot și cu totul... Ei, asta-i viața: securea nu iartă, nu știe de milă. Numără și calculează. Eu, cînd aud cuvîntul „celuloză”, mă îngrozesc și mă închin: văd frumoasele noastre păduri, codrii noștri toți transformați în directive și discursuri, văd munți întregi pierînd în deșertăciunea a ceea ce se scrie azi ca să poată fi uitat mîine...

— Baci Vasile, iartă-mă, tare aș vrea să știu: ce spune Moșul nostru la toate aceste necazuri?

— Nu știu. Nu l-am văzut de mult.

— Cum așa?

— Trăiește ca un călugăr... Deși, cred eu, în felul său, e foarte bogat. Cu albinele lui, ca vestit doctor de albine, e cunoscut în toată țara. Are undeva o presă de făcut lumînări de ceară, dar nimeni nu știe unde este, ce face el cu lumînările sale. Casa îi e încăpută: grădină de rai, livadă cu pruni încă tineri, pășune pentru două vite mari. Fiind apicultor, e scutit de multe anagare. Umblă prin țară, adună cărți, vești, nădejdi. Uneori se urcă în munți, umblă cîntînd și blestemînd pe creste. Alteori, de zile mari, se duce într-o prelucă a

lui; acolo, așezat pe o buturugă, vorbește copacilor, păsărilor. Nu e nebun, să știi! E numai foarte, foarte îndurerat. Odată, asta în urmă cu câțiva ani, mi-a spus că o așteaptă pe Olimpia, să vină să-i lucreze grădina, și pe soțul ei, să vină să-i cerceteze cărțile. Că are trei odăi pline. Altă dată mi-a dat a înțelege că se va muta la Marin și Florica: nu mai putea de dorul copiilor... Acum, după cite se aude, se pregătește pentru cel de-al treilea drum al său. La Roma. Vrea să îngroape acolo un fier de plug vechi. Dar vrea, mi se pare, să înainteze acolo și o plângere: către bunul Dumnezeu...

— De ce acolo? E catolic?

— Nu știu. Dar caută un stîlp de care să se sprijine. El spune că biserica noastră ortodoxă e în curs de piere, și-a pierdut sfințenia, e doar un schelet fără suflet. Noi trebuie să ne salvăm limba, trebuie să rămînem legați de Europa, trebuie să ne refacem legăturile cu popoarele care ne sunt surori și frați: biserica Romei, mi-a spus el, are cea mai lungă și mai grea istorie a păcatelor legate de putere, războaie, deșertăciuni. Ea a învățat — este singura biserică din Europa care a învățat pe viu, din greșelile sale — marea lecție a iertării, toleranței, înfrățirii întru Hristos. Noi va trebui să re-învățăm latinește, va trebui să uităm sodomile Bizanțului, ispășirile Kievului, amăgirea muntelui Athos. Trebuie să ieșim din Balcani, chiar de va fi să ardem trei sute de ani de tradiții și mîndrii ortodoxe. Cum să sperăm într-o înțelegere a marilor puteri, într-o unire a statelor europene, dacă doi capi de biserică apostolicească nu se pot înțelege nici măcar în ceea ce privește sărbătorirea Paștelui în aceeași duminică?... Credința începe cu dragostea întru Hristos și cu nădejdea în mintuire: ceriturile popilor și învățaților vin după aceea; ele nu curăță și nu limpezesc nimic, aduc numai vrajbă, invidie, dușmănia și zavistii. Mai ales acum, cînd oceanul de ateism și barbarie, ce vine o dată cu progresul tehnic și ideologic, amenință în egală măsură atît Răsăritul, cît și Apusul.

— Asta e și părerea mea!

— Tocmai!... Moșul vrea să-i ducă Papei o „decarugă”: adică zece rugăciuni ce s-au născut în robii pușcăriilor noastre. Ca să se știe unde trebuie că am trecut prin sabie și foc și că ne-am întors la primele zile și primele secole de după Hristos. Credința noastră, cită a mai rămas, va trebui să coboare, de acum încolo, sub pămînt, în catacombele de pe vremea lui Nero și Domițian. Martirii ard pe ruguri nevăzute, sunt sfișiați de fiare noi, în circuri și piețe din ce în ce mai mari. Nu s-au stins cuptoarele din Auschwitz, Buchenwald, Dachau: mii de alte cuptoare le-au luat locul. În ele se arde CUVÎNTUL. În ele se transformă în cenușă, fum și scrum întreaga morală a lumii noastre și grecești, și latine, și iudaice, și germanice, și slavone. Oradour și Lidice sunt numai începutul raderii de pe fața pămîntului a unor nevinovate așezări umane: acum, județe întregi sunt răscolite de buldozere, care, ca niște fiare ale apocalipsei, transformă obrazul țării în rană și deșert. Peste trei decenii, copiii noștri se vor întreba: „cum ați putut face o asemenea crimă?” Noi nu vom putea să le răspundem decît așa: „am scos cărbuni slabi ca să facem electricitate scumpă; cu această electricitate am mînat uriașele combine cu care scoteam cărbuni slabi spre a-i arde scump și așa mai departe...”

— Mă doare tot ce-mi spui, nea Vasile!

— Nu eu îți vorbesc, domnule profesor: eu nu fac decît să-ți spun ce cred eu că ar spune Moșul cînd privește spre țara de jos, unde mîriie și mușcă țărîna acele uriașe excavatoare nemțești... Nu e el singurul care stă și privește pustiirea și murdărirea țării. Se adună uneori, de zile mari, pînă la zece bătrîni, din toate părțile patriei. Aceștia sunt ultimii înțelepți — cei care trag linia și adună, măsurînd apele potopului, bățăile inimii pămîntului. Se îmbracă toți în haine albe de țărani bătrîni, stau ca în strană, fiecare își deapănă propriul litanie. Unii cred că totul e pierdut, chiar și sufletul, chiar și bunul Dumnezeu; alții, din contră, sunt de părere că Cerul a fost bun și înțelegător cu firea și greșelile noastre, obliqîndu-ne la trei rînduri de înghețuri și la alte trei rînduri de dezghețuri. Exploatarea

cea mai fanariotă, cruzimea cea mai hunică, rușinea cea mai umilitoare — iată treptele prin care am învățat să gândim politic și să simțim religios. Fiecare țaran, zic unii din acești bătrâni înțelepți, a absolvit înalta școală a sclaviei, în care se predă despre libertate și dreptate; ultimului conștopist de oraș sau de țară, când se uită în ochii copiilor săi, îi vine să ingenucheze și să ceară ajutor din ceruri. Ultimul tractorist, în pauză de motorină, ascultă radioul trei ore pe zi, știe politică, vede politică mai clar decît o vād miniștrii Europei, adunați să se certe pentru prețul untului, piața vinurilor sau pescuitul heringilor. Ce putem aștepta noi de la ghiftuiți care, din cauza umbrelei atomice americane, nu vād decît paiul din ochii noștri speriați? Ei știu totul despre noi, au scris biblioteci întregi despre robia noastră, dar sunt incapabili să înțeleagă și să înșimșită că nenorocirea prin care trecem noi e o rană a trupului din care și ei fac parte: noi suntem buboiul, infecția și febra sunt în altă parte, răul din lume nu e separabil, vaccinul împotriva prostiei și cruzimii încă nu s-a inventat... „Urșiciunea pustirii”, zice Moșul, după Matei, capitolul 24, versetul 15. Noi aici ne sufocăm sub clopotul acesta de sminteală și minciună, fără de nici o speranță nici dinspre răsărit, nici dinspre apus. Am fost înghițiți, să rămînem înghițiți; în Cambodgia și Eritreea e și mai rău. Vom muri, domnule profesor, și nici măcar nu vom muri, frumos: vom pieri, ne vom stînge, praf și pulbere; cîntînd și aplaudînd ne vom scufunda în nisipul mișcător al acestei erori care, neoprită la timp, a devenit o gravă greșeală: acum suntem după o catastrofă și înainte de un dezastru. Cum să mai cred că din sărăcia asta, cu zurgălăi și trompete, va putea crește un nufăr alb de speranță bună? Cum să mai visez că va veni o dimineață în care vom face inventarul cinstit al minciunilor și greșelilor comise, ca să vedem ce adevăruri și ce virtuți mai pot fi salvate pentru urmașii noștri!? Totul a fost spus și murdărit; totul a fost spus și aplaudat; Hristos de ar veni să ne arate rănile sale, l-am crede provocator, l-am preda legat primului sectorist de serviciu...

— Nea Vasile, i-am spus uimit, acum parcă îmi vorbești altfel și în altă limbă decît atunci cînd ne-am întîlnit.

— Nu te mira, domnule profesor. Urcăm, în serpentină, pe un munte, jos e tărîmul injurăturilor, blestemelor, ticăloșiilor. Pe măsură ce cîștigăm în înălțime, aerul se schimbă, gîndurile se schimbă și ele. Nu grăim numai din lăuntru nostru, grăim și după suflarea pămîntului, lumina pădurii, slava cerului, care aici e mai aproape. Urc deseori acest drum: totdeauna, la acest loc, lîngă această mîndră pădure de paltini, îmi vin aceleași gînduri, aceleași vorbe, aceleași lacrimi... Ce pot să fac? Sînt un biet căruțaș sărac, mă bucur că trăiesc la poalele Moșului, prin el și grădina lui. Vei vedea-o, vei înțelege atunci...

— Moșul... e și el disperat? Fără de nădejde?

— Nu știu... într-o zi, de pildă, mi-a spus: Vasile, află că și pămîntul a obosit. Florile sînt mai sărace în culoare, în nectar. Frunzele se nasc obosite, parcă știu din mugure ce este toamna, cînd va fi iarna. Albinele mele au momente de delăsare, lene, lehamite. Nu e vorba de vreo boală. E un semn. Sfirșeala nu a cuprins numai oamenii, ci și întreaga fire, poate, și stăhilele toate. O albină care trece pe sub un fir de înaltă tensiune, pe lîngă un megafon sau cap de primar propagandist, cade ca trăsniță, fără nici o explicație științifică... Natura, mi-a spus Moșul, s-a săturat de oameni; vrea să scape de specia asta de floare ucigașă și sinucigașă... Poate că și Dumnezeu, privind de sus minunea asta care a fost pămîntul nostru cu toate darurile sale, își întoarce acum privirea către fiarele pădurilor, către muște și scoici. Avem semne că nici Iadul nu e mulțumit de modul în care îi realizăm planificările. Nu i-a reușit nici „Omul Nou”, în care s-a pus atîta nădejde. Pleavă și vorbe-n vînt. Am văzut draci rușinîndu-se, am văzut drac plîngîndu-ne de milă.

— Și eu, adăugai cu gîtul sufocat de emoții.

— Zice Moșul: suntem un popor de țărani, de soldați lațini lăsați la vatră. Bizantinizați de slavoni, luminați și exploatați de greci fanarioți, sub ocupație turcească,

avind, mai tîrziu, un rege prusac, o boierime franțuzită, pîndiți fiind mereu de cîteva imperii muribunde, toate dornice să ne „elibereze”, să ne mîntuiască, înghițindu-ne de vii și cit mai repede. Am ieșit din sclavie și iobăgie ieri, ca astăzi să fim sclavii și iobagii zilei-lumină: din plin ev mediu feudalist, am căzut direct în era electronică, cu toată slava și otrava sa... De ce să ne mirăm că nu ne mai rezistă inima la atîtea suprasarcini? Nu am apucat să ne formăm o burghezie conștientă și mîndră, aristocrația ce am avut-o a fost fie străină, fie înstrăinată, a pierit din primii ani de represiune: syndicate nu am avut niciodată, decît în cîteva centre industriale vechi, unde agia a avut grijă să facă repede transfuziile de sînge necesare, aducînd țărani flămînzi, gata de orice pentru o bucată de piine și o cartelă mai grasă. Biserica noastră s-a condamnat la autoadormire, episcopii și mitropoliții călătoresc și se îmbuibă, popii de rînd sunt mai hrăpăreți și mai flămînzi decît ultimul cîrciumar sătesc pentru tractoriști și mulgători. Naționalismul nostru de popor tînar și viteaz a fost compromis și sufocat de hipernaționalismul oficial al sultanului și al haremului său de eunuci: folclorul a pierit prin uz și abuz, ce trebuia să cîntăm și să jucăm doar la sărbătorile noastre, cîntăm și jucăm la toate sărbătorile lor. Care nu se mai termină, în veci pururea. Ele se vor sfîrși abia în ziua în care ultimul țaran, în ultimul său costum, își va da duhul pe o scenă de festival sau aniversare glorioasă... Da, domnule profesor: satul nostru a cîștigat războiul său de treizeci de ani: așa este. Dar sufletul său a pierit în acest război. Întoarcere nu există, s-a tăiat definitiv ombilicul ce ne lega de muma noastră, pămîntul. Există acum ierbicide, insecticide, fungicide: de ce să nu vorbim și de sufleticide?

Eram în drum spre Emaus: acest Vasile gîndea și vorbea ca și Olimpia mea. Mi s-a întîmplat să urc în tren și să călătoresc cîteva ore alături de un doctor docent și, la coborîre, să îmi dau seama că e și prost, și limitat, și mai ales fricos. Nu mi s-a întîmplat însă ca să pornesc la drum cu un țaran simplu și de margine — și pe

parcurs să nu-mi dau seama că el, de fapt, e un fel de profet al lucidității și plîngerilor noastre.

— Învățămîntul, zice Moșul, e o moară în care se stîlcesc caractere și se-nvață supunerea, linșuirea și turnarea aproapei. Presa toată e o tortură a minții și inimilor: același megafon, ce urlă aceleași laude despre aceeași minune. Care nu există... Între popor și stăpînire s-a căscat o prăpastie de netrecut: statul e susținut de Sublima Poartă din punct de vedere politic și de capitalismul bancar din punct de vedere economic. Diplomația lașă și înfricată a Europei încearcă a amăgi cu vorbe și miere foamea mondială a ursului... Poporul e părăsit, fiecare se salvează singur, cum poate, furînd și mințind. Dacă se adună trei, unul e informator: dacă se adună zece, trei din ei vor fi duși la agie și bătuți la sînge spre a se curma din rădăcini orice gînd de adunare sau mîrșială. Toate acestea le vedem, le știm: ele bat la ochi. Și totuși, savanții și diplomații occidentali vin în roiuri să ne felicite și să ne ofere decorații și onoruri...

— Acestea sunt părerile Moșului, întrebai cu teamă, sau sunt gîndurile ce le-ai copt în timpul drumurilor tale, baci Vasile?

— Ce importanță mai are? Ceea ce spun eu spune și Moșul, spun și muntele, și pădurea asta ce va fi tăiată, și oile ce vor trebui, la anul, să-și dubleze cantitatea de lînă contractată... Adevărul nu poate fi ascuns: el trebuie spus — cu vremea toate aceste adevăruri orfane vor reuși să se adune și să se rostească undeva sus, într-un parlament cinstit al soartei noastre. Și dacă nu se vor rosti în lumea asta, măcar să se rostească la judecata de apoi a popoarelor, a puternicilor acestei lumi... Moșul, de vreo zece ani și mai bine, e ferm convins că în spatele acestei gălăgii de independență și neamestec în treburile interne se găsește ascuns un plan teribil și mortal de nimicire a noastră. Da! E absolut clar, zice el, că cineva, în umbra nevăzută a stăpînirii noastre de la Înalta Poartă, ascuns după vorbele mari și spumele la gură ale propagandiștilor noștri ultranaționaliști, urmărește cu precizie și calm trei scopuri importante. Întîi, prin ofițerii, berzele

albantre, vameșii de la hotare, oberchelnerii din hoteluri și ghizii de la turism, ei vor să întunece și să murdărească faima noastră veche, de popor inteligent, ospitalier, tolerant, deschis față de lume, doritor de a fi european, în Europa... Cei ce ne vizitează acum, încet dar sigur, încep să se convingă, pe pielea și punga lor, că suntem un popor hain, bișnițar, polițienesc, timpit și atât de murdar și imoral, încît e o minune că limba noastră mai seamănă cu italiana și franceza... Pricepi? Apoi, există un alt plan, tot „științific”, mult mai al dracului: *să ni se ia gustul de viață*. Să ne sature de lume, să ne facă să dorim singuri și moartea, și pieirea. Da! Excesul de politică a ucis politica din conștiința oamenilor, excesul de muncă a distrus pofta de muncă. Nu mai trăim, funcționăm doar, așteptînd pensia, așteptînd moartea, nemaisperînd în nici o minune, nici o înviere, nici o eventuală reformă a reformelor existente. Toate cuvintele sunt obosite, rebutate: chiar dacă am tăcea un secol de acum încolo, nu vom putea face ca pămîntul acesta să uite nebulonia aplauzelor și uralelor la care am ajuns prin dresaj, selecție și frică. Mai mult decît atât: a devenit clar pentru orice om încă gînditor că presa, radioul, televiziunea noastră sunt niște instrumente de tortură și înnebunire artificială. În schimb, serile, antenele noastre de la orașe sunt îndreptate spre capitalele vecine: în singurătatea familiei, funcționează activ doar distrația vecinilor, în limba și legea lor. Ce au apărat tații și bunicii noștri în primul război mondial se pierde acum, încet, dar sigur, din cauză că la televiziunea noastră nimeni nu găsește nimic, în afară de laude, imne, statistici și planuri pentru încă o eră înainte, de culme a culmilor... Ce suntem noi astăzi? Moșul zice că suntem un fel de Afganistan cucerit nu de o armată din afară, ci de o armă din dăuntru, descoperită și aplicată de cei care experimentează cu sufletele popoarelor înrobite. În Afganistan se mai dau lupte, războiul acolo încă nu e decis. Dar la noi, acest amestec de nebulie, prostie și frică a reușit a fi vaccinat în mai toate inimile: Dumnezeu se ascunde, se face că

nu există, că nu-i pasă, iar noi din lupi de codru am devenit cîini de pază, lingînd mîna înmănușată a stăpînilor. Din țărani liberi, iată-ne șerbi, iobagi, sclavi, cerșind pîinea ce noi o producem și trăind după mila celor ce ne-au jefuit de tot ce aveam...

— Ești foarte năcăjit, baci Vasile: poate că... poate că tocmai din această biblică robie să se nască ziua de mîine a copiilor noștri. Olimpia crede că noi suntem imuni față de politică, față de istorie: chiar și față de răul din noi sau din jurul nostru. Am trăit două mii de ani sub barbari: cum puteam, în o sută de ani numai, să învățăm lecția democrației, a libertății și drepturilor omului? Am pierdut și am cîștigat cel de-al doilea război mondial, irosind peste un milion de bărbați tineri, curați și curajoși. Apoi, am căzut direct în iadul asiatic al „revoluției” staliniste; în șapte valuri de epurări și arestări, am mai distrus trei generații de cărturari, specialiști, țărani liberi. Acum am trecut pe teatrul acesta sultanal, devenind prima republică monarhică, absolută și ereditară. Crezi că vreo iotă din inima noastră s-a schimbat? Eu pot să jur că absolut nimeni nu crede în nimic, că absolut nimeni nu e cît de cît fericit sau mulțumit: nici măcar familiile sau clanurile ce dețin puterea. În umbra Portretului nu crește nici iarbă și nici o floare de speranță. Ziua de mîine nu există, toți cei puternici se culcă cu grija că mîine vor putea fi maziliți. Crede-mă: la vecinii noștri mai auzi discuții, întrebări, certuri; există acolo marxiști cinstiți, marxiști deznădăjduiți, marxiști înșealași: la noi nu există decît cîteva fricoși trîncănitori și cîteva lichele semidocte ce suplinesc „știința” în întreg alaiul acesta bisericesc de socialism „științific”. Cu icoane, cu liturghii: cu eretici, cu rai, cu iad, cu lauda zilnică a Atotputernicului și a Atotștiutorului. Cu canoane, post și auto-biciuire continuă... Am citit undeva, chinezii vechi spuneau că un imperiu care e pe cale de distrugere și pieire se poate recunoaște după următoarele semne: are prea multe legi; aceste legi se bat cap în cap; aceste capete sunt fără de cap; iar Capul nu face decît să tot dea la legi, prin care să fie apărat capul de

prea multe legi care se bat cap în cap, fiindcă trebuie să scoată și o lege împotriva prea multelor legi... și așa mai departe.

— Îmi plac chinezii ăștia, rise Vasile. Au dreptate.

— Fiindcă au și o lungă experiență în materie de împărăție și teroare... Dar, revenind la noi, nu crezi, nea Vasile, că dacă, așa cum am văzut, *Binele* a fost nimicuit de *Mai Binele* pe care l-a zămislit, nu cumva și *Răul* va putea fi distrus prin *Mai Răul* ce s-a ridicat deasupra? Aud mereu în jurul meu: la serviciu, pe stradă, la cîrciumă: „cu cît e mai rău, cu atît e mai bine!” În pușcărie, cînd sergenții deveneau blînzi și nepăsători, știam că pușcăriile s-a așezat și va fi lungă; abia cînd începeau să bată sau să schinguiască, știam că afară ceva se va schimba curînd. Noi nu mai putem să ne vedem viitorul uitîndu-ne în gura savanților și vizirilor de conjunctură, ci în privirea deznădăjduită a copiilor, în umbra a doua ce a apărut pe lîngă vînduții și renegații puterii, în bilbiiala propagandistiilor care nu mai știu nici ei pe unde să-și scoată cămașa. Rezerve de inimă și caracter nu mai există decît în cei exploatați, mințiți, înfometati: în cei care suferă. Toată țara e o rană, un buboi purulent. Ai spus-o chiar dumneata, nea Vasile. Despre o fabrică care nu ajunge să producă la toți parametri se spune că e în fază experimentală; despre o fabrică ce nu e rentabilă nici cînd produce la maximum se zice că e o investiție rebutată: ce se va spune despre un sistem ce nu funcționează decît la un singur parametru care nu e rentabil și care, împotriva tuturor așteptărilor, ne-a adus la sapă de lemn? Va sosi adevărul, cu ora lui cumplită: un bilanț real va trebui făcut. Cine îl va face?

— Nu se va mai face nici un bilanț! Niciodată!

— Bilanțul a și început. Prin cartele și economii: prin foametea și venalitatea flămîndă a slujbașilor. Desigur, la noi va fi foarte greu. În Ungaria, Cehoslovacia, Polonia au avut loc diferite forme de cutremur și lupte pentru schimbare: totul a fost sufocant în fașă. Mă întreb, la noi așa ceva va mai fi vreodată posibil? La noi totul e atît de legat și confundat cu persoana sa-

croșantă a Magnificului — care e personal autorul absolut al tuturor reformelor, legilor, decretelor —, în cît, la o analiză istorică, va mai putea fi ales griul de neghină? Nu știu dacă după acest bilanț va mai rămîne în picioare un partid, un schelet al forței conducătoare, în țara asta! Cine se poate considera comunist cinstit, dacă în toți anii aceștia a tăcut și a aplaudat, chiar dacă, în inima sa, a rămas cinstit și lucid? Cine? Și totuși, abia atunci se va vedea, nea Vasile, că țara asta e plină de oameni cu carte, de gînditori, de ingineri și dascăli adevărați... Fiindcă, trebuie să o recunoaștem: în acești treizeci și cinci de ani ultimi, am avut pumnul în gură și baioneta în fund, nu ne-am putut bucura de libertatea cuvîntului și a întrunirilor: dar, ca niciodată în istoria noastră, *am gîndit*. Au gîndit muncitorii, minerii, țărani, boierii, dascălii și economiștii dați la o parte: am gîndit pe viu, în contra, cu riscuri, am gîndit fără să ne adunăm, am gîndit totuși în același fel, aceleași dureri, cu aceleași speranțe și deznădăjduiri. O singură scînteie istorică, picată din cer, și întreg tineretul ăsta pe care îl credem bovin și cretinizat, ca la o minune, va începe să pronunțe corect marile cuvinte ale mîndriei de a fi Om, om liber, om curat și, mai ales, fiu al unui popor călcat în picioare...

— Să fie precum spui! Dar eu nu cred. Noi, ca popor, vom pieri. Cu ochii deschiși, plini de lumină și cunoaștere: dar cu disperarea aceea a pensionarilor, țărănilor, babelor Ana, a foștilor generali de altădată, care, în clipa trecerii dincolo, își dau seama că nu știu pentru ce au trăit, în ce au crezut, ce lasă în urmă și, mai ales, cui. Moșul spune că suntem asemenea acelor popoare băștinașe, maia, azteci, incași, care, la sosirea barbarilor lor eliberatori, *au murit de scîrbă*. Da, de scîrbă. Așa vom muri și noi: de scîrbă de trecut, de scîrba de prezent, de scîrba de viitorul luminos ce ne mai așteaptă. Am fost dăruiți de bunul Dumnezeu cu o mare poftă de viață, o nemaipomenită bucurie pentru tot ce e soare, floare, dragoste, cîntec și voie bună. Ei bine, totul s-a terminat, untdelemnul neamului l-am risipit în așteptare și luptă cu dracul —

Acum nu mai ardem decît cu dorința ca moartea noastră să fie cîndva răzbunată... Moșul ne spunea : există popoare care s-au născut din Timp și întru Timp : cum au fost egiptenii, indienii, chinezii vechi. Există și popoare care s-au născut din Spațiu și întru Spațiu : cum sunt hunii, rușii, arabii. Există și popoare intermediare, de tranziție între timp și spațiu, cum au fost grecii, romanii, europenii în general. Noi, ne spunea el, suntem născuți prin și pentru pămînt, prin și pentru peisaj. Care înseamnă și verdeață, și vite, și ape, și ogor, și codri, și plaiuri : dar înseamnă și anotimpuri, iarnă, vară, tinerețe, bătrînețe. Naștere și moarte, rostul și hodina de oale și ulcele ale lutului sfînt. Acum, după cum prea bine știi, peste 75 la sută din cei tineri, de la o zi la alta, copiii fiind încă, au plecat să se închidă în cazărmi, fabrici, mine, șantiere. Tot ce a fost pămînt a devenit altceva, un fel de materie primă, o industrie oarecare. Tot ce a fost peisaj, lumină și rost s-a ars, s-a risipit. Știu că satul vechi era primitiv, plin de înapoiere și sărăcii : dar era al nostru, creștea din noi, cu noi deodată. Acum ne e străin, vedem cum se taie pădurile, cum se strică vitele, cum se murdăresc apele : dincolo de zare sunt două județe făcute scrum și cenușă. Orșele mi se par niște babilonuri de foamete, înghesuială și teama de și mai rău. Murim, domnule profesor, fiindcă ni s-a terminat țara, fiindcă ne părăsește limba, fiindcă nu am fost vrednici să murim de gît cu primul fes agitator care a declarat : „noi suntem cei mai buni dintre cei mai buni — iar eu sunt cel mai iubit fiu al acestui popor!” Avem soarta pe care o merităm : cămașa noastră curată o poartă acum niște șmecheri țilhari țilhăriți, soarta ei se va juca la zăruri de către soldații marelui frate... Hoo, Luțule, stai pe loc, să-i arăt acestui domn profesor care vrea să ajungă la Moșu locul unde ne închinăm noi, ori de cîte ori avem drum pe aici sau vreo sărbătoare de aducere aminte.

Capitolul al IV-lea

Ce înseamnă un piron bătut în trupul unui paltin tînăr? Cum învaja ursul nostru să joace în lanțuri. În luminișul pădurii sosește o zîna însoțită de ienicerii stăpînitii. O pomană de mort, o despărțire și un șarpe de aramă. Profesorul Candid nu mai știe dacă e la începutul sau la sfîrșitul drumului său. O madonă gitană ce alăptează. Focul din peșteră și întâlnirea cu un foarte tînăr și original violonist. Profesorul Candid se îmbată, încercînd o introducere dascălească în misterele Cabalei. Adoarme buștean și are un vis cu totul neobișnuit.

Lăsarăm căruța în poiană, deshămindu-l pe Luțu ca să poată paște în voie. Călcînd cu grijă peste covorul de ferigi verzi și frunze putrede, îl urmau pe Virgiliu al meu în pădurea falnică de alături. Pămîntul era moale, toate amiroasele copilăriei mele fericite mă îmbrățișară. Lumina se cernea de sus ca într-o catedrală de sticlă. Cît vedeai cu ochii, peste tot, tulpini înalte de culoarea platinei. Vînt nu bătea, păsări nu se auzeau.

Vasile se opri în fața unui paltin masiv și gros.

— Uită-te bine, domnule profesor, și ia aminte. În urmă cu o jumătate de secol, pe vremea cînd acest paltin era încă un băietan destul de tînăr, un nebun sau un disperat, cine știe de ce, a bătut în carnea copacului un piron de fier gros și lung. Îl vezi? Ei bine, pironul nu a putut fi eliminat, copacul l-a închis în el, ca pe o rană. Observi ce cumplită umflătură e în jurul cuiului? Un pădurar mi-a explicat că fiecare fibră din acest copac e, încă și azi, strîmbată de durere. Pînă și frunzele de sus știu de acest piron, celulele lor poartă însemnul acestei răni... Mai mult : uită-te în jur : fără să fi fost atinși, majoritatea paltinilor din vecini, din

mlă sau frățietate, au fiecare cite o umflătură asemănătoare, la aceeași înălțime. Lemnul acestor copaci nu va fi admis la export, fibra lor nu e armonioasă, adică prelungă și egală: s-ar putea ca tocmai acești paltini să fie scutiți de tăiere — așa cum e și foarte probabil ca ei să fie făcuți butuci pentru șemineul din vila de vinătoare a vreunui ștab. Care ștab nici el nu este altceva decât un piron înfipt în trupul altui copac nenorocit... Moșu vine des pe aici: am pus sub cui o icoană veche a Maicii Precista, frumos acoperită de șindrila, ca într-un mic altar. A fost furată. Cine știe pe ce pereți de necredincios strălucește acum icoana noastră. De sub paltin a răsărit un fir de izvor: uite-l, dăm frunzele la o parte, iată țira de apă. Am un jgheab mic, ascuns pe aici: poftim, te invit să guști din apa asta. E sfântă, te asigur.

Prinsei în căușul palmelor dăra de argint, băui. De trei ori. Era foarte rece, curată și cremene. Avea cu totul alt gust decât apele ce le beam în Isarlık, în mină sau prin lagăre. Nea Vasile mă privea sever, mi se părea că seamănă cu cineva din conștiința mea, nu puteam să-mi dau seama cu cine.

Tăcerea pădurii mă înfiora. Simțeam prin piele un freământ străin. Parcă aș fi ajuns, ignorant și nechemat, în fața unei mandale indiene, fiind total incapabil să percep mulțimea de simboluri ce mi se ofereau deodată. Plecasem azi-dimineață cu gândul la acea mistică spirală ce-i obsedează pe olarii noștri: iată-mă ajuns în fața acestui paltin, victimă nevinovată a unui piron străin și absurd.

Toamna, îmi povestea călăuza mea, când își încep frunzele nunta lor de culori și moarte, acest paltin nu îngălbeneste și nici nu își roșește coroana de frunze. Podoaba ei verde trece de la culoarea lucitoare a argintului la cea vinată a cerului minios. Când cade, frunza îi e neagră ca smoala... Am stat odată o zi întreagă sub el: nici o pasăre nu vine să se odihnească pe ramurile lui, nici o veveriță nu-i gustă mugurii. Semintele-i cad de sus, învirtindu-se-n vânt ca aripile unui elicopter. Am semănat la loc bun și gras câteva

din aceste semințe: au încolțit, dar răsadurile acestea erau chircite, bolnave, fără vlagă...

Priveam cu atenția mea „primitivă” la acest piron încercuit de un fel de cicatrice în formă de crater convulsiv. Fără îndoială, ceea ce vedeam — copacul, cuiul, rana — îmi transmitea ceva. Dar nu-mi dam seama ce anume. O stare de vrajă și scufundare în vis, asemănătoare cu cea de acum, nu avusesem decât în copilărie, privind ore întregi focul aprins de tata când înnoptam în pădure sau când, plecat după alune, rămâneam cățărat pe o stîncă, urmărind curgerea înspumată, jucăușă, dar fermecată, a râului ieșit dintre stîncile strimtorii. Poate că și apa de atunci nu era o apă oarecare. Bătrînețea minții mele, scăpată de raționalismul pur logic, pozitivist sau discursiv, m-a învrednicit să simt și să intuiesc teribila și infinita noomorfie a tot ce mă înconjura. Nimic în lumea asta nu e întâmplător (îmi spunea inima-mi gânditoare de acum), nimic nu este mut, lumea mi se pare a fi într-adevăr acea pădure de simboluri — de semințe, oglinzi, văluri — prin care spiritul și Marele Anonim își ascund tainele, tocmai ca să poată să ni le ofere, să ni le apropie, să ni le reveleze. Aceasta era teoria marelui meu profesor, Napocos — dar puteam fi și intuițiile primare ale Moșului acestor locuri. „Cineva vrea să ne urîțească, a spus acesta, să ne facă răi, mișei, canalii... Același cineva dorește să ne curme pofta de viață, dorul după bucuriile legate de frumusețea și bunătatea pământului nostru mumă...”

... Vorbind cu Limpi despre aceste stări rare — contemplarea unui foc în pădure, a unui riu de munte, urmărirea unor nori, culcat pe spate, într-o pajiște de sînzienă —, ea numea toate acestea „bucuriile sacre”. „Pentru mine, îmi povestea ea, în copilărie, bucuria cea mai simplă ce o încercam — o bucurie totuși nemărginită și fără de asemănare — consta în mirosul de pîine scos din cuptor, în mîna Moșului care sălta din stup un fagure și-mi da un colț din el, în cositul trifoiului pe rouă, dimineața, în prinderea cu mîna a unui păstrăv albăstrui, în dormitul pe subă în podul cu fin, în șusuitul laptelui în siștar, în botul umed al

vițelor și în strugurii mincați cu piine caldă de se-
cară și cu caș alb...

Ne întoarcem în panteismul păgîn, Dumnezeu este în toate, fiecare frunză și fiecare fir de nisip îi ascunde mărirea și bunătatea... Viața mea a însemnat politică, fără voia mea, politică și numai politică: pentru noi, politica a devenit într-adevăr sinonimă cu destinul — iar destinul, vede-se, cu cât ne apropiem de moartea noastră (sau de moartea Lumii), nu este decât banala și bătrîna Providență divină... Ei bine, Providența e acest piron bătut într-un copac tînăr și frumos... (Care cui, conform dialecticii istorice, poate ori-cînd să-și aroge dreptul de a se considera scopul în sine al copacului, rațiunea devenirii sale istorice, împlinirea teleologică a rostului său în pădure, țară, cosmos.)

— Nea Vasile, spune-mi, te rog, cum se cheamă locul acesta unde ne găsim? îi iscodii fără să-i caut privirea.

— Ar fi trebuit să i se spună Păltiniș: dar — nici eu nu știu de ce — toată lumea îi spune La Cerime... Pădurea e mare, de mii de hectare, ea se continuă în sus cu brazi și jnepeni. Mistreții pe aici umblă în cio-poare. Nimeni nu are pușcă, pădurarii răspund de fie-care glonț. Urșii nu coboară decât primăvara, dînd atunci iama în căprioarele slăbite sau în oile neplecate la șes, la iernat. Moșul crede în urși, în vraja ochiului lor galben. Țigani îi cumpără de mici, îi învață să joace silindu-i să stea cu nasul prins în inelul unui lanț, pe o tipsie fierbinte. Așa joacă ursul nostru strămoșesc! Cei care-l văd prin iarmaroace nu știu ce înseamnă lanțul ursarului, al marelui Ursar, și nici tălpile arse cu care-și țopăie biata fiară bătută sa blestemată... Mie îmi plac urșii fiindcă sunt mîndri și tăcuți. Îmi plac și lupii, cît timp vinează singuri; de îndată ce se adună în haită flămîndă, iarna, cu un șef în frunte, devin fiare: barbari năvălitori, huni. Am văzut un urs căzut într-un fel de puț săpat de geologi: două zile a tot încercat să iasă, nu mi-am putut închipui o luptă mai supraomenească ca a acestui urs ce voia să scape din prinsoare. I-am aruncat bucăți de carne, i-am coborît

un ciubăr cu apă. Nu s-a atins de nimic. Am meșterit o scară solidă, de vreo cinci metri, i-am așezat-o sub nas, lăsîndu-l singur, ca să poată ieși fără să simtă miros de om. Nimic. Se întimplase ceva cu el, în el: Moșul zice că există în fiare — poate și în oameni — un fel de fruntarie, de margine a voinței și luptei. Dacă se întimplă să coboare sub acest nivel al speranței, fiara moare fără să mai schițeze cel mai mic efort spre scăpare. Ursul nostru, de care îți vorbesc, avea mîncare, avea apă, avea și o scară pe care ar fi putut să se sloboadă. Nu a făcut-o: era a treia zi după scrip-turi, i se terminase pofta de viață — în imensa sa pu-tere s-a fost înstăpînit duhul morții...

— De ce îmi povestești toate acestea, baci Vasile?

— Nu știu... Aici tot ce povestești trimite spre du-rerea acestui paltin și spre semnul său de suferință... Pironului aceluia și Moșu, și ciobanii care trec pe aici, cu toții îi spun... YALTA. Da!

Mă cutremurai. Venea dinspre pădure un vînt iute, mirosind a ciuperci sălbatice și a ierburi tari: de sus, ca printr-un vitraliu, cădeau oblic razele roșcate ale înserării. Izvorul de la picioarele noastre își picura veșnicia prin jgheabul din coajă de salcie. Pironul a-cela mă chema! Pironul acela se chema... nu se putea să se cheme altfel. Mă simțeam învital la o cină a tainei — *preambula fidei* — eram atras încoace ca de un magnet puternic, dar nu știam de ce și de cine... Istoria — spuneam pe vremea cînd încă nu mă îngro-zea Dostoievski — este o grea anchetă: ea e urma-tă de o judecată, apoi de o lungă pedeapsă-ispășire. S-a terminat cu sfinții, savanții, cărturarii martiri: de la Yalta încoace, popoare întregi, total nevinovate, sunt judecate, condamnate și ucise prin ardere lentă și de-capitare în rate... Suntem răstigniți între două mari pu-teri, la fel de barbare, la fel de incapabile de a-i în-țelege pe alții. Mai cumplit decât gîndul unui sfîrșit atomic al acestei lumi este această realitate a sfîrși-rii sub un clopot de sticlă al minciunii, prostiei și ne-putinței. Nu ne mai sperie un cataclism nuclear, el e drama și problema lor: pe noi ne doare și ne macină această continuă murire înainte de moarte.

— De sfinții Petru și Pavel, ziua Moșului, ne adunăm aici cei vreo zece bătrâni ai acestor munți care mai suntem în viață... Închinăm spre lume bînd rachiu de coarne și vin de smeură. De fiecare dată, cu blindețe, fără minie, îi evocăm pe domnii Churchill și Roosevelt. Imensa, strigătoare la cer, criminala lor inconștientă și frică... Să începi un război fiindcă nemții au intrat în Danzig — să termini acest război zdrobindu-ți dușmanul, ca apoi, între o votcă și un whiskey, să oferi Asiei — celuilalt fascism — și Polonia, și Cehoslovacia, și Țările Baltice... De ce să ne plîngem de prostia dictatorașilor noștri staliniști? Totul a început cu Yalta, la Yalta — și Yalta trebuie să rămînă în memoria popoarelor ca cel mai cretin, iresponsabil și criminal act diplomatic din întreaga istorie... Chiar dacă ea nu e decît un nume dat unei nenorociri ce a avut loc între Teheran și Potsdam — Yalta, pentru soarta Europei și a lumii, este mai mult decît a fost căderea Constatinopolului sub turci sau a Romei sub goții barbari. Yalta este mai mult decît o eroare diplomatică, mai mult decît o uriașă greșală politică sau catastrofă pentru popoarele și principiile jertfite: *Yalta este un mare păcat*, domnule profesor; un păcat față de cer, față de pămînt, față de toate secolele și toți gînditorii lor dinainte, dar și față de toate valorile și credințele ce au supraviețuit fascismului în sufletele bietelor victime. Yalta este acest cui al morții: toate rugăciunile și blestemele noastre, soarta și piinea amară a copiilor noștri, întunecimea ce se lasă și murdăririle ce se întind, toate se trag din sălbăticia crudă a acelei clipe cînd un prim-ministru englez ce nu știa mai nimic despre noi, uitînd că suntem singurul popor care a luptat cîstit împotriva ambelor hidre nu numai fiindcă fiecare a smuls o bucată din carnea țării noastre, dar și fiindcă, din instinctivă experiență istorică, nu făceam nici o deosebire între Hitler și Stalin, între fascism și contrariul său, într-un moment de cinică, demonică cruzime, a scrijelat pe un petec de hîrtie cîteva rînduri, oferindu-i Marelui Frate din răsărit țara noastră întreață, istoria, morții și viii noștri, fără nici o condiție, fără nici o

garanție. Și pentru totdeauna... Nu blestemăm, nu cerem ca singele celor uciși în lagăre și pușcării să cadă asupra neamului lor. Nu! Moșul spune că suferința lungă ne scoate din Istorie și ne mută în Vechiul Testament: Hristos e cu noi, aici, suntem convinși că El rătăcește pe malul puturos al apelor noastre, printre munții de cenușă ai termocentralelor, pe coastele despădurite ai munților. Vine El și aici, fii sigur: pironul acesta e înfipt și în carnea Lui. De aceea i se spune locului acestuia „Cerime”. Nu m-aș mira să văd oasele bătrînilor noștri înviind și venind să se închine sub acest paltin sfînt sau zîne albe dansînd molcom și dureros, înainte ca ferăstraiele mecanice să începă a intra în carnea albă a acestor Feți-Frumoși...

Toată viața mi-am trăit-o în paranteză: nu am fost decît un nenorocit de suplinitor al propriei mele ființe. De ce să mă plîng acum? Nu fac oare parte dintr-un popor de suplinitori, într-o perioadă istorică în care și drumul, și strigătul de „prezent!”, și catedra duhului meu au fost ocupate și împlinite de alții? Generația mea nu a avut dreptul la „definitiv”, provizoratul a dat materia primă pentru această „lungă durată” de care îmi vorbea Winter. Acum, la sfîrșitul cărării, îmi dădeam seama că nu lasam nimic în urma mea: am trăit în anesteziă unei paranteze, în cofrajul de ghips al frîngerii șirei spinării. Chipul călăuzei mele mă privea ca din altă lume, simțeam cum un ic bătut în conștiința mea desparte brutal trupul de spirit, aparența de esența sa ascunsă. Mi se părea că o parte din umbra mea se desface din mine și pleacă fără întoarcere, că cel care rămîne este numai fosile a ceea ce ar fi trebuit să fiu. Lumina de orgă vegetală a pădurii mă durea acum ca o reîntoarcere dintr-un război și stupid și pierdut.

— Ce este, domnule profesor? îl auzii pe nea Vasile. Sunteți palid, tremurați. Vă e rău?

— Nu știu ce am, dar, deodată, mi-am dat seama că Moșul spre care mergem nu este acel țaran cu care mi-am împărțit celula timp de mai mulți ani. E altul...

— Așa este. E altul... Dar asta nu are nici o importanță. Toți țarânii bătrîni seamănă între ei, toți pușcă-

riași la fel... Uitați-vă la mine! Dacă va muri Moșul, după legile acestor locuri, ca vîrstă, eu ar trebui să-i iau locul. Dar pot? Sunt eu vrednic de așa ceva?

— Mai simt, continuai să-i spun fără să-l ascult, că nu voi reuși să ajung pînă la ei. Nimic nu mi-a reușit în viață, toate drumurile mele au fost curmate la jumătate, eu sunt cel care pleacă mereu de undeva ca să nu ajungă nicăieri... Iartă-mă, baci Vasile, vorbesc cum nu trebuie. Dar a început să mă doară mîna asta ruptă, mi se pare că am și puțină febră. Îmi vine să plîng. Fără nici un motiv.

— Mai bea o gură din apa asta. Ai să te liniștești.

Băui. Mă liniștii.

— Umbra mamei mele, îi spusei, o simt aproape. Înseamnă că mă pîndește un pericol, undeva. Poate că a sosit ziua în care începem să cunoaștem ceea ce am știut numai și să înțelegem ceea ce am cunoscut doar! Cît am lucrat în mină, am înțeles că de trei lucruri trebuie să am grijă: de lampă, să nu se stingă, de secure, să n-o pierd, de șobolanul meu, să nu-l supăr. Cînd mă așezam să mînc, prima îmbrăcătură i-o aruncam lui. Știam — mai bine zis, credeam — că, în caz de mare pericol, acest șobolan al meu mă va anunța din timp să fug ca să-mi scap viața. Unii mineri bătrîni afirmau că numărul șobolanilor trebuie să fie egal cu numărul minerilor din subterane: poate că relația asta de destin între om și șobolan, în condiții de întuneric și cărbune, reprezintă condiția simbolică a Europei noastre de astăzi... Zdrăngăne brutal ușa de la celulă. Tu tremuri. O voce rea îți șoptește: „Puneți ochelarii! Repede!” Îți pui ochelarii. Apoi, cu tineta ta în mîini, ca un orb, condus de mîna sergentului, în ghete fără șireturi, cu pantaloni fără curea, ești însoțit la toaletă. Abia în closet ai voie să-ți scoți ochelarii... Baci Vasile, nu există nici o legătură între șobolanul cu care m-am împrietenit în mină și ochelarii aceia de tinichea cu care eram tîrît pe coridoare spre nesfîrșitele mele anchete. Dar, ciudat! sub acei ochelari am înțeles de fapt ce înseamnă acest piron pe care mi l-ai arătat acum și ce soartă ne aș-

teaptă dacă ne pierdem lampa, dacă ne uităm securea sau supărăm șobolanul ce se substituie ingerului păzitor la care avem dreptul... Acum, la umbra tristă a mamei mele, s-a adăugat și fața mîhnită a tatălui meu...

— Destul! Lasă-ți gîndurile rele, uită-ți grijile și teama. Auzi? Cineva cîntă în codru. Ia să vedem pe cine vom întîlni!

De sus, din marginea tăpșanului unde lăsaserăm pe Luțu pascînd, se vedea coborînd — ca într-un fel de ceremonie de sărbătoare veche și neînțeleasă — o fată subțire, înaltă și învoaltă ca un lujer. Pe cap purta un coș acoperit, în mină aducea o cofă. În spatele ei, cu capela scoasă, venea un soldat tuns, cu pistolul în bandulieră. Cînta cît îl ținea gura *Peste deal la nana-n vale*. În urma lor, mîriind și hurducîndu-se, se vedea o motocicletă militară cu ataș.

— Aștia vin de sus, de la casa Moșului, îmi spusese nea Vasile. Să ne facem cruce și să zicem: „Doamne apără și ne păzește!”. Vestile bune nu sîsesc în uniformă și cu pistol.

Fata ce pășea în fruntea acestei ciudate coloane era îmbrăcată ca pentru horă de mare sărbătoare. Purta opincute de balerină, ie înflorată și salbă grea de galbeni turcești. Părul și-l avea pieptănat în melc pe urechi. Cînd i-am prins zîmbetul (și ce era după acest zîmbet), mi s-a părut că o cheamă neapărat Olimpia. Și am început să bănuiesc că acel soldat — ce încetase să mai cînte — trebuia, neapărat, să nu fie altul decît soldatul Candid, cel care îmi înminase în șosea coroana funerară a Tutuilor. O privea pe fată ca vrăjit. Aceasta se știa frumoasă, părea că nici nu-i pasă de cine o urmează, coboră dealul din stînga drumului nostru, plutind grațioasă printre ierburile înalte și tufele de singer și corn în plină floare. Numai un neam de muntence, obișnuite cu încălțări fără călcie, purtînd pe cap greutatea în echilibru fragil, putea să aibă acest mers reținut, lin și, în același timp, mîndru, sfidător chiar. Soldatul ce o însoțea părea pierdut; avea privirea martirilor ce abia așteaptă să fie arși pe rug. Milițianul și civilul de pe motocicletă erau plini

de praf, ochii le erau roșii de oboseală. Ii chemară pe nea Vasile nu strigându-l, ci conform stilului oficial: „Băă, boșorogul ăla cu căruța!”. Eu rămăsei lângă Luțu, așteptînd zina ce venea spre mine zîmbind ca o minune.

— Sărut mina, unchiule Candid, o auzii cînd fu aproape de mine.

Își coborî coșul de pe cap și-mi întinse fața s-o sărut.

— Te cheamă Olimpia, îi spusei, sărutîndu-i fruntea frumoasă.

Fata roși puțin, se luminează apoi iarăși: semăna cu sufletul Olimpiei, îmi ziceam, dar ochii îi erau mai degrabă ai Florichii și ai Ancăi.

— Nu, zise ea, întorcîndu-se nițeluș și către flăcăul din spatele ei: mă cheamă Petruța. Dar tușa Olimpia m-a botezat, ea mi-a tăiat și moțul și m-a ridicat, în fiecare an, cît am fost mică, la grindă.

— Am înțeles, Petruța. Ce vești îmi aduci?

— Întîi, trebuie să știți că în coșul acesta este pomana ce a dat-o Moșul nostru pentru sufletul unchiului Tudor Tutilă. Va trebui s-o gustați aici. Al doilea... Dar cred că e mai bine să auziți ordinele ce s-au primit direct de la... „dorobanțu” acesta.

„Dorobanțu” roși la rîndul lui. Privirea fetei îl desființa. Își puse capelă, își aranjă ținuta și, făcînd doi pași înainte, mă salută cătănește:

— Să trăiți, tovarășe profesor, sunt soldatul în termen...

— Lasă asta, îi spusei cu blîndețe. Spune ce ordine ai pentru mine!

— Tovarășe profesor, iată consemnul primit: nu aveți voie să vă întîlniți cu bunicul dumneavoastră, zis Moșul. Nu aveți voie să-l mai căutați acasă la el și nici în altă parte. Pașaportul ce vi l-a predat tovarășul inginer mi-l dați mie, i-l voi preda eu. Trebuie să vă întoarceți acasă: dar singur, pe alt drum, mergînd pe jos pînă la cea mai apropiată gară. Îmi dați buletinul. Îl veți găsi acasă, la întoarcere.

— Atît? întrebai cu oarecare veselie. Deși eram descumpănit.

— Atît, răspunse soldatul Candid. Personal, îmi șopti el, vă rog să mă iertați. Tata e profesor de matematici în Apullum, dar v-a fost student la filosofie în Genopolis. Așa că... vă rog să mă iertați. Am dat admiterea la Filologie, am căzut, îmi fac stagiul militar, sunt în misiune comandată...

— Foarte bine: te-nțeleg! Ce zici, Petruța?

— Eu zic așa, unchiule: să ne închinăm și să ne așezăm pentru pomana asta. Dumnezeu să-l odihnească!

— Să-l odihnească.

Am dat pașaportul, buletinul. Soldatul le luă și le duse celor cu motocicletă. Aceștia îl percheziționau pe nea Vasile, care părea că ride de gîdilitură. Fu cercetată și desaga mea din căruță. Mă temeam îngrozitor: așteptam să apară de după Luțu dracul violet al fricii mele. Nu apăru. Petruța îmi ghici gîndurile...

— De dumneata nu se vor atinge: au ordin.

Profitai de absența soldatului și strecurai în ia Petruței cutia neagră cu benzile inginerului Winter, explicîndu-i repede, telegrafic, ce și cum. Fata înțelese, îmi făcu semn din ochi că totul e în regulă. Nu părea nici speriată și nici surprinsă.

— Dar spune-mi, Petruța, Moșul chiar vrea să plece?

— Da. Pleacă sigur. La noapte chiar. Țigani lui au și sosit, sunt ascunși prin codru, la locurile știute. Fiți atent acum: *Moșul vă așteaptă pe amîndoi!* Voia să vă ia cu el. Trebuie să plecați — nu știu de ce —, dar mi-a legat de suflet să vă spun: cum ajungeți înapoi în Isarlık, o luați pe tușa și plecați repede, noaptea, cu trenul sau cu ce găsiți. Sunteți în mare pericol, mi-a zis Moșul. El vă așteaptă pînă joi la locul și adresa ce le știe tușa. Joi noaptea va trece cu șatra la sîrbi. Vă roagă să predați aceste două CEC-uri lui Marin. Și să-i spuneți acestuia că-l va lua cu el și pe fiul lui Sommer. Dar asta să se afle abia după cîteva săptămîni de la plecarea lui. Nici tatăl copilului nu trebuie să știe...

Percheziția se termină. Cu bine. Nea Vasile — ne-maiavînd voie să vină aproape de noi — își așternu

pomana sub botul motocicletei. Petruța le aranjă masa, le aprinse și o luminare. Țuica din traista lui Mărin fu întinsă către cei doi curcani. Aceștia — ușurați că totul a decurs bine — își scoaseră hainele, se închină și gustară zdravăn. Soldatul Candid primisi mișuna să mănince la masa noastră.

— Să fie și de sufletul celor fără de suflet! îmi strigă nea Vasile.

— Să fie! îi răspunsei.

Petruța ne aprinse lumina din colac. Ne servi cu mâna ei: pe frunză de arțar, friptură de miel, ouă tari, costiță de purcel cu usturoi. Piine în țâst și colaci de țară. Descoperi apoi o oală de lut, încă destul de caldă, plină de sarmale mici în suc de roșii și smintină. Colivă din griu ales aveam fiecare într-o farfurioară nouă, foarte frumoasă. Spirala lipsea în desenul ei, în schimb observai cocoșii și păunii încadrați de o ghirlandă de flori roșii și albastre. Nici busuiocul nu lipsea, scos dintr-o sticlă cu apă sfințită. Petruța mă îmbie să gust băutura din cofă.

— Ce fel de băutură e? o întrebai pe fată, care totuși semăna mult cu Olimpia.

— Băutura e a Moșului: rachie de coarne și afine, îndulcit cu miere și suc de smeură... Nu îmbată, dar te face să uiți de lume și necazuri.

Fata gusta numai, oferea în tăcere. Oficial. O altă ordine a lumii se refăcea prin pomana asta. Un mileniu de civilizație păstorească, așezată pe rosturi și organică bună simțire a granițelor dintre oameni și stihii, dintre timpul de aici și veșnicia cuminte și tăcută de dincolo. Petruța mirosea a fată frumoasă și curată: simțeam în ochii soldatului efluviile ei de vrajă și farmec... Nu vorbeam. Nu era nevoie. Băutura Moșului mi se părea dumnezeiască, eram și foarte flămând. Grijiile și negrele gânduri le aveam toate aruncate în pivniță: scăpasem pe ziua asta și de anchetă, și de percheziție, și de bătaie — mă simțeam fericit și liber. Știam, bine-nțeles, că dincolo de bucuria simplă a acestei pomeni se îngrămădeau undeva, în convulsii, noduri de vipere și ascunse cătușe ce mă așteptau. Dar, în același timp, simțeam că ies din zarca tru-

pului meu și calc ușor spre taina de rugă și revelație a Soartei mele. Olimpia îmi zîmbea, de-acum va trebui să credem și în minuni. Grădina aceea a bătrânelilor noastre, despre care visasem de atâtea ori (grădina lui Philemon și Baucis, în versiune posthumatică), nu o mai puteam atinge. Va trebui să plecăm, să fugim, să dispărem — Eghipetul și Marea Roșie ne așteaptă... Totul strălucea în jurul meu, cerul și pădurea păreau a fi nesfârșite — și totuși gândul că sunt închis, că tot ce mi se întâmplă se întâmplă înăuntrul unei celule de beton verde nu mă părăsea. Vioara cînta o arie lentă, gregoriană, violoncelul și pianul îmi aduceau aminte, prin contrapunct, de grijiile și spaimile amîinate. Olimpia, Burra, Winter... Ca totul să fie așa cum trebuie, două capre foarte frumoase, însoțite de astă dată de iezi lor, trei la număr, sosiră și ele în preluca unde ne ospătam. Se opriră la cuviincioasă distanță, privindu-ne, întrebîndu-ne. Petruța merse și le oferă din palme fărime de cozonac dulce. Iezii se lăsară prinși în brațele ei. Ni-i aduse. Primii un ied, soldatul Candid un altul. Cineva hăhăia în spatele nostru, nea Vasile cînta ca în strană „în veci pomenirea lui!”. Eu sărutam, tăbărit de emoție, fruntea cirionțată a ieduțului. O mierlă ascunsă schiță un tril, o toacă de seară se auzea foarte de departe.

— Dumnezeu să primească pomana asta, am zis. Să-i fie țărîna ușoară. Acum, dragă Petruța, dragă Candid, vreau să știu eu încotro va trebui s-o iau. Se lăsa seara...

Se apropie de noi civilul de pe motocicletă. Se opri la cîțiva pași — avea gura plină de mîncare, fața aprinsă de țuica trăsuitoare ce o băuse...

— Tovarășe, îmi zise fără să se uite în ochii mei, ordinul e ordin: dumneavoastră plecați pe jos.

— Asta am înțeles-o, i-am răspuns, dar eu sunt străin pe aici, nu cunosc drumurile, habar nu am încotro s-o iau.

— Unchiule, zise Petruța, am să te conduc eu pînă la drumul celălalt.

— Se aprobă, zise civilul, dar soldatul are să vă însoțească pînă la drumul de țară ce duce spre cea

mal apropiată gară. Nu aveți voie să vorbiți cu ni-
meni: îi uitați pe Bura Brutus și pe inginerul Win-
ter. Dacă întâlniți alți moșnegi în drum spre Ponoare,
ii ocoliți. Dacă vă ies în drum țigani șatrari, anunțați
primul post de miliție. E clar?

— Foarte clar, am zis eu. Totuși, acum și aici, aș
dori să-mi iau rămas bun de la nea Vasile. Să-i mul-
țumesc pentru...

— Nu e nevoie.

— ...Și aș dori să-i transmit Moșului, prin fata asta,
două vorbe.

— Ce vorbe?

— Că îl iubim. Că ne e dor de el. Că visăm, și eu,
și Olimpia, să ne sfârșim bătrânețile în casa și grădina
lui. Că ne pare rău pentru tot ce s-a întâmplat, pen-
tru tot ce se va mai întâmpla. Că...

— Ajunge! Are el alte griji acum. Soldat, zise el
adresându-se tinărului Candid, îi conduci pînă la răs-
cruce. Nu-i lași să vorbească de-ale lor. Nici să schim-
be niscaiva scrisori. E clar? Apoi te întorci, rapor-
tezi și reîntri în dispozitiv.

— Am înțeles! strigă santinela noastră, salutînd ca
la raport.

— Domnule profesor, îl auzii strigînd pe nea Va-
sile, totul e în ordine. Am fost rechiziționat cu Luțu
cu tot: au sosit două din moștenitoarele casei lui Tu-
dor Tutilă, mortul. Se face împărțirea bunurilor sale...

— Gata, strigă civilul, ajunge!

— I-am spus ca să nu creadă cumva că a izbucnit
cel de-al treilea război mondial. O sărut pe Olimpia.
Și pe Mărin, și copiii amîndoi, mai strigă nea Vasile
al meu, după care, închinîndu-se pînă la pămînt, își fă-
cu o cruce mare, rusească.

Slobozii iedul ce-l țineam în brațe. Îmi luai rămas
bun de la Luțu cel șarg. Fata adună totul în coșul ei,
eu mă încărcai cu desaga adusă din Isarlık. Pornirăm,
tăind pășunea înspre răsărit. Cerul era liniștit, se sim-
tea frigul ușor al amurgului. Bătea și un început de
vînt, mirosind a zăpadă și a miei. Candid-junior îmi
preluă desagiile. Fata îi mulțumi din ochi. Încercam să
fac adunarea, scăderea, nu reușeam: o parte din min-

tea mea a rămas acolo, la izvorul de sub acel paltin
îndurerat. Călcam ușor, nu mă simțeam obosit: dacă
aș fi fost desculț, aș fi simțit prin tălpi blinda sărutare
a țărinii și ierburilor.

De îndată ce ieșirăm din raza privirilor celor de pe
motocicletă, soldatul Candid rămase în urmă și ne spu-
se:

— Puteți vorbi, eu am să fluier!

Fata rîse ușor, îl trase de braț, silindu-l să rămînă
la mijloc, între noi doi.

— Dorobanțele viteaz, îi spuse, nu avem nici un se-
cret... Unchiul meu se va întoarce în oraș. Moșul e păzit
de parcă ar fi cel puțin un prim-secretar. Mătușile mele
vă așteaptă cu masa pusă. Va fi chef greu la noi, pe
tine te sfătuiesc să te duci cu pașaportul Moșului și
cu buletinul unchiului la șefii tăi din sat. Și să nu te
întorci.

Soldatul tăcea, se gîndea. Apoi, hotărîndu-se brusc,
mi se adresă privindu-mă drept în ochi:

— Să știți: cel căutat acum e inginerul Winter. Se
crede că i-ați dat întâlnire sus, la Moșu... El și un ne-
norocit de elev, cîntăreț din vioară. Nu i-am reținut
numele...

— Bine, dar inginerul Winter era în serviciul...

— Și-a dat foc casei ce o avea în Isarlık, iar acum
o jumătate de oră i-am găsit și cabana, și mașina în
flăcări... Cred că și-a pierdut mințile.

— A fost prins?

— Nu. Credem că s-a sinucis, i se caută cadavrul.
Dar, după cîte știu eu, pînă acum nu a fost găsit.

— ...

Ocolirăm o dilmă presărată de stînci calcaroase. A-
poi începurăm să coborîm printr-un hățiș sălbatic de
lilieci și mesteceni. Și seara, și ploaia se apropiau. Nu
tuna, nu fulgera, dar vîntul se înăsprise și un fel de
ceață umedă, grăbită, ne cuprinse din spate. Petruța
mă stringea de braț, simțeam că bănuiește ce e în ini-
ma mea.

— Un bob zăbavă, unchiule! îmi spuse. Știu că ești
foarte obosit!

Eram. Trecurăm prin șaua unei poieni. Parcă se vedea o cărare, parcă era numai amintirea unei cărări. Primii stropi reci ne atinseseră. Candid își scoase foaia de cort, o desfășură și o puse pe umerii Petruței.

— Unchiule, vezi schitul acela dărăpănat? Acolo, fără frică, poți înnopta. Iar dincolo de cimitirul lui, vei da de un drumeag bun. Asta, miine dimineată. O vei ține tot spre soare răsare, întrebînd pe cine vei întîlni de gara Motru. Îți iau desaga, așa cred eu că e mai bine. Îți las o traistă cu merinde, ai aici mîncare pentru trei zile. Și băutura ți-o las: fără ea, cu grijile ce le ai, nu vei putea adormi.

— Ce să-i spun mătușii tale, Petruța?

— Că port salba ei. Că o voi purta și la nunta mea, de va fi să-mi găsesc om pe potrivă. Iar de va fi să mă călugăresc — avem o rudă măicuță la Govora —, atunci voi transmite salba asta Ancăi a Floricăi. Te sărut frumos, unchiule, și să nu uiți că Moșul vă așteaptă. Pe amîndoi. Neapărat.

Am sărutat-o pe obraji, am dat mîna cu soldatul, care ținu să-mi spună că nu și-a făcut decît datoria. Rămăsei în cărare, uitîndu-mă după ei: îmi făceau semne, strigîndu-mi tinerește: „Drum bun, drumuri bune, sărutări la toate neamurile!”

Apoi, deodată, mă simții teribil de singur. Amărit și singur. În fața acestui peisaj dumnezeiesc, îmi dădeam seama că sunt și nenorocit, și ridicol. Am trăit stupid, trădînd fără să vreau, mințind cu cea mai bună credință. Sufletește, mă simțeam pierdut și ca om, și ca european. O vedeam pe Limpi, pe sibila Olimpia, vărșind în votca mea rusească diagnosticul ei necruțător: „Școala burgheză te-a învățat, proletarule, ce este lupta de clasă, literatura și libertatea ei te-au îndemnat la revoluție, democrația burgheză te-a educat să fii antifascist și antinaționalist, universitatea burgheză te-a inițiat în Hegel și Marx, ca apoi, la vederea primului pistol eliberator, să ridici mîinile și să strigi: «am greșit, am fost mințit, am fost trădat!» — și, după prima revoluție culturală a noii burghezii instalate la putere, să fii decapitat și îngropat sub dosarul propriilor convingeri și bune speranțe. Acum ce ești? Un amărit și păqubos

euro-moralist catolic, în veșnică ilegalitate: impletești, cu mîna-ți proprie, din economiile tale de caracter și omenie, funia cu care vom fi spînzurați amîndoi...”

Un șarpe de culoarea aramei se țira leneș prin iarbă în fața mea.

Cunoșteam șerpilii — în copilărie învățasem să-i prind de gît, să nu-mi fie frică de limba lor și nici de zvircolirea rece a trupului încolăcit de brațul meu. Dar acum vederea acestei vipere mi se părea a fi un semn, o solie. În prima zi cînd am ajuns în baraca leprozezei, Sergiu îmi ținu un mic ison de bun venit: „Insula aceasta a Șerpilor este mai mult decît un tărîm, mai mult decît un limb sau un cerc dantesc: fiind o simili-lume, pentru tine ea va deveni Lumea: atît cît este și cît merită să fie. Ca un șarpe te vei țiri sub privirea rece a berzelor albastre din pază, cu burta lipită de lut. Astfel, cu treizeci de ani înainte de colegii tăi din Sorbona, Oxford sau Harvard, vei re-învăța alfa și aleful oricărei filosofii, prolegomena tuturor sistemelor încă posibile în această lume. Un cap în formă de triunghi, odihnindu-se pe trupul unei perfecte și vii spirale, sub incidența verticală, egipteană, a unei singure raze de soare: iată tema pentru meditațiile tale de început. *Prima ratio mundi, șarpele este o hierofanie*, o linie geometrică ce se mișcă, asemeni Spiritului viu, dar ascuns, spre infinit. Prin simplitate, prin androginie, el este contrarul, antipodul Omului: prin mister și relevație, el trebuie considerat un paznic al Pomului, o metaforă-fruit al ultimei înțelepciuni... Mai tîrziu, de vom ajunge la țărmurile Pontului Euxin, va trebui să-l imaginăm venînd dinspre Caucaz sub forma unui șarpe uriaș, avînd un cap de oaie și o severă privire de judecător al divinității...”

Un șarpe de aramă se țira leneș prin fața mea (Sergiu era mort de mult), el îmi arăta ceva, un sens, o direcție, dar ce? Dar ce? Nu eram pur, nu percepeam mesajul său. Mi-era și frică.

Scosei din traista dungată a Petruței cofa cu rachiul dulce al Moșului. Băui, mai băui, trebuia să uit. Trebuia să înlătur din conștiința și memoria mea capetele de acuzare ce se adunaseră în decursul acestui

drum, spre a putea sta neînfricat în fața viitorului imediat. Singele meu avea nevoie de acest rachiu, ca să pot uita Yaltele mele pur personale: N. Paloș, Winter, Schmidt și multe alte dureroase etape din acest bilanț. Nu există sens acolo unde nu există un scop. Mă întrebam deci: care a fost sensul ascuns al călătoriei mele? Fiindcă scopul ei mi se părea din ce în ce mai confuz și tainic. Călcam spre viitorul meu, începuse, pentru mine, ora ispășirii și pedepsei? *Ahnen, suchen, sehnen: aeternitas non est sine fine successio, sed nunc stans; inter nunc et tunc nullam esse differentiam...* Poate! Am părăsit filosofia spre a putea rămâne liber; am părăsit politica spre a putea rămâne un Om; am părăsit orice poftă de putere și poziție socială, ca să pot rămâne bun și cinstit; voi părăsi și această lume și omenire, spre a deveni orice în afară de om?... Va veni o toamnă, domnule profesor Candid, când această îngîmfată, stupidă și iresponsabil-egoistă Europă nu va mai număra bobocii valorilor și culturii sale multimilenare, ci va culege roadele trădărilor, afacerilor, concesiilor, indiferenței lașe și scribei distanțate cu care a privit spre jalnic neputincioasa noastră zvîrcolire. Nu vreau să mai trăiesc pînă atunci. Pe pielea noastră s-a experimentat pînă la ce limite pot cobori frica, crima, umilirea — pe pielea lor se va vedea cît de fricoși, milogi și concesivi, de trădători și trădați vor fi fiii liberalismului creștin și nepoții Declarației drepturilor omului. Un singur om nu poate înjuța pe aproapele său: pentru aceasta e nevoie de un stat. Cu ajutorul lor moral și financiar, avem un stat care nu e nici națiune, nici societate. O idee schizo-mesianică s-a transformat, sub ochii întregii intelighențe europene, într-o utopie polițienească înarmată pînă în dinți, pentru că acum, iată, în locul unui minimum de bunăstare și libertate, deasupra întunericului, spaimei și foamei, să fie ridicat, sărbătorit și beatificat un simplu Portret însoțit de toate cele 666 de superlativ-e ale lui. Ultimele capete ce ar fi fost capabile de a analiza, sintetiza și spune cu curaj cele câteva adevăruri generale de diagnostic și pronostic au dispărut fără urmă și urmași. Țăranii intră în pămînt, peisajul

se retrage în pustiu, folclorul și limba, murdărite și jignite, seacă și se compromit. Tinerii noștri bravi (ca și cei din Occidentul lor, de altfel) nu cred în absolut nimic: cuvintele „politică”, sau „convingere”, sau „viitor” îi lasă indiferenți ca pe niște scoici golite de furnici. Ce mai poate însemna un șarpe de aramă, în această lume sfîșiată de erori, orori și simboluri preacurvite? Aztecii au murit de scîrbă, îmi spunea al meu Voltaire-Vasile, noi vom pieri scufundați sub marea necruțătoare a barbariei oceanului asiatic. Opera mea de o viață se reduce acum la cîteva rugăciuni de mîntuire și moarte. Nu pot să nu-l invidiez pe nebunul de Caftangiu, care, acolo, în celula lui de culturnic mazălit, a formulat măcar o schiță de reguli sau porunci pentru un eventual viitor *risorgimento*.

- Să nu mai mințim.
- Să nu ne mai lăudăm.
- Să nu mai aplaudăm (nici la teatru, nici la circ).
- Să cerem iertare pămîntului, cerului, vietăților toate, pentru Crima ce am făcut-o împotriva firii și a Creațiunii.
- Să ne iertăm dușmanii.
- Să ne fie milă de paznicii și turnătorii noștri.
- Să declarăm lauda injurie penală, iar lingușirea celor puternici ca un act de infamie și sacrilegiu: chiar și lauda bunului Dumnezeu trebuie suspendată pentru un secol.
- Să considerăm răul ca un simplu ban de dajdie.
- Să ardem în piață portretele și dosarele toate.
- Să interzicem pe o sută de ani cuvintele „erou”, „revoluționar”, „fiu al poporului” etc.
- Să începem prin a reconstrui încrederea în noi înșine, dragostea față de popor, încrederea în cultură și știință.
- Să începem printr-un cincinal al tăcerii, căinței și rușinării.
- Să continuăm cu unul al adevărurilor toate, strigate în gura mare, către întreaga lume.
- Să ne povestim viața așa cum a fost, așa cum nu ar fi trebuit să fie.

- Să-nvățăm dascălii să învețe, să reconstruim copilăria și tinerețea, ca vârste ale visului și gândului liber, dar temător de Dumnezeu și de urmași.
- Să refacem curăția apelor, munților și vorbelor noastre.
- Să așteptăm Biserica lui Hristos, până atunci fiecare să se roage singur Dumnezeului pe care l-a găsit și pe care îl merită.
- Să nu acceptăm de a fi noi înșine cortina ce desparte, între Riga și Sofia, Europa amăgirilor de Europa dezamăgiților...
- Proletari din lumea-ntreagă, precum în cer așa și pe pământ; piinea noastră cea de toate zilele; nu ne mai duce pe noi în ispită; precum și noi iertăm greșiților noștri; în vecii vecilor, amin!

Șarpele meu aluneca încet, ca o cântare șoptită și smerită. Sub deal, pe drumul ce mă aștepta miine, urcau acum ciopoare de oi. Se auzea talanga berbecului, lătratul răgușit al unor ciini-bărbați. Ca întotdeauna înaintea nopții, o mierlă sau un scatiu de stincă înălța delicatul său acatist de vecernie.

În lumina vînată a înserării, prin burnița de ploaie și ceață, schitul ce mă aștepta părea un moșneag în ruină: clopotnița mică, crucea ei firavă atîrnau într-o parte, gata să cadă. Șindrila acoperișului era spartă pe alocuri, geamurile păreau oarbe. Doar trupul de lemn greu, tăiat cu toporul, se încheia măiestru în coadă de rîndunică. Naos, pronaos; navă, arcă; staul sfînt; schivnicie smerită de sihastru blînd, bun, smerit; puțin analfabet, puțin sfînt, puțin nebun. Dar cu har și lumină... În jur, cruci de piatră groasă, spălate de ploaie, cruci mai noi de lemn, căzute de mult de pe verticala inițială. Cimitirul, biserica, totul era în părăsire, în scufundare. Pădurea, respectuoasă la noi, nu năvălea să îngroape în liane și licheni locul acesta străbun. Presiunea spre dispariție venea de sus, ca un ordin: aici timpul lucra liber, în ritmul carilor de lemn și al viermilor de sub pământ. (Șarpele meu dispăru sub calcarele albe ale treptelor.)

Mă închinai cuviincios, descoperindu-mă. Apoi intrai.

A trebuit să calc peste un prag înalt. Dușumeaua de pământ bătut a pronaosului părea scufundată sub nivelul ierburilor de afară. Ochii mi se obișnuiră greu cu lumina confuză dinăuntru. Pereții scoroșiți, spălați sau jupuiți de vreme și vremuri, îmi arătau vagi contururi de sfinți și ctitori bizantini: o coroană de voievod, o mîină subțire de domniță, un chivot plutind în creta vagă a peretelui. Dinspre catapeteasmă, de sus, mă privea un Mîntuitor din care nu se vedeau decît aureola, ochii și mîina ce mă binecuvînta sau mă amenința. Cele douăsprezece icoane din dreapta și stînga Domnului Iisus erau oarbe... Fuseseră furate, conform moravurilor actuale. Cine știe în ce exil silit, în ce casă de ștab sau misit din Marsilia sau San Francisco străluceau ele, în colțul „capturilor” din lumea celor subdezvoltați.

Lumina cădea blînd, de sus, prin crăpăturile acoperișului, dar venea și de la o luminare mare ce ardea în mijlocul naosului. Încremenii. Nu mă așteptam să găsesc pe cineva aici.

O țigancă nu prea tînără, așezată pe jos, își alăpta pruncul gol. În jurul ei, alți copii mîncău exact ce mîncasem și eu ca pomană pentru sufletul celui mort. Am vrut să zic „bună seara!”, nu am putut. Ceva îmi strîngea gîtul, inima. (Odată, demult, tîind eu la stuf, am dat peste o vulpe de baltă ce-și alăpta puii. Ea nu s-a mișcat, eu am fost acela care, cu tarpanul în mîină, am înțepenit. Nu de frică, nici din milă: din cu totul alte cauze, pe care nici nu încerc să le explic cuiva.) Țiganca se uita spre mine fără să scoată o vorbă, fără să schițeze cel mai neînsemnat gest. Fața rotundă a pruncului, care scăpase din gură sinul ce-l alăpta, era stropită de laptele gras ce continua să se scurgă. Ceilalți puradei, ca într-un film fără sonor, continuau să mănînce cu mîina din blide așezate pe jos, în neorînduială. Dinspre altar veni spre mine o fetiță: era foarte neagră și foarte frumoasă. Să fi avut șase-șapte ani. Îmbrăcată deosebit de curat, într-o cămașă de in lungă, împodobită cu arnici și rîui. Îmi

întinse mâna ca pentru cerșit, privindu-mă fix cu ochii ei de măslină lucitoare.

— Ce să-ți dau? întrebai, arătându-i traista cu merrinde și banii ce-i aveam în buzunarul de sus al cămășii mele, sub jerseu.

Fetița alese o hirtie de 25 de lei. O dădu mamei ei, care îmi făcu semn să plec, să dispar repede, repede. Fetița ridică de jos o pătură de lână miștoasă, mi-o puse în brațe, apoi, luându-mă de mână, mută ca o arătare dintr-un vis, mă trase afară din schit. Ocolirăm pereții de lemn gros, luând-o apoi către pădurea de jos. Merserăm repede, destul de mult, fără cărare, în penumbra de seară a fagilor bătrâni, tirșiindu-ne picioarele prin covorul gros de frunze moarte și brebenei sau ferigi abia răsărite...

Fetița din fața-mi culegea de pe jos vreascuri uscate, îmi făcu semn să adun și eu cît pot. Trecurăm apoi peste o rovină de piere grele, acoperite de mușchi în toate culorile. Un pîriu tăcut se prăvălea printr-o albie de grohot și nisip strălucitor ca argintul. Știam că acești munți sunt calcaroși — sub ei se ascund, încă neexplorate, cele mai lungi peșteri din țară. Pe aici cuvîntul „ponor” înseamnă un loc unde un tavan de peșteră se prăbușise cîndva, formînd un fel de crater ciudat. Urcarăm nișel, abătîndu-ne de la vadul pîrului, înaintînd pe sub un fel de tunel verde-închis, format din rădăcini ca niște funii groase de corabie. Mușchiul umed pe care călcam părea să foșgăie de șerpăciuni: nu erau decît sute de broscuțe verzi și o mulțime de melci umezi, ieșiți, o dată cu lăsarea seării, la pascăutul sau împerecherea lor de primăvară.

O stîncă uriașă, roșie și albă, vînată și galbenă, stătea gata parcă să se prăvale peste noi. Cîteva smocuri de iarbă fină, doi-trei lilioci și mesteceni pitiți se vedeau cățărați pe această deznădăjduită stîncărie verticală. O gură de peșteră cît o ușă boltită se putea zări sub peretele amenințător. Nisipul pe care călcam era alb, strălucitor, probabil mică și sîdef măcinat și cernut de vînturi și ape. Înăuntrul peșterii, la numai trei metri de la intrare, ardea un foc mărunț: fumul trăgea spre interior. Lăsarăm jos lemnele adunate, trais-

ta și pătura. Fetița ingenunche și începu să sufle în jărăticul aproape stins. Acum îmi dădeam seama că e surdomută: toată frumusețea și inteligența ei erau concentrate în ochii aceia negri, plini de adîncime și cuminenie.

De lingă unul din stîlpii peșterii se desprinsese o umbră. Se apropie. Așa cum era îmbrăcată, semăna cu un prinț persan, rătăcit, coborît dintr-o veche miniatură direct într-o șatră de țigani nomazi bogați. Avea ochi frumoși, o piele albă, un păr creț, bogat și cam rebel. Șalvari maronii erau bufanți, cămașă albastră în crețuri și pieptarul negru, bogat împodobit cu nasturi strălucitori, de argint sau de aramă. Înroșindu-se puțin, dar privindu-mă ferm, fără frică sau surpriză, îmi întinse o mînă fină. De violonist.

— Mă numesc Itzac Sommer, îmi spuse, și sunt — mai bine zis: am fost — elev în ultima clasă de liceu.

— Mă numesc Desiderius Candid, i-am spus eu, și și sunt — mai bine zis: am fost — profesor...

Țigăncușa ne făcu semn să vorbim ceva mai încet. Ne explică, gesticulînd în limba ei absolut ininteligibilă, că aici suntem în siguranță, putem mîncă și dormi liniștiți, nu trebuie să ne fie frică de nimeni. Apoi, fără să ne lase s-o conducem, dispăru ca o nălucă.

— Uniforma mea, ținu să-mi explice tînărul Sommer, am îngropat-o aici. Ce ziceți de costumația asta? A fost ideea Petruței. Care este de departe cea mai frumoasă fată din cîte am văzut eu în viața mea.

Întinserăm masa. Itzac avea și poftă de mîncare, și poftă de vorbă. În foarte scurt timp, aflai astfel — în timp ce-mi beam în șlucuri rare și cugetate băutura de pomană a acestei zile de sîmbătă cu totul ieșite din comun — o mulțime de amănunte despre tînărul meu companion de peșteră. Că își iubește, dar își și detestă tatăl, care nu e nicidecum atît de deștept pe cît vrea să pară; că rămîne convins pînă la moarte că marxismul este unica salvare a lumii și singura soluție pentru toate crizele existente, dar că el, ca evreu, nu poate avea nimic comun cu proletariatul mondial și nici cu artele ce se practică în societățile revoluționare; are zile cînd ar dori să recite poezii în Pia-

la Roşie — dar mult mai des se visează concertind la Covent Garden sau Metropolitan, din Bach, Vivaldi, Alban Berg, Anatol Vieru... Evreii sunt un popor ales, dar se pare că numai pentru ghinioane și pagube. Nu demult a primit o scrisoare în englezește de la un văr al său, care, să-mi închipui, după cinci ani de stat în Israel, s-a hotărît să se întoarcă înapoi în Ucraina. Zicea: acolo, adică în Ucraina, dacă te aranjezi cit de cit, nu te mai doare capul: trăiești prost, dar trăiești fără griji și mari răspunderi. Pe când aici, în libertate, toată ziua nu faci decît să alergi și să te zbați ca să ai frigiderul plin și ceva economii în valută la bancă... Trebuie să admiteti, domnule profesor, îmi spunea elevul Sommer, că de fapt evreii ar fi trebuit să fie considerați ca fiind adevărații cîștigători ai celui de-al doilea război mondial, ei ar fi trebuit să construiască podul cultural și moral între comisarii marxisti din Kremlin și bancherii de pe Wall Street, deținătorii plusvalorilor imperialiste: nu au reușit, i-au încurcat și pe unii, și pe alții. Acum, dintr-un mare popor de gînditori și artiști, cu vocație internaționalistă, suntem pe cale să devenim un mic popor oarecare, războinic și naționalist: fugim dintre alutanii toleranți și filosemiți înspre un Ierusalim plin de fanatici, bombe și confuzii politice și religioase. I-am spus tatălui meu nu o dată: Ești un evreu sărac care te visezi milionar, fugi dintr-un ghetou de familie spre un ghetou plin de arabi, nu mai crezi în nimic, ai ajuns un habotnic al îndoielilor de tot felul... Am fost nefericit, continua să-mi mărturisească frumosul Itzac, fiindu-mi frică în școală că nu voi ajunge premiant: am fost mai departe nefericit fiindcă nu eram sigur că sunt un mare talent muzical: acum sunt nefericit fiindcă vreau să ajung neapărat un geniu: nici mai mult și nici mai puțin. Ideea de genialitate este obsesia tuturor Sommerilor din lume...

— Și dacă nu vei ajunge un geniu?
— Știu de pe acum că nu voi ajunge. Atunci, cu siguranță, voi regreta că nu am rămas în Isarlık, profesor de muzică balcanică sau, și mai rău, cantor într-o sinagogă din Amsterdam. Am o voce extraordinară...

Vioara mea, din păcate, nu o voi putea lua cu mine. Am să vă rog să o duceți înapoi la tatăl meu...

După care cuvinte începu să plîngă cumplit. Eram destul de ajuns în faza sentimentală a zilei și amețelii mele: luîndu-l în brațe, plînsei și eu, avînd o rație suplimentară de lacrimi pe luna asta. Apoi, ca să schimb atmosfera (și fiindcă simțeam nevoia să fiu profesor, *l'esprit est toujours professeur*, nu-i așa, domnule Paul Valéry?), începui prin a-i șterge lacrimile și a-l ruga să guste din miedul Moșului. Explicîndu-i, ca de la catedră, că alcoolul băut cu măsură înseamnă sinteza, în trupul omului, a principiului *apei* și *focului*. Ii arătai apoi peștera — și mă pomenii povestindu-i. Mai întii despre Platon, demonstrîndu-i cam cum arată umbrele noastre pe stîlpii de stalactite atunci cînd ne întoarcem cu spatele către afară sau către lumina focului... A înțeles. I-am povestit că și Dionisos — care este un fel de zeu-patron al acestor regiuni dorice — s-a înlănțuit într-o peșteră, ca apoi, tot singur, să se desfacă cu greu din propriile lanțuri. Acesta e simbolul artei, care înlănțuie, dar și eliberează. Ca și beția, ca și credința, ca orice convingere definitivă. Și Platon, și Pitagora — și Zoroastru, și Lao-tse — considerau omul ca fiind prizonier într-o peșteră de unde nu poate fi eliberat decît prin NOUS, adică prin gîndire, prin meditație spirituală... Orfeu, cîntărețul din liră, a coborît și el într-o peșteră ca să o salveze pe iubita sa, Euridice. A reușit — era un mare artist —, dar la întoarcere a întors capul. Nu avea voie: cînd ieși din tărîmul umbrelor, nu ai voie să te mai uiți înapoi. După a mea părere, îi spusei atențului meu ucenic (mă asculta ciupind ușor corzile viorii de care se despărțea acum), Orfeu este mai degrabă simbolul eroismului pe jumătate făcut: el reușește să îmblînzească răul, să-l suspende, să-l amîne chiar, dar e incapabil să facă acel sacrificiu prin care să distrugă definitiv acel rău. Euridice este victima unui artist fricos, limitat; foarte talentat, genial cîntăreț, dar incapabil să lupte și să rabde...

— Toate acestea, îmi spuse Itzac, sunt simple povești. Povești de speriat sau de adormit copiii.

— Toate acestea, dragul meu, i-am răspuns, aparțin mitologiei. Și mitologia este începutul și sfârșitul oricărei religii, științe sau arte. Peștera asta, de pildă, poate fi considerată a fi „buricul pământului”, *le nombril cosmique*, fiindcă totdeauna stăm în centrul unui cerc a cărui circumferință e pretutindeni și mijlocul nicăieri... Iată, acolo, în fund, e un stîlp: el simbolizează axa lumii. Bolta acestei peșteri e cerul înstelat, sub tălpile noastre se ascund tainele purgatoriului și iadului. Lao-tse s-a născut într-o peșteră, Pitagora a meditat într-o peșteră, Iisus s-a născut și, mai apoi, a fost înmormîntat într-o peșteră. De aici El — și mulți alți mari inițiați — au coborît în infern, ca apoi, de acolo, să găsească drumul spre absolut, spre supremul Bine...

— Nu cred în Dumnezeu! Nu cred, fiindcă mi-e frică. Frică, anume, că are să-mi fie frică de El.

— Ascultă: Cain, după ce l-a omorît pe Abel, s-a ascuns undeva sub pământ. Iacob, cînd a fost cuprins de frică, fugind de răzbunarea fratelui său înșelat, Esau, și-a găsit liniștea ridicînd un stîlp din piatră. Rezemat de acel stîlp-început-de-templu, căruia i-a spus Betel, a visat scara spre cer pe care urcau și coborau îngerii. Acolo a primit și numele de Israel — și tot acolo, de acolo, au început și frica, și fuga, și înstrăinarea sa și a neamului său.

— Am oroare de acest cuvînt: *străin*. Pentru asta vreau să plec!

— Străin, dragul meu, înseamnă orice om care își are dragostea, speranțele și credința în altă parte decît unde este el. Și eu sunt străin, și soția mea e o străină, și poporul acestor munți (ai nenorocitului aceluia de Orfeu) este străin, deși s-a născut și a trăit nemiscat, două milenii, în același loc. Pământul întreg a devenit o Vale a Plîngerilor: numărul victimelor e copleșitor, zornăitul lanțurilor acoperă veselia sătulă a celor care, sacrificîndu-ne pe noi, în umbra zidului format din trupurile și destinele noastre, mîncînd, huzuresc și se alintă. Lux, calm, voluptate — libertate, justiție, cultură, iată cojile de semințe pe care le scuipează în direcția tăcerii noastre. Tinere domn, fiindcă te iu-

besc și fiindcă mîine sau la noapte vei reuși să pleci din această peșteră, permite-mi să-ți povestesc tragedia legendă a arhitectului Trophonius. Cel ce-a tăiat capul nefericitului său frate, care-l prinsese asupra unui furt murdar. Trophonius fusese însărcinat să construiască, împreună cu fratele său Agamed, templul lui Apollo din Delfi. După ce l-au terminat, regele Hyrius i-a pus, în mare taină, să adauge templului o clădire în care să-și păstreze comorile. Trophonius, uitîndu-și jurămintele, săpă o peșteră sub tezaurul regelui, cu gîndul să-l jefuiască. Fratele său fiind prins, Trophonius, ca să nu i se afle hoția, îi tăie capul nevinovatului său frate... De aici, scumpe colega, complexul zis al lui Trophonius. În inconștientul unor popoare există ascuns păcatul de moarte al uciderii fratelui: nu din motive religioase, ca la Cain, ci din motive materialist-politice. O peșteră, așadar, înseamnă și drumul înapoi spre origini, *regressus ad uterum*, dar și inevitabila cale spre păcatul originar al trădării fratelui. De aici, numai trecînd prin iad, prin Școl sau Luz, se mai poate ajunge la mîntuire sau la Dumnezeu...

— Ce este Dumnezeu?

Băusem, eram cuprins de un fel de frenezie bizară, trezie și halucinație, luciditate și beție, raționalitate acută dublată de amețea unei hipnoze neobișnuite. Tînărul violonist nu mă întrebă: „Cine este Dumnezeu?” ci: „Ce este Dumnezeu?”... M-am pomenit spunîndu-i: „Dumnezeu este cel ce este! Numele lui nu poate fi pronunțat!”... După care continuai să-i vorbesc, îngenucheat în nisipul alb al peșterii.

— Numele lui, domnule elev, se poate scrie în patru feluri: JHVH, și se pronunță Jehovah; AHH, și se pronunță Eieie; și AGLA, și se pronunță așa cum se scrie, Agla.

I-am desenat cu degetul meu arătător, în nisipul umed, litera Alef, explicîndu-i cum am putut că litera aceasta nu e nici sunet și nici concept. Este un simbol, o expresie a silepsei, a științei și sintezei prime și ultime: Alef are un braț care ne arată pământul și un alt braț, simetric, prin care ni se indică cerul. În

el se ascund cele trei persoane dintr-un singur Dumnezeu, lumina astrală emisă de suprema voință.

— Mie, îi spusei lui Itzac Sommer, din motive pur biografice, îmi place să văd în această sacră literă ideea unui șarpe tăiat în două de o săgeată... Și, după ce o privesc mult și cu încordare, încep să simt aievea că ceea ce este sus este și jos, ceea ce este în mine e și în afară de mine; că ceea ce taie în două unește și învie...

Nu știu când am adormit, cum am dormit. Somnul nu m-a cuprins ca o apă sau ca o beznă ce se lasă: el m-a strănit ca un toiag, de la spate, în timp ce încercam (fără să am dreptul) să desenez pe nisipul luminat de flăcări capul triunghi al șarpelui de aramă: baza cea mare, ziceam, e lumea noastră de aici, latura din stînga e întunericul, cea din dreapta e lumina, ele se întîlnesc, dar nu știm unde și cum. Latura din stînga e binele care e răul, latura din dreapta e răul care e binele; ele se întîlnesc sus, în capul unghiului, unde uneori se poate vedea un ochi... Am căzut ca doborît de un fulger cerebral, adormind într-adevăr „buștean”.

Întîi am plutit nepăsător pe apa neagră a unei spaime. Capul tăiat al fratelui meu era expus turcește în piața din fața panificației din Isarlık. Eram în zeghe, eram vinovat, eram urmărit. Nu aveam buletin, uitasem numele grotei, numele muntelui, numele soției mele. Barca mea nu avea visle. Apoi, deodată, coșmarul deveni vis: un vis de o claritate și o intensitate teribilă. Deși aveam ochelarii negri de anchetă pe ochi, vedeam totuși. Eram îmbrăcat în zeghea mea de pușcăriaș; în picioare aveam opincile de stof, în sarsanaua zdrențoasă aveam un fier de plug vechi, pe care, cu mare greutate, reușisem să-l ascund la perchezitiție. Scăpasem de a treia poartă, nu se mai auzeau nici sirenele de alarmă, nici ciinii de pază lătrînd. Astfel — și fericit că scăpasem, și îngrozit că pot fi ajuns din urmă —, mă pomenii deodată în ușa sălii de lectură a profesorilor mei din Genopolis...

Capitolul al V-lea

Ajuns acasă, profesorul Candid, înainte de a bate la ușă, se așază pe treptele blocului său și se întrebă în limba rusă: Kto vinovni?“. După o baie bună, îi istorisește îngrijoratei sale soții toate avaturile nereușitei sale călătorii. Se iac colaci, se bea juică — apoi profesorul începe să-i vorbească Olimpiei despre visul ce l-a avut în peșteră. Are loc evacuarea unor daimoni hitonici. Eroul nostru este judecat de clasiicii neamului său. Napocos aduce indirecte elogiul lui Suleiman Magnificul. Savanții din catacombe scriu diferite supplexuri către bunui Dumnezeu. Sub chipul unui patriarh muscal, apare însuși el, marele Karlie. Care e plin de staturi înțelepte, dar moare de frică. Olimpia adoarme.

Patria — gîndeam, în timp ce urcam sfîrșit de oboseală treptele blocului meu — ar trebui să fie locul la care te întorci indiferent de unde. Casa, „acasa” ta, cred că este vizuina singurătății tale imanent-transcendente, din care nu pleci decît izgonit, mort, prin naționalizare sau demolare. Am avut eu o patrie? De la douăzeci și unu de ani sunt un paria marginalizat, un semicetățean abia tolerat, un incurabil pesimist al acestui secol suferind de histrionie paranoică și al acestui colț de lume condamnat la nanism prin gigantomanie.

Eram de zece ore pe drum. Ca într-o halucinatorie somnambulie am coborît de pe munte; am rătăcit toată dimineața printre nenumărate conuri selenare de cenușă și sisturi, am ajuns într-o gară, dar nu la Motru. Altă gară. Aici am fost legitimat, nu aveam buletin, a trebuit să dau o lungă declarație. În trei exemplare. Fără indigo...

De la gara orașului, am venit pe jos, fiindu-mi frică să mă mai urc în vreun autobuz. Acum, pe scările blocului meu, îmi venea să plîng. De altfel, în timpul aces-

tui domeniul drum (memoria mea refuzind să funcționeze normal), mi-am tot zis pe rusește: „*Ja vinovni!*” Sunt vinovat, sunt singurul vinovat...

Stupid, suprarealist. Imediat după intrarea trupelor eliberatoare în Cibiniumul meu universitar de atunci, eu, încă în uniformă de sergent al nenorocitei noastre armate, am fost detașat ca interpret pe lângă comandantii unei școli de ofițeri de front care se instalase în fostul nostru cămin studentesc. Aici, m-am împrietenit la toartă cu un frumos și inteligent starșii liftinant. Îl chema Vadim Nekrasov, el zicea că e inginer, dar eu cred că era un simplu student în Litere și cîntăreț din gură și balalaică... Discutam, bine-nțeleș. Fiecare în stilul și neamul său. Vocabularul meu fiind destul de modest, cît știam eu rusește corespundea exact nevoilor de filosofie și ideologie ale confratelui meu. Era înalt, blond, cu ochii aceia fermecători, de vareg nordic, plini de tristețe și mister, dar și de minie și cruzime rece... Nici eu, nici el nu eram băutori, așa că la bețiile cumplite ale celorlalți ofițeri noi doi făceam corp aparte. Discutam. Corect, pe linie: el ducea cu mine muncă de lămurire, eu, cum era și normal, mă prefăceam că-l înțeleg, că îl aprob și, plin de uimire, mă și luminez brusc, ieșind din educația mea burjuie. (Olimpia ar zice: „Asta e arta de a face pe imbecilul atunci cînd stai de vorbă cu un idiot!”) Într-o zi, mergînd amîndoi la closetul căminului, el vorbindu-mi despre fericirea ce se va așterne de-acum peste întreaga omenire, eu, student european de modă veche, uitai pentru o clipă cu cine vorbesc și, fără nici o intenție rea sau ironică, i-am aruncat peste umăr o simplă îndoaială de moment: „*șto eto takoie scestie?*” Ce e aia fericire?

Deodată, ca izbit în frunte, blîndul meu prinț Mîskin, cuprins de o furie rogojină totală, mă apucă de gît și începu să dea cu capul meu de toți pereții latrinei. Nu apucasem să mă închei la pantaloni, așa că atacul lui m-a prins complet nepregătît. Era desfigurat de furie, striga și mă lovea cu toată forța lui: „Vasăzică nu vrei să fii fericit? Vasăzică refuzi fericirea? Las' că te-nvăț eu să fii fericit, banditule, huliganule, contrarevoluțio-

narule!...” Dar nu aici se termină această dialectică poveste! Eram în pat, oblojindu-mi sufletul și vînatăile. Trecuseră citeva zile de la scena din WC. În ușa cămăruței mele din subsolul căminului apăru, cu un aer spășit, jalnic, prietenul meu Vadim Nikolaevici Nekrasov. Arăta ca un sfînt, trecut prin post lung și pocăință totală. Îmi puse pe pat comorile sale toate: hleba, tabacioc, un ceas elvețian, o trusă de manichiură. Îngenunchind lângă mine îmi apucă mina, zicîndu-mi cu glas lăcrămat: „*Izvinite minea, Vaniușa, ia nevinovni, ia nevinovni!*” (După mulți ani de zile, alt rus, în pușcărie, mi-a explicat că, de fapt, acel Vadim, bătîndu-mă și demascîndu-mă, mi-a salvat viața: toată scena din closet a fost planificată deliberat, probabil pentru că, față de ofițerul politic ce ne urmărea amicîția, să se execute un fel de ritual de vigilență și definire a pozițiilor de clasă pe care ne găseam. Nu știu, nu înțeleg, *ia nevinovni, ia nicevo ne panimaiu...*)

Într-o seară, la o palincă minerească, îi povestii tatălui meu (vechi sindicalist social-democrat) ce am pățit eu cu bunul meu prieten Vadim cînd am discutat despre fericire. Tata, după ce mă ascultă atent, o chemă din bucătărie pe mama. „Ascultă, îmi zise, să vezi ce am pățit noi cu rusul nostru. E foarte probabil, ținu tata să-mi explice, că divizia ce a trecut prin regiunea noastră minieră să fi fost prelucrată în mod special, spunîndu-li-se soldaților că aici trăiește și muncește un detașament foarte masiv de clasă muncitoare. Exploatată capitalist. Proletariat sută la sută. Rușii, într-adevăr, s-au comportat nu ca o armată de ocupație, ci ca niște îngeri sosiți din cer să ne arate drumul spre rai. La noi, în fiecare seară — uneori și la amiazi — apărea un sergent tînăr, foarte cumsecade și politicos. Ne aducea, într-o vadră de tinichea, mîncare de la cazanul lor. Foarte bună mîncare: erau aprovizionați de cooperativele noastre. Dar noi îl refuzam mereu, nu ne plăcea să mîncăm din vadra aceea de tinichea neagră. Într-o zi mamei tale îi pică fisa: «Ioane, îmi spuse, să știi că rusul ăsta crede că noi răbdăm de foame!» «Să știi că asta-i! îi spusei. Cine știe ce crede el despre noi!» ... A doua zi, l-am aștep-

lat cu masa așternută în pridvor. Era o zi frumoasă de septembrie. I-am servit trei feluri de mâncare, plus prăjituri, plus cafea cu lapte. Nici un fel de băutură însă. Apoi, mama ta, știind ea destul de bine sirbește și cehește, cum a putut, l-a purtat prin toată casa, deschizându-i toate dulapurile noastre pline cu haine, cu albii-turi, arătându-i cămara doldora de dulceați și compoturi, mașina de cusut «Singer», serviciile de masă, alăturile din bucătărie. Eu, continuă tata să-mi povestească, nu am vrut să mă las mai prejos : l-am dus în grădină și i-am arătat micul meu atelier în care «fușăream» de toate : de la reparații de ceasornice, lacăte, biciclete, până la toată tinichigeria necesară la o casă... Apoi mi arătarăm împreună șopronul plin de lemne, cămara plină de cărbuni, cotețul în care aveam doi grășuni, unul pentru untură, celălalt pentru șuncă și afumături. Aveam și zece găini și o rață cu boboci măricei... Mama îi tot explica, eu încercam mereu să-i spun că la noi e altfel decât la ei : eu nu sunt un proletar, sunt un miner sărac. Proletar la noi înseamnă orice muncitor care nu e sindicalizat. *Profσαιuznik*. Lupta noastră începe de la acest nivel în sus. Ia ne proletar, *ia profσαιuznikii șahțior*... Nu voia să creadă. Atunci mama i-a scos din dulap câteva portrete ce le aveam ascunse acolo pentru ziua de 1 Mai. Marx, Jean Jaurès și Kautski. Și aveam și un steag al sindicatului, roșu, având în loc de seceră și ciocan simbolul Internaționalei a II-a, două mâini strinse prietenește. La vederea portretelor și a steagului, rusul nostru se prăbuși pe scara verandei și începu să plîngă. Să plîngă tare de tot : «*Kto vinovni, kto vinovni?*» spunea și-i curgeau lacrimile gîrlă...”

Și mie, aducându-mi aminte de aceste ridicole întâmplări din trecut, îmi venea să rid și să plîng. „Nici ei atunci, nici noi acum nu puteam fi decât așa cum eram. Decît așa cum suntem. Cine e vinovat? Istoria, geografia, Yalta și Helsinki, dracul sau bunul Dumnezeu?” ... În situația de-a dreptul tragică în care mă găseam, cum de mi-am amintit tocmai de aceste mărunte istorioare rusești? Cine poate să înțeleagă toate meandrele și contorsiunile interioare ale memoriei? Mă așezai

pe ultima treaptă a scării noastre : nu aveam cheile de la ușă, nu știam dacă le pierdusem sau nu le luasem cu mine la plecare. Mi-era frică să dau ochi cu Olimpia. Ce să-i spun? Că Bura a fost bătut, că Winter a dispărut sau s-a sinucis, că nu am putut ajunge la Moșul nostru... Că aveam totuși ordin de sus, de la el, să fugim din Isarlık, să plecăm cu primul tren spre graniță, la vama cucului, pe unde se strecoară șătrarii contra-bandiști ai bunicului nostru!?

Olimpia ieși fără să sun la ușă. Mă simțise. Avea mâinile pline de făină. Mă luă ca pe un copil bolnav, spunându-mi : „Vino, te așteptam. M-am apucat să fac colaci. Mîine e ziua sfîntului mucenic Desiderie, am zis să mergem la biserică să ne pomenim părinții!”

Nu m-a întrebat de ce lăcrămam. Auzise de Winter. Fără să o întreb, îmi spuse să nu-mi fac griji : Bura și Mărin au scăpat, cu scărmaneală și vinătăi, dar întregi și sănătoși. Nu spun nimic, s-au închis în beci. Beau amîndoi de sfîrșitul lumii : beau vinul de Paști și cîntă „Trăiască regele!”.

— *Ia vinovni*, îi spuneam Olimpiei : Eu sunt singurul vinovat.

Mi-a luat traista și pătura ce o adusesem. Și cutia cu vioara tinărului Sommer. Dimineata, cînd mă trezisem, eram singur în acea frumoasă peșteră. Focul ardea totuși : pătura Petruței fusese schimbată într-o scoartă nouă, deosebit de frumoasă. Și traista era alta. Olimpia, cînd a văzut-o, a început să plîngă cu noduri : pentru ea toate lucrurile aduse erau semne ; pentru mine numai vioara elevului Sommer constituia dovada că nu totul a fost un vis, că nu am fost atît de beat sau de vrăjit, încît să nu știu pe ce lume plutesc...

Olimpia îmi păstrase în vană apă caldă. Nu era ea prea fierbinte, era totuși destul de caldă ca să pot fi îmbăiat. Din cauza ghipsului de la mîină, nu puteam să mă spăl singur. M-a îmbăiat ea cu grijă, mîngîindu-mă și sărutîndu-mi urmele bătăii. Mi-a dat apoi o cămașă de noapte nouă, culcîndu-mă în pat, sub icoane.

În timp ce mă ospătam cu ce îmi adusesese ea pe o tavă (bînd și din țuica ce o găsirăm în traista cu care mă întorsesem), începui să-i povestesc de-a fir-a-păr

toată calvaria neizbutitei mele călătorii. Cum a fost cu Bura în mașină și ce am discutat cu el; cum am fost urmăriți, din sergent în sergent, de-a lungul drumului nostru; ce s-a întâmplat când am fost opriți, arestarea lui Bura și întâlnirea cu pescarul Winter. Fără să adaug comentariile mele, i-am relatat tot ce am auzit de la acest fost student al meu — și povestea cu manifestul antimatematic și cu memoriul scris după moartea nefericitului N. Paloș, tot, tot, tot. I-am spus și de calul Luțu, și de nea Vasile, care m-a dus să-mi arate acel paltin rănit; despre Petruța și soldatul Candid, care mi-au adus pomana, despre sergentul și agenții care m-au legitimat și mi-au luat buletinul; despre schitul părăsit, cu țiganca ce alăpta; despre șarpele de aramă ce l-am zărit în iarbă și despre fetița neagră, surdomută, ce m-a condus pînă la peștera unde mă așteptau tînărul Itzac și vioara asta a lui... Cum am adormit acolo și cum m-am trezit cu altă pătură și altă traistă. Cum am parcurs peste douăzeci de kilometri pînă la o gară unde am fost legitimat și a trebuit să dau o declarație scrisă. Nu știam unde mi-am pierdut ochelarii, cheile: nu am fost beat, nu am plîns și nici nu am zbierat la cineva pe drum. Ce facem, ce facem? Părerea mea este să ascultăm de sfatul Moșului și să plecăm cu primul tren. Ne așteaptă, la locul știut, pînă joi seara... Dar poate că l-au arestat și pe el: toată zona aceea mi s-a părut împinzită de agenți și de milițieni.

— De el nu se atîng, te asigur. Altceva urmăresc ei!

— Ce? întrebai crispat și disperat, ce? Mă mișc într-un virtej, dar nu știu ce ciuleandă a dracului joc. Se întîmplă în jurul meu niște lucruri cumplite, eu, ca Duhul Sfînt, umblu peste ape și beau țuică fără să știu cine se înecă, de ce se înecă, în ce fel am ajuns să fim epicentrul unui cutremur. Casei noastre i s-a dat foc, noi stăm și ne sfătuim oftînd, fără să putem face nimic care să ne scoată la liman și liniște. Care e secretul de care se teme Tutilă, ce crimă s-a produs în urmă cu nu știu cîte decenii, la care și tu, și Moșu ați fost martori? De ce trebuie să dispărem cu toții, neapărat? A murit unchiul Tudor Tutilă, adventistul, acum

gata, s-a spart digul, s-a dat alarma pe garnizoană, ne cărăbănim fiecare unde vedem cu ochii! Nu înțeleg, Limpi, nu înțeleg! Nu-mi plac ochii cu care te uiți acum la mine, sunt un milion de lacrimi după acest zîmbet al tău, în care, pentru prima oară, văd limpede niște perdele de frică și străinătate. A pornit avalanșa, vin apele-n puhoi?... Nu sunt un viteaz și nici un erou de zile mari — dar pot oricînd să mor pentru a te salva. Jur! Dacă trebuie să dispară cineva, eu sunt cel mai inutil, mai fără de rost în lume: dispar — și pun capăt la această idioată și dementă horă a diavolului...

— Taci! îmi spuse Limpi, totul e așa cum trebuie să fie. Mîine e înmormîntarea poetului patriotic Omar Kaimakov. E nevoie să fiu prezentă la funeralii. Neapărat. Am toate motivele să sper că voi avea ocazia să dau ochi cu vărul meu Tutilă Unu: numai cinci minute să pot sta de vorbă cu el între patru ochi — și limpezesc cerul nostru pentru cel puțin un sfert de veac. Ai înțeles? Dacă nu reușesc, atunci ne facem boccelele, ne luăm diplomele, icoanele, dicționarele și o întindem țigănește peste Istru... Îți promit. Acum lasă-mă să-mi frămînt colacii: nu veni să vezi cum plîng peste aluatul lor...

Suferința e un drog: cu acest drog a început, în istorie, scandalul morții. Am pus radioul să cînte: „Nu mă doare-ntotdeauna, numai cînd răsare luna"... Cu gîndul mă reîntorceam în celular, așteptam să vină sergentul, să-mi aducă ochelarii negri, să mă ducă orbește spre ancheta asta ce nu se mai sfîrșește. Europa din noi, cu toate categoriile ei de dreptate și luciditate, a murit: Asia dictează în fiecare din conștiințe. Mai mult decît injustiția, foamea sau bătaia, starea aceasta de neputință, de iremediabil și ireversibil mi se pare a fi răul cel mai rău. „Lumea e fără vreo soluție posibilă — îmi spunea budhista Sergiu —, poate că tocmai această totală lipsă de soluții salvatoare va constitui, în ultimul ceas, salvarea noastră «în sine»!..." Timpul — timpurile; vremea — vremurile; soarta — sortile. Dumnezeu a vrut să fim puțini, să fim slabi, să fim aici, să fim în permanență sclavii unei ocupații eliberatoare... De ce am tradus, pe vremuri, scrisoarea

lui Fênelon către Ludovic al XIV-lea? De ce am înscris în seminarul meu lozinca lui Montesquieu: „Patria poate să-mi ceară să mor pentru ea, nu poate să-mi ceară să mint!” ..O, tempora! Pentru mine Patria este de mult doar ființa sacră a Olimpiei: ea și nimic altceva sau altcineva. Vine tăvălugul? Sau a și trecut peste noi? „Finis incēpit non in tempore, sed cum tempore.” Cînd s-a rostit prima dată „zoon politikon”, a început și zoologia noastră de astăzi: cel care a descoperit prima știința electrică a descoperit, implicit, și bomba cu hidrogen, iar cei care au iscălit tratatele ce ne-au înveșnicit în după-cortina asta au iscălit și coada de la pîine, și ghipsul de la mîna mea, și lacrimile cu care Olimpia își frămîntă colacii de pomană. (A cui pomană?) Mi-am început cariera politică alcătuiindu-mi mai întîi epitaful: „Trecătorule — va trebui să se scrie pe crucea mea —, nu mă judeca după cele ce le-am făcut, ci după cele ce-am refuzat a le face!” (Prețios, universitar kantian — acest grotesc și total anacronic epitaf, cînd i-l aminteam Olimpiei, se înfuria grozav, invitîndu-mă în cimitirul din Săpînța, unde, după unele zvonuri, ar exista un epitaf celebru, pe mormîntul unui fost... Fost, care suna așa: „Curva-i curvă pînă moare — și marxistu pînă-l doare!” Așa zic și eu că merită să fie citit și crezut, un asemenea stih bucură și ingerii, și dracii, fără deosebire.) Am cunoscut un țaran doctor în clastrologie, făcuse peste zece ani, era din lotul celebrului „bandit” Blidariu, din Munții Codrului, Maramureș. Blidariu nu a fost prins niciodată. Soția acestui Ilie Brad, fost pădurar în acei munți, se spunea că era de o rară frumusețe. O pădureancă zdumpeșă, moacră și mîtoasă. Pe Ilie Brad, cînd l-am cunoscut eu (în timpul primelor mele anchete), îl chemau mereu, în fiecare an, să-l convingă să-l vîndă pe Blidariu, ale căruj ascunzători și sălașuri doar el le știa. Era amenințat cu moartea, era chinuit, ispitit și iar chinuit prin toate metodele „științifice” de atunci ca să accepte „colaborarea”. Cînd l-am cunoscut eu, se obișnuise cu ritualul acestor nesfîrșite anchete. Dar se și săturase. I-a fost adusă soția, i s-a promis că va fi eliberat, va primi înapoi și casa de sub codru, și

postul de la ocolul silvic. Femeia plîngea, era și ea la capătul puterilor: „n-o faci tu, i-a spus la o confruntare, am s-o fac eu! Avem doi copii!” (Blidariu era fratele soției sale, dar asta n-o știau anchetatorii.) Acest Brad Ilie, stînd lîngă mine mai multe luni, fiind și un formidabil povestitor de pușcărie, m-a inițiat în toate dedesubturile artei de a supraviețui cîstit (nu cu orice preț). Venea vînat de la anchetă, fuma un chiștoc ascuns undeva și începea să depene amintiri — reale sau închipuite, nu știu — despre pădurea, satul, anii săi de război și partizanat — și antifascist, și anticomunist. Povestea ore întregi, îl ascultam fără să respirăm. „Ca să nu mori fără urmă, îmi spunea, trebuie să-ți povestești mereu și mereu nașterea, părinții, copilăria, tot, tot, tot. Numai amintindu-ți poți să înșeli pieirea. Cu moartea pre moarte povestind...” Într-o zi, mi-a venit și mie rîndul să țin o „conferință”, am vorbit despre epitafuri, dînd și cîteva exemple mai celebre. A doua zi dimineața, Ilie Brad (care era un om mărunț, semăna cu un arici), fiind el în ultima sa fază de dizenterie, veni la mine și, vorbindu-mi în șoaptă ca să nu audă ceilalți deținuți din celulă, mă rugă să ascult și să memorez epitaful ce și l-a compus peste noapte. Dacă scap viu, să mă duc neapărat în satul lui, să i-l scriu pe cruce. Acolo, să fie... Epitaful lui suna astfel:

Aici doarme Brad Ilie,
N-a fost brad, a fost Ilie,
Nici n-a fost, a vrut să fie,
Dar, fiind om de omenie,
A intrat la pușcărie
Și-a murit de diarie.
Țărîna ușoară-i fie!

Peste vreo trei ani, în altă închisoare, am dat peste un grup de vreo cincisprezece țărani din același „lot Blidariu”. Erau de-abia de un an închiși: pentru „omisiune de denunț”. Își făceau după-mesele rugăciunea, murmurîndu-și laolaltă rozariul greco-catolic. În latină. Eram deosebit de emoționat auzîndu-i, niciodată

nu mi-am închipuit cât de frumos și de acasă sună limba latină în gura acestor urși munteni, aproape analfați, dar blinzi și resemnați. M-am împrietenit cu ei. Le-am povestit de Ilie Brad și de epitaful său. Îl știau, auziseră. Apoi, punându-mă să jur, mi-au spus cum că femeia lui Brad, pre nume Lodovica, s-a fost înțeleasă cu următorii lui Blidariu (dar și cu Blidariu) să-l dea prins. Și l-a dat. Ea, cu mâna ei l-a împușcat, în pridvorul casei lor din pădure. Au fost chemați ca să-i vadă cadavrul, să-l recunoască. L-au văzut, l-au recunoscut. „Numai că, dragă domnule profesor, află că mortu pe care îl împușcase Lodovica era oricine în lumea asta, în afară de Blidariu!” ...Nimeni nu știa unde și când a murit Ilie Brad, nimeni nu are să afle vreodată unde și cum a dispărut în lume marele Blidariu. Acum, nu știu nici eu de ce, îmi dădeam seama că Ilie Brad semăna cu nea Vasile... Eram pe acea vreme în primul meu an de anchetă. Începusem să bănuiesc că unul din „bunii mei prieteni” (pe care, liber fiind încă, îl apărasem cu patos și vitejie în procesul său) devenise ceea ce se numea un „ciripitor” voluntar. Îl mutau din celulă în celulă ca să tragă de limbă și să raporteze „sus” ce se vorbea între deținuții de jos. Nu eram sigur de temeinicia acestui zvon, îl iubeam, aveam mare încredere în el. Ilie Brad „mi l-a dovedit”. Cum? Foarte simplu. M-am mirat când acest prieten al meu (și martor în procesul meu) apăru, deodată, exact în celula în care eram. De obicei, se avea grijă ca cei implicați în același proces, să fie izolați unii de alții. Dar el, amicul meu de destin și Litere, apăru: ne-am sărutat, am și lăcrămat nițeluș (nu ne văzusem de aproape un an), dar am simțit în ochii lui câteva unghiuri false: vorbea mai zelos, repezit, accentele lui mi se păreau forțate. Brad — cunoscând îndoielile mele — îmi făcu semn cu ochiul să tac, să-l las pe el să-l „cîntărească”. Timp de patru zile am stat fără să se întimple nimic. Am discutat fleacuri, generalități inofensive, ferindu-mă de orice amănunt ce putea fi o informație incriminatorie... Peste patru zile, i s-au adus ochelarii negri și fu dus la anchetă. El! Deși procesul lui era terminat, după ce știam. S-a întors după numai trei ore: tăcea, pă-

rea confuz și foarte supărat. Mințea și se mințea. L-am lăsat în pace. A doua zi, după această așa-zisă anchetă a lui, furăm scoși cu toții, conform ritualului de dimineață, la toaletă. Brad se ținea de el, aproape. Când ne-am întors de la closet, Brad m-a tras deoparte și mi-a vîndut pontul: „Este turnător! Sigur!” Am rămas uluit: „Cum ai putut să afli?” îl întrebai. „Simplu de tot, îmi zise: Orice bătrîn pușcăriaș știe asta. Când sunt chemați «sus», ciripitorilor de celulă li se servește o gustare grasă: slănină, șuncă, telemea, măslina. Asta e plata în natură pentru serviciile aduse. Ei bine, acești turnători, când se cacă, nu ai decît să le adulmeci căcatul: miroase altfel decît al nostru, al celor ce mîncăm doar ce primim de la același cazan. Al lor pute! Pricipi? Asta e limpede pentru orice nas cinstit. Or, prietenul tău ieri a fost ospătat la anchetă. Sigur. Pricipi? Ferește-te de el, dacă simte că l-ai mîrosit are să fie și mai periculos...”

De ce mă urmăreau aceste absolut stupide amintiri, tocmai acum, când trebuia să ne hotărîm să plecăm pentru totdeauna? Minerii, când sunt pe moarte, își cer lampa, vorbesc de abataj, de ortacii morți; soldații se întorc în tranșee, marinarii pe vasul tinereților lor. Utilise, cred eu, înainte de a se stinge, pensionar liniștit în Itaca, s-a visat tot sub zidurile Troiei veșnice... Eu, în momentele mele grele, îmi evoc Troia mea, anii de detenție. De parcă aş dori să gonesc gîndul că există vreo posibilitate de a ieși și de a scăpa de viața asta, care nu a fost decît o continuă și neterminată condamnare, în continuă și neterminată ispășire. Beau rachiul dulce și plîng ca și rusul acela de pe treptele ceardacului casei mele părintești. Mi-e dor de Luțu și de camarazii mei în veșnică retragere, mă întorc spre anii în care am învățat să trăiesc, în post și rugăciune, alături de nenumărați țărani și cărturari, care, cu toții, nu aveau decît două convingeri, ambele false: că nu se poate trăi într-o lume bazată pe minciună, crimă și hoție, și că americanii, mai devreme sau mai târziu, vor veni ei să ne deschidă ușile pușcăriilor în care, fără să vrea, ne-au băgat la sfîrșitul războiului... Era să fiu linșat într-una din zilele de iarnă ale anu-

lui 60, cînd, ţinînd o prelegere savantă despre situaţia internaţională, am tras concluzia, logică şi realistă, cum că americanii nu numai că nu au de gînd să vină, dar, din păcate, în actuala situaţie mondială, nici nu sunt în stare să facă cel mai mic gest agresiv la adresa pactului de la Varşovia... Au sărit pe mine, desfiguraţi de ură şi disperare, toţi veteranii acelei camere din Gherla. Mă loveau, strigînd cît puteau: „eşti un provocator, un defetist trimis anume ca să ne descurajezi” etc... Am avut mare noroc cu moş Alerte (nu ştiu nici azi de ce i se spunea aşa, nu era nici moş, nici francez de origine; avea aproximativ vîrsta mea, doar că părul îi era albit şi faţa mai brăzdată de ocnă: fusese macaragiu într-un port istriot, a primit şapte ani fiindcă îl citise şi îl citase pe acel mare naiv predecesor al său, comunistul Panait Istrati, care a scris şi o carte, cea mai interzisă carte din literatura noastră: *Sposedania unui învins*); cum spun, am avut noroc cu acest moş Alerte, care m-a salvat de linşaj politic în celula 83... Tot el, după ce lumea s-a liniştit, mi-a explicat băbeşte, ca unui idiot ce eram, că „americanii”, în puşcărie, nu înseamnă nici Eisenhower, nici Kennedy, nici Pentagonul şi nici C.I.A.-ul sau bancherii de pe Wallstreet. În puşcărie, „americanii”, adică acest cuvînt, reprezintă un simbol prin care se întreţine o speranţă. Nu se poate trăi de-a lungul a decenii întregi de puşcărie şi lagăr fără să ai, la modul cel mai fantasmagoric şi obsesiv, o cît de vagă speranţă că Istoria ne va da dreptate şi că adevărata eliberare — cîndva, cumva — are să aibă loc. Aşa încît, dacă un cărturar proaspăt venit de afară spune şi argumentează cu sinceritate şi bun-simţ că americanii nu mai vin, e ca şi cînd ar afirma că Dumnezeu a murit şi că Istoria, asemeni unui ceas stricat, merge îndărăt, spre sclavagism, peşteră, demofagie... Acest moş Alerte (a murit de febră tifoidă cu o lună înainte de marele decret din 1964), în 1956, îşi împlinise cei şapte ani de primă condamnare. Fusese eliberat, omul s-a întors acasă... „Era iarnă, ne povestea el, se făcuse seară cînd am ajuns eu în mahalaua casei mele... Nu am trecut pe uliţi, ziceam să nu mă

vădă lumea aşa cum arătam: neras, tuns, în zdrenţe... Am luat-o prin grădini, am ajuns prin curtea din spaţele casei, sub geamul bucătăriei mele. Ardea lampa în casă. Am zărit-o pe nevastă-mea: era veselă, măcina sau mesteca ceva. La masă era un bărbat străin, în cămaşă albă, ca acasă la el. Juca table cu fiul meu, fetiţa mea chibiţa, cu toţii păreau deosebit de luminoşi şi de fără griji. Am stat mult şi i-am privit — şi am înţeles pînă la urmă că, pentru ei, eu sunt un mort. Şi că aş fi un criminal să vin acum, ca o umbră blestemată, să le tulbur viaţa pe care cine ştie cît de greu şi-au refăcut-o. Morţii cu morţii, mi-am zis, ce rost are să încerc a înnoda o funie demult putrezită?... Am stat mai mult de un ceas sub geamul luminat al bucătăriei mele, am văzut tot, am înţeles tot. Cu primul tren de noapte m-am întors în gara cea mare din capitală. Acolo, am strigat cît am putut de tare ce trebuia să strig. Pentru agitaţie şi recidivă, am primit alţi şapte ani — şi iacătă-mă-s!“... Acesta fusese moş Alerte, Dumnezeu să-l hodinească, prin el am învăţat că cine a murit odată trebuie să rămînă mort. Învieirea e o taină ariuşă, Hristos însuşi, după părerea puşcăriaşilor, se întoarce mereu şi mereu nu la nunta din Cana Galileii, nici la Cina sa de Taină, ci pe Golgota, între cei doi osîndiţi de drept comun... Locul de înveşnicire al unui deţinut politic, nu este la academie sau la Paris, ci în spaţiul martiriului său: în clipa morţii, o strigi pe mama care te-a născut (şi care singură ea te-a așteptat pînă la moartea ei), ea te va lua de mîna şi te va conduce acolo unde ai fost mai aproape de Dumnezeu şi de durerea lumii sale...

Din uşa dormitorului nostru, Limpi mă privea zîmbind:

— E cazul să vorbeşti ceva mai tare, îmi spuse.

Scăpam pe tangenta unei paranteze, nu avea rost s-o car cu mine înapoi spre jilavele gherle periprave...

— Iubito, i-am spus, a venit demult un inger şi a strigat: „Timpul nu va mai fi!“ A venit apoi un profet, a dat cu pumnul în masă şi a strigat şi el: „Statul nu va mai fi!“ Acum zece milioane de savanţi daţi dracului plus alte zece milioane de agitatori ateî pre

gătesc „științific” ultimul țipăt: „Lumea nu va mai fi!” În ceea ce privește poporul din care facem noi doi parte, dulce a mea soție, fiind el contemporan cu fluturii și cu Dumnezeu, a învățat să fie frate cu dracul până trece peste sora punte. În timpul celor douăsprezece năvăliri și ocupații barbare, a învățat perfect cum se iese și din Timp, și din Istorie, și din Lume. Au sosit turcii aceștia de tip nou, acum știm lecția: ca melcii ne retragem în cochilie, trăind din mai nimic.

— Da, îmi răspunse Limpi, dar tot de la tine știu că vechii barbari nu ne cereau sufletul. Or, cu noii noștri autoocupanți, am intrat în entropia sufletelor. Trebuie să pierim și ca memorie, și ca istorie. Ca niște viermi ce suntem, nu ne mai rămâne decît poetica speranță că într-o zi vom fi iar fluturi, într-o altă lume și altă istorie...

— Limpi, sînt ingeri în apropierea noastră. Nu am băut și paharul meu e gol. Sergiu, înainte de a muri, mi-a spus așa: una este murirea, alta este Moartea. După ce încetează metabolismul nostru de mamifere gânditoare, are loc trecerea Pragului. Acolo vom da de o poartă. Poarta aceea va fi Moartea. Adică tot ce ni s-a ascuns, tot ce nu am știut, tot ce nu am putut fi sau avea în viața noastră de viermi. Pricepi? Moartea este cea de-a patra dimensiune a lumii, și nu timpul, așa cum susținea Einstein. Poate că, glumea bietul Sergiu, imediat după ce trupul nostru va înceta să mai sufle vreo vorbă, o imensă mirare, o fantastică uimire ne va cuprinde: totul va fi simplu, limpede, logic și teleologic. Nu este exclus, susținea el (care îl detesta pe Freud și toată psihanaliza, cu excepția lui Jung), ca, după o scurtă reciclare ideologică, să primim hrană rece de drum, plus cîteva delicate aparate de descifrare a viselor, și să fim trimiși, simpli spioni ai inconstientului acestei lumi nebune și angoasate, să bîntuim, ca stafii, prin sufletele omenirii muribunde, comunicînd centrului de Sus” tot ce aflăm din cosmaturile, obsesiile sau spaimile bietilor muritori de rînd. Mie — fiindcă am cîteva păcate legate de politică și ideologie — mi se va da sarcina să curăț latrinele sti-

ințificofuturologice ale unor comisari ca Tutilă Doi și Osmanescu. Ție și lui Sommer-răzgînditul, fiindcă ați defilat cu stegulețe sub primele portrete ale primului genialissim, bănuiesc că vi se va face onoarea de a lucra la depozitul de speranțe și idei rebutate. Acolo — uite, beau un pahar pentru această optimistă imagine —, acolo îl veți putea vedea pe Socrate bătîndu-l la fund pe autorul *Republicii*, pe Hegel trăgîndu-l de urechi pe ucenicul său Marx (arătîndu-i cu creta pe tablă cît a fost de idiot, credul și naiv), pe Papa de la Roma primind spovedaniile spășite ale lui Lenin și Stalin... Va fi amuzant, te asigur! Din ceruri, vom asista la arderea în piețe a tuturor portretelor actuale, din ordinul viitorului Portret al Șefului Comitetului de Salvare Publică; cazarmile noastre dogmatice vor deveni minăstirile renașterii și mîntuirii noastre; berzele albastre ale prezentului se vor transforma într-o Armată a Salvării, vor începe arestările și tortionarea celor care vor mai pronunța cuvîntul „revoluție”, în loc să folosească adevărata sa citire, de la coadă la cap, adică „Eițulover”. Revoluția a rimat cu producție și evoluție, dar a ratat tocmai din cauza lipsei de producție și de evoluție; Eițulover va începe să rimeze cu revolver, mai tîrziu vor veni poeziile să-i găsească și alte magnifice rime...

— Bărbate, îmi răspunse Olimpia, sunt nevoită să curm cu de-a sila potopul gurii tale păcătoase. Din tot ce ai spus pînă acum, eu am rămas cu gîndul doar la o idee: aceea că tu simți zburînd în jurul nostru niște nevăzuți ingeri. Și eu simt asta. De cînd ai plecat, am știut că nu vei ajunge la Moșul nostru: te-am bănuțit umblînd brambura, în cerc, în căutarea cărării pierdute. Zeci de semne mi s-au arătat: ochiul mi s-a zburat, am scăpat chiupul cu sare, am spart o sticlă cu oțet. Am vrut să aprind candela sub icoane și m-am pomenit aprinzînd lumînări în bucătărie și cămară. Tot timpul căutam ceva și nu știam ce. Un porumbel a intrat pe geam, a vrut apoi să iasă, s-a speriat, a intrat în oglindă. N-a spart-o, a rupt numai calendarul mitropolitan. Azi-noapte am visat-o pe Iuditha, dansa Conga cu niște cazaci beți... Apoi m-am hotărît să fac co-

laci: mă gîndeam că la catolici acum trebuie să fie ziua sfîntului Deziderius, cel păgubos, protectorul celor fără de noroc.

— Vasăzică te-ai apucat să faci colaci. Pentru cine?

— Pentru nimeni. Aveam făină, Florica mi-a adus drojdie. Colacii, cozonacii, prăjiturile și tortul reprezintă etapele de civilizație ale oricărei gospodine. Eu nu am reușit să trec de colaci. Colaci știu să fac, colaci fac!... Aluatul s-a copt frumos, eu stăteam în bucătărie și mă visam cu tine în grădina Moșului. Urmărind acolo cum își construiesc lăstunii cuiburile lor de viață veche. Cum zburdă iezii peste mormintele din cimitir, cum se adună moșnegii cătunelor, ca niște apostoli în alb, la pomana unchiului Tudor Tutilă. A unchiului meu, care nu a trădat niciodată, care a știut să tacă, să tacă, impunîndu-ne și nouă tăcerea lui; care a murit așa cum a murit: crezîndu-se frate cu prorocul Ezechiel, în robie babiloniană fără de sfîrșit. Nu l-ai cunoscut, păcat, abia prin el poți înțelege cit de mare a putut fi puterea credinței la niște țărani umili și cu frica de Dumnezeu... Dacă nu începea să-și scrie și să-și trimită epistolele îndemnînd la pocăință, în ceasul din urmă, corintenilor și efesenilor din familia lui, mai trăia și astăzi...

— Olimpia, mereu te abați de la esențial. Altceva voiai tu să-mi spui!

— Ascultă și taci. Înainte de a băga colacii în cuptor, deodată m-am gîndit: „nu am...*pristolnic*. Dacă am făcut colaci, ei trebuie să fie însemnați cu *pristolnicul* casei mele.

— Iartă-mă, nu știu ce e acela „*pristolnic*”!

— Moșu îi spunea și „sigiliu”. E un fel de ștampilă din lemn alb și tare, cu care se însemnează colacii de jertfă, de pomană sau de sărbătoare. Fiecare familie își are *pristolnicul* ei, care e păstrat în casa celui mai bătrîn. Al nostru era la Moșu. Ștampila reprezenta un simplu cerc în care se înscriseră o cruce, iar în cele patru sferturi ale cercului era câte o literă grecească, veche: Iisus Hristos, Regele Inuleilor... Alte case aveau alte forme sau inscripții. *Pristolnicul* e un obiect sfînt, copiii nu au voie să-l atingă, stă ascuns undeva lîngă

icoană. Cînd moare cel care-l deține, e transmis celui care se consideră a deveni șeful familiei.

— Am înțeles!

— Am băgat colacii la cuptor, păzindu-i să nu se ardă. S-au rumenit frumos. Vino să-i vezi, merită!

Am urmat-o în bucătărie. Pe masa acoperită cu o față albă, scrobită, era un colac mare, ca o cunună toarsă. În jurul ei, doisprezece colăcei mărunți, plini. Mi-roseau a sărbătoare, a bucurie.

— Foarte frumoși, am zis. Sunt ca o constelație.

— Stai!... Cînd i-am scos din cuptor și i-am așezat aici, așa cum îi vezi, mi-am amintit iarăși de *pristolnic*. Avusesem eu grijă să însemn fiecare colac cu treimea degetelor cu care mă închin, dar asta e altceva: nu e *pristolnic*... Și atunci, ca împinsă de la spate, începui să cotrobăi în traista cu care îmi sosiseși din peștera aceea. Și am găsit, în fundul trăistii, *pristolnicul*. Uite-l. E cel al casei mele. Eu cred că Moșul ni l-a trimis anume, ca semn, ca pecete a hotărîrilor sale...

Pristolnicul arăta ca un mîner de sabie, foarte frumos lucrat. Cred că din lemn de corn. La capăt avea într-adevăr însemnul sacru: un cerc și o cruce despărțind, în colțuri, patru litere grecești. Limpi îl ținea în amîndouă palmele ei, privindu-mă, cu uimire, dar și cu puțin fior sau spaimă.

— Mă întreb: ce o fi însemnînd asta? Își ia Bunul rămas bun de la noi? Pleacă fără întoarcere? Nu crede că-l vom urma?

— La vîrsta lui, e normal să se gîndească la orice. Nu totul trebuie explicat. Ne mișcăm în cîmpuri de determinare total diferite: din faptele, gesturile, vorbele noastre, doar o mică parte, o infimă parte se poate explica pe baza logicii sau a principiilor cauzalității. Nu există — după a mea părere — coincidențe întîmplătoare, totul în lume e sens și semnificație, doar că minții și simțurilor noastre de zi le scapă esența și etica celor mai multe din întîmplările prin care trecem...

— Am găsit alături și două CEC-uri pe numele lui Mărin și Florica. Și două lumînări de ceară verde.

— ...și o sticlă de țuică bătrînă, și o doniță de miele proaspătă... S-a gîndit la toată lumea... Dar vezi, sea-

ra, când am adormit, CEC-urile erau în buzunarul hainei mele.

— Petruța! Eu așa cred. A venit să-l trezească pe Sommer cel mic, tu dormeai somnul tău adânc, a aranjat ea totul așa cum i-a spus Moșul... Iată și ochelarii tăi, iată și buletinul pe care, zici tu, ți l-au luat milițienii în pădure.

— Olimpia, eu nu mă mai mir de nimic. Ne mișcăm pe niște orbite necunoscute, nu mai e cazul să ne punem prea multe întrebări. Nu are rost să plîngi, draga mea: „*Wir sind in der Gnade*”, îmi spunea mama când disperarea bătea la ușa noastră. Suntem în Grație, Olimpio, totul în jurul nostru trimite și povestește. Drumul meu a avut, probabil, un rost adânc, fiindcă mă simt acum ca un pelerin întors de la locurile sfinte. Chiar dacă nu am ajuns pînă unde aș fi vrut să ajung... Lasă tu lacrimile, de acum încolo eu sunt oarecum liniștit: totul s-a hotărît undeva. Noi să rămînem noi, să nu ne temem de nimeni și nimic, cărarea destinului hărăzit va veni singură la picioarele noastre. Vino, vreau neapărat să-ți povestesc visul meu din peșteră. Nu a fost un vis oarecare, dovadă că îl văd și acum în fața ochilor. Fiecare imagine, fiecare cuvînt ce s-a rotit, a rămas ca ars în memoria mea. Nici chiar visul ce l-am avut înainte de arestarea mea — un vis teribil, te asigur — nu se poate compara cu intensitatea și limpezimea visului ce l-am avut, azi-noapte, în peșteră.

— E seară, Candid. Stai puțin, mă dezbrac, fac un duș rece și vin lîngă tine. Mîine vom avea o zi grea. Trebuie să dormim liniștiți și mărturisiiți. Vezi vreun drac pe aproape?

— Nici unul. Dar în visul meu au apărut cițiva.

— Nu te grăbi să-mi spui. Așteaptă să mă spăl. Eu nu am dormit toată noaptea. Am simțit că rătăcești, că ceva nu e în regulă cu această chemare, cu această strigare a Moșului...

Am auzit dușul curgînd. Prin geam vedeam lumina obosită a serii, norii roșietici dinspre apusul soarelui. Bătea un pic de vînt, coamele pomilor se îndoiu, dar furtuna rămînea departe, undeva înspre bălțile bărăgane ale Istrului. Limpid ieși din baie, era în cămașa ei de

noapte țărănească. Îmi făcu semn să mă închin. Ea aduse din bucătărie un cățui cu cărbune și afumă cu tămîie încăperea. Aprinserăm luminările Moșului și lumina candeliei, trăserăm perdelele la geamuri. Când o simții cuibărindu-se lîngă mine, friguroasă și slabă ca o pasăre beteagă, o cuprinsei cu brațele. Simțeam mirosul curat al părului ei de față cuminte, trupul acesta iubit vibra acum alături ca o alăută. Cele trei singurătăți — ale fiecăruia din noi, ale singurătății în doi și ale singurătății spaimelor noastre față de întunericul spațiului și timpului de afară —, toate, se uniră și se topiră în bucuria acestei armonii de seară. Bunul Dumnezeu ne era aproape, luminările de ceară verde ale Moșului ardeau aromat sub icoana Maicii Domnului. Silueta bronzosului profet dispăruse. Eram la fel de izolați și de speriați ca și în noaptea aceea petrecută în pivnițele teatrului; totuși, acum eram acasă la noi, sub icoanele noastre, împreună. Gustînd încet și rar din rachiul de coarne și afine, simțeam prăbușindu-se, fără zgomot, marile împărății, auzeam, ca o orchestră îndepărtată, cascada crudă și nemiloasă a timpului, vedeam în fața mea un pustiu biblic spre care — fără să avem voie a ne întoarce capul — trebuia să ne îndreptăm grăbiți și speriați. Era momentul propice, puteam să încep a coborî pe treptele negre ale amintirii visului din noaptea trecută.

— Draga mea, îmi începui eu halimaua, cred că, după ce am adormit, somnul meu a fost ca al unei broaște sau al unui rac în milul gros și cald dintr-o baltă fericită. Apoi, nu știu cum, m-am pomenit în barca fără visle a lui Böcklin. Singur. Eram în picioare, așteptam să zăresc insula cu cedri. Apa era de culoarea cernelei; o bănuiam plină de monștri ascunși. Bine-nțeles, eram în zeghe. Fugisem de undeva, eram urmărit. Mă temeam. Văzusem în piața catedralei din Genopolis sau în piața din fața Vinalcoolului din Isarlık, nu sunt sigur, capul meu sau al fratelui meu înfipt turcește într-o țepă. În jur, lumea dansa, eu te căutam prin mulțime, eram fericit că sunt încă viu, că nimeni nu observă zeghea mea de pușcăriaș. Apoi, scoțîndu-mi ochelarii negri, împins din spate de doi sergenți ce păreau a fi ge-

meni, mă pomenii într-o minăstire scobită în muntele galben de nisip sau sare. Da. O subterană sală de lectură. Părea a fi biblioteca noastră din Genopolis, doar că mi se părea imensă, înconjurată de firide săpate în pereții muntelui, ceva asemănător cu așezările călugărilor anahoreți din pustiul Cappadociei. În fiecare din aceste firide lucra cite un învățat. Întreaga galerie de severe portrete ale clasicilor istoriei, filologiei și literelor Renașterii noastre naționale și spirituale, întreaga școală silvană și moldavă de cronicari erau acolo: toți erau deosebit de activi, manevrau codexuri, cărți, manuscrise. Și rîdeau, rîdeau, păreau cuprinși de o veselie ciudată, ca și cînd tot ce vedeau și citeau ei în lumea lor ar fi fost deosebit de comic și de vesel. Pe lângă ei — ca simple ajutoare, bibliotecari-arhivari sau curieri de serviciu — circulau niște spirite hibride: demoni frumoși, dar cu aripi negre, de îngeri negri, avînd totuși priviri curate de poeți sau muzicanți fără de păcat: erau draci — dar aveau ochi albaștri și se purtau ca niște îngeri precurați. Cei care m-au adus și m-au lăsat în capul mesei de lectură din mijlocul sălii, după ce mi-au scos cătușele, au dispărut mirînd, de-a bușilea.

Am rămas singur. Mă simțeam foarte nefericit: în lumina obscură a acelei ciudate peșteri, am putut constata că, de astă dată, fără nici un dubiu, eu însumi aveam două umbre. Una era umbra mea naturală, cealaltă însă era o altă umbră, străină, pe care nu o mai întîlnisem și pentru care mă simțeam foarte vinovat și umilit.

Atunci, din forfota acelor cărturari ocupați cu munca și cu veselia lor, se întoarse spre mine o umbră înaltă, severă, cu ochi pătrunzători. L-am recunoscut de îndată: era fostul meu magistru în filosofie, marele Napocos, despre care ți-am vorbit de atîtea ori. Mă arătă cu degetul și spuse rîzînd:

„Ia uitați-vă cine ne-a sosit! Profesorul Desiderius Candid.”

Un inger-drac de serviciu se apropie de mine, mă privi lung în ochi, apoi, fără minie, ca și cînd ar fi pronunțat un diagnostic, zise:

„Vrea să treacă granița. E pus pe fugă.”

Brusc, risetele încetară. Napocos se luă de cap, părea foarte supărat, ochii lui mă sfredeleau cu milă și deznădejde. Îngerul cu coadă și coarne mă percheziționă cu mîinile sale frumoase, albe și foarte pricepute.

„Iată ce avea ascuns în traistă: un fier de plug vechi.”

Napocos luă fierul din mina paznicului meu. Se uită la el, se mai lumină. Mă întrebă fără minie, zîmbindu-mi ușor:

„Unde voiai să fugi cu acest fier de plug?”

„La Roma”, îi răspunsei... Totdeauna mi-a fost frică de anchetatori, torționari, procurori, dar la judecată, în fața instanțelor, învingîndu-mi orice frică sau prudență, m-am comportat totdeauna demn și curajos. Privindu-l pe dascălul tinereților mele, îmi reveni curajul de zile mari și reușii să mă uit drept în ochii lui triști, spunîndu-i:

„Am dus un fier de plug la Viena și l-am îngropat acolo. Altul l-am dus la Champs Elysées, lângă Arcul de Triumf. Acesta ar fi ultimul — vreau să-l îngrop în Forul Roman, cît mai aproape de Vatican...”

„Cu ce scop? Explică-ne!”

„Țara mea, le spusei, lunecă într-o derivă mortală: se și scufundă, se și îndepărtează de Europa-Mumă. Prin Balcani, Bizanț, ne paște pericolul de a ne topi în îmbrățișarea barbară a Asiei: a împărăției asiro-babilonene sau a pustiurilor lui Gingishan. Cu aceste fiare de plug aș dori să ancoroz țara mea de Europa: cele trei capitale reprezintă stîlpii devenirii noastre istorice...”

Un riset de zile mari însoți declarația mea. Mă simțeam jignit, am ținut să argumentez:

„Vă cunosc, nu vă pot acuza de lipsă de dragoste pentru țară. Dar ați murit demult, nu cred că mai înțelegeți ceva din ce se întîmplă astăzi la noi... (Continuau să rîdă cu hohote!) Suntem pe cale de a ne stinge, de a pieri. Familia s-a destrămat, școala a devenit contrarul ei, biserica noastră s-a curvit. Satul a intrat în pămînt, țărănimea s-a băjenit spre orașe. O imensă ceață de urît și de prostie ne înecă zi de zi. Nu mai stîm nici rîde, nici zîmbi. Cărturari adevărați nu mai

există: și dacă există, ei sunt ascunși în găuri de șarpe sau de șobolan. Mila, căința, dragostea, ca sentimente umane, bunul-simț, măsura, rațiunea, ca principii de guvernare și coexistență, toate au dispărut. Am devenit un popor de nevertebrate, de actori fără voie, de aplaudatori în veșnicie. Presa a murit sau e o rușine; cultura s-a redus la un simplu portret pe care trebuie să-l adorăm și căruia, zilnic, îi aducem jertfe, ca lui Baal sau Osiris. Peste o țară primitivă și subdezvoltată — dar curată, plină de frumusețe și spirit — s-a fost zidit un Babel-agroindustrial, un colos de fier și beton, peste care, cu o faraonică încăpăținare utopică, s-au instalat minciuna, nepriceperea și hoția organizată. Debandonul și harababura de stat. Deasupra acestei piramide reale, strălucește Portretul Lui... Pentru acestea — și multe altele — m-am gândit că e bine să ne ancorăm în trupul Europei, din care și pentru care ne-am născut și ca popor și ca speranță..."

Olimpia mă asculta, sprijinită în coate, cu ochii măriti, ca vrăjită. Pentru ea, tot ce povesteam avea și alte înțelesuri decît ceea ce reieșea direct din visul meu.

— Cînd am terminat cele ce le aveam de spus, s-a așternut peste întreaga bibliotecă o grea tăcere. Napocos nu mai era încrunțat și mînios, îmi zimbea ca pe vremuri: cu simpatie, de sus, ca un mare înțelept ce ascultă bîlbîielile unui ucenic al său. Apoi, printr-un semn cu mîna, ceru să se facă liniște. Politicos, mă invită să mă așez. Era un fel de scaun foarte înalt, din acelea care se folosesc pentru a se putea consulta cărțile ce se găsesc în rafturile cele mai de sus. Mă urcai pe scăriță și mă așezai. Se așezară și ceilalți din conclav. Ca o furtună, prin această imensă sală trecu Osmanescu, în uniformă, urmat de o întreagă haită de ciini-lupi și pistolari. Toată lumea încremeni, devenind simple portrete înrămate. Eu, la fel. Patrula de control trecu, se părea că nu ne vedea. Trăgeau cu pistoalele în cărți, biciuiau cu cravașele busturile de ghips ale clasicii, după care, lătrînd comenzile militare, se îndepărtară ca o vijelie de vară...

„Dragă colega, îmi spuse Napocos, am dezlegare de la superiorii mei să-ți destăinui cîteva adevăruri într-adevăr adevărate. Voi începe prin a-ți atrage atenția că expunerea ce ai susținut-o aici suferă, din păcate, la bază, de trei foarte lumești erori. Da! Prima eroare, cea mai candidă de fapt, constă în faptul că vorbești urit și defăimezi rolul fizic și metafizic pe care îl are — și îl va mai avea — genialul nostru Suleiman. Văd că ești surprins! Nu-i nimic, te vom lămuri îndată. Află, iubite domnule profesor, că aici ești în uriașa Academie de Salvare a Lumii. A. S. L. Noi suntem doar secția valahă a acestei academii. Nu ne mai ocupăm nici de filosofie, nici de filologie sau istorie. Nu! Uită-te aici, suntem la cea de a 665-a versiune a ceea ce, de o mie de ani, am fost nevoiți că numim Supplex Libellus Valachorum... Bine-nțeleș, nu mai arestăm aceste memorii nici sultanului din Istanbul, nici țarului tuturor rușilor, nici măcar Kaiser-König-ului din Viena. Prin interpușii noștri, sfinții martiri ai neamului nostru, le trimitem direct la cancelariatul bunului Dumnezeu..."

„Magistre Napocos, îl întrerupsei cu sfială, eu însumi, în această traistă de cioban, duc un asemenea Supplex la Roma. În speranța ca, prin Papa de acolo, să-l pot trimite să fie citit și analizat undeva mai sus: în ceruri..."

„Știam, îmi spuse Napocos. De aceea ești acum aici. Ascultă. Prea mare putere nu avem. Dumnezeu, din rațiuni care ne scapă, este hotărît să distrugă această lume. S-a săturat de ea. Cu puterea ce o are, va începe oricînd o nouă Creațiune: pe alte baze, cu alte ființe, alte valori și alte legi... Omul s-a dovedit a fi o bestie ucigașă, total antimorală și anticerească. Popii și-au trădat bisericile, însuși Fiul lui Dumnezeu umblă rătăcitor și străin prin pustiurile de cenușă ale necredinței și crimei. Filosofii au devenit ideologi, moralistii sunt politrucii, învățații științelor pozitive sunt simple, inconștiente unelte de poluare, spionaj și crime în masă. Lumea e condusă de ingineri și economiști, aceștia sunt atleții entropiei în toate și a totul: grație lor și armatelor ce le stau la dispoziție, totul e agresivi-

tate; instinctul morții e înstăpinit pînă și în frunze și în jocul nevinovat al copiilor. Totul cere Moarte! Industriele, ideologiile, religiile; micile și marile puteri, micile și marile sisteme politice; apele, munții, oceanele, aerul — cosmosul chiar — sunt otrăvite și în pericol de moarte. Chiar dacă am reuși — ceea ce nu cred — să impunem, prin absurd, la Washington să fie ales președinte Sfîntul Duh, iar la Moscova secretar general și generalissim, Domnul nostru Iisus Hristos, sau Budha, sau Mahomed — nici acești sfinți giganți nu ar mai putea opri aparatul de moarte ce a fost creat ca să arunce în neant această frumoasă Terra... Spre norocul nostru, numărătoarea inversă încă nu a început. Iadul însuși — deși a cîștigat, în ultimele secole, toate pariurile, de tipul Iov cu Cerul — e total nemulțumit de această victorie a sa. Dar ce poate să mai facă? Ce rost mai are Răul, ca principiu, într-o lume în care minciuna, crima, ura și trădarea aproape nu mai sunt păcate rezultate din ispitiri sau vînzări ale sufletului, ci norme de stat și principii de luptă și progres?... Ei bine, în această situație, noi cei de aici, cunoscîndu-ne poporul, am făcut toate intervențiile posibile — și în Rai și în Iad — ca la conducerea țărișoarei noastre să ajungă el, Suleiman: Magnificul, Genialul, Infaibilul, Eroul între eroi. Cel mai iubit fiu al poporului... Nu mira, nu scrișni din dinți: rațiunile cerești văd mai departe și mai adînc. Dacă se alegea — după teroarea mortală a primelor decenii — un conducător liberal, deștept, iubitor de popor și sensibil la cultură europeană, noi, ca scăpați din chingi și pușcării, ne-am fi pus pe trai bun și concesi cu nemiluita. Avem o înclinație levantină spre lene, chiul și mică hoție: jucăm teatru cu artă și plăcere, învățăm repede și superficial, ținem mai mult la comoditatea și șmecheria cotidiană, decît la principii și la drept. Cu un stăpîn deschis și tolerant, am fi devenit repede un popor supus, concesiv, resemnat, scufundîndu-ne, chiar mai repede decît frații noștri ruși, în purgatoriul amorf al desființării prin indiferentism și abulie politică și socială... Dar, spre marele și fericitul nostru noroc, Suleiman, așa cum este, un faraon schizo-paranoic, a reu-

șit un lucru nemaipomenit: la ora asta absolut nimeni nu e fericit sau mulțumit măcar, nimeni nu se simte în siguranță, nimeni nu e satisfăcut de ceea ce face, nici pîinea pe ziua de mîine a copiilor, nici dosarul mese-riei sale nu e sigur și garantat. Pînă și cei mai suspuși colaboratori ai săi tremură în taină și așteaptă o schimbare. Nimeni, dar absolut nimeni nu mai crede o iotă din ceea ce se cheamă ideologie, program, revoluție etc. În țările din jurul nostru mai găsești măcar zece la sută comuniști curați și cinstiți. Convinși, cit de cit. La noi a devenit imposibil să mai fii comunist, iar cinstea, conștiința constituie o problemă de teatru și o simplă obligație de serviciu și de carnaval bizantin continuu. Nu mai suntem o societate, nici un popor, suntem un stat monarhic absolut, o satrapie orientală, liturgică și cîntăreață. Noi, aici, avem posibilitatea de a intercepta durerea și jeluirile poporului întreg. Ei bine, află, iubite Colega, că, grație politicii interne a acestui fatidic tiran, suntem uniți astăzi cum nu am fost niciodată: întregul popor este o singură ființă, un singur trup rănit de moarte, ce se roagă în cor pentru mîntuirea sa. Pînă și cravașele, cizmele, pistoalele sunt sătule și se roagă: nu mai vorbesc de durerea apelor, pămîntului, munților, pădurilor... Totul e treaz, fiecare celulă vie, fiind lovită, gîndește politic, prin negație și refuz. Am reușit astfel să atingem un grad înalt, un nivel valoros, neașteptat, de luciditate, vinovăție și răspundere. Mai mult decît atît: grație acestei demențiale și psihocide lăbărtări a terminologiei politice în toate și tot, o serie de concepte-cheie, au fost total compromise și ucise: înecate în rahat și trîncăneală. «Revoluție», «socialism», «partid», «popor», «progres», «știință», «erou», «bunăstare», «independență», «egalitate» etc... Îți dai seama? Suleiman e om, ergo este muritor: cel care îi va urma va trebui să-i facă lista greselilor, abaterilor, încălcărilor... Crezi că vreuna din aceste hipercompromise vorbe mari se va mai putea vreodată pronunța de la tribună? Crezi că un nou Portret va putea să mai apară pe frontispiciile clădirilor? Noi ne-am făcut norma de aplauze, idiotie și duplicitate pe cel puțin un secol înainte. Știm

acum, grație Suleimanului nostru iubit, că nu cruzimea, teroarea, foametea și turnătorii sunt răul cel mai mare: nu! Noi ne scaldăm în ridicol, rușine, în ultimul grad de umilire patriotică, națională. Suntem zilnic scuipați, minșiți, acoperiți de rușine de sus până jos. Un simplu miting sau o vizită de lucru echivalează — ca exemplu de umilință și dispreț suveran — cu un întreg secol de robie babiloneană sau ocupație turco-rușă. Doza letală de teroare și timpire a fost depășită: sub cenușa vulcanică a acestui potop de ignoranță, prostie și brambureală cezarică, se reface bunul-simț latin al căii de mijloc, spiritul critic al rațiunii și putere și practice, puterea de judecată a fiecărui individ, indiferent dacă este un simplu grăjdar la taurine, chimist în capitală sau director în ministerul nu știu care. Vedem cu toții: are loc o coborâre în catacombe, limba și sufletul poporului — cât s-a mai putut salva — se închid în cochilie într-un somn letargic, care poate să fie mortal. Dar noi știm ce știm, vedem lucrurile mai în mare. Omenirea a ieșit, iubite colega, din faza ei de Istorie prin evenimente, schimbări, evoluții, reforme, sau revoluții: cu Istoria de tip vechi s-a terminat din clipa în care viitorul înseamnă «a fi sau a nu fi» al întregii omeniri, al vieții și chiar al materiei planetei noastre. Suntem obligați să ne considerăm ieșiți din Timpul oamenilor și intrați în Destin sau Providență. Adică, în Timpul bunului Dumnezeu. Secolul acesta al XX-lea, a fost cel mai sîngeros, stupid și criminal: cu toate nemaipomenitele progrese în electronică, armament și comunicații. Cu tot răul său, acest secol a reușit, totuși, să lichideze — prin sudoarea frunților și durerea biciului — câteva mituri sau utopii absolut nocive sau antimorale. S-a terminat cu politica, ideologia, partidele politice: chiar și opoziția maniheică între sistemele democrat-capitalisto-liberale și cele socialist-dictatorial-totalitare începe să dispară. Din punct de vedere moral și metafizic, cuantumul de crime, abuzuri și iresponsabilitate comise în numele libertății devine sensibil egal cu cel al crimeilor și absurdităților comise în numele revoluției mondiale. Cei doi giganti — la fel de egoiști, de materialişti

și chiar ateii — tot înfruntându-se ca doi cocoși ai apocalipsei, au ajuns să semene între ei: și în limbaj și ca nivel, și la metode. Poporul de jos, sărăcimea lumii, valorile veșnice ale acestei lumi nu au prea mult de sperat nici de la unii, nici de la alții. Tineretul de «dincolo» e îndobitocit de libertate și confuzii; cel de aici, de disciplină, lozinci și dogmatism. Și unii, și alții urăsc, abia așteaptă ora H, cînd vor putea, în sfîrșit, să se descarce ucigînd. În fața acestei înfruntări fără de speranță, este cît se poate de firesc ca singurele popoare care au învățat ceva, care s-au ales cu un cîștig uman și divin din cataclismul istoric al acestei false păci înarmate, să fie exact acelea care au suferit cel mai mult și mai pe nedrept. Suferința e o zestre, e o școală, e un semn pe frunte. Umilirea, lipsa de speranță, absurdul și prostia fără de limite și control valorează cît o reformă și o contrareformă la un loc. Pentru noi, de pildă, anii de lumină ai Magnificului fac mai mult, ca filosofie și drept constituțional, decît toată epoca lui Caligula, Nero, Gingis-han sau Hitler. Aceia ne luau numai viața: acesta de acum ne vrea sufletul, dragostea, entuziasmul nostru și al copiilor noștri, *in saecula saeculorum...* El, ca un meteor, a luat-o în sus, poporul ca o cîrțiță jumulită, în jos. Schizofrenia e gata: noi suntem în plin comunism real, fiindcă sper, sper că ești de acord cu noi că, de fapt, acesta este comunismul. Real, subreal, suprareal. Da!"

— Iartă-mă că te întrerup, îmi șopti Limpi la ureche, toate aceste lucruri ți le-a spus Napocos al tău sau crezi tu că ar fi putut să ți le spună dacă ar mai fi trăit și v-ați fi putut întîlni la un pahar de vodcă în cîrciuma ta ostrogotă sau în grădina acea botanică din Genopolis... ?

— Limpi, iubita mea, îi spusei, am eu momente cînd fantalez, alte momente cînd sunt un simplu emițător de idei acumulate demult prin lecturi sau tăceri îndelungate. Dar de astă dată e vorba de un vis: de un vis total, înscris în memoria mea ca pe o tăbliță de ceară sau foaie de plumb. Există artiști care văd idei, muzicieni care aud idei, mie mi se întîmplă deseori să văd idei. Recunosc. Crede-mă însă că, din respect pen-

tru ora asta a noastră, din sacrul respect pentru memoria marelui meu dascăl care a fost genialul și martirul Napocos, nu mi-aș putea permite nici să mint, nici să improvizez sau să mă substituiesc ființei sale transcendente. Spiritul său e și acum undeva aproape de noi, ne aude, ne verifică. Nu mă tem eu de agie cât mă tem de galeria aceea de portrete grave ce-l înconjură. Într-unul din ei, de șerbi și iobagi, de proletari și țărani pălmași, era concentrat în figurile acelea. Tu nu știi ce înseamnă pentru noi un *Supplex Libellus*? Nu cerem drepturi la pământ, la legi egale, la reprezentare în stăpânirea de sus: nu. Ci doar dreptul de a fi recunoscuți că *suntem*, că asistăm, că reprezentăm 80 la sută din populație, chiar dacă nu aveam școli, burghezic, nobilime sau cler... Timp de aproape un mileniu, pînă în pragul acestui secol, noi nu am avut buletin etnic: eram considerați niște animale de jug, mult mai disprețuite și mai exploatare decît au fost sclavii negri de pe plantațiile sudicilor americani...

— Știi, știi. Te cred. Spune mai departe. Ce ți-a mai spus Napocos?

— Eram mut, nu-i puteam replica. Se părea că nici nu eram acolo ca să vorbesc, ci ca să ascult... Unul din ăngerii hibridi care mă păzea cu blindețe îmi scoase tot ce mai aveam în traistă pe lingă fierul acela de plug: manuscrise. Pentru care tremuram de frică. *Decoru* mea, *Introducerea în victimologie*, *Manualul acela al bunului pușcăriaș*, în versuri, pentru uzul euro-comuniștilor... Erau cunoscute, din rîsetele conclavului mi-am dat seama că sunt și ridicol, și total în urmă cu politica ce se urmărește în ceruri.

„Dragă domnule coleg, îmi spuse Napocos, cunoaștem de mult aceste lucrări, am și colaborat pe vremuri la alcătuirea lor... Nu rîdem de buna dumitale credință — Doamne ferește! —, ci de inconștiența și ignoranța ce o dovedești în materie de cunoaștere și metodă. Mă uit la acest fier de plug și mă întreb: de ce-l duci la Roma? Mai poate Europa asta salva pe cineva? Iubite prietene, cu riscul să-ți dărim și ultima rămășiță de speranță, trebuie să-ți spun că această măreață, cultă și civilizată Europă abia își mai ține pro-

prile izmene. Profitînd de catatonie strategică a celor doi giganți, Europa — acest muzeu al tuturor iluziilor, utopiilor și ideilor salvamunde — nu mai este decît o imensă tarabă de comercianți și mici politicieni venali care, cu toate că dispun de gigantice biblioteci și planetare informații, din lipsă de curaj și morală, sunt total incapabili să se ridice peste interesele lor, total și meschin egoiste. Dacă vor fi lăsați în pace, crede-mă, și peste o sută de ani, vor continua să se certe în parlamentele lor de băcani și zarzavații pentru piețe, prețuri, alianțe și mici sfere de influență, fără să facă cel mai mic pas înainte spre o unire politică sau spre a deveni, între cei doi balauri, a treia putere diplomatică a lumii... Nu pot. Familia, școala, biserica și statul lor sunt bolnave: de libertate, consum, ego-centrism, memorie istorică. Mașina, curva și contul la bancă — iată miturile ce înlocuiesc, la acești urmași ai Renașterii și Luminismului, luciditatea, căința, mila de aproapele. Crede-mă, dragă Candid, noi avem aici legături apropiate cu frații noștri unguri, cehi, polonezi: cu toții suntem de acord că după Yalta și Helsinki, care ne-au condamnat și îngropat aproape pe vecie, nu au profitat nici americanii și, mai nou, se vede, nici rușii, ci frații noștri europeni. Acum pîndesc africanizarea economiilor noastre, ce va avea loc sub privirea atentă și competentă a presei și libertății lor de informare. Deja se simt o rasă superioară, deja au gata formulele prin care ne vor face singurii vinovați, deoarece suntem lași, deoarece aparținem biogenetic unor seminții condamnate la sclavie. Ar fi foarte nefericiți, crede-mă, dacă într-o absurdă zi, niște mărțieni naivi și milostivi ar sosi și ar organiza la noi alegeri libere, anulînd Yaltele și Teheranurile toate. Nu observi? Peste tot, la toate conferințele lor demagogice, vorbesc de respectarea drepturilor *omului*, fără ca vreunul din ei să scape o vorbă cît de șoptită, despre dreptul de autodeterminare liberă al *popoarelor*. Europa e lașă, e bătrînă: cuprinsă de acel instinct al morții ce se manifestă în arta, literatura și tineretul ei, invadate de această magnetică atracție spre crimă, te-roare, moarte, cruzime... Toate valorile și instituțiile

Europei vechi au murit sau au intrat în biblioteci și muzee. Nici un englez, francez sau neamț nu se va scula de la masa sa bogată (chiar dacă e șomer sau socialist convins) nu ca să vină să lupte pentru eliberarea noastră, dar nici pentru a ne întinde, pur și simplu, un băț nouă, celor ce ne scufundăm, lent și sigur, într-o mocirlă de care nici bieții ruși nu mai sunt vinovați... Noi nu avem în țara noastră — cu excepția familiei sultanele — nici un marxist convins. La ei sunt cu milioanele: au și arme, și tipografii, și gata pregătite spinzurătorile sau ghilotinele viitorului lor luminos. Așa încît, iubite domnule coleg, eu zic: lasă aici acest fier de plug. Avem de gînd — noi, reprezentanții popoarelor sacrificate la Yalta — să înaintăm celor în drept un ultim plan al nostru. De salvare *in extremis* a acestei preacurve Europe de care aparținem și cu sufletul, și cu trupul nostru. Da, un plan gîndit îndelung, rupt din inimă, un plan de mare risc și deznadejde. Dar, din păcate, singurul care ar putea provoca o trezire generală a conștiințelor. Malraux a spus: «Scopul oricărei eliberări este ca poporul respectiv să învețe pe pielea lui ce înseamnă adevărata ocupație!» Așa încît nu ar fi exclus ca, într-un viitor nu prea îndepărtat, să propunem SUS DE TOT o ocupație eliberatoare de cel puțin zece ani. Asta înainte de sfîrșitul acestui secol, bine-nțeles. Ar fi, după a noastră severă părere, singura modalitate prin care am putea face ca instituțiile spirituale ale Europei să poată prinde conștiință de sine. Bisericele li s-ar umple pînă la refuz, burtăverzimea lor ar începe să gîndească dezinteresat și în mare, elitele lor intelectuale, sînd la coadă și tremurînd de frică pentru dosarul lor de cadre, ar pricepe, în sfîrșit, că Răul nu e divizibil și că sifilisul vecinului de continent se poate lua și prin megafon... Europa nu a cunoscut nici o ocupație îndelung barbară: a avut parte de dictaturi, de deportări și lagăre, dar nu a trăit — și nici nu-și poate imagina — cam cum este un totalitarism total și asiatic. Imaginea a ce este, de fapt, lumea noastră de astăzi ca ideologii, dogmatisme, idiologii și religii politice nu o putem avea decît privind spre Liban sau Cambodgia.

Din punctul de vedere al confuziilor politice, morale și religioase — Europa noastră de azi nu este decît un fel de Liban încă nedevelopat. *Quod capita, tot nonsensu*. Zece ani de ocupație, cu respectul tacim de colectivizări și naționalizări cu forța, de lagăre și berze albastre atotputernice, ar putea să-i facă să învie din acest materialism dulceag și scîrbos în care se scaldă azi parlamentarii și gazetarii lor. Gazetarii care le spun parlamentarilor ce ar trebui să facă și parlamentarii care le spun gazetarilor cam ce ar trebui să scrie...”

— Ideea asta — iartă-mă — am mai auzit-o: mi-ai vorbit de ea odată, într-o seară de ploaie sau lapoviță.

— Poate! Coincidența e cu atît mai cutremurătoare. Poate că anumite vise nu sunt decît repetarea în inconștient a unor obsesii sau incertitudini din viață.

— Asta a fost totul?

— Nu!... Napocos a mai adăugat: „Europa este matricea noastră morală și istorică — ea ar fi și baza tuturor sistemelor sociale ce se bazează pe națiuni, ideologii, partide și lupte de clasă, castă sau rasă. Dacă va fi ocupată și va începe și acolo, ca la noi, castrarea spiritelor și dărîmarea a tot ce e morală, proprietate și contract social, atunci, cine știe, poate că, îngrozită de moarte în îmbrățișarea de dragoste a Asiei crude și neiertătoare, creierele sale, capabile de mari, sinteze și soluții, vor elabora acea a treia, a patra, a nu știu cîta cale, prin care să se pună capăt înfruntării stupide și mortale între capitalismul de tip american (care nu poate servi de model nici măcar europenilor) și socialismul de tip stalinist (care e detestat pînă și în Piața Roșie, unde se defilează de șaizeci de ani)... Secolul viitor nu poate să nu țină seamă că politica de toate genurile și ideologiile de toate extremele sunt total compromise și inoperante. Nici soluția micilor state naționale, nici cea a marilor confederații de etnie și culturi nu poate funcționa. Familia, Biserica, Statul trebuie să-și găsească o altă fundamentare decît puterea polițienească a comunistilor sau trîncăneala de tarabă și presă a politicianilor de mijloc. Europa există, ea trebuie doar trezită din somnul acesta de

Impotență și egoism de piață: dacă va scăpa de umbra dolarului și concurența yenului, numai mizeria rublei are să o poată învăța să fie cinstită cu ea însăși. Și cu valorile ei, pentru care, deocamdată, murim noi, unul câte unul, suferind de «nevroza asta vegetativă» ce a cuprins, ca o ciupercă otrăvitoare, toate sufletele noastre.»

— Înțoarce-te, bărbate, la visul tău. Lasă tu calea asta europeană — ea nu mai e posibilă pe acest pământ, cu această omenire. Crede-mă! Dumnezeu e supărat, iadul e speriat: vrea tratative, ca la Geneva, cu Cerul. Asta îmi place grozav. Înseamnă că diavolii și drăcușorii pe care-i vezi tu mereu nu sunt niște trimiși ai răului: din contră, ei ar fi emisarii unei împăcări, niște biete suflete, trimise pe teren să vadă la fața locului ce se mai poate salva din recolta compromisă. Asta mi se pare fantastic: fantastic și științific! Iadul care e total nemulțumit de faptul că Răul său a învins peste tot. Acum ar dori să salveze câte ceva din lumea asta, totuși. Ca și ofițerii lui Osmanescu: stau de treizeci de ani pe capul directorilor și inginerilor din fabrici, dar acum, când aceste uzine și fabrici se declară falimentare, își suflecă mânecele și se declară gata să pună mîna și să lucreze, ca treaba să meargă cît de cît. Pocăința cravașei, mintea cea de pe urmă a pistolului: răzgîndirea fiilor răzgîndiților, a celor care susțineau, pe vremea tinerețelor mele, că disciplina în muncă e mai importantă decît munca însăși... Spune-mi mai departe, te ascult ca pe un profet!

— Visul mi s-a tulburat. S-a ivit un fel de furtună, sau alarmă, sau ceață. Savanții scolii mele latiniste, luîndu-și grăbiti manuscritele suplexurilor lor, cuprinși parcă de o streche subită, s-au bulucit spre ascunzătorile din peșteră. Ca furnicile, ca vrăbiile. A răsunat apoi un cor bisericesc, bizantin. Eram undeva departe în stepă, voiam totuși să plec la Roma. Un cal sarg mă aștepta într-o pădure de paltini doborîți de furtună. Atunci, lîngă izvorul de lîngă troiță, îl zării pe însuși Patriarhul Pimen, în toată splendoarea odăjdiiilor sale. Mie nu-mi spune nimic acest nume, Pimen, în vis, totuși, se părea că ar fi o veche și gravă cu-

noștință a mea. Călca popește spre mine, niște ingeridraci hibridi, cu voci joase, slavone, veneau cîntînd și cădelnițînd în urma lui. Patriarhul mă binecuvîntă popește, apoi mă sărută zdravăn, pe gură, așa cum sărută numai rușii vechi. Rîdea, îmi făcea șmecherește cu ochiul. Corul cînta acum: „*Kto ivo zmaît, civo on margait...!*”, un vesel cîntec țărănesc, pe care-l știu din Ucraina anilor de război. Mi-a luat fierul de plug, l-a binecuvîntat și a zis: „Țărani din toată lumea, uniți-vă!” Atunci mi-am dat seama că Patriarhul acesta este chiar statuia noastră de bronz. Corul dispăru la un semn al său. Cum am rămas singuri, începu să-mi vorbească... nemțește.

— Nemțește! Nu i-a fost rușine. Și ce ți-a spus?

— Mi-a spus așa: „Iubite colega, ești un membru vechi, ilegalist, din adevărata gardă de adevărați comuniști, iată ordinul meu: nu te mai duci la Roma unu, nici la Roma doi, ci direct la Roma trei. La Lenin-grad. Rusia este țara Providențelor, îmi pare rău că nu am prevăzut asta cît am trăit. Rușii sunt singurul popor ales. Doar că deocamdată nu știm pentru ce: pentru mîntuirea sau pentru pieirea lumii? Te duci și ingenuchezi în fața palatului de iarnă. Și începi să strigi cît poți de tare: Marx mi-a spus că voi sunteți singurul popor din lume, singura putere și singurul stat care poate, peste noapte, opera o întoarcere de 180 de grade în politica mondială. Iată ce vă propune Karl Marx: întoarceți-vă la propriul vostru popor! Lăsați dracului ideea asta cu salvarea și ocuparea lumii întregi. Ea nu se poate face prin tancuri, agenți și lozinci. Intemeiați o uriașă Academie de Științe Morale, introduceți Morala în învățămînt, la toate gradele: nici morală creștină blîndă, nici morală habotnică comunistă — ci o morală ce a rezultat ca sinteză după acest secol de educație, instrucție și dresaj total nereușite și compromise în ochii poporului. Transformați omul vostru nou — care e bețiv și leneș, indiferent și apolitic — într-un om vechi, simplu, blînd și bun. Harnic și cinstit. Mujiul rus face legătura între pământ și cer, între bază și suprastructură, între Asia și America. Un sfert de secol le cer. Atît. Cinci cincinale de

morală proletară socialistă veche, de mică libertate, mică proprietate, modestă slavofilie, discretă redescoperire a unui mare suflet european pierdut. Mai spune-le, tot strigînd, că, dacă vor reuși cu această revoluție morală internă, lumea întreagă li se va închina ca la o minune. Iar America — cît e ea de pragmatică și de tehnologică — va rămîne cu gura căscată, fără argumente. Toți predicatorii săi bapțiști sau presbiterieni vor trece la această antiortodoxie cu samovar, caza-cioc și Pușkin... Bustul nostru, dragă Limpî, era foarte trist, plîngea, eu îi ștergeam lacrimile. Nu prea părea convins de ceea ce-mi spunea. Eu, totuși, disciplinat cum mă știi, i-am promis că voi face exact ce m-a sfătuit el. Ce să cauți, tovarășe, îmi spunea el lăcrămînd, la Roma? Vaticanul Doi? Limba latină scoasă din liturghie? Popii catolici dansînd rock și cerînd dreptul la căsătorie și homosexualism? Pe Papa, care nu știe — deși cunoaște perfect opera mea — nici *excathedra*, să împace varza săracilor cu capra bogatilor și lupii cruzii ai militarilor din întreaga lume?... I-am dat să bea din sticla mea, l-am liniștit, apoi, cu sfială, i-am propus: oare nu ar fi mai bine să meargă personal la Lenin-grad? El e cineva, e Karl Marx, un clasic iubit și admirat. Pe cînd eu? Un *niciemand* cu bube-n cap și tinichele la coadă... S-a speriat teribil. „Pentru nimic în lume, colega! Mi-e frică de ei! Aș putea să fiu arestat, anchetat sau bătut. Nu am cea mai mică vocație pentru durere, suferință sau lagăr. Zău! Ai uitat vorba sfîntului Augustin: «*Was ist ein Staat ohne Gerechtigkeit? Eine Räuberbande!*...» Eram uluit, draga mea, nu mi-l puteam închipui pe Marx citindu-l pe autorul acelei cerești prime utopii creștine: *Civitas Dei*. În clipa în care încercam să-l scap de tremurături și frică, cîmpul în care eram se umplu de țigani. O tînără cu sîinii goi, neagră ca o etiopiană, se proțăpi în fața noastră. Ne înjura și ne scuipa, în limba ei, bine-nțeles. Apoi, în glumă sau batjocură, își apăsă sîinii ei bogați și ne stropi cu lapte de sus pînă jos. Un urs apărui dansînd, voia să ne îmbrățișeze sau să ne lingă. Osmanescu îl ținea în lanț. Ne speriarăm de moarte și eu,

și Karlîe, dispărurăm sub masă. Eu aș fi vrut să strig după ajutor, poate că am și strigat, dar...

Nu am mai continuat să povestesc. Iubita mea adormise. Ar mai fi urmat să-i spun că pînă la urmă — ca în toate visele mele — am ajuns iar în fața unei instanțe militare. Eram în cătușe, cu picioarele în lanțuri, ca la viețași. Cineva în spate — o voce de femeie, poate mama, poate chiar Olimpia — îmi tot șoptea la ureche: „Prostule, învață să mori, învață să mori, altfel nu vei scăpa niciodată de frică!”

În cameră totul plutea în calda penumbră a candeliei. Fața iubitei mele era liniștită, deosebit de frumoasă și de copilărească. Părea a fi desenată de un mo-nah cu har; Olimpia, culcată pe brațul meu valid, mi se părea un miracol de dragoste, lumină și bunătate. Știam acum că ea este singurul dar al vieții mele, singura mea operă de artă și filosofie. Poate că bunul Dumnezeu, ascultîndu-mi rugăciunile, revoltele și jelluirile, a dorit să mă răsplătească în felul său. Olimpia era spiritul meu obiectivat, îngerul alb pe care l-am căutat toată viața ca să-l rog să mă ajute să lupt cu celălalt înger, cel negru, cel al melancoliilor mele fără de sfîrșit și fără de leac...

Capitolul al VI-lea

Asistăm la funeraliile oficiale ale marelui poet patriotic, Omar Kaimakov. Domnul Sommer — mare maestru de ceremonii — îmi explică detaliile diplomatice ale acestui tragic protocol. Dintr-o mașină ministerială descinde cea mai frumoasă femeie a Municipiului — cea ce-i dă Olimpiei ocazia să se pupe în public cu un bimbașă cu trei tuluri. Soția poetului Omar comite o gravă gafă politică. Osmanescu apare în civil sub chip de amoretz nefericit. Profesorul Candid acceptă să răspundă unei suspecte invitații și, în drum spre o secretă ședință, are ocazia unei interesante conversații cu celebrul autor al Monadologiei, marele filosof, savant și diplomat, domnul Gottfried Wilhelm Leibniz.

În părculețul „English”, cînta după ureche fanfara Școlii Militare de Amenzi și Circulație. Uniforme noi-noi, cu găitane și lampasuri Napoleon al III-lea. Știau că e vorba de un mare mort, dar, neavînd în repertoriul lor decît marșuri tinerești și imne de viață nouă, executau jalnic, anarmonic și total neconvinși melodia cunoscutei elegii liceale *A ruginit frunza din vii...*

Strada era plină de curioși, de milițieni și lume. Grupuri de semiștăbi și minioptimați așteptau tăcuți, solemni și nu prea, în fața intrării la fosta Casă a Zărilor, unde era depus catafalcul poetului mort la datorie. Soseau delegații — de femei, de copii — care aduceau flori. O fotografie — mărită și înrămată în mare grabă — a răposatului (zîmbind ambiguu și oarecum din altă lume) era fixată îndoliat deasupra intrării. Steagul clădirii fusese coborît în bernă. Agenți în civil păzeau la colțuri, legitimînd suspectii. Circulația pe străzile anexe era oprită, vînzarea spirtoaselor la

restaurantul apropiat fu suspendată (celor care nu consumau și mîncare) pînă la trecerea cortegiului.

Sommer — de astă dată îmbrăcat deosebit de ciudat, de aproape părea un dirijor de orchestră simfonică, de departe un fel de oberchelner la o aristocratică nuntă cu dar — era foarte agitat și transpirat. Părea factotumul acestei solemnități. Ofta, înjura, înălța rugi spre cer ca totul să iasă bine. „Mi-a spus madama Caftangiu — ne mărturisise cu obidă — că, dacă nu iese totul ca la carte, îmi rupe și gîtul, îl elimină pe Itzac din toate școlile și ne anulează și formularul trei de plecare definitivă... Așa că vedeți: acest mort, care în viață a fost un simplu trepăduș versificator, acum, datorită unor schimbări în clima și constelația municipiului, a devenit erou post-mortem, de el depind acum și soarta mea, și soarta bietului meu fiu, despre care nu știu nimic...”

Limpi nici nu-l asculta. În taiorul negru împrumutat de dimineață de la Jenny, arăta ca o englezoaică plictisită și de imperiu, și de Shakespeare. Mi se părea tufliță, descurajată, lipsită total de umorul ei de stradă și de zvicul ei de societate, privea în ochii mei de parcă ar fi vrut să-mi spună că noi doi vom plăti toate angaralele acestei costisitoare înmormîntări.

Nu intrarăm în sala funebră. Așteptam.

— Fii atent, Candid, îmi șopti consoarta-mi, totul, dar absolut totul, pentru noi doi, depinde acum de întîlnirea mea cu această madam Caftangiu. Născută Carmen Rigó. Mă rog lui Dumnezeu să mă recunoască, să mă lase s-o pup, s-o iau de brațe. Înăluntru e văduva Omarului: ultima nepoată a ultimilor țărani uciși în ultima răscoală. Îți dai seama? Mi-a spus Sommer că femeia asta e atît de proastă și de vanitoasă, încît poate compromite nu un dosar ca al meu, poate compromite un regim, un secol, o întreagă civilizație. Mizez totul pe această prostie a ei, mizez și pe calculele computerului ovarian Carmen, mizez pe sfîntul Sisoie, protectorul bețivilor și al soțiilor bătute de soartă...

Eram vinovat. tăceam. Muzica viitorilor curcani se jeluia în trei game diferite: suna aproape modern, a-

fon, dodecafon, cacofon. Parcă în disperare, cădeau în parc frunzele tinere de arțar, staturile de vrăbii goneau în direcția gării și a abatorului. Pustii sunt holde și cimpii, pustii și horele din sat... toboșarii, mai tineri și mai neînțărcați, băteau aiurea, dirim-diram, dirijorul fanfarei plecase nu se știe unde, totul suna ca o meterhanea turcească, făcută să bage, înainte de luptă, frica în armile cîinilor necredincioși... Sosi și camionul funebru, cu laturile lăzii din spate lăsate. Era acoperit de covoare vesele, mai mult țigănești decât naționale. Fotografia mare a Poetului fu agățată de spatele cabinei șoferului. Acesta — tânăr, uns, scos probabil direct din producție — sugea zdravăn dintr-o sticlă verde: avea dezlegare, va trebui să ducă mortul cu viteza întâi, pe uliți golite de circulație. Se fuma, se discuta numai în șoaptă. Din cînd în cînd, dinlăuntrul clădirii, răzbătea pînă la noi un urlet de femeie puternică: nu bocet sau plîns, ci un urlet de mezosoprană tragică: „Vai, vai, soarele meu, ce făcuși de mă lăsași!?...” „Auzi ce voce are?, îmi atrase atenția Olimpia. E de groază, nu altceva.” Rude, în doliu aproximativ (de categoria învățători fără definitivat sau funcționare la poștă) se agitau semițărănește să facă și să dreagă... Țigani cerșetori — care fac parte integrantă din liota oricărei înmormîntări balcanice — lipseau total: așteptau, prababil, în alte părți ale itinerarului funebru.

Chiar mă gîndeam: ciudat, în această parte a lumii, nașterea și moartea sunt ceremoniale pe care le săvîrșesc, prin tradiție, exclusiv femeile. Bărbații, nici chiar la țară, nu mai îndeplineau nici o funcție magică sau religioasă. O înmormîntare, mai ales la sate, dacă se face „ca lumea”, costă cît trei nunți. Ritualul e teribil de dificil și de complicat, fiecare gest, vorbă, floare sau luminare sunt însoțite de un protocol păgîn, de-a dreptul demențial de sever și rigid. Dar toate aceste amănunte de pomană, pomenire, veghe, bocet, ducere și așezare în mormînt constituie totuși un ritual liturgic al plecării, în care accentul nu cade pe durerea rudelor, ci pe actul morții, pe „marea trecere”, din acest tărîm în celălalt. Durerea, plînsul, țipetele și bo-

cetele, toate sunt codificate canonic, majoritatea gesturilor rituale sunt săvîrșite de vecine sau babe profesionalizate. Rudele mortului asistă la un spectacol al durerii, pe care îl doresc cît mai teatral, cît mai zgomotos, direct proporțional cu posibilitățile lor de plată, în bani sau bucate. Durerea adevărată (dacă există?), cea de mamă, soră, frate, soție, este ascunsă cu grijă, ea va avea dreptul la un mic recital (și acela conform unor vechi și stabilite obiceiuri) abia după terminarea înmormîntării: și atunci, foarte discret, pe după ușă, doar în prezența unor vecini sau rude apropiate. Orice improvizație personală sau pur subiectivă, este considerată o lipsă de politețe și de bună creștere. Înmormîntarea nu e un act de despărțire, ci un *dar* — un ultim, foarte scump dar — pe care cei rămași în viață îl fac celui ce pleacă unde pleacă. Acest dar trebuie văzut și auzit: de cît mai multă lume, în cele mai mici amănunte... Pomenile, parastasele continuă mult după aceea: la șase săptămîni, la un an, la trei și la șapte ani. Cu vase și ștergere date peste gard, cu colivă și colaci împărțiți la vecini, cu bani mărunți aruncați pe poteca cimitirului sau în tinda bisericii.

Toate aceste insolite gînduri îmi veneau numai și numai din cauza irealei fanfare (ce răsuna ca o răzbunare ironică), a șoferului deja beat, a țipetelor fortissime ce răzbăteau din sala mortuară. Ce simplu e totul (simplu și cîinesc, totuși) la o înmormîntare într-o uriașă capitală: o scurtă ședință, cu public puțin — cu muzică discretă, bine aleasă — după care, ca printr-un canal de scurgere sau trapă medievală, se elimină repede și discret întreg cuantumul de hidrocarburi pe care îl mai conțin numele, gradul și valoarea celui decedat. Un pur proces de entropie, de ardere în gol, de dispariție fără urme. Ritualul de la țară, gîndeam, e totuși un act solemn și profund religios (chiar dacă formele înlocuiesc conținuturile de afect și credință), un act aproape magic, păgîn, prin care trupul celui mort se restituie, cu forme în regulă, mumei htonice care e pămîntul, lutul din care ne și naștem. Tărîna — acest substitut al micului infinit, al cosmosului mărunț — e alcătuit din niște praguri blajine, la ai noștri absolut

indiferente atît față de frumusețea și vraja de basm a unui Rai posibil, cît și față de amenințările aceluia iad caricatural, care nu sperie decît copiii și călugării slabi de minte. Viața aceasta e umbră și vis : umbră și vis rămînem și după ce trecem pragul, totul e să ne găsim liniștea acolo, în tărîmul intermediar al *blajinilor*, care, după a mea părere, nu este decît forma primitiv creștină a Umbrelor sau Eroilor din străvechea mitologie elenică și latină.

— Acum e acum, o auzii pe Olimpia. Stai aici, fă trei cruci cu limba în cerul gurii tale !

La vreo zece metri de unde așteptam, o mașină neagră, strălucitoare, trase lîngă trotuar. Avea număr galben : galben și mic. De Istanbul. Șoferul, distins, purtînd cravată și mănuși de piele fină, cobori calm. Ținea într-o mîină un imens buchet de garoafe roșii : splendide, oficiale. Deschise ușa din spate a limuzinei. Toți ochii — cît cepele — priveau hipnotic spre această neagră mașină, sosită din înălțimile negre ale Inaltei Porți... Din ea, asemeni unei celebre actrițe din Paris sau Hollywood, cu gesturi elegante, prelungi, curgînde, cobori o frumusețe coaptă, scăpărătoare, vampoasă : madam Carmen Caftangiu. Îmbrăcată ultraelegant — tot ce avea pe ea vorbea în trei limbi străine. Și graseiat. Taiorul negru (dar fantezi) era prin culoare numai o concesie făcută evenimentului de doliu. Pantalonii scăpărători aveau culoarea galbenă, suavă, a florilor de nufăr. Fularul vaporos, roșu ecarlat, părea a pune accentul politic just pe întreaga compoziție vestimentară. Doamna Carmen avea în priviri și mișcări siguranța victorioșilor de totdeauna și de pretutindeni : poseda și arbora, cu un fel de calculată nepăsare și distanță, zîmbetul vag al totalei superiorități (de rasă, casă, carieră, sex etc.), aerul dărimant de mare doamnă a norocului și puterii... De altfel, această nordică zeităte gitană era posesoarea lucidă a unor picioare competitive pe orice piață din lume și a unor sini de dansatoare indiană, ce păreau a decortica și umili întreaga masculinitate, care o privea pierdută, hămesită, în total și animalic extaz...

Limpi îmi dete un ghiont ca să mă trezească din amețeală.

— Ca să-ți treacă miruiala, ia spune-mi repede, bărbate, cum se chema riul acela de-l trecu strămoșul nostru care se juca cu zarurile ?

— Rubiconul, rostii corect, ca un elev scos la tablă.

Limpi îmi întinse mîna să i-o sărut. Știam ce înseamnă asta.

— Adio, genopolitanule, voi încerca să trec Rubiconul. Și chiar... Rubicoana.

În chiar clipa asta — după ce de multe zile fusem lăsat în pace —, deodată, de unde, de neunde, îmi apărură în față doi draci vineți, decupați parcă din hîrtia vag albăstruie a cerului prăfuit și sastisit. Stăteau amîndoi pe cornișa primăriei, cu bărbia rezemată în palme și, îngîndurați, triști, a multe știutori, o urmăreau pe soția mea. Nu erau, de altfel, singurii care făceau asta : gestul ei, de a se rupe de lîngă mine și de a porni direct, fără grabă, fără nici o emoție, în mîină cu o umbrelă ascuțită, lungă ca o sabie, spre mașina aceea fantomă (număr mic, galben, de capitală), sparse încremenirea provocată de ieșirea frumoasei doamne Caftangiu, a cărei mîină, sărutată probabil îndelung, întîrzia încă în interiorul perdelat al canapelelor de culoarea vinului bourbon. Lîngă mine apăru, răvășit, transpirat, tremurînd de frică, varianta cea mai nenorocită a ideii de Sommer în Isarlık. Limpi a mea înaintă frumos, liniștit, auzeam rotițele creierului ei în inima mea, pregătind cucul ce trebuia să cînte în ceasul cel mare al soartei noastre... Se făcu că nu o vede pe madam Caftangiu, care o băgă de seamă, dar se uita la ea ca la un aperitiv necomandat. Limpi, cu vîrfu umbrelei sale englezești, ciocăni zîmbind în geamul perdelat al mașinii. Apăru un cap, ea rîse, se bucură din toată inima. (Mare actriță !)

— Păi bine, vărule, așa ne fu vorba ? rosti ea în stilul cel mai pur sarlık. Doar n-o să mă pup cu șoferul ! După atîția ani !

Ușa dinspre trotuar se deschise. Un domn foarte bine — ușor rubicond, ușor chel, ușor vîrstnic — dar foarte distins și degajat, ieși din mașină. Doamna Car-

men luă buchetul de garoafe din mîna șoferului, care o cam măsura gorilic pe Limpi. Sommer ofta, tremura: „Minune, minune! îl auzeam. Dacă o și sărută, de față cu tot municipiul, suntem aproape salvați... Gîndesc totdeauna încet, nu realizez așadar, gravitatea momentului. Dracii de pe acoperișuri mă indispuneau: aveau privirea și calmul înțelept al pietrelor gotice, nu se mirau, nu comentau, păreau că sugativează doar timpul și soarta oamenilor, oprind pe loc, pentru o clipă, curgera și devenirea. Dar „minunea“ se întimpla. Acolo, De față cu toți ipistații, scribii, demistabii, calemgii, burtăverzimea și caprovarza tîrgului: domnul acela măreț, ce radia forță și putere, plus înalte relații în Divan și față de Înalta Familie (fiind, zice-se, consilierul de taină al însuși Magnificului Suleiman), ei bine, domnul acesta o luă în brațe pe Olimpia mea, pupînd-o pe amîndi obrajii (cam demagogic și zgomotos) și arătînd lumii întregi că se bucură și rîde. Apoi, ca să audă lumea, în cel mai pur dialect de capitală, rosti zîmbînd dragăstos și sobru:

— Dragă verișoară, dragă Olimpia, vai, ce surpriză plăcută! Mă bucur mult că te-am întîlnit. Arăți minunat. Vino să te prezint unei tovarăse care dorește de mult să te cunoască...

Limpi fu prezentată Doamnei Carmen. Aceasta (și mai mare actriță) se bucură nespuse, de parcă nevastă-mea ar fi fost exact cadoul ce și-l dorea ea de multă vreme. Se pupară muiereste, perfid, cosmetic. Își rostiră reciprocele dragălaşenii. Riseră toți trei: o glumă, altă glumă. Șoferul ștergea parbrizul, întreaga adunare își ținea respirația. Sommer mi se părea că plînge. Sau se scutură, ca de friguri. Dracii mei — după un gest ultim de lehamite și scîrbă — pieriră în văzduh. Tutilă Unu își luă rămas bun de la cele două cucoane: sărută mîna doamnei Carmen, sărută obrajii împurpurati ai Olimpiei. Apoi, ca ștab de lungă și grea experiență, zvirli spre public un vag, dar simpatic salut de tribună. Ca timpotii, garabetii și fufecele de serviciu, uitînd de înmormîntare, începură să bată din palme și chiar să strige: „Ura, trăiască!“ Muzica, înveselită și ea, plesni un marș brigadieresc. De braț, cele două fe-

mei, o luară spre salonul mortuar. Mașina Tutilului demară fără zgomot și dispăru iute în direcția centrului civic.

Sommer mă trase după el.

— Vino, domnule profesor, trebuie să vedem dacă doamna Olimpia va reuși ceea ce am pus la cale amîndoi... E foarte important, văduva poetului e proastă ca o grenadă, ea trebuie dezamorsată înainte ca...

Mă infuriai.

— Domnule Sommer, îi spusei, nu sunt nici Haplea și nici Bulă. Dacă nu-mi explici despre ce grenadă e vorba, nu mă mișc de sub acest copac.

Se uita la mine, cu ochii lui trimilenari, de parcă pentru prima oară în viața lui ar fi zărit un specimen ca mine.

— *Heureux pays**, exclamă el, apoi, rîzînd ca de o glumă veche, mă luă braț și-mi explică: Domnule profesor, vă aduceți aminte că există cîteva declarații legate de ultima noapte de beție a acestui poet pe care îl înmormîntăm acum oficial. Osmanescu, deși e pe ducă, ascultă încă de ordinele doamnei Caftangiu, care, ca protectoare semioficială a Artelor și Poeziei, a crezut de cuviință să ia în propriile mîini soarta post-mortem a cazului Omar. Dovedea astfel și faptul că puterea ei politică nu are nici o legătură cu greșelile soțului ei și cu internarea, provizorie (dar definitivă) a acestuia la nebuni. Doamna Carmen e în dușmănie de moarte cu Nașul dumneavoastră, dar și în alianță cu el, mai ales în urma acelei nopți în care între fostul ei amant și fostul gîde al fostului ei soț, a avut loc, în casa și la masa dumneavoastră, un fel de schimb de dosare, poate chiar un tratat de neagresiune și ajutor reciproc avantajos. Ea, doamna Caftangiu, e convinsă

*) „*Heureux pays*“, ar fi replica anecdotică celebră a unui celebru psihiatru francez din Paris, la care a fost dus un... fost prim-ministru al nostru, care, într-o bună zi, în plină ședință de Cameră (1911), ar fi început să cînte ca un cocș, ascunzîndu-se sub bănci. Examinîndu-l, atent, profesorul a declarat: „Domnul acesta e nebun: și a fost nebun toată viața. Ce funcție a îndeplinit la dumneavoastră?“ „Prim-ministru; în mai multe legislațiuni“, i-au spus jenant însoțitorii bolnavului. Atunci profesorul a exclamat: *heureux pays!*“.

că toate manevrele anticaftangiu sunt opera doamnei Olimpia. Din care cauză o și urăște de moarte, deși se teme de ea și de faima inteligenței ei politice... Stați, nu mă întrerupeți. Vreți să mă întrebați: „Ce are ea cu soția mea, ce i-am făcut noi? Abia acum câteva minute și-au dat mâna pentru prima oară!” Asta vreți să mă întrebați, nu-i așa? Domnule profesor, la femei dușmăniile nu vin ca ploile, numai de sus, din cer; la ele există și dușmăniile de pivniță, de tunel, de peșteră subterană. În sfârșit, asta e o poveste mai veche, nu am dezlegare să v-o spun: o s-o aflați într-o frumoasă zi — și, dacă nu, cu atât mai bine... Deci ce ne-am gândit noi, eu și doamna Limpi? Pentru orice eventualitate, acum, cu ocazia acestei înmormântări, trebuie, cumva, s-o facem de râs, s-o compromitem pe pupăza asta care e văduva poetului...

— Vai, dar asta mi se pare de-a dreptul...

— Vi se pare numai! Am o lungă experiență în materie de văduve și poeți... Absolut toți poeții — dacă citești atent marile biografii literare de după Goethe — au fost compromiși de soțiile lor. Fie că acestea au început să scrie memorii, fie că s-au crezut, dintr-o dată, moștenitoare, în afară de drepturile de autor, și ale talentului celui decedat... Vechii regi orientali știau ei de ce își obligau numeroasele soții să-i urmeze în mausoleu. Istoria tragică a Imperiului bizantin este istoria puterii soțiilor și văduvelor împăraților în cauză... Adevărul este, domnule profesor, că o femeie într-adevăr deșteaptă nu rezistă să viețuiască lângă un poet, această categorie de artiști, după cum prea bine știți, cu mici dar sfinte excepții, în afara talentului lor de a visa și scrie patriotic, sint în genere, niște caractere imposibile: lași, poltroni, vanitoși, dictatoriali, egoiști, turnători, căcănari... Numai o femeie naivă și foarte proastă — sau curvă, sau ca o viperă — poate să stea lângă un asemenea monument de talent, vanitate și rahat. Nu? ...Acum, după cum veți auzi, opera inexistentă a acestui vag versificator local va fi exaltată de cei trei vorbitori oficiali. Va fi numit poetul eroismul sarlık, eroul poeziei alutane veșnice și nemuritoare... Toate aceste laude pot înnebuni și o fe-

meie de bun-simț — darmită una care se consideră ea însăși un monument istoric, susținând a fi ultima descendentă a ultimilor răsculați de pe aceste viteze mealeguri ale robiei... Cunoscoți toate aceste lucruri fiindcă — după ce, pe vremuri, compuneam istorice discursuri de înalt divan — acum, prin ironia soartei, eu am comandat și corectat toate discursurile de azi, sub direcția îndrumare a doamnei Caftangiu, știind precis ce tunuri sunt puse în bătaie și cam încotro ar fi îndreptate obuzele. Doi procurori militari, în civil, au fost invitați să participe la această înmormântare. Da, da! Doamna Carmen, mare iubitoare de poezie locală, a acceptat sugestia mea ca, după ce se vor termina discursurile delegațiilor oficiali — a asociației poezilor amatori, a asociației poezilor universitari, a asociației ziariștilor locali și ai colaboratorilor externi ai stației de Radio și Radioficare, ai cenaclului „Frunză verde”, ai cenaclului „Eroi am fost” și ai cenaclului „Știința și Pacea” — cineva, o doamnă distinsă, să citească, în semn de adio, un poem din opera antumă a poetului.. Acum, mergem înlăuntru, e bine să fiți văzut, ați devenit prinț consort, trebuie s-o ajutați pe soția dumneavoastră măcar cu prezența, mai ales acum, când totul se joacă pe o singură carte.

— Nu înțeleg, nu înțeleg...

Îmi venea să urlu, așa fi dat o împărăție pentru o cinzeacă de rom cubanez, în cea mai sordidă din circumstanțele imensului imperiu al logicii dialectice.

— Să vă explic, continuă vrednicul meu ghid, se vede pe fața dumneavoastră că habar nu aveți de cutumele locale legate de marile evenimente din viață. Orice botez sau nuntă se face în două trepte: ateu, cu tovarăși și colegii de birou — și creștin, pe ascuns, cu babele și mătușile din familie. Duplicitatea această e cât se poate de naturală: și la ONU, una se predică la tribună, alta se vorbește pe coridoare. Oficialitățile sunt mulțumite, se și bucură că aparențele de ateism și materialism sunt respectate și salvate; familia și biserica sunt și ele bucuroase, fiindcă, pentru orice eventualitate, s-au comis și formele legale ca actul respectiv să poată fi considerat religios, tradițional,

autentic... În cazul acestei speciale înmormântări de azi, avem de-a face cu o rachetă în trei trepte: aici, înlăuntru, va avea loc festivitatea oficială, atee, politică: înmormântarea municipală a unui poet municipal, just și credincios cauzei. Buun! Pe drum, se va alcătui cortegiul de colegi, amici, rude îndepărtate, pensionari pasionați pentru înhumarea altora, care îl vor conduce semioficial, din semiobligație sau semidușmănie, până la cimitir. Acolo, vei vedea, ca din pământ, vor apărea doi popi negricioși, cu toate cele necesare. Poetul, înainte de a trece *ad patres*, va avea parte de molitvele și acatistele cele mai ortodoxe, chiar dacă au fost servite cumva în grabă, clandestin și după ora de închidere... Cum se descurcă sufletul pe parcursul acestor prefăcătorii etatizate, cum se descurcă El însuși, bunul Dumnezeu, în fața unor forme atât de... cum să le spun? ...de antagonist-dialectice, rămîne un mister... Noi doi să ne strecurăm mai spre față, acesta e penultimul discurs din protocolul oficial, ce e mai important abia urmează. Dacă avem noroc, dacă va vrea bunul Dumnezeu, care, deși a urmat nesfârșite cursuri de cazuistică teologică și dogmatică, de astă dată va trebui să se inițieze și într-o harababură de sfori, lucrături și braconaj politic de toată frumusețea...

Văduva, roșie la față, copleșită de emoții și onoruri, stătea mîndră ca o cariatidă războinică, între Olimpia și doamna Carmen. Era tot ce putea fi mai înalt și mai distins pentru o soție care, spun gurile rele, avea cel mai profund dispreț pentru eroul expus glorificării ultime. Îl și bătea deseori, reclamîndu-l apoi la sindicat, cadre și primărie. Între bețiile rusești ale lui Omar și răutatea acestei Gorgone de cartier, exista o legătură: dar cine putea ști care din ei era cauza și care efectul: bea bietul Omar fiindcă Matilda era o scorpie sau Matilda devenise o scorpie fiindcă Omar nu mai termina cu bețiile sale?...

Vorbea acum, înlăcrămat și sfișietor, un reprezentant al foicicăi locale. Omar era prezentat ca un fel de principe al scrisului la comandă, ca un soldat credincios și viteaz al artei angajate. A răspuns tuturor chemărilor, nu a absentat de la nici o sărbătoare, de la

nici un ciclu, de la nici o campanie. Versurile sale, închinete, mereu și mereu, exclusiv și inclusiv, genialității ultime și totale a Magnificului nostru Sultan, au adus un aer nou, avîntat, mobilizator în viața culturală, economică și industrială a urbei, raialei și chiar a întregului nostru pașalic, liber și independent... Văduva plîngea cu măsură, o simțeam că se umflă, se umflă, crește ca un aluat, ca aracul de fasole din poveste... Bietul Omar — ca să-l pot vedea a trebuit să mă înghesui mai înspre catafalc — arăta senin și chiar frumos: mi se părea împăcat, liniștit, chiar dacă un zimbet de răutate și păcăleală îi mai persista pe fața-i palidă, aproape pămîntie.

Sommerul nostru, ajuns în față (serviabil, săritor, foarte cocoșat și mărunț, nemişemînd cu nici unul din Sommerii cunoscuți) preda niște foi albe frumoasei doamne Caftangiu. Văduva Matilda avea și ea pregătite niște foi pe care le scosese la iveală din poșeta ei neagră și grea... Avu loc un fel de sfat tainic, Limpi fu consultată, de la egal la egal... Apoi, în timp ce întristata adunare pîndea crispată și curioasă desfășurarea ceremoniei (mulți din ei știind sau bănuind că un focos cu întirziere fusese plasat undeva), madam Carmen, șefă necontestată și de protocol, și de cenacluri, făcu un pas spre cel mort și, asemeni marilor preotese de odinioară, cu o voce carmen, ușor tabagică, dar fermă și tranșantă, grăi:

— Întristată adunare! Iată-l ce frunte frumoasă avea, iată ce împăcat pare acum. Un mare poet, un mare patriot ne-a părăsit pentru totdeauna. Dintre sute de catarge tocmai el a trebuit să cadă pradă furtunilor ce frămîntă astăzi atât Istoria, cât și conștiințele noastre de cetățeni și chiar de contemporani ai săi. Opera sa constituie un exemplu de fidelitate și actualitate, ea va rămîne înscrisă în memoria veșnică a acestui pămînt ce știe să nu uite. Personal, vă mărturisesc cu mare emoție: versurile sale îmi vor lipsi, pentru mine poezia și cîntecele sale alcătuiau rația de vis și vrajă de care aveau atîta nevoie și sufletul meu, și sufletul prietenilor și apropiaților mei. Cuvintele mele, acum și aici, nu mai au nici greutate și nici rost. Iat-o lîngă

mlne pe tovarăşa de drum şi viaţă a marelui poet : ea însuşi o luptătoare în primele rînduri... Pentru a încheia cum se cuvine această tristă adunare, am ales un poem — cel mai celebru şi cel mai reprezentativ — aş zice, ca şi Matilda noastră iubită şi tristă, poemul tipic al vieţii sale. Îl predau, cu mâini tremurînde, tovarăşei, rugînd-o să-şi învingă lacrimile şi să ne citească, aşa cum numai ea ştie să citească, în semn de adio şi la revedere, acest poem ultim... Tovarăşi, să păstrăm un moment de reculegere, sufletul poetului e undeva pe aproape...

Păstrăm, cutremuraţi, un moment de tăcere. Sufletul poetului era, într-adevăr, undeva foarte aproape.

Matilda, calmă, pe soartă stăpîină, îşi scoase apoi pălăria de doliu cu voal : sub faldurile negre de mătase, bănuiam un trup de luptătoare categoria grea. Nasul vag grecesc trăda voinţă, încăpătîinare şi trai nebun ; ochii îmi spuneau că dincolo de ei, e pusă în mişcare o maşină cu ceas şi dinamită.

Sommer, revenit la locul său lîngă mine, mă strîngea de braţ, tremurînd ca un pui de vrabie căzut din cuib. Fanfara, în parcul de afară, cîrmi brusc şi se opri ca tăiată cu foarfeca.

— Fraţilor, începu trista văduvă, cu o voce de He-cubă obişnuită să blesteme şi să injure, iubiţi prieteni, înainte de a vă citi poezia preferată, nu pot, nu pot să-mi ascund supărarea şi mînia. Soţul meu nu a murit natural, aşa cum moare un soţ normal : *soţul meu a fost ucis!* Acesta e adevărul — şi trebuie să-l spun aici, ca să ştie toţi şi ca să se facă dreptate...

Înghetai. Limpi era şi ea palidă-verzuie : simţeam că acum va fi rostit numele meu. Îi pusesem, în seara aceea de pomină, cuţitul la gît, l-am ţinut sub călcîie ca pe un porc la înjunghiere — era limpede, eu şi numai eu eram vinovatul criminal, care...

— Am aici, rosti tunător văduva, care părea că nu plînsese niciodată în viaţa ei, am aici, în tasca mea, cel puţin cincizeci de cereri ale răposatului : pentru gaze, aragaze, lemne, acces la pivniţă, mărirea pensiei. dreptul la cantina specială : *toate respinse*. Dar nu nu acestea alcătuiesc durerea noastră cea mai mare.

Nu ! Suferinţa care i-a dărîmat inima, durerea care îl mîna spre băutoră şi cîrciumi cu golani, a fost provocată de directorul de editură, aici de faţă, care — ruşine să-i fie ! —, o să spun cu curaj, în numele mortului meu drag, de zece ani împliniţi refuză, mereu şi mereu, ducîndu-l totuşi cu mîia şi cu vorba, să-i publice volumaşul de versuri nepatriotice. Deşi a băut nesfirşite chenzine şi pensii cu întreg colectivul editurii, în afară de promisiuni mincinoase, soţul meu nu a primit nimic concret. Aceasta a fost rana inimii sale, din cauza asta s-a tot oftat. Aş fi dorit, ar fi meriat ca măcar acum să-i fi putut pune pe piept volumul intitulat : *Sens interzis : înapoi, tovarăşi!*, dar nu a vrut hoţul şi afurisitul de director al editurii. Nu am nimerit clanţa sau uşa la care să-i batem, nu am cunoscut limba în care să-i cărăm plocoanele la care se aştepta...

Roşu la faţă, furios, directorul editurii se trase spre uşă. Nu era cazul să răspundă aici şi acum. Madam Caftangiu, simţind cotitura primejdioasă a şedinţei, cu tact, o trase deoparte de mîncă pe înfuriata soţie, şoptindu-i la ureche cîteva cuvinte ce pîrură a o îmbîlzi pe loc. Matilda îi sărută mîna repezit, apoi se întoarse către public şi începu un fel de plîns. Fără lacrimi, sec, *wohltemperiert*. De astă dată, vorbind, se adresa direct celui întins în catafalc.

— Am primit de la cine trebuia promisiunea, mult-aşteptata promisiune, că volumul tău, iubite Omar, va fi publicat în viitorul semestru. În întregime şi fără corecturi. Acum, cu inima uşurată, pot să citesc acest poem, intitulat atît de frumos : *Binefăcătorule!* Iubite al meu soţ, ai avut multe şi urite păcate, dar eu ţi le-am iertat, fiindcă erai blînd şi talentat. Poemul acesta l-ai scris, la sfatul meu, într-o iarnă friguroasă — ai şi primit o căruţă de lemne pentru el. Acum, aici, citindu-ţi-l, dragă puiuţule, sunt convinsă că vom obţine şi pensia de care avem atîta nevoie...

Urmă recitarea poemului. Care era un simplu „coulind modern”. Nu înţelegeam de ce îşi freacă Sommer mulţumit mîinile de ortograf şi caligraf, nu întrevedeam nici sensul zîmbetului victorios cu care mă onora soţia mea. De parcă i-ar fi reuşit plăcînta cu mere, de parcă ar

Il cîştigat la loto. Lumea se amuza, nu mai eram la o inmormîntare, eram la o chermeză din ce în ce mai veselă și mai haioasă.

Poetul, în poemul său, se plîngea de frig, de singurătate, de iarna ce bate la ușa lumii întregi... Ce era suspect în asta? E adevărat, fiecare strofă, sub formă de glosă populară sau bocet economic, se termina cu două versuri, ca un refren: „Veler, Doamne, valerim, / Să trăiască Ilderim!”

Dintr-o dată, solemnitatea se sparse... Oficialitățile, ca la un cuvînt de ordine, se retraseră în tăcere, zîmbind cu subînțelesuri. (Mazilirea Ilderimului era un fapt cunoscut de toți, în afară de biata soție a *Sensului interzis*...) Fanfara elevilor milițieni primi și ea ordin să înceteze și să plece de urgență la internat. Văduva, bine-nțeleș, nu pricepea nimic, credea că așa e obiceiul... Cîteva rude și vecini îl săltară pe poet și-l scoaseră afară. Fu așezat în camionul deschis, sub propriul portret, între coroane cu flori și inscripții aurite. Convoiuł porni, mizer, abia dacă erau vreo două duzini de oameni care să formeze cortegiul funerar al tristului Omar. Acesta, cu fața spre cer, în coșciugul dăruit de primărie, privea vesel, tot mai vesel spre norii ce amenințau cu ploaie. După două sute de metri, fanfara țiganilor pensionari se alinie, conform tradiției de mahala și balcanie, convoiului funerar. Din cinci alămuri dogite, în ritmul unei tobe sparte, răsună jalnic, teribil de duios și de convingător, lamento-ul funebru al unei celebre romaneț ungurești, adaptate aici, în lipsă de Brahms sau Beethoven... Țiganii mărunței, cel puțin o sută, urmăreau convoiul pe margini, cu respect și calcul: împărțirea colacilor și a batistelor cu monede se făcea mai tîrziu, în cimitir. Steagul îndoliat de pe Casa Ziariștilor fu îndepărtat repede. Viața se grăbea să reintre în normal: avusese loc o gafă, ea trebuia uitată, ștearsă, anulată: mersul înainte nu se poate împiedica de ciotul unui fost poet, fals patriot, semicetățean, fără nivel, fără greutate, fără spirit de justă orientare politică.

În colțul parculețului, Limpî și Carmen, ca două bune prietene, discutau rîzînd. Sommer, chemat la or-

din, părea a se scuza: „eu nu am nici un amestec, eu la poezie nu mă pricep etc.”. Dar rîdea și el — veselie asta a lui, ca și nepăsarea superioară a publicului ce o saluta pe Carmen cu complice înțelegere și admirație, mi se păreau mie a fi fatale pentru soarta pensiei de care avea atîta nevoie biata Matilda. Chiar și șansa viitorului volum de versuri nepatriotice mi se părea foarte îndoielnic. Titlul eventualului volum mă încînta, mă făcea curios: *Sens interzis: înapoi, tovarăși!* Suna ca un manifest, ca un testament de fost luptător pe bariadele rezistenței. Va trebui să procur manuscrisul și să-l citesc. Cine știe? Trăim într-o lume sucită, surprizele de caracter (mai ales de caracter) sunt uriașe, total imprevizibile. În fiecare din sertarele poeziilor oficiale se ascunde unul sau mai multe volume de frondă, destinate unui viitor alibi moral și estetic. Am cunoscut dramaturgi care scriau seriale cu oțelari și inovatori în muncă — și paralel își pregăteau o întreagă bibliografie boierească, conservatoare, bizantină. În la-găr am întilnit mulți foști procurori, anchetatori sau torționari (în afara celor trimiși anume ca să ne chinuiesc); majoritatea acestor atleți ai programurilor politice, în climatul de meditație și rugăciune al celelei sau al barăcii, deveneau cei mai habotnici mistici sau sectanți. În fiecare procuror doarme o călugăr blind și franciscan, poate că sufletul bieților noștri anchetatori nu era decît negativul maniheic al vocației lor pentru post și rugăciune. Omar acesta e un caz tipic: scria cît se poate de murdar, de proxenet, neavînd cea mai mică jenă față de cuvînt sau metaforă, dar în taină, acasă (cînd era treaz, probabil), comitea *Sensuri interzise, tovarăși*. Am numit, pe vremuri, starea asta de dedublare și ianuisim total „stare de inversitate”, dar o consideram o boală, un fenomen de patologie morală și socială. Acum însă încep să mă îndoiesc: tare mă tem că, după un demisecol în care „una am fumat și alta am vorbit sau scris”, starea asta de inversitate să nu devină o trăsătură categorială penru poporul nostru și vecinii săi: poate că ea, inversitatea asta, va deveni unica formulă de supraviețuire în evul luminos

ce ne așteaptă și care abia a început. Cine știe, cine poate să știe?

Zărindu-mă, Limpi îmi făcu semn să mă apropiu. Arborai zîmbetul meu genopolitan, sobru și indiferent. Nu fără oarecare masculină emoție, sărutai mina păcătoasă a acestei splendide farmazoane care era madam Caftangiu. Mă scrută atentă, profesional, de parcă, numai cu ochii, ar fi fost în stare să-mi facă analizele toate. O priveam și eu, distrat, din altă lume, cu uitătura profesorului care știe să treacă în rîndul obiectelor pe cine vrea, cînd vrea. Limpi asista amuzată la acest tăcut meci între trup și spirit (să zicem!) sau, cum ar fi spus-o ea mai plastic, între o felină sătulă de carne și un iepure sătul de viață. Mirosea Carmen asta ca o ambasadoare din lumea a treia, era plină de ghiuluri și alte aurării grele și arătoase. Unghiile ei mă îngrozeau: unghii lungi, ascuțite, de vrăjitoare subcubă. Buzele, impecabile ca formă și ruj, exprimau cruzime, hotărîre, cinism. Părea, luată în întregimea perfecțiunii ei de muiere și fiară, o perfectă mașină de devorat bărbați, cariere, titluri și bani...

— Încîntată, iubite domnule profesor, îmi spuse cu o voce nazală, catifelată. Vă cunoșteam din auzite, de mult doream să vă întîlnesc... Doamna Olimpia — pe care am s-o rog să-mi permită să-i spun Limpi, nu-i așa, „dragă”? E timpul să devenim cît de cît prietene —, cum zic, Limpi a dumneavoastră (mi se pare a fi, după a mea părere, cea mai deșteaptă tovarășă din acest tîrg împutit) mi-a vorbit de dumneata... Ați fost universitar, ați fost genopolitan, ați fost mazilit vreo zece ani, acum începeți o viață nouă, aici, în urbea noastră...

— Vai, stimată doamnă, exclamai ca în salon, mă îndoiesc că toate aceste prețioase și precise informații le-ați putut afla de la soția mea în scurtul timp cît ați conversat cu ea: eu cred că-mi cunoașteți dosarul.

— He-he-he, nimic nu e exclus, domnul meu: sunteți „un fost”, eu însămi acum am devenit „o fostă”, e normal să ne uităm mai atent unul la dosarul celuilalt. Schimb util de experiență, nu!? Singură, Limpi,

drăguța de ea, este o „viitoare”: e în plină ascensiune politică, are să facă o frumoasă carieră. Am ochi, crede-mă!

Începută în gama asta, discuția nu putea evolua decît ca un ciripit răutăcios între niște gaițe prudente și ipocrite. Ar fi trebuit să tac, să nu scot o vorbă: să las tăcerea să vorbească mai bine decît mine: să mă uit numai la ea, ca la un specimen rarissim: în definitiv, era fosta soție a preșului culturnic, fosta amantă *en titre* a șefului „băieților” care m-au zvîntat în bătaie, fosta dușmană de moarte (după afirmațiile misterioase ale lui Sommer) a Olimpiei mele... Dar eu eram un domn politicos, incapabil de a trece peste formele de civilitate („*par délicatesse, j'ai perdu ma vie*”), deși simțeam că, angajîndu-mă în patati-patata-ul acesta, intram automat într-un joc de societate în care eu eram un ageamiu și ea, Carmen, o campioană emerită. Limpi simți periculoasa-mi lunecare, nu-și pierdu deloc capul, după felul în care își lărgi zîmbetul, știam din experiență că urma acum un atac de șoim viteaz.

— Candid, îmi spuse ea mieroasă, ești naiv din naștere, nu aș dori să te văd prins în pînzele periculoase ale acestei fermecătoare vrăjitoare... De altfel, ar fi și inutil: buna mea Carmen — îmi permiți să-ți spun pe nume, acum, cît de cît, suntem rude prin alianță, nu-i așa!? — are inima ocupată. Ce te uiți așa, bărbate? În tîrgul ăsta împutit, cum bine ai auzit, nu există secrete decît pentru cei proști. Nu e cazul meu sau al noii mele prietene — astfel că trebuie să-ți spun, spre a evita să comiți anumite gafe — află că femeia asta, frumoasă ca o zeiță asiriană, a înaintat divorț fostului ei soț, care e nebun și chiar înnebunit definitiv...

— Limpi, șopti pudică fosta doamnă Caftangiu, lasă amănuntele.

— Ce amănunte? Astea nu sunt amănunte, dragă. Astea sunt — în viața Isarlikului nostru nenorocit — evenimente istorice: trecerea Rubiconului, cucerirea Constantinopolului, dărîmarea Bastiliei... Da! Mai mult decît atît: i-a dat papucii uriașului aceluia de-i ziceam noi Osmanescu. Să plece, să dispară, să nu se mai întorcă... Și — iartă-mă, Carmen, trebuie să-i

spun, din mândrie, din patriotism de familie, dacă nu-i spun, crapă în mine fierea mea de țărăncă proastă — el da, bărbate, țin-te de cureaua pe care ți-au rețezat-o tătarii, află că vărul nostru Tutilă, nu Nașul, ci dl marele, bulcabaș la Înalta Poartă, consilier a trei ministere și a doi prim-vicepreședinți, s-a — cum s-o spun, dragă, mai elegant, mai politic, mai just? — s-a „încurcat”, într-un mod fatal, dar nu întâmplător, cu această frumoasă și liberă doamnă... Prin asta ea îmi devine un fel de „vărușană de stînga”, prin asta și dosarul tău ajunge unul mai de familie, prin asta — nu-i așa, dragă Carmen? — facem și noi un pas înainte și în sus, spre sferele și vilele mai înalte, mai cu iedere, nimfe și garaje...

Lovitura era brutală, la moacă, de sus și dată aproape fără milă. Eram interzis, Limpi continua să zîmbească, să se simtă ca la ea acasă în bucătărie, arătînd lumii întregi o dantură de o frumusețe primitivă, copilărească. Carmen — cremene încercată — se clătină o clipă, surprinsă, dar se regăsi repede, repede: țoc-țoc, o pupă pe Limpi, cu dragoste și admirație.

— Îmi plăcuși, soro, o luă ea pe scurtătura perfidă a perfectului simplu hiperlocal, auzii eu de faima gușii tale, iaca o și văzui în blid, cu muștar și ardei iute alături... O femeie care e numai cinstită vinează și viespile cu limba. Cînd le aflași toate aceste secrete nu știu: dar de spus, văzui, le spusăși de parcă ar fi fost semințe de scuipat în tîrgul de hram.

— O-le-le, exclamă a mea soție, nu cumva te și-fonași, cumnată? Abia ne cunoscurăm și ne și încurcăm caierele. Drăguțo, eu nu vrui decît să-l descînt de sperietură pe bărbatu ista al meu: e neumblat la icoane, neumblat la pupezoaice. Vine de unde vine, doar știi, pe acolo soții se vinează cu hîrtia de prins muste. Altă lume, soro!

Doi spadasi nu trebuie să se bată o oră ca să își dea seama fiecare de valoarea celuilalt: sunt suficiente cîteva schimburi de floretă, o fentă, două. Carmen nu era nici năpușă de galantar, nici canisă de salon. Fră o curvă dulce, o eroină în cîmpul muncii ei, o maestră emerită în amoruri și sforării, o curtezană socialistă

de înalt nivel, plină de medalii și distincții. Ca și păcătoasele din evul mediu, știa să se ofere fără să consimtă și să consimtă fără să se ofere. Se despărțea de bărbați ca de niște cutii de conserve golite, știa să-și folosească nurii la toți indicii și parametrii și cu economii de energie sau caracter. Fără să aibă, deocamdată, o funcție propriu-zisă, învîrtea și acum, după zgomotoasa cădere a soțului ei, treburile publice, de parcă ar fi fost savanta sultană a Magnificului local. De altfel, asta coincidea cu convingerea mea — să-i zicem „futurolologică”. Preziceam, într-o discuție ce o avusem, la un vin, cu fostul nostru Naș, cum că, în decurs de un secol, automat, treburile economice și industriale vor trece în mîna militarilor, iar treburile politicești, dinlăuntru și din afară, în mîna femeilor. Aparatul divanolog se ruginește, se timpește, își pierde și coaiele, și vîna. Să stai cîteva decenii într-un fotoliu și să tot aplauzi, să tot aprobi, cu groaza că ochiul vanitos al Marelui te ghicește, te vede, îți face vînt — asta e o meserie ce simplifică și eunuchează mai rău decît o lobotomie. În acest timp, femeile, sosite proaspăt din piață și realitate în politică și putere, au imense rezerve de gîndire și diplomatie. În inimă, ovare, fund. Nu sunt fricoase, cunosc slăbiciunile celor puternici, au limba proaspătă și le umblă mîntea. Cîtă o au: s-a dovedit că, pentru conducerea inteligentă a unui Stat, mai de folos este experiența cinstită a unei bucătărese (Lenin), decît cultura cioclipedică a unui filosof, cizmar sau zugrav genialism.

Muzica țiganilor funebri ce-l însoțeau spre veșnicie pe poetul Omar Caimac (ca și pe păguboasa sa soție Matilda) se auzea acum de departe, ca o părere numai. Prin aerul acestei primăveri tîrzii și suspecte treceau, înspre satele din centura rurală (în plină campanie de irigat și prășit manual), păsări flămînde, în stoluri negre, croncînd a secetă și boală lungă. Imensul portret al Magnificului, nemișcat, indiferent față de timp, istorie, moarte, îmi zîmbea sever din înălțimea sa cerească. Duzina de gazetari locali, angajații foicicăi politice locale, scăpați de sarcina de a-l însoți pe fostul director onorific al așa-zisei lor case-club-can-

ține, o luară *in corpore* spre restaurantul Minerva, unde îi aștepta duzina de fotbaliști, singura categorie de celebrități locale cu care se putea birfi și chiar discuta fără frică de urmări sau urmăriri. Limpi — acum că își scosese ochelarii de serviciu — își apărea ca o siluetă vapoasă, tristă, prăfuită, dintr-un Renoir sau Manet, încremenită în veșnicia tremurată a unei epoci cochete, pline de întrebări și de bun-simț. Frumoasa Carmen o ținea de braț, puternică, autoritară, de parcă acum ar fi prins-o fără buletin, cu mîna-n sac, și o ducea fără scandal la prima circumscripție. Mi se părea numai (ghipsul de la mîna stîngă îmi amintea mereu cît de fragile sunt oasele umane, cît de ușor se poate înghipsa un om, o idee, un vis), cum zic, mi se părea numai că demoniaca soție a Caftangiului se certa cu soția mea. Mă înșelam. Erau de origine socială egală, de studii aproape egale, de inteligentă și zvic muieresc egal: diferența dintre ele consta în morală (dar ce importanță mai are astăzi acest mic apendice filosofico-religios?), în forma de investiție a elanului vital și mai ales în vîrstă: soția mea era cu un secol mai tînără decît fanarioata asta *Paris-Match*, și cu un alt secol mai bătrînă decît acadeaua asta rarissimă și belalie, adamantină rezultantă a unui amestec reușit de mahala levantină și șatră arvanită de gagii plini de aur, avînd o milenară experiență în adaptare, înșelare, furt și vrajă. Nu se certau: din contră — spre uimirea mea —, după prologul agresiv cu care se intrase în scenă, conversația continua acum cu vorbe amiabile, galante, cu schimburi de păreri aproape prietenești. În materie de psihologie socială, eu eram, din păcate, tributار cunoștințelor mele de Popa Prostu, în timp ce aceste superbe actrițe și preotese jucau un bridge savant, elenistico-bizantin.

— Iubite domnule Candid, mi se adresă Salomeea locală, cunosc în amănunt ce ați pățit în seara aceea de pomină, cu nenorocitul acesta de Omar. Țineam la el nu atît pentru poeziile sale, care nu mă interesau deloc, cît pentru candoarea cu care recunoștea cîstit că e lichea, turnător, lingău... Știu că sunteți un mare cărturar — lasă, dragă Limpi, să nu crezi că viața

ta e chiar atît de necunoscută, în tîrgul ăsta circulă o vorbă după care „tainele mîncă la bucătărie și secretele se culcă în harem“, așa că îmi permiti să continuu — știu, așadar, că sunteți un genopolitan tobă de carte, rătăcit printre noi din cauza unor ani grei de pușcărie intelectuală. Tocmai de aceea doream să vă întreb: cum se explică acest fenomen contemporan, legat de lașitatea și lipsa de caracter a slujitorilor poeziei? În secolul trecut, dacă nu mă înșel, poeții noștri au dat un număr considerabil de eroi, de capete tăiate, de exilați și reacționari revoluționari, consecvenți și de mare caracter. Nu? Și astăzi...

Limpi, numai cu o lamă din privirea ei, îmi acordă *feuverf*. Asta, în limbajul nostru de familie însemna „caterincă liberă cu cît mai multe neologisme grele și răsunătoare“. Era momentul, probabil, în care trebuia să uluiesc fără să umilesc și să-mi folosesc cultura și memoria nu ca pe o jerbă de idei, ci ca pe o coadă de păun ce se deschide de dragul plăcerii în sine a cozii. În consecință, pornii motorul discursiv, improvizînd cu nerușinare și totală lipsă de control sau rigoare științifică.

— Frumoasă doamnă Carmen, îi răspunsei galant (parcă ne imbarcam spre o Cythera nouă, rococo în formă, dar tot socialistă în conținut), există cîteva ironii transcendente, metafizice și chiar... epistemologice. (Limpi se cutremură de plăcere și voie bună.) Acestea trebuie să ne dea de gîndit. De pildă: popoarele cele mai inteligente — nu mă gîndesc la Franța, Doamne ferește! — sunt și cele mai lașe, mai oligopolitice. Popii, la noi, deși se bucură de grație divină și sacralitate, mîncă rahat cu linguroiul, uită să citească, îl confundă cu plăcere pe Allah cu Ilderim și pe sfîntul Petru sau Nicolae cu Moise și Marx. Mi se pare tot o ironie cerească și faptul că — cer scuze, spun ce-mi sare în minte, sunteți o femeie deosebit de inteligentă — faptul că organul cu care facem pipi este organul cu care ar trebui să facem copii. Am spus toate acestea, stimată doamnă, ca simplă introducere: am, după cîte știți, zece ani de universitate bătuți pe muchie și tot zece ani de altă universitate

bătuși la fund... În tot timpul acestor decenii pierdute, m-am tot gândit: cum e posibil ca talentul acesta — ceresc, sacru, apolinico-pegasian — să treuiască a coincide cu un quantum obligatoriu de micime, lașitate, delatziune și curlingism. Cu excepția poezilor tineri salvați prin sărăcie, filosofie, sifilis sau alcool, astăzi considerabila masă a poezilor oficiali e sinonimă cu gradul cel mai coborât de frică, vanitate și slugărniciie. Soția mea, cu care nu o dată (în băcătărie, niciodată în dormitor) am dezbătut această rău mirositoare problemă națională, este de părere — are ea o teorie personală despre Limbă, ca o natură independentă de Om — , mai mult, crede că, spre deosebire de trecut, astăzi poezii sunt folosiți de Măria sa Limba în războiul pe care aceasta îl dă cu imensa prostie omenească aflată în apocaliptică ofensivă. Ca pe niște inconștienți parașutiști, ea îi aruncă în spatele inamicului, spre a provoca acolo, derută, confuzie, defetism... La un moment dat, întilnind eu câteva uriașe talente, dar total încăcănate de frică și de instinctul acela de supraviețuire cu orice preț, am înclinat să cred că însuși organul lor de foraj — în sus sau în jos, nu are importanță — este același organ, același sfredel cu care „organele” noastre de înspăimire deschid lacătele spre secretele noastre biografice. Am văzut cu ochii mei un poet, uriaș teolog, tirîndu-se ca un vierme, lepădîndu-se de Dumnezeu, pentru un blid de arpacaș: și asta în fața a trei mii de țărani aproape analfabeți, dar care stăteau drepti și mîndri ca niște cavaleri în zale; mi-a fost dat să am de-a face și cu un poet mallarméano-valérian care cocheta cu înălțimile lui Goethe și Hölderlin și care, la cea mai mică sperietură a sa, singur și aproape nesilit, se oferea să scrie, foarte caligrafic și într-o frumoasă limbă literară, diferite denunțuri, pîri, circumlepădări. Există, frumoasă doamnă, o teorie romantică — cred că tot de origine faustică — în legătură cu așa-zisul *amoralism*, obligatoriu pentru orice geniu. Ce oroare! Singurul poet-geniu, într-adevăr geniu, pe care l-am întilnit era ca un copil-înger, un fel de Lucifer paradiziac, atît de cinstit și de pur, că refuza să scrie o cerere pentru lemne de

foc numai și numai fiindcă nu voia ca primăria să-i aibă iscălitura.

— Și cum vă explicați, mă iscodi Carmen, această *amoralitate* a poezilor oficiali?

— Doamnă, amoralitatea merge mîna-n mîna cu a-gîndirea, cu ne-gîndirea sau ana-gîndirea, cu acel „ne facem de parcă am...”. Noi am pierdut și războiul și pacea: datoriile le-am plătit prin aur, petrol și... caractere. Da, doamnă. Am sacrificat o imensă cantitate din rezervele naționale de caracter, fără să ne gîndim la viitor. Ce bine era să fi avut depuse la o bancă, sub pămînt, cel puțin o sută de mii de asemenea caractere: oameni de cuvînt de faptă, de gînd curat și dezinteresat. Aurul și petrolul se mai pot înlocui, caracterele unui popor sunt bob numărat, odată risipite sau arse, ele reprezintă un gol ce se resimte în absolut toate domeniile. Limba noastră, literatura noastră, acum și în această condiție istorică, nu poate funcționa frumos decît dacă se respectă legile adevărului, dreptății, binelui față de popor... Fără caracter apar genii ale limbii goale, versificatori sau prozatori, dar ele nu sunt decît niște genii pustii și pustiitoare. Olimpia mea spune că toată literatura lumii de azi nu este decît o simplă gimnastică a Limbii: trecem printr-un tunel lung, limba trebuie să-și mențină condiția fizică, face gimnastică, la aparate, mode, curente și anticurente, sintaxa trebuie să rămînă elastică și vivace, poate ieșim — și atunci va trebui să ne scriem capodoperele restante. Eu nu sunt de părerea ei. Mai degrabă, stimată doamnă, aș fi tentat să văd în acești poeți ai conjuncturii și oportunistului laș niște pionieri ai zilelor de miine. Da. Observ, nu fără oarecare spaimă, că muzicanții și pictorii îi talonează îndeaproape. Mai mult decît atît, bravii noștri savanți, chimiști, fizicieni, biologi, medici: dacă într-o bună zi, să presupunem, preaînțeleptul nostru Suprem ar da un decret să umblăm, de pildă, în patru labe (fiind asta mai economic și mai competitiv pe piața mondială), pe loc s-ar găsi o sută de savanți doctori-docenți gata să argumenteze „științific” (filosofic, istoric, preistoric) cum că acest fel de umblare e nu numai foarte sănătos, economic,

dar și, pe departe, mai autentic, mai autohton, mai strămoșesc decât bipedismul care ne-a adus unde suntem. Nu ?

Limpi se încruntă, depășisem ștacheta, o corectură se impunea.

— Da, adăugă ea rîzînd, doar că aceste ultime idioții pe care vi le debitează iubitul meu soț sunt exact ideile pe care le-a discutat azi-noapte, beat fiind, pe balconul casei, cu cine crezi?... Cu statuia fostului tău soț. Nu te mira, între orele douăsprezece și unu noaptea toate statuile vorbesc : dacă le crezi condiții și dacă au parteneri demni de mîndria lor...

Dar doamna Carmen nu mai părea a fi atentă la discursul nostru. Privea înspre părculeț, dincolo de trotuarul pe care ne plimbam și așteptam. (Ce așteptam ? Pe cine așteptam ? Habar nu aveam !)

De lîngă vechea vespasiană (construită în cinstea primului rege neamț din lunga noastră ocupație otomană), pe alea mărginită de tufe dese de sadină, venea spre noi un domn (părea o figură cunoscută) îmbrăcat într-un costum alb, de buret englezesc, splendid. Într-o mîină avea un buchet de pale flori de seră, cu cealaltă mîină ținea în lesă un uriaș ciine-lup. Am vorbit de umblatul în patru labe, iată lupul la ușă. Ciinii aceștia teribili — cu limba lor roșie, subțire, cu ochii lor galbeni în care nu sclipeau decât disciplină, supunere și cruzime la comandă — mă transportau înapoi la umbra anilor de lașăr, sub miradoarele de sîrmă ghimpată. Domnul care-l aducea (sau care era adus) avea și el culoarea vagă a florilor : verde-pal (și roz și pur), schimba fețe-fețe, părea mic și speriat, ca un liceu corigent, venit pe ascuns, cu inima între dinți, s-o întîmpine pe Diva cea mai crudelă din oraș. Era, totuși, marele Osmanescu. Nu colonelul-comandant, nu șeful așiei locale, nu stăpînul fără margini peste marginile lumii noastre, ci un biet *Gică*, mărunț, umilit, fiert în suc propriu. Nu părea să realizeze prezența mea și a Olimpiei : avea ochi (și ce ochi!) numai pentru mesalina Carmen. Care se uita la el ca la un ciine rîios, și la ciine ca la un amor defunct.

— Carmen, oftă cu buze palide, cu privire indurată, și-am adus tot ce am mai scump : pe Nero. Și florile tale preferate...

Întinse buchetul înfășurat în fină hîrtie de mătase. Carmen — mare tragediană — îl privi, îl privi lung și rece. Știa să privească, știa să fie și rece. Tăcea. Nu-și întinse mîna înmănușată să primească florile favorite. Ciinele lătră prietenos, uman.

— E prea tîrziu, șopti ea după o vreme. Trebuie să înțelegi că e prea tîrziu !

— Primește-l măcar pe Nero : doreai atît de mult să și-l dăruiesc.

— Gicule, repet : e prea tîrziu ! Pot să uit, pot să iert, dar de la tine nu mai primesc — nu mai pot să primesc — absolut nimic.

În clipa asta, Limpi îmi făcu semn : „hai s-o ștergem!". Aici avea loc o scenă de „familie". Dar, deodată, furăm și noi țintuiți locului. Osmanescu, explodînd ca un vulcan, aruncă buchetul de flori în mijlocul drumului, izbi cu furie în coaste pe foarte disciplinatul Nero (care chelălăi sinistru) și începu să vocifereze :

— Vrei să ingenunchez ? strigă ca scos din minți. Asta vrei ? Vrei să urlu în fața opiniei publice atașamentul meu sincer față de tine ? Carmen, simt pentru prima oară în viața mea că-mi pierd mințile !

— Să fim serioși, Gicule : m-ai furat, m-ai mințit ; l-ai nenorocit pe bietul Caftangiu ; ești foarte înșurat cu o Ilderimă care te ține în lesă. Ești cadru militar, ai în spatele tău un munte de crime ce se pot reconsidera oricînd. Dacă ingenunchezi, am să rîd, doamna Olimpia are să te aplaude dar nu vei obține nimic, în afară de faptul că-ți vei pierde și gradul după ce și-ai pierdut funcția. Eu nu vreau să te distrug ! Vreau să te pedepsesc numai...

Osmanescu era palid, verde, tremura tot : își ștergea fața transpirată. Mi se părea că-i aud scrișnetul dinților, furia și neputința pălmuindu-i alternativ fesele mîndriei pierdute. Mai izbi o dată zdravăn — ca să-și descarce nervii — în coastele obedientului Nero. Acum observai — și eu, și cele două femei — că sub panta-

lonii impecabili, albi, anglo-saxoni, Osmanescu, nu purta pantofi, ci o pereche de cizme fine, de culoarea șocolatei cu lapte (dispărute din comerț).

De astă dată, Carmen își săltă și ea capacul de la muștar.

— Ascultă, tovarășe, îi spuse, rostind cuvintele ca la tribunal, acest Nero, pe care vrei să mi-l dăruiești, nu este al tău: este al Statului și al poporului care îți plătește și leafa și gratificațiile. Eu nu primesc bunuri delapidate, domnule! Și, dacă îți mai permiți să lovesti în acest ciine, în fața noastră (gata, eram implicați, făceam front comun cu Carmen și Nero), îți jur pe ce am eu mai sfânt că te trimit nu în baltă, la vârgații tăi, ci în zootehnie. Ca simplu scopitor de taurine.

Osmanescu se îndreptă, se reculese. Mîngîie capul ciinelui. Recunoscător, acesta i se lipea cu dragoste de cizme.

— Carmen, întrebă zimbînd cu oarecare civilă tristețe, spune-mi ce ai tu sfînt în viața ta?

— Dar tu? îl repezi ea.

— Eu? Eu rămîn fidel cauzei, jurămîntului depus: revoluției și clasei muncitoare. Dacă vrei să știi.

Carmen se-nveseli, începu să ridă, să ridă din ce în ce mai tare. Limpi ridea și ea, probabil că acest ris era util și binevenit.

— Adusăși memoriul? îl întrebă pe Osmanescu, devenit subit un cu totul alt om.

— Da! Uite-l. Te rog, te implor, înaintează-i-l chiar azi: mîine s-ar putea să fie prea tîrziu. Eu, îți jur, anulez dosarul lui Caftangiu. (Un plic albastru trecu repede din mîinile lui Gică în poșeta crocodil a doamnei Caftangiu.)

— Gicule, îi spuse Carmen, tu nu anulezi și nu mai aprobi nimic, ai înțeles? Și acum, șterge-o! Ia și javra. Așa. Să nu te mai prind că dai tîrcoale casei mele că te fac arșice, auzi!?

— Soarta mea e în mîinile tale, Carmen, rosti patetic osmanescul. Nu mă uita. Roata morii se-nvîrtește...

— Aia a mă-tii se-nvîrtește, rosti printre frumoasele ei buze prietena noastră, pe cînd se uita după elegantul bărbat ce se îndepărta din viața ei (și a noastră).

Ciinele părea abătut, pleoștit, privea în urmă, spre noi, de parcă ar fi vrut să ne spună: „să vă fie rușine, mi-ați nenorocit stăpinul”. Fanfara se auzea iar: dar aceasta era altă fanfară, după al mort, din alt cartier.

Ca un suspin de nevinovată fecioară, mașina neagră a lui Tutilă Unu trase lîngă noi. Șoferul ieși, ne salută rece. Îi întinse doamnei Carmen un bilet pe care aceasta îl citi zîmbindu-ne complice.

În zare se vălătuceau nori vineți, grii. Fulgera. Caftangioaica îi explica acum Olimpiei mele că ea ar vrea, că ar trebui să intervină pentru nenorocitul de Osmanescu. Conștiința însă nu o lăsa. Cere de la Tutilă — care are atîtea pe cap că e aproape o minune că nu i se arde motorul — postul de atașat cultural, care e liber și la Atena și la Köln. Dar... există un „dar”! Nu e vorba de pregătire: Osmanescu este el un dur și un categoric, dar, în felul său, e harnic și multilateral. După atîția ani de chîn și sacrificiu în acest tîrg împutit, ar merita un post odihnitor, în cultură și capitalism. Din păcate, Tutilă, cu toate că dispune de o cartelă de putere și decizie uriașă, nu-și poate permite să abuzeze: i-a asigurat fratelui său (care e o hahaleră, un păduche și un munte de incultură și parvenitism) un post gras și comod, departe de fulgerele Magnificului și ale Sultanei sale: La Roma, director al Academiei de acolo, se va simți între mafioți ca la el acasă...

Priveam norii violeți ce se apropiau. Despre istorie, bunul meu amic și coleg din Genopolis, cardiologul (fără renume mondial) Colas Boyer susținea — glumind bine-nțeles — că ea ar fi o succesiune de sistole și diastole euforice, în ritmică alternanță. Părinții noștri, după primul război mondial, au avut parte de câteva euforii patriotice și sindicale — noi, generația celui de-al doilea război mondial (care război nu s-a terminat nici astăzi, după aproape patruzeci de ani de pace ținută în congelator), am prins doar faza de an-

goasă a sistolei : dacă nu va interveni vreun infarct fatal (atomic, marxist, islamic etc.) nu este exclus ca generația viitorului mileniu să cunoască, și la noi, o diastolă ceva mai liberă... Dar nu cred, nu mai cred. Inima lumii e suprasolicitată, fumăm prea mult, ne-mbătăm prea des : cu asemenea regimuri, orice inimă normală, se satură, dă în primire, se bucură chiar că poate exploda.

Șoferul ștergea grijuliu și delicat (nu ca un mecanic, ci ca un cosmetician) geamul parbrizului. Mă privea. Verde. Rece. Științific... Cunoșteam această privire și cu șira spinării, și cu noada mea de australopitec. Individul mă trecea prin filtru, mă îmbrăca în frică, încerca să mă transforme în simplu obiect de rebut. Dincolo de această brizantă scrutare neutră (de lupă ce se uită la un păduche de mult întors pe spate), se ascundea un creier uman — dendrite, axoni, neuroni —, o întreagă uzină informațională, prelucrătoare și policinic brutală, crudă și iresponsabilă. Din cauza acestor ochi verzi mi-am adus eu aminte de diastolele doctorului Boyer ; din cauza lor, norii ce se apropiau, liota de țigănuși ce fugeau cu prada a două pîini furate dintr-o sacoșă de pensionar milog, suspecta și total ipocrita conversație dintre cele două femei de lângă mașina neagră a dragomanului Tutilă Unu — toate, dar absolut toate, mă lăsau rece, străin, părăsit, ca în vis, într-o gară a memoriei. Șoferul continua să mă privească cu ochii lui de cravașă licențiată în drept ; calitatea de rece cruzime a acestei profesionale scrutări îl plasa, ca grad și putere, foarte aproape de puterea mistică a celui pe care îl slujea ca șofer. Devenisem — mai ales de cînd reușisem să mă întorc viu și lucid din leprozeria celor zece ani de celulă și moarte — un aparat seismic de depistare la distanță a oricărei, a celei mai ascunse berze albastre în civil. Călătoream foarte rar, dar, pe peronul gării sau trecînd prin vagoane în căutarea unui loc liber, puteam număra cu precizie pe toți gealații în delegație, filaj sau simplă transhumanță de familie. Aveam un clopot în hipotalamus. un radar al spaimei, un dispecerat al pericolului, care mă avertiza, ca pe un animal în junglă, că aligatorul e

aproape, că tigrul e flămînd, pîndește, că șarpele cobra e lîngă piciorul meu desculț, să nu fac o mișcare greșită, să nu-l privesc în ochi (așa cum îl citeșc eu, mă citește și el) — dar, mai ales, să-mi arborez cu artă mimica mea de nătîng și nevinovat nenea cumseca-de, aerul că nu l-am observat, nu l-am recunoscut ; îmi văd de viața și de derierul meu, nu sunt inteligent, nu gîndesc, nu am memorie, nu am trecut, sunt ni-meni...

Totuși, totuși...

Eram în cerc, nu puteam ieși din cerc : fără fir, fără destin, ca doi dobitoци mînați din spate, înaintam orbește prin labirint. Ne jucam cu cutia Pandorei, în care, acum toată lumea știa, nu erau grozăviile și re-lele lumii, ci cauzele acestora : formele mincinoase și otrăvite ale imensei prostii și lașității umane. Am fi fost în plină vară, ar fi trebuit să ne gîndim la munți, iezere, cabane sau la acel litoral de aur pe care, din cauza sărăciei, nici eu și nici Limpî, din păcate, nu apucasem să-l vedem pînă acum. Degeaba, cercul nostru se strîmta, se înălța ca un zid „ostrog”, definitivîndu-se... Odată, în copilărie, tata (încurajîndu-mă să nu-mi fie frică) mă urcă într-o tiribombă nemțească de iarmaroc. Mi-era frică — totuși, plutirea aceea mi se părea ceva ceresc, nimic nu se poate asemăna cu zborul, chiar dacă e în cerc, chiar dacă ești prins cu un lanț. Nu știu ce s-a întîmplat — s-a stricat motorul virtelniței sau a plecat la birt mecanicul, uitîndu-ne —, destul că, deodată, am simțit că timpul normal de plutire trecuse, că de-acum zburăm fără oprire, prizonieri înlănțuiți. Tata, jos, urla mînios, copiii din scăunelele învîrtite țipau îngroziți. Am crezut că mor, spaima acelei învîrtiri în cerc devenise o fiară, voiam să-mi desfac lanțugul de la brîu să mă arunc spre tata, fiindcă muream de frică, de disperare și frică...

Un fulger mut tăie orizontul. Numai zîmbete, cucoa-nele se apropiară de „celula” mea, cu aerul grațios al unor cochete muze.

— Domnule profesor, ciripi glamuroasa Carmen, spune-mi, dar cu toată sinceritatea, dumneata crezi în Dumnezeu ?

biotecă. Am îngropat tot ce am învățat cindva, **cultura mea este cam cît mi-a rămas după ce am uitat aproape tot.** Cărțile ce le-am scris pe vremuri au fost **date la topit.** Nici nu mă interesează. Cărțile pe care aș **fi volt să le mai scriu se oflesc în capul meu senil ca frunzele căzute din pom înainte de a fi zărit floarea sau fructul pentru care au înmugurit...** Aceste cărți **ne-ncrise,** visate numai, am obiceiul să i le povestesc numai la băutură acestei triste și înlăcrimate mucenite care este soția mea. Doar pentru sufletul ei, în fundul sticlei, mai păstrez câteva cioburi de filosofie și istorie veche. Astfel stînd lucrurile, credeți-mă, nu vreau, nu văd rostul...

Rămăsesem de mult singur pe acel trotuar. Siluetele doamnelor se îndepărtau grăbite. Vijelia izbucni ca un baraj de artilerie grea. Se îndoiau copacii de vînt: vorbisem cu cineva, gîndisem numai? Nu știu. O mîină fermă îmi strînse brațul valid. O privire și mai fermă îmi indică ușa deschisă a mașinii. Orașul se întuneca brusc. Ca în străfulgerarea unei clipe, văzui defilînd cavalerii lui Dürer și Cornelius: coșmarul se instală prin răscolirea din fundul cazanului ars a unor imagini simbolice legate de Hieronymus Bosch, Battista Dosso, Bomarzo. De insula lui Euthanasius, îngerul negru al lui Barlach, țipătul lui Munch. Mă simțeam un ciorap murdar și găurit pe care o mîină de cavalier al apocalipsei îl întoarce justițiar pe dos. Mi se majusculau brusc stomacul, clepsidra, barometrul friții. Semnul zodiacal — Racul, Cancerul — îl vedeam desenat aievea pe cerul minios, în *Untergang*. Mutam crucea de pe un umăr pe celălalt (Iosif din Arimateea fiind de mult mort la Canal sau în baraca aceea a bietului N. Palos). Coboram în picaj, spre minus-cunoaștere, zero-voință, antisimțire. Un șarpe verde-arămiu se descolăcea leneș de sub pavăza unei Minerve drogăte, căzută țigănește într-un șanț balcanic, aleluia.

Cucoanele nu se mai zăreau. Candela Olimpia se stingea. Ochii de linx ai șoferului mă decorticau fără milă. De durere, închisei ochii spre lume. Într-un amurg, vedeam pe dinlăuntru un peisaj-mumă: pe lingă o moară de lemn, cărare de argint spre codru, spre muntele

vinăt. În șube imense, călări, ciobani tăcuți, cu ciini bărbați, urcă în contrapunct spre plaiuri și stine. Femei subțiri, torcînd în mers, trec desculțe prin apa rece a pîriului. O mierlă beată cîntă în văzdub, cineva mă duce să-mi arate un vițel nou-născut. Vecernie, clopote, trei babe se închină în poarta larg deschisă a țințirului vechi. Copilărie. Teamă. Fior, miracol, grație... Timp pur, angelic, vegetal — timpul semînței ce nu știe ce înseamnă încolțire, înflorire, seceră.

Abulic, hipnotizat, împins din spate, intrai, total zăpăcit, în neagra mașină ce mă aștepta.

L-am recunoscut imediat. Nu era domnul Sommer Unu, cel cu care am ris și am băut whisky, deși parcă îi semăna. Avea perucă, era pudrat, purta un jabou din fine dantele neerlandeze. Priza tabac. Zimbea.

Fără nici o îndoială, era însuși domnul Gottfried Wilhelm Leibniz.

Mă salută ceremonios.

— *Habe die Ehre, Herr Professor Candid!*

Guten Tag, îi răspunsei timid: na, so eine angenehme Ueberraschung!

Domnul Leibniz mă bătu prietenește pe umăr — apoi, în cea mai pură *verba genopolitanensis*, îmi răspunse rîzînd:

— Iubite colega, domnia ta ai spus: „nu aduce ceasul ce aduce veacul”. Ha-ha-ha! Doream mult să te mai întilnesc. Apoi, oarecum complice și misterios, îmi șopti la ureche: Am ordin, am sarcina să te lămuresc. Îți dau un sfat colegial: taci și ascultă, fiindcă și ăștia din față (într-adevăr, șoferul meu se sciziparitase) tac și ascultă.

Aș fi avut chef să-i traq niște palme (știam eu pentru ce), dar ciudățenia și dramatismul momentului mă depășea. Cum era normal, căutai și-mi găsi repede vocea de intelectual ipocrit și laș; îi zimbii, he-he-he, îl bătui pe genunchii de mătase mov și, tare, ca să audă clar și viperele gemene din față, îi spusei următoarele:

— Magistre, mă închin. Cu deosebit respect vă voi asculta, ca pe un trimis din ceruri. Recunosc, tînăr fiind, mi-am permis a rîde, la un curs al meu, de „armo-

nia prestabilită", mai ales de asertiunea aceea proto-optimistă prin care, în *Theodiceea*, susțineți că lumea asta, așa cum este, cu toate crimele, relele, suferințele ei, este totuși cea mai bună din toate lumile posibile. Dar, ca un fel de compensație, țin a vă declara că termenul dumneavoastră de „monadă” — pe care l-ați împrumutat de la Pitagora, Cusanus, Giordano Bruno — l-am însușit corect, folosindu-l mult și cu folos.

— Știu, știu, știu : ți-am citit dosarul, îți cunosc lista de lucrări, am răsfoit cărțile ce ți-au fost date la topit... Nu asta interesează acum, iubite colega. Filosofia, după cum bine știi, nu a fost independentă decât pe vremea când era abia o copilă, în Elada. Și nici atunci. Platon a pus-o în serviciul Republicii sale, Aristotel în serviciul Cetății. După toate acestea, a ajuns, pe rând, *ancilla theologiae* în evul mediu, *ancilla scientiae* în secolul luminilor, *ancilla statului* prusac pe vremea lui Hegel, *ancilla revolutiei* prin marele, prin gigantica monadă care a fost prietenul dumitale Karl Marx. De acum, trebuie să ne resemnăm și să înțelegem : trecem, cu arme și bagaje, în serviciul celei mai înaintate ideologii. Toate noțiunile tuturor sistemelor preexistente, trebuie să le considerăm a fi simple materii prime, dispartate, ce își așteaptă recondiționarea, re-folosirea și revalorificarea (conform planului celor trei „R”), printr-un al patrulea „R”, pe care va trebui să ți-l însușești, și anume prin *reinterpretarea lor*.

Mașina părea să plutească, nu simțeam deloc hurdăturile asfaltelor noastre în veșnică peticire. Whiskyul ce îl bea direct din sticla „Black and White” pe care mi-o întindea, fără nici un fason, colocutorul meu Gottfried avu darul să-mi topească simțul *hinc et nunc*-ului ; discutăm academic, degajat și bine dispus — raționamentele deosebit de interesante — de interesante și de actuale — ale distinsului autor al monadologiei. Mă și miram că nu vorbim în latină, devenisem un pic de Cantemir, acel tragic și tipic savant valah care, studiind la Istanbul, servind Sublima Poartă, scria în taină, latinește, cărți despre sfârșitul Imperiului otoman. A pierit, ca orice savant (așezat cu tot ce știe

între două mari imperii ce se înfruntă și se înfruptă), anonim și trist, în îmbrățișarea sălbatică, dar cu perucă, a Marelui Frate din Răsărit. Care l-a sufocat cu dragostea sa, castrându-l definitiv de toate visele sale europene, luminate, de independență moldavă. Trădind pe trădători, trădase trădarea — așa că — negația negației — a sfârșit-o ca un simplu curtean. Nu a apucat să meargă nici la Berlin, nici la Hanovra, ca să-l întâlnească acolo pe cel mai celebru filosof al Europei de atunci, Leibniz. Europa este un simplu apendice al Asiei, poate că drumurile ei toate duc spre Roma, destinul ei, în schimb, e destinul oricărui apendice : acela de a fi înghițit de imensitatea pohtelor, miliar-dimea noroadelor, oceanul de spațiu, timp și cruzime al Asiei, căreia nu-i pasă de Istorie, nici de valori sau kalokagathie, cu atât mai puțin de profetii noștri cu barbă, barbișon sau numai cu mustață...

— Ergo, îl auzii ca prin vis pe ilustrisimul domn Leibniz, acestea fiind premisele imperative, axiomatice, vei înțelege de ce am acceptat să se opereze mici schimbări în sistemul meu. Nu sunt dureroase : doar penibile, dar, tot răul spre bine, crede-mă, aceste retușuri ale conceptelor și raționamentelor mele vor folosi, mi s-a spus, dacă nu la îmbunătățirea lumii, în orice caz la mai buna sa interpretare și înțelegere...

— Magistre, intervenii politicos, îngăduiți-mi să vă întreb : care ar fi motivul ce v-a determinat să mă alegeți pe mine, tocmai pe mine, pentru a vă comunica gândirea — pe care o cunosc — și răs-gândirea care, în situația mea actuală, nu mă interesează absolut deloc... Am părăsit filosofia, fiind părăsit de ea : nu aș vrea să-i pătez numele, să-i trădez memoria...

Roșu la față, trăgînd o dușcă zdravănă din pragmatismul scoțian, domnul Leibniz, înveselit, îmi trase cu ochiul, complice, șmecherește. Apoi, începu să rîdă, să tușească teatral, arătîndu-mi totuși, ca un abil scamator, un delicat microfon ascuns sub scrumieră și dîndu-mi a înțelege că tot ce vorbim noi doi se cam înregistrează undeva. Dar era — fără îndoială — un mare actor. Rîsul îi era autentic.

(Acum, iarăși, îmi venea să cred că îl cheamă altfel — risul acesta al lui semăna fantastic cu risul acela cu care îmi dărimase bucătăria, când voise să imite hăhăiala mea idioată din fața afișului roz; dracul să le ia pe toate, totul în noi și în jurul nostru nu este decît o imensă harababură tragicomică, ne întoarcem de unde am plecat; Noe s-a îmbătat, Iov s-a resemnat, Cain continuă să danseze, rîzind diplomatic, în jurul cadavrului fratelui ucis.)

— Ha-ha-ha, continua să rîdă peruca parfumată de lîngă mine, nu te numești dumneata Desiderius Candid? Ba da. Deci îmi ești și un „nomen”, și un „omen” predestinat... Ai rîs, imediat după ultimul război, împreună cu știrbul acela de Voltaire, într-o sală arhiplină de studenți, de un fragment teribil de valoros din opera mea. Atunci am suferit, te-am urît și detestat, jurasem să mă răzbum. Nu a fost nevoie. Iată că Istoria — o pot considera ca o justiție immanentă, prestabilită — a venit în ajutorul meu. Eu am afirmat că Dumnezeu nu are de ales: *ori lumea asta, ori neantul. Ergo*, lumea asta, fiind unică, este și cea mai bună... Astăzi, cei care caută un nou cod de principii, pentru o morală și o metafizică nouă, au ajuns la concluzia că *Monadologia* mea optimistă este cea mai potrivită și mai actualizabilă. Deci: *ori eu, ori neantul!*...

— Nu înțeleg, magistre: logica dumneavoastră mă depășește!

— Perfect. S-o luăm băbește. Exact acum trei sute de ani, am scris și am zis (citez din memorie: fii atent, e vorba de concluzia majoră a gândirii mele, deci): „...trebuie știut — am afirmat eu atunci — că, din cele spuse, urmează că lumea este perfectă în mod fizic sau, dacă vrem mai mult, metafizic, dar și că ea este foarte perfectă din punct de vedere moral, prin faptul că perfecțiunea morală este o perfecțiune fizică (astăzi i-am spune „materială”) chiar și pentru suflete în ele însele. Astfel — te rog să înregistrezi în memorie, subliniate, aceste paradigme — *lumea nu este numai mașina cea mai admirabilă, dar ea este și cea mai bună republică în care este prevăzută* (astăzi am

zice: „planificată”) *toată fericirea și toată bucuria posibilă...*” Am încheiat citatul. Eu argumentam perfect și împotriva acelor care îmi înșirau crimele, nedreptățile, suferințele ce există în această lume. Ziceam: sunt simple etape necesare (vai, cit de „actual” vorbeam!), fragmente neimportante căzute din întreg, aspectele lumii văzute în mic, de jos, ca de un vierme ce nu poate cuprinde sublimul cerului și al perfecțiunii supreme. Da, domnule Candid: invitam lumea să creadă în *contrarul răului*, răul fiind trecător, relativ, neesențial...

Iarăși îmi făcu cu ochiul, iarăși, prin gesturi lubrice, îmi dădea să înțeleg că se... asta pe microfonul și megafonul cerberilor noștri.

— Din cîte am înțeles, e vorba de mici reajustări ale tezelor dumneavoastră — i-am spus, refuzînd de astă dată să mai trag o dușcă din otrava aceea pozitivistă. Sunt curios să le cunosc!

Ceea ce a urmat se înscrie într-o viziune Dali despre filosofie și lume. Unul din siamezii noștri din față, nu știu cum, deveni lup; îl și cunoșteam, mă și cunoștea, îl chema, desigur, Nero. Leibniz se descheie la toți bumbii săi de argint, își scoase peruca (era foarte cald în duba noastră), apoi, dintr-o cutie de mahon, extrase cu grijă, un mic flaut roz. Mașina aluneca asemeni unui planor ideal: fără zgomot, fără frîne sau schimbări de viteză...

Execută, cu o remarcabilă acuratețe, un gingaș menuet berlinez. Ostberlinez. Îmi arată că și mina lui, din păcate, era tot în ghips. Ciinele era întors cu fața spre noi, respira scurt, avea limba roșie, fină, subțire ca o frunză. Cerul guri îi era negru. Flautistul mă privea cu oarecare dragoste, mă și săruta din cînd în cînd, zgomotos, zicîndu-mi: „*Ja ljubliu tibe, Cândid!*” Apoi, așezîndu-și înapoi în cutie instrumentul rococo, începu să-mi vorbească nemțeste, în *Mittelhochdeutsch*: dar limpede, școlărește, ca unui idiot care abia acum descifrează azbuchile filosofiei.

— Așadar, îmi spuse, totul e simplu, clar, funcțional: am redus întregul meu sistem la cîteva pilule. Ele sunt rezultatul unei distilări de progres dialectic fă-

cut în trei secole : puse în apă de ploaie, aceste pilule ale mele se dizolvă și, la nevoie, refac lumea. *Primo* : monada mea (nu mai e nevoie s-o definesc) devine individul social. Ea, monada, avea inițial două calități de forță : percepția și apetitiunea. Acum, monada noastră nouă va avea tot două calități : *apercepția* și *devoțiunea*. Sesizezi diferența, sper ! *Secundo* : armonia prestabilită devine armonie central planificată. De ce ? Fiindcă, *tertio*, însuși Dumnezeu (către care convergeau toate speculațiile mele originare) a devenit, prin „legitatea” istorică a evoluției, Supremul Secretar și Sublimul Președinte al Republicilor în general și al Republicii noastre în special. Fiind atotștiutor, el a ales pentru noi această lume, care nu poate fi decît cea mai bună, dreaptă și demnă din toate lumile posibile. E limpede, nu ? Lipsurile și antagonismele care mai persistă trebuie considerate fleacuri trecătoare, fiecare monadă ce aplaudă trebuie să vadă lumea în care trăiește exact așa cum o vede de sus, din elicopter, Sublimul nostru Părinte. Toate existențele formează astfel — de la monada cea mai simplă, omul trecînd prin animal (care e mai liber și uneori mai luminat), pînă spre savanții de renume mondial și chiar la filosofi (aceștia din urmă, în curs de planificată dispariție) — o *ierarhie*. Eu sunt creatorul modern al ideii de ierarhie, după Platon, Plotin, Toma d’Aquino. Iar ideea asta de ierarhie e tot ce poate fi mai util și eficace pentru ca, încet-încet, să înlocuiască mitul de aur al omenirii, egalitatea. În judecata mea nu există cerc vicios, există numai încercuții și încercuitori viciați : tertul nu e exclus, e inclus : iată, de pildă, acest Nero, fără de care nu se poate. Pricepi ? Rămîne, din vechea logică, principiul rațiunii suficiente. Marele principiu. Ei bine, îți aduci aminte, eu spuneam că monadele de jos, cele întunecate sau clarobscur, aveau nevoie totuși de o rațiune de a fi, de o rațiune cît de cît suficientă : simțeam nevoia unei Monade Supreme care să nu aibă nevoie de altă rațiune, să-și fie sie înseși suficientă. De la Ea ca de la un Alterdeus — Abgott —, prin iradiere, grație și decrete, ne vine întreaga lumină, întreaga noastră Rațiune Suficientă. Pri-

cepi ? *Ne vinc !* N-o avem, n-o căutăm, vine singură, de sus, chiar cînd nu o mai dorește nimenea. Dispare astfel îndoiala franceză, „*Sorge*”-ul german, „*spleen*”-ul anglo-saxon, „*nicevo*”-ul panslav. Sunt cit sunt, sunt atît cit sunt planificat să fiu, sunt atît cit crede El că merit să fiu. (Sau să nu fiu !) Spiritul — acest cuvînt atît de compromis de Hegel —, ușor-ușor, va fi înlocuit cu cuvîntul „suflet” : acesta, debarasîndu-se de rămășițele sale mistico-religioase, va deveni un concept mai practic, mai elastic, și anume „conștiință”. Conștiința, prin educație și dresaj, va fi scoasă din morală și va deveni, *volens-nolens*, un organ de necesitate socială înțeleasă. Și astfel, automat, ea, conștiința, se va topi în Rațiunea Suficientă a celui care e suprasuficient și supraparațional, fiind unica și sublima noastră supremă monadă. Ultimă. Spațiul însuși, ziceam eu pe vremuri, nu e decît o întindere de corpuri. Azi zicem : spațiul nu e decît destinderea corpului său ; timpul (absolut muribund, ca factor istoric, fizic și metafizic) trebuie desființat : nu există, noi trăim — și vom trăi de acum mereu — într-un prezent permanent. Trecutul e mort, viitorul nu e treaba monadelor inferioare. Noi suntem niște mizerabile larve ale viitorului pe care numai El îl cunoaște : căci marea entelechie a lumii se ascunde, ca într-o ghindă, în taina ultimei Rațiuni Suficiente, la care nu avem acces și care, tot înălțîndu-se, va simți din ce în ce mai rar nevoia să ni se destăinuiască...

— În concluzie ?

— Trăim în cea mai perfectă din lumile posibile ! Dacă ai vreo îndoială (nu ți-aș recomanda-o), atunci te-aș invita să recitești paginile ce le-am scris eu despre „salinele sarmate”, pe vremea cînd aceste saline erau pentru mine o simplă metaforă. Astăzi și eu, și tu, și majoritatea monadelor de jos, din acest pașalîk luminos, știm cum sunt aceste saline, la ce servesc, ce te așteaptă dacă ajungi să lucrezi voluntar în vreuna din ele...

La un semn — de dirijor delicat — al șoferului din față, domnul Leibniz puse pază gurii sale. Totul era clar, simplu, practic, operațional. Și legic. Băurăm ultimele două degete din principiul uitat al contradicției,

„Black and White”. Neomonadologul meu, cu lacrimi în ochi (îl devenisem drag, era limpede!), îmi execută la flautul său o gavotă tristă, aproape un recviem.

Dubla noastră neagră se opri într-un cîmp plan, doșert. Nu era încă seară, ceața aceasta ușoară părea artificială. Domnul Leibniz, luîndu-și sticla goală și cutia de mahon a flautului său, ieși în șanțul șoselei. O luă, ciătînîndu-se ușor, înainte, drept înainte. Cîmpul imens, abstract, fără nici un pom, fără nici o semănătură sau așezare umană, părea a fi coșmarul unui creier de mai multe ori bine spălat. Auzeam croncănit de corbi; dar păsări nu tăiau acest peisaj geometric, pur ca o epură, deprimant ca o integrală pentru idioți.

Fără să-mi facă semne de adio, singur, asemeni unui bătrîn vagabond, urmat de Nero (politicos, fără lătrături), convivul meu dispăru muzical în perspectiva cîmpului. Nero fu strigat, se întoarse. Nu se mai așeză în față, lîngă siamez. Nu: ocupă locul cald al filosofului dispărut. Știam ce înseamnă aceasta. Nu aveam nevoie de explicații suplimentare. În față — în timp ce mășina asta mistică gonia spre nu știu unde —, lîngă șoseful cu ochi de iguană verde îmi apărură unul din dracii mei protectori: semăna cu domnul Voltaire: rînjea edentat și scabros, făcîndu-mi din cot acel gest țigănesc, aluzie falică prin care puradeii din toată lumea își bat joc de sergenții și plutonierii ce păzesc contractul social, morala și constituția celei mai bune lumi din lumile posibile.

Ațipii.

Capitolul al VII-lea

Despre efectul K — sau cum se poate supraviețui între un cerc și o elipsă. Profesorul nostru, coborînd în lăcașul zeilor puterii locale, se întâlnește cu marele vizir Ilya Tutilă. Se discută dialectic despre Marx, dar se fac și câteva foarte fierbinți mărturisiri de familie și clan. Prin substitutul sinucigasului inginer Winter aflăm că Olimpia este în mare pericol. Dialogul între patru ochi despre politică și putere. Anesteziat parțial, eroul nostru e obligat să asiste la o conferință „specială”.

— Am febră, i-am spus siamezului din față: uitați-vă la mîna asta fracturată. Se umflă. Zvicnește, doare. Vă rog să mă duceți acasă!

— Nu se poate! îmi răspunse acesta. Am ordin să vă însoțesc. Acolo. Două ore mai puteți rezista. După aceea putem chema Salvarea.

Nero mă privea neutru, fără dușmănie. Părea plictisit, indiferent. Căscă. Putea să-și permită: era ciine.

— Dragă Nero, deschisei eu discuția, ce părere ai matale despre libertate? Este ea o necesitate înțeleasă sau...?

Zîbindu-mi dințos, iguana din față — atentă și la volan, atentă și la mine — ținu să precizeze:

— Doamne profesor, numele acestui ciine nu este Nero: îl cheamă Nixon.

— Nixon? mă mirai eu. Parcă am mai auzit undeva numele acesta!

Frumosul meu cu ochii verzi rîse subțire, scurt.

— Desigur! Avem și ciini care se cheamă Henry, John, Margret, Jimmie, Namara... Cel pe care îl cunoșteți dumneavoastră sub numele de Nero în scriptele noastre de serviciu figura sub indicativul Helmuth. Deși era o cățea.

— Interesant! *How do you do, Richard?*

Încercai și schițarea unui zîmbet cît de cît atlantic. Degeaba. Nu reuși decît „zîmbetul pisicii din Cheshire”, un fel de politețe facială ce se volatiliza în neant. Din cauza anamnezelor mele legate de ciini și de pază, trebuie că zîmbetul acesta al meu să-i fi apărut distinsului și plictisitului Nixon ca un simplu rinjet de șoa-rece în comă... Mă vedeam în zdrențe, pe gheață, că-rînd de pe un mal al Istrului o pulpă vinătă de cal „jertfit”: hrana bacului numărul 5 al tăietorilor de stof. Eram ultimul în coloana indiană, opincile mele legate cu sîrmă se infolisera în zloată și zăpadă, abia mă mai tiram. Hoitul cabalin cîntărea imens. Un plu-tonier lipovean, cu ochi de tatar alcoolic și onanist, asmuțea spre mine un ciine-lup, pe care, ținînd în mîni, îl chema Rex. Acesta, pe la spate, îmi sărea în gît și mă trîntea în zăpadă, ca apoi, treaba lui fiind făcută, cu picioarele pe pieptul meu, să aștepte noi ordine. Eu urlam cît puteam: drepturile omului, crima împotriva umanității, tribunalul de la Nürnberg... Plutonierul dă-dea la o parte ciinele, îmi ardea cîteva cravașe revo-luționare, înjurîndu-mă cu economie și fără ură: *huia!* Confrății din coloana de aprovizionare se uitau la mine impasibili, indiferenți: accidentul meu le dădea ocazia să mai răsufle... (Acestea se întimplau, bănuiesc eu, cam pe vremea cînd, la Paris, în cadrul imensei stîngi franceze, au avut loc celebra ceartă literară dintre Jean Paul Sartre și Albert Camus.)

Numai cu vreo zece ani înainte, în Genopolis, vi-zitîndu-l pe Fronius în laboratorul său de psihologie socială, mi-a fost dat să asist la finalul unui ridicol, dar și sublim experiment. Ridicol mi se părea mie atunci — astăzi, uitîndu-mă mai atent în ochii galbeni ai lui Richard (știind și cîte ceva despre agresivitate și cri-mă la oameni, animale, oameni-fiare), mi se pare a fi fost morala unei foarte socialiste fabule filosofico-fan-tastice. Fronius — mare lichea —, cuprins subit de fe-bra unui pavlovism total, făcuse mai multe experi-mente legate de așa-zisul *reflex condiționat*. Se părea că tehnica și metodică rezultată din acest reflex, le-gat de semne și simboluri, extins în procesul de edu-cație și instrucție, va putea cu timpul să înlocuiască

la nivelul unui popor sau națiune religia și morala — deci motivațiile transcendente ale comportamentului dirijat. De astă dată, experiența — urmărită și de or-ganele locale ale puterii — fusese împinsă ceva mai departe: ciinele-subiect (mi se pare că era notat cu litera „K”, fiindcă și fenomenul-concluzie purta titlul de „fenomen al efectului K”, deși, pot să jur, pe acea vreme nu citise nimeni nimic din opera lui Kafka) fu-sese dublu și contradictoriu condiționat. Experimentul se chema la început — nu pot să uit! — „L. C. D.”, adică, „limitele contradicției dialectice”. În fond, totul era cît se poate de simplu: ce altceva este orice expe-riment, dacă nu simplificarea pînă la monstruoasă și crimă a complexității armonice din natură și spirit!? Ciinele K, ținut izolat într-o celulă întunecoasă, era flămînzit. Apoi i se dădea o bucată de carne (de cal), în timp ce i se arăta, ca semn asociativ, un mare și intens fluorescent cerc. Cu timpul, ciinele asocia per-fect ideea excitantului cerc cu cea de satisfacție prin primirea unei bucăți de carne. Simplu, clasic, cunoscut. Dar, paralel cu fixarea relației cerc-carne, ciinele K. era cumplit bătut de doi laboranți în alb, în timp ce i se arăta nu un cerc, ci o *elipsă* fluorescentă. Experiența dură cîteva luni, ciinele își fixase paralel cele două reflexe planificate: cînd vedea cercul, saliva și se bu-cura; cînd i se arăta elipsa, murea de groază și frică. În momentul în care furăm chemați (mai mulți membri ai catedrelor de filosofie teoretică, plus reprezentanții oficialităților direct interesate), Fronius era hotărît să încerce formula limită a experimentului său. Ciinele K. — perfect educat prin foame și frica de bătaie, ținut trei zile fără nici un fel de „excitant” —, se uita la noi blînd, milog, confuz... Fronius introduse ciinele în camera obscură și la început îi arăta un cerc fluores-cent: ciinele se bucură, saliva abundent, așteptînd car-neă promisă. Carneă nu-i fu dată: aici intervenea ge-nialitatea sociologului experimentator. Încet, încet, sub ochii măriți de așteptare și foame ai ciinelui, cercul fluorescent se turti și se transformă în elipsă. Animalul trecu automat de la salivația fericirii la spaima de cra-vașă. Apoi (mi-e și rușine să îmi amintesc), de vreo

trei ori, cînd brusc, cînd *graduato*, cercul și elipsa alternează succesiv. Nu mai țin minte după a cîta asemenea „dialectică” trecere ciinele dădu semne de turbare, pe urmă, căzu jos de parcă ar fi fost străpuns de cutite („wie ein Hund”).

Fronius plesnea de bucurie, oficialitățile, deși nu înțelegeau toată fabula, erau încîntate.

„Ura! strigă savantul pavlovist. Iată-l, neurologic e mort, irecuperabil, a făcut scurtcircuit la centrul motor. Aceasta e *limita* lui, a ciinelui: la oameni, indivizi izolați (în anchete, singurătate, marginalizare politică) sau la grupuri sociale oricît de mari (sate, orașe, uzine, țări sau grupuri de țări), tehnica alternării inteligente a cercului cu elipsa, a speranței cu frica, a promisiunii cu bătaia, a caldului cu recele, a dragostei cu ura nu duce la moarte neurologică. Din contra: la oameni, din cauza conștiinței (și a rămășițelor de inteligență, afect, voință), se instalează dublul sistem de reacție: nu mor, nu turbează, *nici măcar* — și acesta e lucrul cel mai important — *nu se revoltă*. Conform acestui dublu sistem de semnalizare și control, ei devin foarte obedienți, elastici, disciplinați: total castrați de orice reacție contradictorie față de contradicțiile dialectice, oricît de absurde și pînă la limită ar fi fost acestea împinse, de voie sau de nevoie...”

Nixon mă privea atent, limba lui roșie, dinții albi mă țineau ca sub o presiune hipnotică. Mașina aluneca prin ceață — parcă eram în oraș, parcă pluteam în vid — trebuia să încetez să-mi mai amintesc de ciinele K. Acela, fiind distrus neurologic, o tină răă asistentă, cu ochi de zîină carpatină, îl ucise sub ochii noștri, injectîndu-i bule de aer în vena carotidă. Pe acea vreme, moartea tragică a ciinelui K. mă făcuse să rîd; astăzi, răsfoindu-mi (cu Nero în fața mea) fișele anilor de L.C.D., uitîndu-mă și la „elipsa” care șofa, un sentiment de căldă și umană solidaritate mă umplea față de toți martirii de tipul K. Știu acum ce înseamnă, la anchete, trei zile de bătaie urmate, ca prin minune, de una în care ți se oferă ziare, țigări, declarîndu-ți-se cu simpatie că e limpede acum, dosarul tău va fi închis. cazul tău e ridicol, ești un om nevinovat. Ca a două

zi, aceleași „cercuri” să devină cele mai turtite „elipse”. Înțeleg de ce, în preajma sărbătorilor politice, vitribele se umplu cu mezeli și zarzavaturi, altfel inexistente; de ce, la ședințe, e dispoziție ca participanților să li se administreze „științific” cele pozitive cu cele negative; eu cred că și la mesele de tratative timpurii de gazetari occidentali nu observă nici acum că, în modul cel mai rafinat, li se aplică sistemul alternării neurologice a cercului optimist („pace, destindere, rușii sunt dispuși să facă unele concesii, ambasadorul Sabakov a fost văzut zîbind în parcul din Geneva”) cu elipsa categorică și dogmatică („nu vom ceda nici o iotă, Occidentul să nu-și imagineze că...”). Bietul meu popor: ca la un cerc superfluorescent s-a uitat spre americani, ca, după cîteva decenii, să-i vadă turtindu-se devenind elipse idioate și impotente — în cazul Ungariei, Cehoslovaciei. Doctrina Sohnenfeld, amendamentul Jackson și alte multe cravașe destinate să ne dezumfle și să ne integreze în „letargia abulică” în care, neurologic morți, continuăm totuși să trăim. În plină destindere, vin șefii statelor occidentale să ne viziteze, noi defilăm și urlăm, șefului nostru i se oferă cele mai mari decorații și distincții, ca, deodată, aceiași șefi, în frunte cu Franța dragostei noastre de familie și spirit, să semneze la Helsinki cel mai cretin și criminal act de păcăleală și recunoaștere *in saecula saeculorum* a crimelor de la Yalta, Potsdam, Moscova. Nu am fost în Ungaria (unde, mai nou, s-a arătat un cerc nou-nouț), nici în Cehoslovacia: cred că abulia indiferentistă și vegetativă funcționează din plin. Polonia, dacă mai subexistă refuzînd și cercul, și elipsa, asta o face în grupuri din ce în ce mai mici și mai divizate: din experiență proprie pot să spun (aici, de față cu ciinele Nero și iguana cu ochi verzi) că, dacă am reușit să-mi salvez sufletul de șocurile dialectice limită primite, a fost numai din cauză că duhul mamei (pe care o invocam, plîngînd, între două anchete) *m-a învățat să mă rog*. Nu am început să devin creștin fiindcă descoperisem — sau mi se revelase — lumina divină. Nu. Am devenit creștin (un creștin simplu, țaran, știind teologie mai nimic, cunoscînd doar două sau trei rugăciuni co-

plărești) fiindcă am constatat că rugăciunea — ca medodă, medicament și „vitamină” — este teribil de eficace împotriva efectului K., împotriva abuliei vegetative, împotriva tuturor deceptiilor contradictorii ce ne soseau din lumea istoriei de afară. Desigur, astăzi, metodele s-au rafinat: portretul a luat locul cărnii, dar și al elipsei, el funcționează bivalent, confuzia neurologică, de reflex dialectic, fiind împinsă dincolo chiar și de visele demiurgice ale porcului de Fronius. (A murit „sinucis” din cauza unei erori de limbaj, nu de psihologie.) Mass-media, angajînd cel de-al doilea sistem de semnalizare (inteligența, memoria, speranța, imaginația), țin loc de cerc perpetuu, iar vitrinele și agenții la cozi amintesc doar că există și elipsă, că oricînd, oricine poate avea, fără urmări diplomatice, soarta bietului K.

(Pe Olimpia mea o vedeam admirînd, la octavă, expoziția de blănuri, covoare orientale, cristale ale casei Caftangiu; bustul stăpînului acestei case de vis privea, din balconul meu mizerabil, deșertul tătarilor ce i se așternea la picioare; văduva Omar, bînd țuica de pomană, prolifera blesteme la adresa *Sensului interzis*; Osmanescu își schimba cizmele de oraș cu cele de serviciu, Anca noastră, mică și dragă, stînd pe oliță, privea spre lume ca o îngerelă de pe plafonul Sixtinei Capele...)

Mașina coti brusc. Printre perdelele fluturînde, zării o poartă de fier, un zid prelung din cărămidă roșie și mai multe santinele cu automate de gît. Soarele apunea mînios după niște miradoare înalte, vopsite în verde, albastru, kaki. Intram în Barzania — totul era sever, rece, înfricoșător. Un ofițer tăcut — barză albastră-închis — ne deschise portiera mașinii. Fără cuvinte, doar din privire și cîteva semne, șoferul meu îi „explică” șefului pazei cine suntem, ce e cu mine, din al cui ordin am fost adus aici. Controlul mă salută rece, respectuos: ciinele Nixon lătră bucuros, își propti labelle de pieptul meu, lingîndu-mă cu dragoste pe obraji. Apoi coborîrăm din mașină și din clipa asta ciinele păru că nu mă mai cunoaște, nu-l mai interesai: se lipi de pantalonii șefului gărzii, privind în altă parte. Eram

palid, diafragma îmi tremura. Șoferul mă mirosise, mă privea amuzat, ironic.

— V-ați speriat, îmi spuse. Nu sunteți obișnuit.

— Da, am recunoscut: m-am speriat. Am motive să nu cred în dragostea ciinilor-lupi.

— Greșiți! Să știți, gestul lui a fost un gest de simpatie.

— Cred, i-am răspuns. Și frica mea e tot un gest de simpatie.

— Domnule profesor, îmi spuse iguana, sunt în măsură să vă spun că ați fost adus aici sub consemnul prieteniei. Ciinele știa acest lucru. De aceea v-a hămăit și v-a lins. Ciinii noștri nu latră, nu ling: mușcă numai. Mă mir că — avînd în vedere experiența și vîrsta dumneavoastră — nu ați observat acest amănunt.

— Regret. Am și lipsuri!

Doi civili, strîngîndu-mi mina cu efuziune, mă luară în primire. Nu le putusem desluși numele mormăite, nici titlurile. Eram încă sub influența pavloviană a pupatului cu Nixon. Nici nu încercam să pricep ce căutam aici, ce rost aveam în această aventură misterioasă.

Trecurăm pe lingă niște ziduri înalte, severe, secrete. (Parcă făceam figurație într-un film englez de spionaj.) Un coridor scund, lung, luminat de nu știu unde ne conduse spre niște scări frumoase, de marmură sau imitație de. Coborîrăm în spirală largă (iar, iar — parcă nu demult fusesem condus astfel, tot în spirală, tot în jos); covoare grele, roșii ne acopereau zgomotul pașilor. Ca să nu cad, ca să nu rătăcesc, eram ținut ferm de ambele brațe: dar simțeam prin haină că palmele celor ce mă țineau nu erau niște palme de benedictini, intelectuali de Cruce Roșie sau bibliotecă... Ce importanță avea? Napocos, poetul și filosoful tinereților mele (și, mai nou, sfetnicul coșmarurilor de peșteră ale inconștientului meu intrat în panică), considera orice aventură spre necunoscut ca o formă tainică de inițiere. De inițiere în ce? mă întrebam, în timp ce treceam prin uși grele ce se deschi-

deau electronic în fața noastră. Inițiere în cine? Și cu ce scop?

Ajunserăm cu bine, sănătoși, într-o încăpere largă, slab luminată, plină de fotolii de piele maro, de măsuțe mici, pline cu farfurioare, cești, pahare cu băuturi. Un chelner palid, în smocking roșu (dar avînd, în partea de jos, pantaloni kaki și cizme negre), servea tăcut, cu mare eleganță. Un casetofon ascuns murmură ceva languros, într-o limbă babiloniană.

Nu puteam desluși limpede cele circa zece sau cincisprezece fețe de bărbați ce vorbeau în șoaptă, prefăcîndu-se a nu fi observat troica în mijlocul căreia sosisem aici. Aveau cu toții expresia sătulă și fermă a bărbaților frumoși, ajunși în posturi grele și grase. Dinți albi (de primă generație), pieptănături scurte, fețe bine bărbierite, bine întreținute. Mirosea a tutun fin, a băuturi rare, a apă de bărbierit din capitalism. Nu se citea pe aceste fețe nici o grijă, nu păreau a suferi de insomnii sau îndoieli, privirea tuturor mi se părea calmă, lipsită de orice fel de curiozitate, întrebare sau nevoie de comunicare. (Cred că pe lângă privirea rece a chirurgilor și a soldaților din linia întâi față de sînge, rană, durere sau moarte, secolul nostru a mai creat cîteva priviri, tot indiferentă, tot reci: privirea procurorului militar, a anchetatorului, a torționarului, a paznicului de pușcărie; a statisticianului, a economistului, a gazetarului, a agitpropului...) Se rîdea aici fără să se ridă, se discuta fără să se discute, se bea și se mîncă fără ca cineva să se atingă de cele puse pe mese. Judecam cu mintea de rezervă, cu instinctele mele de animal în junglă. Simțeam cum trec pe „automat”, cum redescopăr fără nici un efort toate reflexele mele condiționate în cei zece ani de leprozerie lamaistă. Nu încercam figura artistică a idiotului nevinovat („nu sunt nimic, nu am făcut nimic, îmi văd de-ale mele, nu doresc decît să fiu lăsat a muri în pace etc.”), educația de bucărtărie a Olimpiei o simțeam în mintea și în sîngele meu ca o „legiune de onoare” în grad de cavalier, ce-mi fusese adăugată în schimbul mîndriilor mele pierdute sau risipite.

Rămăsesem în picioare, singur, în fața unei uși largi de sticlă mată. Unul din însoțitorii mei mă strînse de mîină, șuierîndu-mi la ureche arhicunoscutul: „Stai așa!”. Celălalt îmi zîmbea ceva mai afabil, rugîndu-mă în șoaptă să aștept puțin, se duce să mă anunțe: e vorba doar de cîteva minute. Sunt așteptat! (De cine? De ce?)

Nu era cazul să-mi aduc aminte tocmai aici și acum de acel anonim op (în versuri homerice) pe care nu știu cine îl intitulase *Manualul bunului pușcăriaș*. În el, după capitolele ce se ocupau de urmărirea, împresurare, arestare, începeau adevăratele sfaturi. O dată cu prima anchetă. („Toată viața, ziceam noi acolo, e o continuă anchetă, cu toții suntem mai mult sau mai puțin arestați, deținutul politic nu este decît sinteza ultimă a istoricității, a timpului ca spațiu și stat închis, a societății ca organ de izolare și claustrare...”) (Totuși, nu strica să-mi aduc aminte acum că prima indicație din acest manual era în legătură cu poziția trupului în timpul primei întîlniri cu ancheta. Mîinile trebuie să le ții în permanență la spate (dacă ești ținut în picioare), împreunate, ca pentru rugăciune în caz că ești așezat la măsuta de supliciu. Nici o gesticulație, nici o expresie, nici măcar o schiță de autoapărare. Fesele destinse, nici un mușchi, gînd sau sentiment crispat. Ca să poți realiza ușor această detașare — Brecht numea aceste stări ca „*Entfernung*”, „*Gallessenheit*” (distanțare, lăsare în voia soartei) —, îți imagineai, chiar de la intrare, că interlocutorul tău are pupilele pătrate sau hexagonale. Te uitai și te minunai de forma fantastică a acestor ochi. Dar fără să rîzi, fără să clipești măcar din ochii tăi. Declanșai apoi „buto-nul Copșa Mică”, adică desprinderea din timp, nepăsarea față de ceas, zi, lună. (Te comportai, cu alte cuvinte, de parcă ai fi fost nemuritor, aveai timp berechet, el era cel grăbit, el trebuia să-și piardă răbdarea, timpul *lui* se scurgea prin clepsidră.) Abia după aceea venea, dacă te ținea cureaua ce n-o aveai, momentul în care, cu candoare și idioată nevinovăție, să-i declari anchetatorului tău (zîmbind, desigur): „semănați teribil cu fișetul dumneavoastră!” — urmînd, din

clipa în care încasai primul pumn, să treci tu însuși — cu calm, mormăind tot timpul rugăciuni isihastice — în rîndul mobilelor hăcuite de vandali...

Un tovarăș drăguț, mai cu inițiativă, se ridică din fundul unui greu fotoliu, luă un pahar cu suc de roșii (cu votcă, bine-nțeles) și veni spre mine, oferindu-mi-l.

— Serviți, domnule profesor, îmi spuse privindu-mă rece, ca pe ceva străin și în paranteză, simțiți-vă ca acasă la dumneavoastră. O votcă roșie face totdeauna bine înainte de marile audiențe...

(Există, cu siguranță, și un foarte bine pus la punct „manual al bunului anchetator“.)

— Mulțumesc, îi răspunsei ghețos, nu obișnuiesc să beau decît singur. Sau lingă soția mea.

— Vă înțeleg, îmi spuse Ali-Baba. Aveți o soție minunată, aici toată lumea o admiră. Este marea revelație politică a acestei primăveri destul de secetoase...

Era un „greu“ : trebuia folosit driblingul 5-B, așa-zisul „unde dai și cine crapă!“.

— Da, domnul meu, am avut întotdeauna noroc la soții : prima mea jumătate, după ce m-a părăsit, în timp util, s-a recăsătorit cu un... ministru. Nu rideți, domnilor, acesta-i adevărul. Am mîină bună!

— Credeți, îmi răspunse paharul cu suc de roșii, că soția dumneavoastră vă va părăsi — acum, că s-a ajuns — sau credeți că va face din dumneavoastră un ministru? De tip nou? Poate chiar în agricultură...?

Toată adunarea rîdea în hohote. Și eu, și agricultura păream a fi subiecte ridicole în sine. Era cazul să aplic fenta Y-3, cea care are ca moto vechiul proverb, ușor actualizat : „cine ride la urmă nu mai ride deloc!“.

— Nimic nu e imposibil, domnii mei, le spusei cu prețioasă eleganță retorică. Chiar și contrariul contrariilor poate deveni, la nevoie, un bun de larg consum. Soția mea e o femeie foarte inteligentă, ea poate — dacă e nevoie să mă salveze de la un înec oarecare — nu numai să inventeze un nou ministru, dar chiar să desființeze unul foarte puternic. Totul în lume e relativ și schimbător, în afară de legea asta a relativității și schimbării continue...

Nimerisem. Se tăcea, fiecare din aceste nobile lubenițe își număra pe dinlăuntru semințele negre.

— Cunoașteți pe cineva de aici? mă întrebă, ceva mai îngrijorat, amfitrionul de ocazie.

Toată lumea de acolo se uita acum spre mine. Calculat, cu aerul unui entomolog ușor miop, cercetînd fluturii dintr-un insectar, fără să clipecesc din ochi, trecui în revistă cele peste o duzină de capete optimate. Mă simțeam pe altă planetă, în fața unei specii noi de vietăți : Gulliver în țara piticilor-uriași, Alice în țara proștilor-deștepți, Păcală, fără fluierul său fermecat, la curtea Împăratului Roșu, dar Verde. Fiecare din fețele ce le priveam mi se părea o coală albă, după care se ascundea un creier perfect înzestrat cu toate acele categorii ale puterii-supuse, ale rațiunii-suficiente, ale siguranței zilei de ieri, astăzi, mâine și chiar poimîine... Categoriile aristotelice erau de mult arse, cele neokantiene fuseseră de mult date la topit. Bănuiam că toți cei de aici sunt buni vorbitori de ședințe — se descurcă admirabil cu circa o mie de cuvinte, trei conjuncții și două moduri : cel imperativ și cel indicativ. Frecventează cu șiretenie și excelent auz muzical cîteva neologisme de modă suleimană, au stil în docta lor ignoranță, respiră logic și psihologic prin niște branșii care îi ajută să înoate nu numai în apele tulburi, dar și sub mîl sau pe uscat, ca pinguinii. Teoretic, știam că materia primă din care sunt fabricate aceste butelii ale puterii este Măria sa Frica — trebuia să recunosc totuși că absolut toate exemplarele de față, din punct de vedere al aparenței psiho-fizice, păreau niște specimene foarte reușite. Cu circa zece kilograme ambalaj de grăsime peste condiția athletică ideală, cu toții îmi arătau niște fețe de bărbați sănătoși, care dorm, beau și mîncă bine, cu ochi limpezi, chiar dacă privirea lor, pe scara Krishna-Sergiu, era de-abia de unu, maximum doi, doi jumătate... Mă simțeam bine, stăpînirea de sine îmi funcționa perfect, reușisem să fac repede legătura cu sistemul meu de alarmă și control. Chiar și tremurul subpancreatic încetase...

Răspunsei încet, lungind vocalele :

— M-ați întrebat, stimate domnule, dacă cunosc pe cineva de aici. Vă răspund: pe absolut nimeni!

Toți zîmbeau: unii chicotea chiar.

— Dar, continuai după o calculată pauză dăscălească, fiindcă, așa cum și dumneavoastră știți foarte bine, în viață întotdeauna există un „dar”, țin să adaug: dar *re-cunosc* pe foarte mulți din cei de față!

Răspunsul era intenționat ambiguu, trebuia să ies confuz, dar victorios din această mică altercație de prolog. Se rîse, capetele dispărură în pahare și cești.

Cineva, pe la spate, îmi strînse brutal brațul sănătos. Auzii în urechea stîngă, un șuierat de voce rîzîndă: „aia a mă-tii!”. Nu-mi pierdui cumpătul (formula G-11), mă întorsei înveselit spre el, strigîndu-i „Vice-versa!”

Ha-ha-ha, rîdea toată compania, nimerisem un buton verde, acum totul trebuia păstrat la această temperatură, la acest nivel. Îmi legai șireturile pantofilor, ca să cîștig puțin timp. Rîdeam, bine-nțele, și eu, ca un Vasilache în bilci, ce era să fac? Trebuia să trec cît mai neutru prin această anticameră minată. Fără nici o îndoială, acestor „intelectuali de crescătorie” (cum le spunea Limpi) modesta, tremurata, însingurat-ridicola mea apariție trebuie că le apărea ca o biată frunză din veacul trecut, o mizeră stafie ce ar fi vrut ea să circule nițeluș prin Europa, dar, din motive de Yalte, tancuri și Helsinkiuri (ca și din cauza stîngismului orb al elitelor circumatlantice) nu a ajuns decît să fie o jalnică supraviețuitoare a umilirii, obligată, pînă și astăzi, să-și înmelcuiască ființa sa și a iubitei sale în resemnarea dureroasă și grotescă a melancoliei și mortificării — și acelea mute și bine camuflate.

Ușa de sticlă se dădu în lături. Gălăgia amuți brusc, de parcă cineva ar fi tăiat curentul. Tutilă Unu, cu ochi de cvart rece și mîna de pianist fin, mă luă afabil în primire. Fără să-mi zîmbească, părea totuși că se bucură de prezența mea.

— Poftiți, domnule profesor, îmi spuse. Vă cerem scuze că v-am deranjat. Și că am fost nevoiți să vă invităm pînă la noi...

Schițai un gest vag de „vai de mine, voia dumneavoastră...”, apoi, urmîndu-l, trecui în camera cealaltă. Tutilă se întoarse:

— Tovarăși, se adresă celor din salon, vă rog să nu abuzați de votca prieteniei veșnice. Aveți răbdare încă un sfert de oră. Și vă mai rog să nu vă îmbătați așteptîndu-ne. Pe cine îl voi prinde amețit la conferință îl fac arșice și îl adaug la murăturile de la cantine. E clar?

— Clar, răspunseră în cor vocile baritonale ale optimaților.

Trecînd prin mai multe încăperi și coridoare, fui condus spre un birou mic, dar foarte capitonat. Un tovarăș fîlcos, pătrat și păros (foarte păros) mă privea curios de lingă un acvariu plin de peștișori asiatici. Degajat, Tutilă făcu prezentările.

— Domnule profesor, aveți în fața dumneavoastră pe tovarășul prim-pășă Carasurduc. El este acum mai-marele peste Isarîlk. Dragă Surducule, dumnealui este domnul profesor Candid. Din Genopolis.

Carasurduc îmi arată o dantură de mare carnivor. Zîmbea — deși se uita la mine de parcă aș fi fost un marțian.

Ne așezarăm.

— Cine-l aranjă? întrebă Carasurduc, arătîndu-i lui Tutilă mîna mea în ghips.

— Dobitocul de Osmanescu. Gambitul prostului speariat. Apoi, întorcîndu-se spre mine, mă bătu încurajator pe genunchi. *Cumnate*, îmi zise, nuanțînd ironic apelativul, mi s-a raportat că te doare, că ai febră, că nu te simți bine. Regret. Un sanitar de-al nostru are să-ți facă o injecție, dacă e nevoie.

— Nu cred că e cazul, i-am spus. Aș dori să știu de ce am fost adus aici.

Fără să-mi răspundă, Tutilă ieși din birou. Carasurduc se uita la mine ca la o ginganie rară, cu o curiozitate ce mi se părea de copil sau primitiv.

— De ce mă priviți așa? îl întrebai oarecum iritat: Sunt un om ca toți oamenii, un om între oameni. Un oarecare cetățean de rînd. Fiu al poporului.

— Sunteți, într-adevăr, profesor de filosofie? mă întrebă în șoaptă, de parcă nu voia să se audă convorbirea noastră.

— Am fost, îi răspunsei scurt. De fostă filosofie.

— Idealistă?

Cunoșteam eticheta. Nu avea rost să mă explic. Ca un automat răutăcios, bine dresat, îi răspunsei, subliniind amenințător fiecare cuvânt.

— Da! De filosofie idealistă, romantică, reacționară. Și empiriocriticistă!

Ultimul cuvânt — pe vremuri fusese o adevărată dinamită în limbajul demascatorist —, se vede, speria și acum.

— Și... empirio? zise, și se înecă de parcă ar fi văzut pe mine urmele ciumei bubonice.

— Mai ales empirio! îi spusei, ca să nu mai aibă nici o îndoială sau teamă.

— Dar acum... gata. Ești vindecat, nu?

Am închis ochii, am tras mult aer în piept, apoi, cu vechea umilință și rușine, îi declarai. Ca la reeducare:

— Sunt vindecat. Definitiv. Și de idealism, și de romantism — și mai ales de empiriocriticism!

Carasurduc se uita la mine cu duioșie, se părea că îi e teribil de milă de suferințele prin care mi-a fost dat să trec. Știam că pentru el cuvintele ce se rostiseră erau sinonime cu cele mai rușinoase boli: sifilis, lepră, ciumă, cancer...

— Nu ți-a fost ușor, ai?

— Jale. Bine că scăpai cu viață.

— Așa este, declară el, bățindu-mă amical pe umeri: Mai bine măgar viu, decât urs mort. Mort și mâncat de viu.

Tutilă reveni însoțit de o soră în halat alb. O frumusețe de alabastru, cu ochi de mare egee, dar impasibilă și inexpresivă ca un manechin de vitrină.

Foarte profesional, îmi scoase haina, îmi suflecă mânecile. Mă uitam spre Tutilă, cred că în privirea mea era concentrată o imensă biobibliografie neuropsihiatrică.

— Nici o teamă, cumnate, mă liniști el: un simplu antinevralgic, combinat cu puțin dilauden. Ai să vezi ce bine te vei simți!

Vena carotidă a sorei aplecate peste brațul în care îmi făcea injecția bătea ceasul egal și indiferent al vieții, fata mirosea frumos a frunze vestede, a levănțică și a iod. Nici nu am simțit acul... Apele turburi se retrăgeau, norii se risipeau cuminte. Mă simțeam limpede, proaspăt și cu o gilgiită pornire de a ride sau a plînge neapărat. Și tare.

— Ei, îmi zîmbi cumnatul, nu-i așa că e mai bine?

— Da. Mă simt excelent, îi mărturisii. Vă mulțumesc...

Îmi făcu semn să mă așez. El singur rămase în picioare.

— Iată despre ce este vorba, domnule profesor. Voi fi scurt, fiindcă am de ținut o importantă conferință-comunicare la cadrele pe care le-ai întilnit în salon. Dar voiam, mai înainte, să pun la punct un gând al meu, care e foarte important, atât pentru munca dumneavoastră de acum încolo, cât și pentru cariera ce o așteaptă pe verișoara mea, Olimpia.

— Nu înțeleg.

— E normal. Va trebui să aveți puțină răbdare. Am ținut ca la această discuție a noastră să fie de față și tovarășul prim-pasă; prin el, sarcina ce vreau să v-o încredințez, veți vedea, nu mai rămîne o simplă problemă, să zicem, de familie, ci va fi ceea ce este de fapt, o inițiativă creatoare pe tărîmul cercetărilor noastre ideologice și chiar politice... Nu vă speriați, lucrurile sunt mult mai simple decît — îngrijorat cum sunteți — vi le închipuiți. Știu că ați fost mulți ani de ținut politic, știu că în prezent ați părăsit definitiv preocupările din fosta dumneavoastră specialitate. Sunteți un om inteligent, v-ați fript cu o ciorbă, nu mai doriți să suflați nici măcar în iaurt. Așa e?

— Exact! recunoscui eu (conform indicației B-11 din codul manierelor penale).

— S-a întîmplat însă în viața dumneavoastră — și, implicit, în viața scumpei noastre Olimpia — un mic accident. A trebuit — în urma scandalului provocat de

afișul Caftangiu-Ilderim — să țineți o conferință explicativă, prin care să vă disculpați. Până aici, să zicem, totul ar fi oarecum normal și obișnuit. Conferința asta a dumneavoastră a avut însă darul de a o scoate din anonimat pe Olimpia — asta pe de o parte —, dar și de a crea o faimă contradictorie, periculoasă, în jurul cunoștințelor dumneavoastră cu totul excepționale... Stați, nu mă contraziceți, știu ce vorbesc. Părerile în legătură cu ceea ce ați susținut în conferința dumneavoastră — pe care, cu mare atenție, am ascultat-o, înregistrată pe bandă, de două ori — sunt împărțite. Altfel în ce privește opera lui Karl Marx, cât, mai ales, în ce privește atitudinea noastră față de El, față de Revoluție, față de realitățile noi prin care trec ideile lui revoluționare azi, în lumea întreagă. Între multe alte sarcini pe care le-am primit direct din partea Forului Celui mai Înalt, este și aceea de a restabili liniștea ideologică și agitatorică în acest municipiu; de a șterge pînă și urmele acelor periculoase discuții și contradicții ce circulau pe coridoarele instituțiilor noastre de stat și chiar de divan. Plecîndu-mi urechea la un grup de tovarăși verificați, am ajuns la următoarea concluzie... Sunteți atent, nu?

Eram... și nu eram atent. Îl ascultam cu mare atenție — dar, în același timp, mă simțeam ca Seneca într-o baie caldă. Aveam vene bune, un chirurg priceput la îndemînă. Nero îmi dăduse ordin să-mi tai venele pînă dimineața. Femeile plingeau în camera de alături, libertul grec îmi citea melodios cîntul în care Priam moare, în timp ce Hecuba își urlă blestemele către cer...

— Sunt numai ochi și urechi, îi spusei, lărgindu-mi politicos nodul de la cravată.

— Dacă ar fi să folosesc o imagine, continuă Tutilă Unu (în care simțeam acum un retor de o forță și inteligență foarte periculoasă), aș zice că prelegerea dumneavoastră „liberă”, prea liberă, strălucitoare în formă, dar foarte periculoasă în fond, desfăcută în părți, e alcătuită din pietricele de mozaic roșii și negre. Ați vorbit două ore. Ei bine, timp de o oră ați emis idei ce-l saltă pe Marx între cei mai mari profeți ai Revoluției, și o altă oră, foarte subtil și perfid, l-ați demon-

strat bucată cu bucată... Știu, știu: dumneavoastră ați ținut o simplă prelegere despre locul său între utopie și știință. Așa este — dar ecoul a ceea ce ați spus a răsunat mai sus și a devenit, din păcate, un mare semn de întrebare.

— Nu am nici o vină, am spus. Voiam doar să explic de ce am ris de a fișul acela.

— Lăsați acum aceste ridicole amănunte... Iată propunerea mea, care, dacă v-ați gândi mai bine, ar fi mai mult decît o simplă propunere: ar fi un ordin, deci singura soluție prin care conducerea Isarlikului ar astupa niște guri ce cîrtesc, iar dumneavoastră și Olimpia ați putea scăpa... de consecințe.

Ultimul cuvînt rostit suna în reverberație. De altfel, am observat mai demult că anumiți termeni legați de forță, amenințare sau teamă cu timpul se încarcă de un fel de radiație magică, amenințătoare. Rostite chiar și în pădure sau în plin iarmaroc de țară, ele răsună însoțite de umbrele unor procurori și dosare, de zornăitul unor lanțuri și uși ce se închid peste niște celule șobolan-mirosinde.

— Vă ascult, am spus. Nu am nici o intenție să vă...

— Veți fi transferat, așa cum s-a hotărît, la primărie. Formele s-au și făcut, salariul încă nu vi s-a fixat, dar, vă asigur, veți fi mulțumit. Postul sună banal — achizitor științific —, nu are importanță: veți lucra singur, vă dăm acces la toate bibliotecile noastre de documentare, interzise marelui public. În maximum trei luni, veți dicta unei dactilografe...

Carasurduc ridică degetul.

— O propunere concretă: avem un evreu care știe nemțește și bate perfect la mașină. Vi-l putem pune la dispoziție...

— Nici un evreu! În treaba asta nu amestecăm naționalități conlocuitoare în curs de emigrare. Veți lucra singur. Deci, în maximum trei luni, veți dicta unei dactilografe a noastre, de încredere, două teze de filosofie. Prima va conține toate mozaicurile roșii, deci va fi o teză intitulată *Marx, un ideolog al marxismului și revoluției mondiale*. Titlul e provizoriu, vă dăm voie să-l formulați mai concis și mai categoric. A do-

uo, la fel de serios documentată, va trata contrarul primel tome. Deci mozaicurile albe, aranjate în sistem și prezentate logic și convingător. Să zicem așa: *Marx, un antimarxist consecvent și periculos*. Trăim dialectic, gândim dialectic, argumentăm dialectic. Ce ziceți?

— Interesant! Dar... iertați-mi sinceritatea naivă: felul acesta de a prezenta lucrurile nu mi se pare deloc „dialectic” — după a mea părere, dialectic înseamnă întrebare și răspuns, afirmație și contradicție, teză și antiteză, dar în același context, nu separate —, în afară de faptul că, din punct de vedere științific, o astfel de prezentare a problemelor nu mi se pare nici morală și nici corectă politic.

Carasurduc înlemnise: se uita la mine ca la orbul din naștere care... Tutilă zimbea, se vedea că era un șef de zile mari.

— Cumnate, îmi spuse cu simpatie evidentă, punctele de vedere, morale sau științifice, rămân simple puncte de vedere. Și contrarul lor e valabil, dacă vrem noi. Eu, personal, și tovarășul Carasurduc în special avem deocamdată nevoie de aceste teze. Dumneata le vei scrie fiindcă le ai deja gata în capul dumatiale, doar că le ai amestecate și anapoda. Nu le vei iscăli, fii sigur. Ești și rămii un simplu funcționar științific al primăriei, problemele de conștiință lasă-le pe seama celor care scriu istoria. E clar?

— E clar, am zis. Altfel mă faceți arșice și mă adăugați la murăturile de la cantine...

Tutilă rise cu zgomot, replica mea îi plăcu. Mă și bătu pe obraji, cu acea bonomie cu care sunt încurajați copiii cumiști și caii frumoși.

— Ce zici, Surducule, de memoria ăstuia!? După zece ani de...

— Bună, prea bună pentru un...

— Lasă-l! E omul nostru de acum. Are să facă treabă serioasă, te asigur. Candid, îmi spuse cu ochi severi, în afară de soția dumatiale, nu ai voie să spui nimănui la ce teze lucrezi. E vorba de o înțelegere și o lucrare secretă. Să fim bine înțeleși!

Injecția fusese bună, eram lucid, calm, pierdusem orice sentiment al locului și al situației în care mă găseam.

— Ce se va întâmpla cu mine, întrebai privind fără frică în ochii căprui, frumoși, iuți, ai „cumnatului” meu, după ce, să zicem, voi termina cele două teze?

— Corectă întrebare, îmi răspunse Tutilă. Ne-am gândit: rămii adjunct pe lângă fratele meu, care va fi numit, provizoriu, director al acelei Universității Populare de care ai ris. El nu va apărea — îl trimit la curățătorie — va fi șef doar cu numele. Îl pregătim pentru o misiune ceva mai complicată. La universitatea aceasta — pentru pensionari, babe, fete bătrâne și cadre rebutate — vei avea grijă de afișe, program etcetera. Vei avea voie să ții și acele conferințe la care nu vor sosi conferențiarilor anunțați. Un violonist trebuie să exerseze — nu-i așa? —, un bun vorbitor de catedră trebuie să vorbească. Altfel își pierde abilitatea oratorică, nu crezi?

— Am oroare de tot ce e legat de...

— Asta te privește! Pe Olimpia o voi lămuri chiar eu. Fii fără grijă.

— Lăsați-mi un termen de gândire.

— Termenul a expirat. Cumnate, n-am încotro; ai intrat în horă chiuind, acum nu e cazul să faci pe ăla de tace în păpușoi. Uite, am ca martor pe prim-pașa Isarlîkului: ați avut și tu, și nevastă-ta un noroc chior că ați scăpat fără o tăbăceală de să vă meargă fulgii. Norocul ăsta al vostru se cheamă *Tutilă*: și acesta sunt eu. Văr dulce cu Olimpia —, dar dacă e nevoie, crede-mă, pot asista la spînzurarea ei mîncînd semințe. Eu nu sunt ca fratele meu, Nașul vostru: adică hoț, pișicher, curvă mică și pescar amator în carieră. Eu sunt curvă veche și grea. Astea ți le spun nu ca să te sperii — ești de mult speriat și fezandat —, ci ca să știi cam pe ce lume trăiești cu mine. Și, prin mine, subliniez, *prin mine*, cu autoritățile locale din acest municipiu fruntaș. Nu am timp de pierdut, mă așteaptă băieții mei. La ora asta, pentru noi, Marx și toată filosofia sunt o problemă secundară, definitiv clasată

în arhivele pe care le-am și ars, pentru orice eventualitate...

Fericirea stoică ce îmi circula prin sînge (dîndu-mi această stare de plutire și halucinație) se apropia acum de inimă. Carasurduc părea nervos, se uita la ceas, se uita și la mine, dar ca la un obiect ce-i încurca drumul. Ilya fuma crispat, mă fixa fără să clipească, de parcă ar fi vrut să pătrundă în creierul meu. Era limpede pentru mine că, în clipa asta, gîndurile lui, ca și întreaga sa voință, jucau într-o altă piesă, paralelă, dar total diferită de cea în care eu serveam replicile acum. Apa din baia Seneca se răcise: nu am avut curajul să-mi tai venele, mine va trebui să continuu a-l aplauda în circ pe Nero, cel mai mare actor al lumii.

— Vreau să mă întorc la Olimpia, am declarat răspicat. Am nevoie de ea.

Nu-mi răspunse. Se întoarse brusc spre părosul pașă.

— Tovarășe Carasurduc, îi spuse acestuia, te rog să te duci să-i liniștești. Eu vin după aceea.

Ochii de viezure ai Carasurducului se rotiră plini de mirare și spaimă. Părea să fi pierdut contactul cu aerul, cineva îl vîrîse sub apă și nu-i dădea drumul.

— Iertați-mă, tovarășe vizir Tutilă Unu, eu credeam că ieșim împreună. Conform protocolului, eu vă prezint, eu sunt gazda, eu...

— Lasă protocolul, Surducule: fă ce îți-am spus!

Carasurduc ieși opărit. Tutilă zîmbea.

— Ai înțeles, profesore?

— Nu, am zis, nu am înțeles nimic — deși bănuiam cam ce fel de duel avusese loc sub ochii mei.

— Asta se cheamă în tenis „game contra serviciu”. L-am umilit față de propriii subalterni: dar asta numai și numai ca să am ocazia, în clipa în care voi intra în sală, să-l caut cu privirea și să-l invit, cu zîmbet și ceremonie, să vină să-și ia locul lîngă mine, la masa conferinței. Puterea, ca forță și primă materie a lumii noastre, între multe altele, constă și în abilitatea de a alterna, față de cei mai mici, umilirea și înălțarea.

În privința asta, Magnificul nostru, îți-o spun cu toată sinceritatea, este un adevărat geniu...

— Puterea, după cîte știu, este un mijloc, nu un scop.

— A fost! În epoca sa romantică. *Astăzi e scop*. Unicul scop. La toate nivelele, în toate problemele, fie interne, fie internaționale.

Tăcu, se uită la ceas, la peștișorii de catifea ce înotau ca în vis în acel acvariu din altă lume. Camera asta superbă, fără ferestre, plină de dulapuri grele, de perdele-ascunzători, de complicate telefoane, mi se părea a fi camera de vis și amăgire a celebrului căpitan Nemo, care mi-a umplut de vrajă copilăria și adolescența. Nu-mi era somn: nu-mi era nicicum: mă bucuram că îmi pot mișca degetele de la mîna înghipsată, că pot să stau, fără urmă de frică, în fața acestui vizir al puterii. Printr-o lascivă și literară răutate a spiritului meu, încercam să-l imaginez pe acest vultur al înălțimilor sultanale, dezbrăcat, durduliu, nu prea tînăr și nici prea voinic, culcat lîngă măreția cleopatră a fatalei doamne Caftangiu.

— Acum, îmi spuse rîzînd ușor, aproape copilărește, Olimpia ascultă mărturisirile frumoasei Carmen. (Gînd la gînd, îmi zisei, trebuie să-mi scuip în sîn, un drac al coincidențelor funcționează între noi.) Apropo, cumnate, de umilire și putere: am rîs de m-am stricat. Carmen asta, așa cum e ea de gîscă proastă și vanitoasă — are un instinct formidabil al tacticii și strategiei din lumea asta a puterii și puternicilor. Mi-a povestit — și sunt sigur că acum îi povestește același lucru verișoarei mele, nu fără un anume scop muieresc — cum l-a îmbrobodit ea din prima zi pe cumplitul Osmanescu. Să vezi! L-a pus să se îmbăieze, chipurile, ca să-și piardă amiroasele de cazarmă, ciini, nevastă. Apoi, ea, îmbrăcată numai într-un capoteț — și scurt și roz, și cam transparent — l-a întins ca pe un Hercule pe sofa: să-l ungă, să-l deconecteze. Totul în semiobscuritate și cu muzică din aceea hipermodernă, cu care se scot dinți și se numără victimele de la Auschwitz. Deodată, în plin masaj orientat, ea face brusc lumină mare, oprește casetofonul și, ca la teatru, exclamă hohotînd ironic: „Gică, cu asta, cu atît vrei tu să mă regulezi pe mine? PE MINE!”... O

asemenea bombă e ucigătoare : Osmanescu de atunci e aproape impotent : cred că îi va trebui o capră sfântă ca să îl mai scape de complexe...

Nu-mi venea să rid. Îmi era imposibil să depășesc condiția esopică a imaginației mele. Fiindcă îmi venea să strig tare, către lumea întreagă : „Da ! Cu «*asta*» și numai cu «*atît*» sunt regulate azi și istoria, și geopolitica lumii...”

— Domnule Tutilă, îi spusei cu blindețe, fără nici un fel de răutate, dacă îmi permiteți, părerea mea este că femeile, la ora asta, peste tot în țările drept-credincioase sunt considerabil mai inteligente și mai curajoase decât bărbații... Eu, vă mărturisesc cu mâna pe inimă, o consider pe Olimpia superioară mie din toate punctele de vedere... Doar știți : am toate motivele să fiu un dezamăgit, un învins, un om definitiv ratat. Dacă totuși mai am în mine urme de patriotism și oarecare speranță, acestea îmi vin numai de la scăpărarea de spirit și inimă a soției mele. Care vă e verișoară. Și care, vă asigur, nu-i va permite frumoasei doamne Carmen să treacă la decameronul ei.

— S-ar putea să ai dreptate... În copilărie, nu am cunoscut o forță mai dictatorială decât era Olimpia. Mă vrăjea, mă domina, mă umilea. Am vrut de trei ori s-o bat — m-a bătut ea. Înnota goală în iazul (rece ca gheața) de lângă moară, vina și prindea racii cu mâna. Ne-a prins odată o viitură uriașă de vară. Eram cu vițeii în lunca de sus, pîriul se umflase ca o minie. Deși eram băiat aproape de vîrsta ei, de frică, am acceptat să mă treacă peste vad, ducindu-mă în spate. Asta e greu de uitat, nu crezi ?... Odată — am fost porc cu ea, recunosc — m-a obligat, drept pedeapsă, să mînc căcăreze de capră. Și asta față de toți ceilalți copii. Eram în turnul schitului vechi, ea trăgea clopotele de seară, iar eu, în genunchi, înghițeam căcăreze uscate de capră... E adevărat, tot ei îi datorez și norocul de a fi plecat din sat, la școli etcetera. Poate că și cariera mea de acum se datorește — *mutatis mutandis* - acelor ambiții și răutăți pe care le-am rumegat neputincios în umbra forței ei sălbatice și drepte. Am ocolit-o, recunosc. Personal, fiindcă vorbim între patru ochi, regret sincer că a intrat, fără voia

ei, în acest imens rahat care este Isarlikul acum. Va trebui să-și puie pază limbii, să-și vopsească în negru cerul gurii, să-și obișnuiască motoarele inteligenței să se rotească invers decât pînă acum. Dumneata nu-i ești de nici un folos : din contră. Dacă nu vei sta cuminte în bancă, făcîndu-te una cu pămîntul pînă se uită toată tărășenia asta cu risul acela idiot, îi vei atîrna de viață și de carieră cum atîrna ghiuleaua de Monte Cristo.

Tăcu. Tăceam și eu, simțeam că mă apropii descult de buza vulcanului clocotitor. Sau de coada minioasă a unui scorpion stîrnit. Vărul Tutilă Unu își calma nervii manevrînd corsar un *coupe-papier* strălucitor. Mușchii feței sale albe, bine rase, dar obosite acum, erau încordați la maximum : știam că are dinți de bulldog căpăținos, auzeam în urechi tremurul stăpînit ai nervilor lui de oțel inoxidabil.

— Cumnate Candid, îmi spuse fără să mă privească în ochi, puterea mea are la bază un dosar greu și curat, alcătuit dintr-un trecut pe care — deloc ușor — am reușit să-l fac un model de atașament politic just și o vitrină de fapte glorioase. Pricepi ? Dușmani am : și în bazar, și în Divan, și la Înalta, și la Sublima Poartă. Olimpia făcea parte din copilăria și adolescența mea, dar am avut eu grijă să nu facă parte și din dosarul meu. A stat cuminte în banca ei — circulînd, cu memoria și autobiografiile, doar la nivelul acestui tîrg de javre. Acum însă nu va mai putea refuza — nici dacă va trage clopotele direct la isfînta Mitropolie — să fie trimisă la o înaltă școală politică, de cadre. I se va alcătui un nou dosar. Mi se vor cere referințe : va fi îndelung și cu mare artă raclată de amintiri, rude, origine socială sănătoasă etc. Asta pe de o parte. Pe de alta, vezi dumneata, ea a comis o greșeală de neiertat, absolut stupidă pentru un creier blînd și retractil ca al ei : știindu-se urmărită și suspectată, m-a strigat în plină înmormîntare, forțîndu-mă să ies din mașină, impunîndu-mi tot cercul acela de pupături și familiarisme. Îmi dau seama că a făcut-o ca să te salveze : Osmanescu și Carmen ți-au pregătit un dosar baban, în care erai acuzat de amenințarea cu forța și folosirea forței față de poetul acela care a murit de frică. Te-a și salvat,

reuşind să-i înnoade văduvei moaţele, s-o joace pe sub mină pe Carmen. Dar... dar...

— Nu cumva credeţi că... ?

— Doamne păzeşte! Dar — şi asta trebuie acum s-o recunoşti — de aci înainte iubita mea verişoară nu mai poate fi o pagină pe care s-o pot rupe când vreau din dosarul meu. Ea însăşi e un dosar, care, faţă de-al meu, e şi mai curat, şi mai proaspăt, şi mai fără de trecut. Exact ce ne trebuie acum, când ne rotim, lepădându-ne de fesuri şi apucînd, care cum putem, cîte o căciulă de samur peceneg. Cine va trage de firul Olimpiei scoate de sub apă, chiar dacă ea nu consimte a vorbi, doi unchi ucişi în condiţii de abuz şi crimă. O moară, a tatălui ei, ce a ars în aceeaşi noapte... Moşul nostru comun şi-a lăsat barbă albă, umblă ca un profet ieşit din chiliile Jilavei, predică sfîrşitul lumii şi înălţarea la cer a celor ce au fost ucişi pentru că şi-au iubit ograda, vitele, ţarina ce o primiseră de la regii nemţi ce i-au împroprietărit. Pînă acum, acest Moş era doar Moşul de taină al Olimpiei şi al Florichii — de acum, că vreau sau nu, el va deveni şi Moşul meu şi al fratelui meu. Principiul acela dialectic care spune că „totul se leagă, fiindcă totul ne leagă” îl voi simţi pe pielea mea. Ah, nu te speiria, tot ce-ţi spun acum e ceva banal şi lipsit de importanţă: gîndesc cu voce tare, încerc să-ţi transmit logica mea, pe care, sunt convins, o ignorezi total. Unica soluţie de convieţuire paşnică ar fi ca Olimpia să accepte să-mi intre în familie. Adică în subordine. Să fie un fel de Tutilă Trei, adică să asculte de mine, să zică şi să facă numai ce-i ordon eu. Îi voi adresa, indirect, în noaptea asta, o propunere în acest sens, dar nu cred că o va accepta. O cunosc bine, ea e din rasa aceea de ţărănci curate pe care o ocolesc şi ploşniţele, şi cîinii turbaţi. Osmanescu, să ştii, nu este prost deloc, deloc: face el pe suferindul în amor — dar pe la spate adună trotil şi fitile. Iar Ilderim, ajuns la Înalta Poartă, prohodit cum este, va şti el ce cuie să bată în fotoliul meu greu, dar plutitor ca orice fotoliu al zilelor noastre.

— De Limpi nu trebuie să vă temeţi! Vă garantez eu că...

— Nu mă tem de nimeni, tovarăşe! Țipă Tutilă de se scuturară toate perdelele. De nimeni! În lumea în care trăiesc, din clipa în care am început să mă tem, mi se şi cîntă aleluia de către cîteva turbane cu trei tuiuri... Nu mă tem. Sunt lucid: ca vechi vînător în acest codru al Vlăsiei, trebuie să ştiu ce fiare mă pîndesc, ce puşcă mai am în mină, cu ce fel de gloanţe, ca să fiu sigur că eu sunt cel care vînează şi nu cel care e vînat...

Mi se părea teribil de nervos, de încordat. Mă trase brusc de mina-mi dureroasă, după o perdea. De acolo, printr-o uşă mică, mascată, coborîrăm cîteva trepte. O culisantă din fier, masivă, plină de răni de sudură proaspătă, se deschise uşor, ca o aripă de fluture. Intrarăm. Într-o cameră plină de aparate electronice, doi soldaţi palizi, cu căşti la ureche, săriră în picioare, salutîndu-ne. Din fund, ca de sub apă, pluti spre noi un bătrînel foarte vîoi, chel, semănînd cu Einstein. Tre-sării speriat: pe acest domn îl cunoşteam destul de bine: obişnuiam să beau cu el la cîrciuma noastră ostrogotă, era singurul din acest oraş cu care puteam discuta şi ride ungureşte. Ştiam că e inginer, dar niciodată nu mi-a dat în cap să-l întreb unde lucrează şi ce fel de inginerie practică. Se făcu a nu mă cunoaşte: foarte bine, de fapt nici nu ştiam cum îl cheamă: glu-meam cu el, spunîndu-i că e „prototipul savantului fără noroc, al inventatorului fără invenţii”. Era foarte un-gur, îşi iubea neamul: mi-aduc aminte, într-o seară ploioasă se pilise mai tare, mi-a povestit un fel de le-gendă hunică, a călăreţului care, împreună cu calul său, s-au rătăcit prin mlaştini şi smîrcuri, nu-şi mai găseau nicicum drumul înapoi la ai lor, trebuiau să moară fără să se mai poată întoarce; în sfîrşit, aşa ceva, ştiu doar că omul — băutor de tipul singuratic — plîngea în paharul său de rachiu, din cauza aceluia călăreţ rătăcit şi pierdut.

— Cum se aude, domnule Tavaszi? Îi întrebă vizi-ra) Tutilă.

— Perfect, răspunse acesta. Excelent! Totul depinde de modul în care doamna Caftangiu o va dirija pe urmărită.

Îmi sări inima din piept.

— Pe urmărită? Cum, vrei să spunei că...?

— Calmează-te, cumnate, nu e nimic anormal în asta. Am avut microfoane și în celula aceea de teatru: dar nu ne-am ales decât cu niște vagi hiriituri, cred că Winter în mod intenționat... În sfârșit, să nu mai vorbim de acest trădător, fiindcă-mi vine să...

— Nu mai e trădător. S-a sinucis!

— Ar fi excelent! Dar cadavrul lui încă nu a fost găsit. Și, dacă a reușit să treacă dincolo, cu întreg dosarul său de amintiri din Facultatea de Filosofie și Litere, vom fi siliți și noi să dezgropăm niște cazuri clasate... Așa că roagă-te lui Dumnezeu ca Winter să se fi sinucis, căci altfel bagajul cu păcatele lui trece automat în ranița ta, profesore.

— Nu mă interesează cazul Winter: vreau să știu de ce o urmărești pe soția mea!

— Nu sunt obligat să-ți răspund... Dar te pot asigura că e o simplă urmărire de rutină. O analizăm acum pe Olimpia în condiții de vizită muierească. E obosită, îngrijorată, a avut o zi foarte grea. Se gândește unde ești, ce faci, dacă nu cumva ai febră și delirezi adevăruri de familie. *Olimpia te iubește*, profesore, și acesta e călcâiul ei vulnerabil. De aceea, ca să-i divid atenția, am dispus să fii despărțit de ea. Carmen are doar sarcina de a o ține îngrijorată de soarta ta: ea, Carmen, habar nu are ce urmăresc eu, crede că vreau să o verific pe Olimpia doar în ceea ce privește atașamentul ei față de lux și bunăstare, pofta pentru blănuri, covoare, bijuterii. Dar și pe Carmen o urmărim: soțul ei a înnebunit de-a binelea, scrie manifeste, se crede Martin Luther, țipă cât îl ține gura lui de încoronat: „să nu mai mințim, să nu mai lingușim, să nu mai aplaudăm!”. Va trebui să-l reducem la tăcere — și asta nu se va putea fără ajutorul indirect al soției sale. Asta e! Vrei să le ascuți? Pun sonorul mai tare!

— Nuuuu! urlai ca ieșit din minți. Nu vreau. Vă rog, vă implor, trebuie să-mi dați drumul de aici, vreau să...

Tutilă râdea. Un ris mut, superior, din altă planetă.

— Cumnate, îmi zise bătându-mă iar pe umeri, îți pot oferi o singură favoare: să te rogi aceluia Hristos

al strămoșilor tăi mineri ca soția ta să fie ceva mai deșteaptă decât ești tu. Fiindcă astăzi, acum, se decide soarta Stalingradului ei.

— Suntem nevinovați! Nu am făcut nimic rău!

— Nimeni nu e nevinovat: toți suntem martori și acuzați în același timp. Și pietrele, și stelele, și mormintele — mai ales mormintele — pot fi sau deveni periculoase. Poate că eu însumi mă tem de declarațiile Olimpiei mai mult decât îți închipui. Fii calm, poate că există un Dumnezeu, poate că e posibilă o alarmă prin telepatie. Te salut, tovarășe Tavas! Îți mulțumesc. Dacă se ivește fraza cheie pe care o urmărim, mă anunți imediat. Chiar în plină conferință... Să mergem, Candid, nu e cazul să faci pe tine, nu avem aici albituri de schimb.

Ca în vis urcarăm din nou în biroul de sus.

Tutilă își privi ceasul.

— Încă cinci minute, apoi începem dansul miresei... Nu te gîndi la rele, mai jos decât ești nu mai poți cădea. Acum, sper, propunerea mea cu cele două teze despre Marx îți surîde ceva mai prietenește ca înainte. Am făcut-o ca prostul ăsta de Carasurdii să nu priceapă ce fel de pocher joc eu cu membrii familiei mele. Dar de colaborat — fii sigur — vom colabora! Vom crea, vom publica. Trebuie să punem între noi și dușmanii noștri câteva titluri de cărți, câteva opere marxiste bumerang: să ne apere, să ne justifice — dar să și lovească prin întoarcere.

Mă pierdeam, simțeam că leșin, că voi cădea pe jos. Știam că nu minte, dar nu-mi venea să cred că ghilotina este atât de aproape de mine și de Olimpia. Aș fi vrut — dacă aș mai fi avut puterea din tinerețe — să sparg moaca acestui rur optimat, cinic și superlucid, dar ce rezolvam prin asta? În fond, și el era implicat, nu făcea decât să se apere cu mijloacele de care dispunea.

— Poate... Ce ziceți, nu ar fi bine să dispărem din Isarlik? Să plecăm, eu și Olimpia, în altă parte, să începem acolo o viață nouă, obscură, departe de...

De astă dată, Tutilă Unu rise cu poftă, curat, bărbătește.

— Iartă-mă, cumnate, îmi spuse, privindu-mă cu reală simpatie de rudă și prieten apropiat, dar ești mai ageamiu decît credeam. Nu numai că mi se pare — mă refer la conferința ce ai ținut-o — că ești picat din lună, căzut din pom, călare pe o memorie și o cultură ce funcționează absolut anacronic și idiot —, dar ești și lipsit de cele mai elementare noțiuni practice de viață. Crezi că poți pleca undeva, oriunde, chiar și în zootehnie, fără ca, în citeva zile, să vină și dosarele după voi? Ești, domnule profesor Candid, un atom marcat: marcat negativ, bine-nțeles! Olimpia este marcată și ea, pozitiv deocamdată. Dar sunteți marcați pe toată viața. Să știi, există ceva biblic în lumea puterii: Dumnezeu nostru — poate că l-am moștenit de la clasicii noștri evrei — nu iartă și nu uită. Nu uită și nu iartă, oricîte jertfe i-ai aduce, în orice gaură de șarpe te-ai ascunde. Scara asta a puterii nu e scara lui Iacob: pe scara lui Iacob, îngerii urcau și coborau în voie — pe scara noastră se urcă numai. Toți, pînă și arhanghelii cei mari, urcă doar cu fața către susul raiului. Care e iad, ți-o spun eu. Un singur pas de faci înapoi și vei fi sfișiat exact de haita pe care o condușeseși pînă atunci. Ura de clasă a bărbosului tău a fost depășită de mult, dar URA, ca energie, ca liant și analizor, ca benzină și foc continuu, a rămas principiul și forța de bază a lumii noastre. Uite, mă uit la ceas, au trecut exact zece minute de cînd îl fierb, calculat, în oală scacă pe Carasurduc. Acum mă urăște de moarte: dar se și teme de mine. Ceea ce am și urmărit, umilindu-l. Dobitocul își închipuie că, acum, eu îți dau dispoziții cum să-l spionezi — și asta e bine s-o creadă —, deși soarta lui și a Isarlikului, în general, mă doare în cot. Am eu alte griji la ora asta... Acum — uite, îmi veni o idee — chem infirmiera: este informatoarea lui Osmanescu. Săraca, nu știe că „unchiul” ei care a scutit-o de stagiul la țară nu mai e tartore. Ea are să-ți facă o nouă injecție — văd că prima ți-a priit în mod deosebit. Apoi, intri cu mine — ca un coleg de filosofie și marxism ce-mi ești — în sala unde ne așteaptă haita de tigri siberieni. Te așezi în fundul sălii, nu scoți o vorbă. Poți să și dormi, numai să nu

sforăi. Pînă îți faci înțepătura, eu îmi pregătesc băutura: o formulă a mea, o folosesc totdeauna cînd am nevoie de un mare efort nervos, de maximă concentrare. *Anche io sono... professore.* Vorbesc fără notițe, bînd, din cînd în cînd, din această licoare italiană. Coniac Napoleon, Martini, ceai Mathé și două pastile de aspirină. Vei vedea, voi fi foarte limpede și convingător. Nu cred că vei pricepe mare lucru din ce voi expune eu, dar nu strică să cunoști și partea nevăzută a Lunii pe care umbli ca un somnambul. Nu?

— Pentru nimic în lume nu doresc să...

— Așa a zis și armăsarul înainte de a fi avansat... cal.

Sora sosi. Ca o umbră. Albă. Îmi scosei singur haina, suflecîndu-mi mîneca. Injecția îmi făcu plăcere — cred că era și morfină în amestecul incolor din seringă. Nemții, în timpul războiului, foloseau ca ergoexcitant un produs numit „Pervitin”: te ținea treaz și viteaz trei zile în șir, ca după aceea să devii cîrpă și flească. Mongolii au un secret al lor, îl numesc „Murtibing”, procură liniște și paradisiacă pace interioară definitivă. Nu te mai trezești din beția lui, mori frumos, mori visînd, se zice că acest fel de murire e aproape un fel de înălțare mistică la cer. Există și un alt produs, „Auxina”, un hormon al plantelor, ea face ca seara sau cînd e secetă plantele să se aplece în jos, închizîndu-se într-un fel de somn al lor. Și mălaiul aztecilor conținea ceva care îi înmuia pe supuși — nu e de mirare că popoarele mîncătoare de mămăligă sunt pasive, resemnate, cu o tendință catastrofală spre umilință, pieire, sinucidere grațuită. De ce ni se dădea în pușcărie numai turtoi? De ce e interzisă mămăliga în regimul soldaților?

Mă simțeam bine — voios și plin de o ciudată energie. Urechile îmi vijiiu de parcă aș fi trecut, ca în copilărie, sub cortina de apă a riului căzînd de pe dig. Limpi vîna raci cu mîna, urcam împreună spre turnul unui schit vechi. Aș fi fost dispus să mînc înc orice fel de scîrne acolo, numai să știu că mă mai pot întoarce în paradisul ascuns și discret al amurgului nostru... Prin anticamera prin care treceam — în urma lui Tutilă, cum era și normal —, zării silueta leneșă a unui drac verzui

întins pe mocheta roșie. Voiam să-l izbesc cu piciorul, ca pe un ciine riios și neavenit. Sunt sătul de realism magic, de draci verzi, de ciini roșii, de cai albaștri și fluturi galbeni ce ning din cer. Acestea toate merg în societățile subdezvoltate. Or, noi suntem în hiper-supra-sub-dezvoltare, noi nu avem lipsă de accesorii magice sau oculte, paradisul nostru e pavat cu știință, cu cea mai înaintată știință, ce nevoie mai este de emisari ai inconștientului, de paraconsilieri ai istoriei și ai prezentului, de aceste stupide și desuete simboluri ale răului izolat și catalogat? Tutilă însuși — deși era îmbrăcat ca un șeic arab în concediu la Paris — mi se părea a nu fi departe de ideea de coadă și coarne mefistofelice. Un drac verzui însă, culcat pe covor, aici, aici — însemna un sofism, un pleonasm, un clar și categoric „*contradictio in adjectio*”. Nu?

Îmi făcui o cruce, murmurai o rugăciune. Tutilă mă tîri, aproape cu forța, într-un WC de o curățenie și o eleganță ce mă făceau să visez. Numai muzica preclasică mai lipsea. Și niște palmieri mauri, plini de noblețe și înțelepciunea ce ți-o dă oaza ce vede Sahara, dar e scutită, oază fiind, de relele și belele ei. Mirosea totul a lavandă și mentă, pereții erau acoperiți de plăci din porțelan azur, apa susura discret în scoici ce păreau virgine. Tutilă se desfăcu la prohab fără ezitare sau nazuri, își hîrii gîtul, scuihind o flegmă țărănească autentică în scoica ce o alesese pentru... „La ședințe, îmi spuse, dame și miliție, zice un vechi proverb rusesc, e bine să te duci cu vezica goală!” Mă strecurai, din pudoare, într-una din cele două cabine ce erau destinate unor nevoi mai consistente. Servii! (Ce stupidă expresie! „A servi”, din care derivă „servitor” și „servil”, se folosește și la: „nu serviți o gustare?” sau la „pofțiți, closetul nostru, serviți-vă în voie!”. Scabros!) Terminai, nu-mi venea să ies, nu eram în apele mele, deși mă simțeam liber și felice. Aș fi vrut să-mi frec fata, să-mi ciupesc carnea, să mă uit în oglindă, să văd cîte umbre am, să văd dacă mă mai văd în starea în care sunt. Tutilă se urina zgomotos, ca un cal; tropăia de sănătate și plăcere, părea că toate organele lui participau la acest ospăț al ușurării. Mă speriai. Un tu-

net ca de petardă răsună aproape. Fantastic, mi-am zis, cine a definit politica „*un coup de pistolet dans une cathédrale*”? Am uitat. Începui să rîd ca un nebun, nu mă puteam reține. „Îți plăcu, cumnate, așa-i!?”, mă apostrofă autorul exploziei, rîzînd și el ca de o grasă glumă. Ieși din cabinet — continuam să rîd cu lacrimi —, bășina bubuitoare a acestui falnic vizir mi se păru un bobîrnac dat istoriei, un apostrof de relativitate și sictir față de timp și destin... La toată această drolatică paranteză se adăugă imediat apariția, din cabina geamă cu cea în care mă „servisem” eu, a tovarășului Carasurduc. Cu o moacă de pocăință și umilință, șireată, dar și temătoare, ca un ursulache blind, prim-pașa Îsarlikului își împreună palmele ca și cînd ne-ar fi cerut iertare. Tutilă îl prinse în lunetă, credeam că îl trăsnește pe loc. Se priviră, se cîntăriră — de cuvinte nu era nevoie, computerele toate se învîrteau la cea mai fierbinte intensitate.

Cum era și firesc, Tutilă, fiind și cel mai puternic, avu inițiativa dialogului.

— Văleu, Surducule, îi spuse, rînjind a glumă cu veninuri, te pomenești că adormiși coala și te trezii eu cu salva „Aurorei”!?

Carasurduc se-nveseli subit, ne arătă dantura și icni:

— Păi, nu prea durmii...

— Deștept băiat, îl categorisi Tutilă Unu: te trimisăi în sală să-i liniștești, îți făcuși calculele: mai bine mă înfrunți pe mine, care sunt în trecere, decît să-ți pierzi stelele de pe umăr în fața subalternilor. Așa e, mă Surduc?

— Păi, cam așa. Dumneavoastră plecați azi-mîine, eu rămîn cu ei. Dacă vă ștergeți pe pantofi cu funcția mea, înseamnă că și ei...

Tutilă îl intrerupse brusc.

— Așa e, mă tovarășe, ai dreptate. Bine gîndit, bine procedat. Sper că ai tras cu urechea la ce am uneltit eu cu acest intelectual burghezo-moșieresc?

— Să mă ia dracul, să nu am parte de... începu Surducul șirul de jurăminte. Cum aș îndrăzni eu să vă...?

Păi eu mă uit la dumneavoastră ca la un Dumnezeu, ca la un viitor portret...

Vizirul Ilya se înmuie, îl luă de umeri cu simpatie și porni spre sala de unde, ca un murmur de cantină fără griji, se auzeau râsetele optimaților invitați.

— Profesore, îmi spuse peste umăr, aruncându-mi o privire rece de procuror-chirurg, vei trece spre fundul sălii, îți cauți un fotoliu comod și ascuți. Nu comentezi, nu discuți, nu te lași provocat. Auzi? Ești o simplă mobilă — prezența ta e împotriva regulamentului. Dar am eu socotelile mele. Auzitu-m-ai?

Am dat din cap. Am auzit. Sala era mai largă decât o știam, fusese deschisă o ușă de sticlă spre o catedră, o tablă, un ecran de proiecții... Glastre de mușcată pe o față de masă roșie. Audiența se ridică în picioare. Tutilă Unu și Carasurduc, cu capetele plecate, își ocupă locurile cuvenite. Șopotiră, șopotiră misterios, apoi Carasurduc se ridică și își începu, împiedicat la început, apoi tot mai cursiv și mai protocolar, litania de introducere.

Capitolul al VIII-lea

O, diem praeclarum!... Într-o zi, vorbindu-i îndelung Olimpiei despre Șigaliov și șigaliovism, i-am dat să citească *Posedații* de Dostoievski. Mi l-a restituit repede și cu mare scîrbă. „Nu pot să-l citesc, îmi spunea, îmi ies bășici pe limbă și buze. Dacă ar fi să-l urmez pe acest Dostoievski și pe toți posedații săi, ar trebui să-l imaginez pe Domnul nostru Iisus Hristos trecînd cu ucenicii săi de-a lungul unei ape. Și, zărirînd El acolo o turmă de porci în care intraseră niște demoni, i se făcu milă de ei, se opri și zise: «Să iasă dracii din acești porci nevinovați! Și să intre în toți acești Ivani-Dmitri-Verhovenskii aceia care stau karamazov între Europa și Asia, filosofînd în pustiu despre păcat, mîntuire, revoluție, crimă și libertate...» Ce zici?»

Găsi un fotoliu neocupat în colțul cel mai întunecat al sălii. Mă așezai oftînd. Ochii mă dureau. Îi închisei. Trebuia să mă adun, trebuia să gonesc din sîngele meu euforia asta neobișnuită. Pe lingă apele roz și crengile de cireș înflorit ce-mi circulau prin nervi, undeva suna și sirena de alarmă a minei lingă care am copilărit, trezind de sub mil o spaimă veche. Ce căutam eu aici, ce rost avea prezența mea la această neagră liturghie? Cum am ajuns eu, tocmai eu, care, toată viața mea..., acum să fiu regele balului între acești ștabi străini și puternici? Nu trebuia să mă despart de Olimpia, nu trebuia, de la început, să mergem la acea jalnică înmormîntare, datoria noastră ar fi fost să ne facem bașajele și să-l urmărim pe Moșu. Cu primul tren... Am fost totdeauna — și am rămas pînă astăzi — un idiot și un nătîng: mama m-a născut fără pic de noroc, alegîndu-mi greșit și țara, și secolul, și harurile cîte le-am avut. M-am săturat de istorie, de dialectică, de salturi calitative: sunt bătrîn, am ars destul pe rug, toată

viața mea nu a fost decît o rătăcire continuă, pe o coborîndă serpentină, gonit din spate de un monstru al ratării inevitabile și avînd în față scenariul sfîrșitului de lume, cultură, ființă și sens, scris de filosofi și pus în scenă de politrucii și intelectualii din generația mea.

Apele înspumate ale riului continuau să cadă peste timpul meu interior: mama scotea din cuptorul din ulița Coloniei turta caldă, aburindă, de lobodă. Făcea semnul crucii peste ea, apoi, rupînd-o, îmi întindea bucata pe care o răcea suflînd peste aburii fierbinți și verzi. Tata mă aducea înapoi din pădure, în spate: mirosea a Tată, a tutun, a ulei ars, a transpirație de om puternic. Într-o după-masă de vară lungă-lungă (el lucra pe atunci la pompele de la rîu), mă chemă să-mi arate, mirîndu-se și el, ciurul plin de pești mărunți: „motoarele pompei îi înnebunesc, peșemne, îmi explica. Uite-i, parcă-s vrăjiți, vor să fie omoriți de rotor, chiar dacă-i gonesc de la ciur, vin înapoi, neștiind că dincolo e pompa care-i face puzderie...” Mă vedeam plimbîndu-mă cu Limpî, în luncă, privind tăcuți o coloană mărșăluindă de furnici roșii, războinice. „Uite, îmi explica ea, vor năvăli peste acest furnicar de furnici negre, mai mici și mai slabe. Le vor fura ouăle, pe care le vor căra înapoi în mușuroiul lor. Din aceste ouă se vor naște sclavii ce-i vor hrăni și perpetua.” Mierea de salcîm se prelingea prin limfa cîrnurilor mele trădătoare: eram fericit, îmi curgeau pe față lacrimile neputinței de a scăpa din groapă, eram totuși fericit și pur ca dimineața unei flori inconștiente, de cîmp sălbatic, ignorînd coasa.

Se făcu întuneric. Vorbele celor doi conferențieri se stinseră. Urma ceva vesel, cei din sală se foiau, chicoteau. Auzii explicațiile reci, ironice, ale vizirului:

— Avem sute de asemenea înregistrări. Cretinitatea intelectualilor lor e totală și incurabilă. Acest imbecil — foarte simpatic și deștept, de altfel — trăiește într-o vilă superbă din Nancy. Are o bibliotecă enormă, piscină ultra, grădină japoneză în spate. Este profesor universitar de sociologie la Sorbona. Vreo douăzeci de tomuri grele, scrise și publicate în mai multe limbi: călătorii de studii pe întreg mapamondul...

Era într-adevăr foarte intelectual, foarte francez, foarte simpatic și degajat. Tipului, un ghid inteligent și perfid (de mare profesionalitate) îi arăta, în mersul mașinii, un cartier de locuințe noi, muncitorești. „Fantastic, exclama, nemaipomenit!” Era dus într-o creșă model: „Extraordinar, delicios, *mes félicitations!*”. Tipul declara apoi în fața microfonului: traducerea a ceea ce spunea era corect redată în alutană, prin substituire: „Da, zicea domnul din Sorbona, m-ați convins: tot ce am văzut m-a încîntat. Ca intelectual *engagé*, consider vizita asta ca o lecție. Una din condițiile viitorului trebuie să o vedem în această con-locuire și con-viețuire a intelectualilor și a cadrelor cu clasa muncitoare... Sunteți cu mult înaintea Franței — iar în ceea ce privește ordinea și eficacitatea învățămîntului, cred că sunteți pe primul loc din Europa...”

Urma acum un film confuz în care un alt franțuz (semănînd cînd cu Baudelaire, cînd cu Malraux), proprietar al unei mici fabrici de pilule anticoncepționale, explica reporterului (același reporter) motivele *dramatiques* care l-au determinat să intre în partidul lui Marchais. Cauza primordială — reieșea din declarațiile pe care le dădea în camera sa dintr-un luxos apartament al unui hotel din capitală — pornea de la o fermă de păsări a socrului său. Acesta vînduse, în urmă cu mulți ani, statului francez o parte din moșia sa: statul, fără să-i spună înainte, construi pe acest teren un... aerodrom militar. Ce s-a întîmplat? Avioane turboreactoare decolau și aterizau întruna: zgomotul făcut de acestea era enorm, deranja teribil liniștea necesară găinilor de la fermă; producția de ouă scăzu dramatic, cea de carne și mai mult. Socrul, revoltat — deși este un *vieux catholique dévôt* —, intentă un proces împotriva statului, cerînd fie mutarea aerodromului, fie serioase despăgubiri pentru daunele produse. Și culmea: pierde procesul! „La toată această strigătoare la cer nedreptate — zice Monsieur Victor — am fost martor: iată începutul odiseei mele, iată cum a devenit un militant de stînga” etc.

Mai amuzant mi s-a părut filmulețul trei: aici, o contesă bretonă (avînd un nume imposibil de scris, ne-

cum de pronunțat) declara în holul hotelului „Intercontinental” că ea, din adolescență, se simțise atrasă de extrema stîngă. Castelul ei — unul din cele mai frumoase monumente normande — l-a și pus la dispoziția mișcării. Adoră studenții, adoră tineretul, adoră mai ales China și lacul Baical. Contesa a învățat singură să cînte la balalaică, acasă umblă numai în costum național georgian... Intervieverul, zîmbindu-i grațios (se vede că „băiatul” are ochi verzi, o dantură și un zîmbet competitiv și la Hollywood), o întreabă perfid :

— Stimată camaradă, desigur, nu sunt primul care vă pune această întrebare, dar ne interesează teribil răspunsul dumneavoastră. Am vrea să știm ce ați face dacă — în cazul unei revoluții sau al unei eliberări — vi s-ar lua castelul? De către puterea populară...

Contesa rîde cu poftă :

— Sunteți, totuși, primul care îmi pune această întrebare. Ar fi absurd, camarade! Trebuie să știi că acest castel al meu și al strămoșilor mei nu a fost obținut prin exploatarea clasei muncitoare. NU. *El este o moștenire*. Voi ceda eu însămi, dacă mi se va cere, pentru un muzeu sau o instituție, o arîpă pe care o voi crede eu de cuviință. E clar, sper !?

„E clar” — hăhăia în lacrimi de rîs sala întregă.

Mi se părea că primesc palme, deși, personal, toată viața mea am fost convins de iresponsabilitatea cretină a acestor „stîngiști de fotoliu” care sunt „neurocomunismii” occidentali. Dar îi și înțeleg: nu îți poți imagina decît răul de care ești tu însuși capabil, nu te poți pune în situații ce aparțin timpului și spațiului politic al altor continente sau lumi. Eu însumi, dacă mă analizez cinstit, nu am fost altceva decît un „eurosocietist” de catedră: am coborît însă și acest steag de îndată ce a apărut la orizont Portretul marelui învățător al tuturor popoarelor; cu broșura sa în mînă, am simțit că se intenționează castrarea mea de memorie, libertate și filosofie. Dar am subvîțuit o viață întregă (și ce viață!) în umbra unor valori occidentale — egalitate, libertate, solidaritate —, m-am mîntuit sufletește, în anii de robie babiloniană, prin încreștinare și reboțez catolic. Cu toate aceste „scuze” biografice, rămî-

neam totuși rușinat în fața cecității și amoralității acestor funii burgheze cu care va fi, pînă la urmă, spînzurată burghezia însăși. Întreg secolul trecut nu a fost decît o fierbinte și dramatică încrîncenare de a găsi formula revoluției și a statului ce îi va urma. (Fiindcă sărăcia a fost o realitate cumplită și uriașă, ca și inegalitatea de clasă, ca și exploatarea omului de către om. Dar, iată, au apărut rele mult mai mari și mai mortale decît acestea: la ora asta, foarte puțini în această parte a lumii mai pun problema că unii au prea mult și alții prea puțin, că unii trăiesc în lux și voiaje și alții trag pînă le sar ochii. Însă nu asta e durerea sau suferința care ne macină, nu, ci faptul că suntem umiliți de niște proști și niște lichele, că ne e rușine de ce se face și se spune în numele nostru, că nu vedem nici pentru noi, nici pentru copiii noștri nici o zare de speranță, că mor sub ochii noștri dovezile trecutului, școala, familia, ogorul și limba... Condiția noastră umană e în pericol, definiția noastră ca oameni în fața Puterii Absolute, acestea sunt problemele — și nu lupta între cei avuți și cei săraci...) Acum e clar, prin milioane de victime și fluvii de teroare, secolul nostru a inventat Revoluția (cu „R” mare) și Statul (cu „S” mare), extirpînd pînă și umbra ideii unei alte forme de revoluție sau stat. Mai mult, toate încercările de a introduce reforme, idei, valori sau morală în acest sistem au fost nimicite în germeni. Argumentul acestor „tovarăși de drum” că nu se poate altfel — deși fals și anacronic — a devenit o axiomă universal recunoscută. Nu se poate altfel, dacă începi în același fel: toate drumurile duc spre resemnare, foame și frică, dacă începi prin frică, foame și fanaticism. Dar eu cred acum că răul acesta de care suferim, din cauza sistemului și a metodelor sale, nu mai e de mult un rău local sau continental: porțiunile pe care le-a luat presupun un grav amestec metafizic, o implicație a răului suprem, o îndemonire a lumii, ce are loc sub ochii și nasul nostru. E timpul ca *bunul Dumnezeu să intervină cumva*, puterea oamenilor a ajuns fatal entropică, ne prăvălim, ne distrugem, nu se poate ca El, dacă ne mai iubește, să nu se gîndească, sub o formă sau alta, că e momentul să ne sară în ajutor:

(„Mintuiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta. Și pune, Doamne, pază gândurilor mele: șterge fărâdele-gea mea și de păcatul meu mă curățește... Stropește-mă cu isop și mă vei curăți, spală-mă și mai alb ca zăpada voi fi... Dă-mi să aud cuvînt de bucurie și de veselie și se vor bucura oasele mele cele zdrobite... Oasele mele zdrobite...”)

Pluteam, mă simțeam ca un fulg, ca o pasăre. Mîna nu mă mai durea, zvicnea uneori, dar nu dureros. Nu realizam locul și condiția mea în acest conclave secret, întregul meu plex solar părea să se bucure de un fel de mîngiere și limpiditate; nici foame și nici sete nu simțeam — doar un fel de vagă neliniște, de parcă aș fi fost într-un submarin, la adîncime, în timp ce sus bintuia probabil un uragan nimicitor. Inteligența (din păcate, cea mai *animalică* dintre facultățile umane), ca un ogar bine dresat, era la pîndă: reflexe vechi, de meschină, deși filosofică curiozitate, mă țineau agățat de deșertăciunea acestor infradeșertăciuni. (La vîrsta și la condiția mea, orice implicare în social și politic, tot ce depășește întrebările *firești* — legate de Cer, Soartă, Rost, Moarte — înseamnă ieșirea la suprafață a unor reziduuri de micime și stupiditate ce ar fi trebuit să mă îngrijoreze.) Unui om care a fost odată ars pe un rug sau ghilotinat în esența sa nu-i stă deloc bine să asiste, gură-cască, la o conferință a inchișitorilor din garda pretoriană. Dar pluteam pe ape artificiale, o tăietură sub creier îmi deschisese apetitul pentru lume și informații, eram, de azi-dimineață, un melc plecat de acasă, departe. Un Candid bulgarizat, incurabil păgubos, un monadolog desleibnizat, un fost marxist devenit un eretic periculos al marxismului în sine. Limpid curgea duios prin singele meu: dacă închideam ochii, îi vedeam ochii. Se uita la mine ca Anca, prelung; îmi transmitea de departe fiorul unor ape reci, gravitatea nerostitului cuvînt din ultima gară, tremurul cortinei căzute peste cadavrele reale ale tragediei. („Bindecuvîntat fie Domnul că *ne-a dat* pradă dinților lor. A scăpat sufletul nostru, cum scapă pasărea din cursa vîntătorului? S-a sfărîmat cursa? Ne-am izbăvit noi? Am nădăjduit

întru Tine, Doamne, nu mă lăsa să mă clatin acum! Acum! Acum!”)

Ca o umbră, sanitara-doctoriță cu ochi de statuie și față de madonă sastisită apărău din spatele fotoliului meu. Îmi întinse un pahar de suc de roșii. Îl primii: semăna zimbetul ei cu algocalminele priviri ale îngerilor ce însoțesc Moartea în misterele medievale. Dar suncul era foarte rece, viscos, era și dulce și amar, făcea bine stomacului meu speriat și animos. Mă scufundam (și îmi dădeam seama de asta) într-o necunoscută beție de alcov și catafalc. Trupul, fericit, trăgea un hotar neuroleptic între carne și gîndire, între instincte și iad. Eram în același timp devorator și devorat, vulpe flămîndă și ieruncă inconștientă. Pluteam, pluteam: fără aripi, peste timpul, peste spațiul imediat; pluteam și peste spaimele mele legate de cefecele acestor optimați sănătoși și plini de viață. Olimpia plîngea, totuși, în toate celulele mele, îi vedeam mereu ochii, mîinile, gura deschisă ca pentru sărut sau țipăt. Dar nu puteam face legătura cu inima sau cu înțelegerea mea: chipul ei cădea mereu în fundul apei, ca o piatră, ca o rază de lumină răsfrintă sau curmată. Printr-un parbriz plouat, vedeam siluetele celor de la masa roșie, cu mușcate roșii. Totul se vâlurea, se unduia, aerul mi se părea a fi dintr-un tul transparent, fin. Alături de Tutilă și Carasurduc, imaginația mea de Arlechino semperironic vedea și corpurile astrale ale lui Marx, Engels, Leibniz și Napocos. (Nici un drac nicăieri: la ora asta a pariului ceresc, ei erau cu toții trimiși în delegații la marile conferințe — de pace — și micile alișverisuri — de război.)

Brutto (partenerul simpaticului Popeye, mîncătorul de spanac, simbolul, pentru noi, vechii pușcăriași, al mitului puterii, pierdute și regăsite, ca prin minune, în ultima clipită) își termină, corect și aproape gramatical, pomposul său „Avé! Tutilă!”. Limba îmi era scămoșată, simțurile cam lălăite și confuz-difuze — totuși, fiecare cuvînt ce se rostea pe estrada din față îmi suna în urechi și creier de parcă ar fi fost transmise de un megafon Hi-Fi. Centrii vorbirii și înțelegerii nu numai că nu erau atinși deloc, dar funcționau majusculat și

hiperlucid. Auzeam, dar și vedeam cuvintele ce se rosteau: retina și timpanul păreau a fi legate direct cu centrala mea ...epistemică. Așa ceva nu am trăit, ca intensitate și adevăr, decât în ziua în care mi s-a citit sentința de condamnare la închisoare grea și la confiscarea tuturor bunurilor mele materiale, morale și spirituale. Dar pe atunci eram tânăr, plin de sirene de alarmă, neinițiat în suferință și rugăciune, ca acum. (Dar, oare, îmbătrînesc vreodată instinctul nostru de conservare a vieții, teama de durere, lepră, moarte?)

Tutilă Unu, care risese pînă acum împreună cu optimații săi din sală, se ridică încet în picioare. Un chelner kaki îi aduse, pe o elegantă tavă cu horbote și cristaluri, un termos neobișnuit. Mi se părea că mă caută cu privirea în colțul meu întunecos. Greșeam: Tutilă își aduna gîndurile, se concentra. Ca un peisaj înainte de furtună, fața sa de funcționar superior se schimbă sub ochii noștri. De sub masca politicoasă și urbană a „cumnatului” meu, se dezvoltă lent o efigie de forță și cruzime ce mă săgeta ca un duș de gheață. Psihiatrică. Îmi dădeam seama că aici se joacă o altă piesă decât aș putea eu să-mi imaginez — dar curgerea perfidă a drogului în sîngele meu mă ținea la margine, apatic și neutru, gata oricînd să cînt sau să aplaud. Vizirul își turnă din licoarea vișinie adusă în termos, apoi, cu ochii închiși, sorbi îndelung, cu mare plăcere, dar și ceremonios și sever...

Cu o voce calmă, pe soartă stăpîină, Tutilă — în care, de îndată, ghicii un retor de mare și flegmatică experiență — își începu prețioasa alocuțiune.

(Chinez bătrîn, simțindu-mi grijile și spaimele topite în comoditatea fotoliului, îmi puteam permite acum să văd, dincolo de estrada surducă, prin perdeaua de neguri a muntelui stîncos, creasta încă înzăpezită a Parîngului natal. Ciobani nu se vedeau, nici mineri murdari ieșind din șut: doar strămoșii din opereta istoriei noastre naționale, triști pensionari ai unui timp sclerozat, stăteau, disciplinați și tăcuți, la școala de pîine și parizer. Ca niște fluturi colorați, ochii anonimilor martiri pluteau în stol spre Celtărîm. O țigancă gravidă ne arăta fundul, strigînd cît o ținea gura: „O del

și baro!”: mare este Dumnezeu. Olimpia, Minervă nefericită și păguboasă, își căuta scutul, sulita, coiful: drumul înapoi spre Olimpul fericit al casei noastre. Închideam ochii, îi vedeam ochii...)

Nu am prins primele fraze ale conferențiarului. În sală se ridea — probabil că Tutilă, conform stilului antisuleiman, și-a început filipica printr-o mică glumă de ședință. Dar mușchii fălcilor lui se întăriră, cotitura spre grav și esențial se făcu repede, chiar foarte repede. Aerul se îngroșă, nu mai respiram, eram respirat. Inima îmi suna în timpane: cu toate că mierea unei necunoscute fericiri curgea încă prin limfa mea, începeam să mă tem ca nu cumva, în mod stupid, să mă transform, aici și acum, într-un gîndac de bucătărie întors pe spate, fără nici cea mai absurdă șansă de a mă putea agăța de ceva, de cineva.

— Nu este obiceiul nostru — auzii —, al celor care lucrează în cabinetele unde se gîndește, acolo sus, la Înalta Poartă, să oferim explicații pentru anumite tactici sau manevre ideologice, alimentare sau militare. Experiența revoluționară ne-a învățat că supușii și subalternii execută excelent — adică fără murmur și șovăire — mai ales acele directive, decrete sau măsuri al căror rost, sens și rațiune le scapă. Știți prea bine, un șef care a ajuns să se explice — sau, mai rău, să răspundă la întrebări — este de mult el însuși un semn de întrebare rebutat. Relațiile noastre științifice cu poporul, pe de o parte, cu aparatul executiv, pe de alta, se bazează pe un îndelung și solid sistem de convenții și consemnuri oarecum teatrale, pur formale: noi ne facem că îi ascultăm, ei se prefac că ne aprobă și ne iubesc. Nu e nimic fals în asta, nimic anormal: cît timp se respectă regula jocului, treaba merge, puterea rămîne neatinsă, funcțională, teleologică. Dar, spre marea noastră indignare și stupeoare, în plină amiază a liniștii și victoriilor noastre statistice, sub cerul socialist și revoluționar al municipiului Isarlık (de zece ori fruntaș în întreceri, inițiative, cîntări și sport), a răsunat un ris batjocoritor. Da! Corpul delict al acestui rîs, o biată fosilă filosofică — se numește Desiderius Candid —, are în cap frumoase rămășițe de cultură și idei, este un fel de cum-

nat de stînga al meu (he-he-he), dar posedă și o memorie care ar fi trebuit să fie demult anihilată. Risul său, în sine, e un simplu act idiot și iresponsabil: constituția noastră, cea mai democratică din lume, permite risul, cu condiția să nu se tulbure liniștea publică. A ris de un afiș al primăriei? Foarte bine: gâborii de serviciu ai lui Osmanescu trebuiau să-l ia imediat, să-l ducă discret unde trebuie și acolo să-i ardă, pe tăcute, cuvenita bătaie profilactică. El învăța lecția (pe care o uitase, probabil), obrazul Culturii rămînea nepătat, istoria putea să meargă înainte — iar eu rămîneam liniștit să-mi văd de treburi în capitală. Dar nu s-a întimplat așa! Capetele și-au pierdut capul: vechea conducere — o jalnică fascie de cumnați, amanți și hahalere, afaceriste și total neprincipiale — neavîndu-și conștiința curată, fiind și total lipsită de nivel politic și inițiativă ședințologică, a umflat țințarul. A avut loc a doua bombă, de astă dată filosofică. Mai mult: ideologică. Și mai mult: politică. Profesorul acesta nenorocit a fost invitat să vorbească despre Marx. Fiți atenți, tovarăși: cine este invitat, unde este invitat, de cine este invitat, despre cine ține el o prelegere științifico-fantastică!? Treburile nu rămîn aici. Ilderim sosește prea tîrziu ca să mai poată stinge focul aprins de noi, în pădurea noastră. Orașul începe să fiarbă, să bubuie chiar. Ce e cu acest Karl Marx, cum stăm cu acest clasic, mai suntem sau nu mai suntem marxiști? Noi, acolo sus, cîntărind și calculînd la cel mai înalt nivel european, ținînd cont mai ales de specificul și firea poporului nostru, în mod calculat și rece, am optat demult, cum bine se știe, chiar dacă nu o spunem pe față niciodată, pentru o dictatură ortodoxă, de tip, dacă vreți, cvasireligios. Poporul să stea în biserica patriei, să muncească cînstit și dezinteresat, să cînte, să se roage sau să ne înjure, dar în mare tăcere, cu multă frică și modestie. Evanghelia ideologică, simplificată la maximum, o citim noi, zilnic, din altar, cît și cum trebuie, răspîndind-o prin toate mijloacele pe care, pînă la saturație, mass-media noastră ni le pune la dispoziție. Nu dăm Biblia pe mîna tuturor garabeților: unde am ajunge dacă orice nechemat ar începe să pună întrebări? De la a

pune întrebări, să știți, pînă la a lua la întrebări, e un foarte mic pas, nu vă recomand să-l cunoașteți! În sfîrșit, asupra acestor probleme, teoretice, voi reveni ceva mai tîrziu. Fapt este că în jurul lui Karl Marx, ca din senin, s-a iscat o furtună, un adevărat taifun ideologic. Portretul și bustul său — exact asta ne mai lipsea — au fost ridicol și stupid amestecate în scandal. Peste toate aceste jalnice și periculoase jocuri cu focul — în plină și lărgită plenară de pašalik și Divan — deșteapta și viteaza mea verișoară Olimpia, incolțită de propriul dosar și amenințată cu o promovare în sus ce nu-i convenea deloc — profită de lipsa de atenție a tovarășului Carasurduc (prea nou în funcție ca să poată abate din timp fulgerele, prea ignorant ca să poată mirosi unde și ce fel de foc a fost pus), cum vă spun, soția acestui Candid, uitînd pesemne în ce lume trăiește și la ce icoane se închină, toarnă benzină pe foc, întrebînd plenara în gura mare: „ce e cu Marx, unde e *Manifestul* său *comunist*, de ce anumite lozinci nu mai sunt valabile, cum de Agia ba îl urcă, ba îl coboară de pe frontispiciul ei?” Și dă-i, și dă-i! O asemenea apostazie, tovarăși nu mai este o eroare de protocol, nici un oarecare accident de ședință, ea constituie o gravă greșală politică, un nepermis act de liberalism burghez, o sfruntată sfidare a gîndirii și gînditorului nostru celui mai iubit. Nu avem nimic cu Marx, nu are decît să se plimbe cît vrea, ca o stafie, nu în Europa, dar chiar în lumea întregă. Ne convine, tovarăși: el este trambulina utopică prin care, în mod științific, atragem în sfera influenței noastre majoritatea inteligențelor revoluționare, romantice și naive, din lumea a treia. El, Karl Marx, ar fi certificatul nostru de filosofie, dialectică, materialism dialectic și mai ales istoric: portretul și numele lui constituie embleme ale continuității și cinstei noastre politice. Marx este o etichetă — și noi suntem obligați să ținem la această etichetă. O etichetă clasică — dar nimic mai mult. El este doar dimineața primei zile a Genezei lumii noastre, autorul romantic al acelor basme despre comunism cu care s-au legănat marii naivi și romanticii noștri martiri revoluționari, în epocile ce au premers adevăratei Revo-

luții. Frumoasele sale vise, amăgitoarele sale promisiuni, privind dispariția statului, dispariția claselor sociale, a banului, a miliției și siguranței, toate aceste cîntece de leagăn, în faza în care am ajuns acum, trebuie să le combatem tacit, făcîndu-le uitate, dispărute, intrate în pămînt pentru totdeauna. Utopia lui a devenit o pantopie: la ora asta, nu există pe întreg globul pămîntesc nici un cătun sau sat în care primarul să nu fie pus în situația de a trebui să declare dacă este sau nu este un marxist. Popoarele subdezvoltate — și ele alcătuiesc 75% din populația lumii —, ca fluturii de seară, vin atrase spre eliberarea propusă de el, și numai de el. Nici creștinismul nu s-a bucurat de o atît de hipnotică seducție a sufletelor simple (dar și a spiritelor subțiri, macerate de vanitate, ranchiună sau cruzime sadică, de „pohta” de a conduce, dicta și supune), astfel încît, cred că e clar pentru toată lumea de aici, noi avem nevoie de firma lui, de premisele lui, de filosofia lui pur teoretică, de metodele pe care ni le propune și de clasa muncitoare, pe care o așază în frunte, declarînd-o factotum, și mijloc și scop — dar nu avem deloc nevoie de adevărurile sale, considerăm chiar deosebit de nocivă și total inoportună, de-a dreptul dinamitară, orice încercare de a-l mai citi sau reciti, de a-l mai recunoaște ca profet, de a-l folosi în praxisul treburilor publice. Noi am depășit faza motivelor și motivărilor revoluției: suntem după o revoluție care s-a terminat, avem o orînduire așa cum este ea, însuși cuvîntul „revoluție” trebuie să însemne astăzi cu totul altceva decît însemna el în *Manifestul* princeps. În consecință, este de datoria noastră, a celor care ducem înainte revoluția mondială (și nu iluzia micilor independențe socialisto-naționaliste, care nu sunt decît simple metode permise de sus, ca treaba cea mare să se facă repede și cu cheltuieli și puteri locale minime), este, cum zic, de datoria noastră, a brațelor lungi, să curmăm din rădăcini, fără milă, orice încercare, voită sau întimplătoare, de a ne suci capul, de a ne opri din mersul înainte, spre a citi, cu lupa realităților ce ne înconjoară, ce scrie în acel *Manifest comunist*, pe care teoretic îl vom cita mereu, dar pe care *practic* l-am aruncat demult la lada de gunoi a

istoriei. Așa încît iată ce-i spun eu domnului profesor Candid: Marx este un gînditor utopic, utopia lui revoluționară ne-a dus la PUTEREA pe care o avem azi. Acum — este cît se poate de firesc și de logic — trebuie să-l facem uitat, să ne debarasăm de el, pentru ca să putem păstra în liniște Puterea. Oricîte jertfe ne-ar cere aceasta.

Răsunară aplauze scurte, categorice, de tip militar. Tutilă își bău licoarea amalfi cu ochii închiși. Simțeam că se adună găteje pentru un rug, presimțeam apropierea, trecerea prin mine a frigării prin care voi fi pus la prăjit. Beam din suc de roșu amar, știam că e un drog, îmi făcea totuși plăcere această ireală plutire deasupra valurilor. Mă apropiam de o revelație? Nu știu, dar, spre deosebire de Olimpia, care imediat după moarte se vedea frunză, mugure sau petală, mie, mai deformat de îndoieli și incertitudini, îmi plăcea să visez că, îndată după ce voi muri, imediat ce voi trece peste prag, mă voi trezi, ca spirit, direct într-o bibliotecă. Acolo, o ființă dracîngerească, zîmbitoare și practică, numai prin cîteva semne sau logografe, mă va face să înțeleg tot ce nu am știut cît timp am trăit numai: cine suntem, ce rost avem, încotro am mers, încotro ar fi trebuit să mergem, cum e cu supremul Bine, Adevăr și Frumos etc... Acum, din felul în care începuse să se developeze acest arhanghel al Puterilor lumești, se părea că, înainte de a muri, voi avea parte de cunoașterea feței necunoscute a lumii în care am trăit fără să trăiesc și am existat sistat în permanență. („Ca un occidental mut ce nu avea decît defectele de a nu auzi și de a fi orb.”)

Tutilă tuși scurt, clipi de cîteva ori din pleoapele sale grele, apoi continuă, neobosit, proaspăt:

— Să zicem că nu ne mai pasă dacă — citind *Manifestul*, acum, la șazeci de ani după revoluția cea mare — oricare elev onanist sau brigadier fruntaș în muncă și votcă populară la bufet ar ridica degetul ca să ne întrebare: „tovarăși, vă rog să mă lămuriiți, cînd va dispărea statul, care sunt gările ce ne apropie de comunism, cum va fi posibil să aibă fiecare după nevoile sale?” Îl putem izola, zdrobi, băga la nebuni. Nu-i așa?

Dar ne convine? Nu ne convine. Asta ne-ar întoarce înapoi cu treizeci de ani, în deceniul acela în care eram încă obligați să admitem întrebări și să purtăm discuții, chiar dacă le făceam cu pistolul într-o mână și broșura tovarășului Stalin în cealaltă. Dar, trecînd peste aceste romantice riscuri ale reînvierii Profetului, există și alte pericole legate de numele acestei stafii din secolul trecut. Mă refer la capetele din Divan, la creierele pătrate ale unor înalți tovarăși din conducerea locală, care, excitați de conferința acestui profesor metropolitan, să înceapă a gândi, a medita, a face comparații și a se întreba: „de ce?”. Nici o nenorocire intestină mai mare nu ne poate paște decît ca, deodată, ca o modă sau ca un incendiu, activiștii și ofițerii noștri să înceapă să-l citească cu adevărat. (Risete, scurte aplauze.) Nu rămîn la simple afirmații, am fost trimis aici cu sarcina de a lămuri problemele. De pildă: cel care îl citește, chiar și în silă și superficial, nu poate să nu observe ura pe care Marx o avea față de statul de tip hegelian, adică față de statul prusac în care trăia. Or, fiți atenți, tovarăși, experiența noastră istorică ne-a obligat să optăm, fără voia noastră, exact pentru formula de stat pe care Marx o detesta mai profund și o și voia distrusă, îngropată de vie. Statul nostru este un stat centralizat, ierarhizat, militarizat, exact ca și statul lui Wilhelm I. Noi îi spunem „democratic” — dușmanii noștri îl cred birocratic, *boureaucraticque*. Toate acestea sunt vorbe: în esență, statul nostru este întruchiparea fizică a unei idei, a unui ideal, puterea noastră întreagă fiind concentrată în persoana mistică a unui singur om, clasele sociale sunt caste sociale — lupta de clasă fiind totuși extirpată pînă în pinzele roșii. Deci Marx este dușmanul numărul unu al formei noastre de stat. Merg mai departe pe ideea asta. Idealistul Hegel — fiți atenți — susținea că statul nu se confundă cu etapele sale de devenire; Marx, cu vehemență, susține că statul este una cu formele sale, cu etapele pe care le-a parcurs: statul ca scop, zicea el, nu este decît *summa* mijloacelor folosite ca să ajungi la el. Ca să mă înțelegeți mai bine, vă voi explica băbește. Hegel (idealist-idealist, dar mare filosof, n-o spu-

nem, dar o recunoaștem) ridică statul peste poliție, armată, biserică, războaie: chiar și peste istorie. Exact cum credem și noi astăzi. A gândi ca Marx, aici și acum, ar însemna să implicăm în noțiunea de stat — și în puterea ce o conduce — toate crimele, idițiile, jertfele ce s-au făcut ca să ajungem unde am ajuns. Motive de lungă experiență și profundă analiză științifică ne obligă să lichidăm, mereu și mereu, cu trecutul. Schimbarea Naturii, a mijloacelor de producție, a relațiilor sociale mi se pare, politic vorbind, mult mai simplă și mai inofensivă decît este memoria oamenilor, instinctul lor reacționar de a-și aduce aminte cum a fost, cum ar fi trebuit să fie, cum ar fi putut să fie dacă..., și cum este el acum, altfel, cu totul altfel decît îl povestim noi la ședințe, în școli sau prin presă și radio. Transcriem de atîtea ori istoria noastră contemporană, schimbînd an de an etapele și titlurile, încît, dorim noi, Moise însuși, de ar coborî de pe muntele Sinai, să nu mai știe care a fost adevărul cel adevărat. Trecutul ne este dușman: l-am naționalizat, îl reeducăm, îl reinterprețăm, folosindu-l doar ca materie primă de agitație și propagandă. Marx era adversarul acestei idei: dacă ar trăi — și nu ar fi un jidov fricos, oportunist și afacerist, ca toți ceilalți —, el ar fi primul care s-ar ridica împotriva falsificărilor istorice, împotriva cultului celui mai iubit fiu al poporului, împotriva, mai ales, a serviciilor noastre de informații și contrainformații. Disprețul său profund față de socialismul de stat — e vorba de ideile unui Louis Blanc și Lassalle — este arhicunoscut, nu poate scăpa nimănui care îl citește atent. „Un stat patron — vă citez din memorie —, cu salarijați supuși și paznici severi, mi se pare o monstruoasă și o trădare.” Vă place? Vă dați seama? Noi avem un stat socialist, deci realizăm un socialism de stat. E clar? Or, dușmanul de moarte, dușmanul fanatic al acestei forme de stat (noi îi spunem „intermediare, de trecere, provizorii” — chiar dacă provizoratul acesta, he-he-he, ni l-am asigurat pe cel puțin două secole și jumătate), al acestei forme de înaintare spre... a fost și este Karl Marx. Ură capitalismului de stat, ca idee; ce să mai spunem dacă îl vedea și realizat, gata, așa cum îl vedem

noi, universal și veșnic valabil, chiar dacă nu e, deocamdată, nici prea rentabil, nici prea vesel etcetera! Marx zicea: „Cu cât acest capitalism de stat devine mai colectiv și mai de stat, cu atât va exploata mai cumplit pe cetățenii simpli!” Ei, ce ziceți? Stați că nu am terminat încă. Statuia aceasta care ne-a dat ideea revoluției mondiale, prin proletariat și luptă de clasă, era deosebit de pornit împotriva lui Ruge, ce admira sistemul cooperatist englez, fiind, în același timp, un furibund dușman al sistemului francez de a face dreptate prin decrete de sus. Or, sistemul nostru este un sistem cooperatist, iar metoda guvernării prin decrete de sus face parte integrantă, legică, din sistemul nostru. Mai mult decât atât: utopistul acesta profund reacționar are pagini considerate de dușmanii noștri ca fiind antologice, în care analizează cauzele și consecințele *alienării* politice a maselor. Marx susține, deși era un ateu convins (dar poți avea încredere în ateismul unui popor care și-a păstrat religia timp de 3000 de ani?), cum zic, deși era ateu convins, el afirmă că alienarea filosofică și religioasă a maselor duce sigur la o gravă alienare politică. Cristoase! Dar ce anume urmărim noi prin toate organele noastre de educație, reeducație, paraeducație, instrucție și dresaj disciplinar? Tocmai această formă de supunere și resemnare, pe care Marx o numește „*alienare*”, adică înstrăinare de tot și de toate. Nu? Ce înseamnă socialism? Muncă, muncă, familie, tăcere, disciplină: vă adunați când vrem noi, vorbiți despre ce vrem noi, urlați și aplaudați la ordinul nostru. Adevărata, marea politică, în slujba căreia noi toți suntem simpli soldați în termen, se face sus de tot: nu la Înalta Poartă, mult mai sus. Nici la ce se vede și la ce se spune în noua Sublimea Poartă, ci în acele secrete foruri tactice și strategice în care e desfăcută harta lumii pe cel puțin o mie de ani înainte. Între noi putem s-o recunoaștem cinstit: nu mai suntem de mult, dragii mei, ostașii unei mici revoluții naționale, în marș patriotic. Chiar și Magnificul nostru și-a dat seama că, prin toate mijloacele și forța noastră, servim, prin usa din dos, uriașul plan al revoluției mondiale, al unificării și integrării mondiale, al păcii, care

nu mai poate fi decât mondială. E limpede? Și atunci, trebuie să fie evident pentru orice căcat cu epoleți că Marx, care detesta politica — da, da, voi veni cu precizări în acest sens — nu poate să mai fie considerat decât un clasic formal, un steag simbolic, o barbă și o cacealma de care numai noi să ne știm servi inteligent și cu prudență. Deși visa și îndemna la o dictatură a proletariatului, domnul Marx, totuși, considera aceasta cam în felul următor: un individ se opune liber unui grup, un grup se opune liber altui grup, un popor se opune, are dreptul să se poată opune *liber* conducătorilor săi vremelnici. Vă place? De asta avem noi nevoie acum?... Mai mult decât atât: trebuie să știți că întreaga noastră forță educativă se bazează pe ideea și metoda muncii și creației colective. Ședințele, colectivele, grupurile de creație, cenaclurile, asociațiile de amatori, toate acestea alcătuiesc celulele noastre creatoare. Ne uităm cu vigilență și mărită grijă spre orice individ care, singur, de capul lui, gândește, scrie, creează sau inventează. Nu ne convin deloc acești Robinsoni ai individualismului: ideile noastre se nasc într-un singur cap, noi nu mai avem nevoie de idei noi. Din punct de vedere filosofic, avem suficientă teorie, ne poate ajunge pentru un secol de acum încolo. Ceea ce avem noi de făcut este să împiedicăm ca ideile să ne împiedice în realizarea planurilor noastre ferme. Pentru acest lucru, un uriaș plan, teribil de costisitor, e în curs de desfășurare pe întreg continentul nostru, și anume selecția *științifică* a indivizilor de care vom avea nevoie în viitor. Selecția aceasta se va face din leagăn, urmărindu-se pe întreaga filieră a învățămîntului ca numai indivizii supuși, limitați, descurcâreți, dar disciplinați, inteligenți, dar absolut imuni față de idei și îndoieli din afară, să fie promovați înainte și în sus. Promovați, protejați, propulsați. De ce credeți că am permis matematicii să se extindă atita în programele de învățămînt? Credeți că nu se știe că nici cinci la sută din elevi sau studenți nu gîndesc matematic, restul învață și se timpesc memorizînd din acest „opiu al tineretului studios”? Da, dar astfel îi ferim de ispita ideilor generale, le anulăm categoriile prin care ar putea

să se îndoiască, să condiționeze sau să se întrebe cum e posibil ca unul să fie Unicul ce este egal cu infinitul cu care se și confundă. Acești mediocri rezultanți ai selecției noastre, automat, vor fi trimiși la coada vacii sau la ceasul de pontaj. Chiar dacă între ei se ascunde în germeți un Hegel, un Marx sau chiar un Lenin. Cît privește pe acei ciudați indivizi, posesori de creiere speciale, capabile de idei critice și sinteze revoluționare, noi trebuie să-i considerăm ca pe niște troile și niște fitile așezate exact sub fotoliile noastre și ale copiilor noștri. E clar? Or, domnul profesor care oftează negativist în acel fotoliu al nostru a uitat, în focul expunerii sale, să ne amintească, măcar în trecăt, că marele întemeietor al teoriei revoluționare și a revoluției mondiale tuna și fulgera împotriva proprietății mari, a proprietății mici, numea țărănimea, cu mare dispreț, „acest sac de cartofi al istoriei”, pleda pentru colectivizarea tuturor mijloacelor de producție, cu o singură excepție: să nu se atingă nimeni, nici-odată, de acele valori care sunt prin excelență individuale, cum ar fi: talentul, cultura, amorul, înțelepciunea, umorul, poezia, visul etc... Să facem revoluție, dar să păstrăm intacte toate izvoarele contrarevoluționare; să construim o lume nouă, dar să nu ne atingem nici de trecutul, nici de stîlpii lumii vechi; să realizăm un om de tip nou, dar să nu ne legăm de cei care gîndesc altfel, care meditează sau se roagă pe dinăuntru, deși aceștia, de li s-ar da ocazia să-și deschidă gura, ar pustii în jur cu flăcările judecăților lor critice. Nu se poate! Cu milioane, chiar sute de milioane de victime jertfite pînă acum, noi am reușit — învingînd timpul și spațiul, eliberînd conștiințele a zeci de popoare încăpătinate și egoist-naționaliste — să punem pe picioare un imens aparat de revoluție într-adevăr mondială: nu ne mai interesează proletariatul, nici Europa sindicalizată; nici măcar confruntarea militară cu cretinii de americani nu e pe primul plan. Cum vă spuneam, noi am reușit, pe cale sever științifică, să punem la punct un sistem de federări indirecte de state independente (dar care ne sunt supuse total), de șefi de state care se cred buricul pămîntului (acasă la ei),

dar care numai în struna noastră cîntă; cu alte cuvinte, noi am reușit mai mult decît Imperiul Roman, decît imperiul catolic, țarist sau colonial, noi am reușit, pentru prima dată în istorie, să inventăm și să realizăm magnetul social al tuturor utopiștilor: nu numai că în statele noastre nu se murmură pe față, nu se răscoală, nu se opune nimeni, dar acest proces de uniformizare a tăcerii și cumișeniei, al resemnării eroice și al jertfirii de sine cîntînd și mărșăluind orbește înainte, mereu înainte, constituie un pol de atracție și de paradiziacă promisiune pentru toate popoarele din lumea a treia, mai mult, pentru toate creierele fierbinți și în derută din lumea întreagă. Nu am reușit să realizăm bunăstarea, egalitatea, libertatea, bucuriile promise: le amînam pentru ziua în care ni se va telefona că am intrat în comunism. În schimb, am descoperit mijlocul prin care putem să mîntuim întreagă această lume de toate durerile ei de azi! Capitalismul — cu întreg trusul său de creiere alese — nu a fost în stare să elaboreze o soluție socială cît de cît credibilă de către robii și subhominienii acestui pămînt. Nici chiar Biserica, cu imensa, milenara sa experiență, nu reușește nici măcar să promită ceea ce așteaptă 90% din omenire. Noi, în schimb, avem pus la punct, în cele mai mici amănunte, un sistem perfect și universal valabil de preluare a puterii, de menținere a ei, de transformare a acestei puteri într-o forță ce se adaugă — cu umilință, teroare, speranță, entuziasm chiar — lavinei ce se scurge încet din vulcanul ce a erupt în 1917. Și atunci, vă întreb, putem noi, avem noi dreptul să permitem, exact aici, în acest eroic Isarlik, să se ridice spre cerul victoriilor noastre un ris științifico-fantastic sau, mai grav, o întrebare bumerang de tipul: „tovarăși, mie să-mi spuneți limpede, care este situația politică și de cadre a acestui clasic al nostru, Karl Marx?“...

Nu am mai auzit aplauzele, strigătele de ură și furie. De după perdeaua albastră, o mîină albă îmi puse în față un pahar plin de un fel de sințe, trist și amăditor. Fulgerul acela de frică-laser mă tăie în două, fără durere, ca un scrișnet mut de vitralii sparte într-o subită implozie. De sub ape, ridicam spre linia orizon-

tului ochii de rezervă ai lucidității mele. O vedeam pe Limpi desfigurată, cu ochii măriți de o necunoscută groază, cu buzele ei divine mormăind blesteme sau rugăciuni. Perdele, perdele — doamna Carmen, sub formă de viperă sucubă, dansa în fața ei cu un microfon în mână. Ea, biata de ea, mă striga — dar eu nu auzeam, nu auzeam : vedeam (vedeam aieveau) străzi lungi, mărginite de plopî îndoliați, un țipăt de durere, de groază, ca o pasăre de pradă, trecea deasupra lor, reverberându-mi singurătatea și căderea. De după cuptorul de piine, mama, buna și nenorocita mea mamă, încremenită și indiferentă, venea și-mi punea la picioare însemnele simbolice ale pușcării : zeghea, galenții și ochelarii negri. Sora mea, în ploaie, în lapoviță și ninsoare, mă aștepta într-o gară bombardată și pustie. Tutilă Unu ar fi putut să înceapă să cînte ca la operă, nu m-aș fi mirat ; eram la un spectacol — pe scenă, sau în public, ce importanță are asta ? —, cineva trebuia să-și asume aria finalului, finalul ariei. Frica ce-mi despărțea pancreasul de stomac, frica arzîndă a întregului meu plex solar, frica de a ști a cărnii, de a ști mult înaintea rațiunii, că s-a dat foc dragostei tale, casei tale, vieții tale — frica, frica o contemplam. ca un cretin beat, ca un demon de piatră de pe absida catedralei lumii. Licoarea roșie, mîzgoasă, îmi spunea : „Nu s-a întîmplat nimic, fii liniștit, afli doar ceea ce bănuiai de mult. Tutilă Unu nu este decît rezumatul concluziilor tale, *summa* acelor crude și simple adevăruri pe care întreaga Europă, dar pe care, deocamdată, nu vrea să le recunoască. Numai viața e scurtă, istoria, se mai crede acolo, a rămas lungă și impenetrabilă...”

— Nu am terminat, tovarăși ! strigă Tutilă. Trebuie să mai adaug — dar cite nu ar fi de adăugat ! —, Marx are cel mai gros dosar de greșeli, trădări și crime din întregul nostru continent, care, se știe, nu e o fecioară nevinovată. Mă refer, în primul rînd la faptul că acest Marx îl detesta pe Bakunin, cel care a fost și a rămas tatăl anarhismului mondial, tatăl tuturor acelor organizații care pun bombe — fie de dreapta, fie de stînga —, subminînd astfel liniștea și securitatea tuturor imperialiștilor din lume. Îl numea „dobitoc iresponsabil”,

nebănuind, desigur, că Lenin, Stalin, Dzerjinski etc., ca praxis și metodologie, se trag mai mult din acest „dobitoc” decît din *Manifestul* sau *Capitalul* său. Acestor anarhiști contemporani, creați de geniul lui Bakunin și Kropotkin, le datorăm faptul că e posibil astăzi un război continuu, un război difuz, o crimiurgie endemică, o teroare fără revoluții, o frică de moarte ce face să le ițșie curul tuturor cetățenilor societății de consum, tuturor sioniștilor sau djihad-islamilor, catolicilor, protestanților etc., etc. În subconștient, întreagă această lașă și comodă lume, imputită în libertate și bunăstare, este obligată să se uite cu jînd spre lumea noastră ca spre un paradis : n-o mai interesează cozile noastre la alimente, nici respectarea sau nerespectarea drepturilor omului ; ea știe un singur lucru : că aici, la noi, nimeni nu are un pistol, nu se aruncă în aer nici un tren sau avion, *dacă ai actele în regulă*, nu poți fi nici rănit, nici răpit, nici ucis în stradă ca un cîine. Ce să mai vorbim, tovarăși : vin de la Sublima Poartă, am lucrat acolo în ultimii ani : știu ce vorbesc, *știu ce știu*. Cu toate că acest Karlie Heinrich Mordekai Marx figurează pe toate efigiile, în toate tratatele, ca un clasic al marxismului, încet-încet, discret și în ascunse etape, el va fi înlăturat. Împreună cu toți din neamul său, care, între cele două războaie și chiar după cel de-al doilea război, credeau că revoluția și primul stat al muncitorilor și țaranilor sunt un dar al neamului lor ales, o sinecură asigurată : „Nu mai putem fi cămătari, bancheri și comercianți ? Ne facem comisari, președinți de cultură, șefi ideologi !” Gata, a întărcat bălăia ! Lui Marx, vă asigur, nu i se va mai înălța nici o statuie, chiar și cele existente, făcute în perioada iudaică a ideologizării noastre, vor dispărea, exact așa cum se cară și se vor căra, pe nesimțite și fără zgomot, toți foștii băgători de seamă, liota aceea de „idealiști” pistruiați și talmudici. Nu putem ierta acestui parvenit anglofil — chiar dacă ne-a împrumutat dialectica și materialismul său istoric — faptul că-i detesta pe ruși : din cauza semitismului său structural, nu putea admite rolul de popor ales pentru altă semintie decît pentru a sa. Marx a fost un antirus — și a devenit un antiso-

vietic, un antileninist, un consecvent și fanatic adversar a tot ce înseamnă astăzi stalinism. Că dumneavoastră aici, tolomaci și găgăuți cum sunteți, ați admis să i se facă un bust — asta mai treacă, meargă. Dar idioția criminală, atentatul acela iresponsabil, de a-l pune în discuție, de a-l face vioara întâi și semnul de întrebare al existenței noastre, mi se pare mai mult decât o crimă, mai mult decât un atentat: *este o gravă greșeală politică!* Picată peste capul nostru exact în clipa în care și în Divanul nostru central, și la Înalta Poartă a Suleimanului, chiar și în seraiurile țărilor vecine și chiar prietene, se pune, cu maximă acuitate, problema națională, sub forma ei de internaționalism, problema independenței, sub forma unor integrări varșoviene din ce în ce mai totale, și problema desființării blocurilor militare, sub forma unor manevre colective de uriașă amploare. De Marx și de *Manifest* aveam noi nevoie acum, când nu știm — și e bine că nu știm — dacă mai suntem turci sau pecenegi, dacă Magnificul nostru este cuțovlah sau carachitai, dacă economia noastră este dezvoltare sau în subdezvoltare continuă!? A trebuit să vin personal din capitală ca să-i fac vînt acelei statui de ghips, inmormintînd-o pe șest în pivnițele teatrului. Revoluția este o uriașă dramă, el ar fi autorul primei versiuni scrise, locul său este acolo unde se odihnesc toți dramaturgii, tiranii, bufonii, curvele și martirii istoriei. Cu o singură mențiune, fiți atenți: în burta de ghips a lui Marx se găsește un microfon japonez. Ne costă 300 de dolari. Osmanescu, beat mort, a uitat să-l recupereze, Winter, inginerul nostru, a dispărut fără urmă, așa că, dacă i-l imputăm lui Osmanescu, îi tăiem primele pe toată viața. Prin acest microfon delicat am urmărit noi, conform clasicelor noastre metode, tot ce s-a vorbit în casa acestui proprietar, tot ce s-a găvărit și în acea celulă de magazie în care am fost nevoiți să-l exilăm împreună cu mult prea deșteapta mea ver-soară, Olimpia.

Am sărit. Voiam să urlu, credeam că explodez. Două mîini pricepute mă ținură strîns: voce nu aveam, chiar și membrele, cu care ar fi trebuit să lovesc și să sparg, mi le simțeam înmuiate în clei și gumă. Auditorii rîdeau,

rîdeau — pentru ei, eu eram un simplu mușunache, un Tindală caraghios, păcălit în plin iarmaroc de chiar profetul proletariatului mondial. Mîna ce mă ținea de umeri nu mai era cea a unei surori marmoreene: era a unui individ mușchiulos, cu mînici suflecate, teribil de expert în a mă imobiliza și a mă forța să beau din cucuta aceea roșie, amară.

— Domnule profesor, auzii vocea de muezin a aiatolahului Tutilă, toată lumea de aici știe că dumneavoastră reprezentați, prin întreaga dumneavoastră biografie și bibliografie, punctul de vedere al unei anumite Europe. Vă rugăm să rămîneți european pînă la urmă: ceea ce veți auzi aici nu e material de seminar, nici broșură de propagandă. Filosofia nu este sectorul de forță prin care să ne lăudăm. Asta nu înseamnă că, în înaltele și secretele foruri (mă refer la cele de la Sublima Poartă, și nu la găgăuții traco-geți ce balmăjesc ce li se ordonă din capitala noastră „independență”), nu există un sistem de referințe prea precis și riguros. Filosofia — dacă îmi permiți o părere personală —, cu toate ramurile ei, de la psihologia și pedagogia socială și pînă la metafizică și axiologie, noi o considerăm arma noastră secretă. Văd că zimbești, domnule profesor, fără să-ți dai seama că, la ora asta, ești luat în vizor de exact arma asta. Să mă explic. Dat fiind că tot ce spun aici nu va ieși niciodată din incinta instituției noastre, îmi pot permite — tocmai pentru a mă situa oarecum la nivelul major al conferinței dumneavoastră — să formulez cîteva păreri generale, privind mai ales ideile, valorile, principiile de filosofie politică ce stau (ca experiment, metodă și morală) la baza acestui al treilea război mondial, pe care l-am început în 1945, dar pe care nu l-am putut termina pînă în prezent. Datorăm, în mare parte, calitatea tehnică fantastică a armatelor noastre serviciilor de spionaj militar și industrial. Suntem acuzați că nu am inventat nici un medicament, nici un procedeu tehnologic prin care să rupem gura pieții mondiale. Așa este, dar noi nici nu avem nevoie de așa ceva. Oamenii noștri de știință, laboratoarele și serviciile de cercetare sunt pur și simplu supraaglomerate de cantumul uriaș de invenții.

tehnologii, arme secrete pe care ni le servesc, aproape gratuit, „cîrțițele“ noastre. Nu există birou, laborator, cîmp experimental capitalist, în care să nu avem ochiul nostru, fotograful curții noastre. Suntem de-a dreptul coplesiiți de ofertele de spionaj ce ni se fac: miniștri, secretare ale lor, șefi de stat-major, odrasle regale, foști generali, foste soții de generali — în sfîrșit, e destul să vă spun că nu avem noi bani suficienți pentru a plăti tot ce ni se oferă pe tavă și la un preț aproape ridicol. Posedăm invenții americane de care habar nu au americanii, aplicăm metodologii nipone pe care japonezii înșiși refuză să le vîndă pe piața europeană. În această privință stăm excelent, stăm mai bine decît am visat vreodată. Marx a avut perfectă dreptate spunînd că burghezia este putredă și sinucigaș-trădătoare. Rîdea cu lacrimi mareșalul Drozdov, care era șeful Academiei unde am lucrat. Zicea: „Mai ușor obținem patente științifice din țările hipercapitaliste decît de la aliații noștri din Borussia, Mazuria sau chiar Alutania“. Nu e fantastic, nu e uluitor? Este! Dar nu asta interesează acum. Nu asta. Voiam să fac o simplă paranteză. Mai important decît acest transfer de cunoștințe, mie mi se pare miracolul prin care am reușit să facem ca *libertatea și bunăstarea* îmbuibaților imperialiști să o transformăm în valori ce funcționează în favoarea noastră și împotriva propriilor lor sisteme. Da! Libertatea creează haos, derută, anarhie atît pe plan individual, cît, mai ales, în sistemul radar și busolă al diferitelor grupuri sociale, autocefale (politice, religioase, pacifiste, ecologiste etc.); iar bunăstarea determină o stare de buimăceală și lasitate, de inconștiență și cinosie egoistă: exact ceea ce ne trebuie. La ora asta, nu sărăcia și foametea ne recrutează cei mai prețioși tovarăși de drum, ci vilele, catedrele, libertinajul sexual, luxul și somnambulismul vieții fără griji și probleme. Fiecare din căcănarii ăștia împuții este în stare să-și vîndă patria și să-și scuipe președintele numai și numai fiindcă i-a mărit impozitul pe piscină, cîine sau a treia mașină. Aștia ne trebuie nouă, și nu proletari din toate țările: acești trîncănitori de weekend și whisky, globtroteri heterosexuali, ei sunt aur curat pentru cauza noastră.

fiindcă ei sunt viitorii colaboraționiști capabili să și-o vîndă și pe mama lor numai să-și poată salva curva, mașina și contul de la bancă. Fiecare, vă asigur, are în sertar o autobiografie pregătită pentru ziua în care tancurile noastre, împodobite de ei, cu steagurile lor, vor intra în mîndrele lor capitale: din aceste autobiografii, ofițerii noștri șefi de cadre vor putea afla cît de la stînga au fost ei întotdeauna, cît au admirat și iubit ei lumina ce le venea de la răsărit, ce donații și acte de bravură au făcut în fosta, criminala clandestinitate... Sunt atît de lași și de cretini acești liberali democrați, încît, nu vă exagerez deloc, ar fi suficient ca ambasadorii noștri și atașajii militari să înceapă a mîrli și a lătra, ca întreaga șandrama burgheză-capitalistă să se trintească pe burtă, strigînd cît pot „Zdrastvuite, zdrastvuite!“. Nu sunt un credincios — prin meserie și educație am fost totdeauna un ostaș al ateismului, al materialismului total și totalitarist. Totuși, nu pot să nu mă crucesc, împreună cu ai mei dascăli întru teroare și interne, de cele *trei minuni istorice* care ne-au ajutat să fim ceea ce suntem, să ajungem a fi noi acela care vor dicta etapele și formele prin care — cu sau fără de război — ni se vor preda cheile lumii, cheile mileniului ce urmează. Prima minune a avut loc chiar în zilele fierbinți ale anului 1917. Am scăpat ca prin urechile acului de o ocupație străină, ce ne putea mătura ca pe niște răzvrătiți de rind. Tot prin urechile acului am scăpat și în 1941, de nu au reușit nemții să între în Moscova și Leningrad. Prostia lui Kerenski, cretinitatea genială a lui Hitler — iată darul oferit de providență. La limita riscului am scăpat și de niște ultimatumuri americane, în 1948, 1956, 1962 sau 1968: încă nu eram suficient pregătiți, cîteva avioane ale lor ar fi putut să ne oblige la o retragere, măcar tactică. Dar Dumnezeu a ținut cu noi! Prin Yalta (și coeficientul său Helsinki), mai mult ca un simbol, mai mult decît, să zicem, atacul Palatului de Iarnă, s-a recunoscut statutul nostru de stăpîni eliberatori ai tuturor popoarelor lumii. Yalta nu este un pact sau un tratat între cîteva mari puteri mai mult sau mai puțin cinice, mai mult sau mai puțin conștiente și criminele: Yalta

este actul de naștere al mileniului viitor, este principiul ireversibilității în istorie, al victoriei totale, al victoriei noastre peste tot, în toate domeniile, prin toate mijloacele. Că Yalta asta are la bază cretinitatea sclerozată a lui Roosevelt și cinismul de tirgoveț speriat al alcoolicului Churchill, astea nu fac decât să mărească valoarea geniului lui Stalin și să aducă încă un argument metafizic în favoarea cauzei noastre. Providența a ținut cu seceră și ciocanul, *serp i molot*, de acum providența este și va fi această seceră și acest ciocan. Istoria, prin cele mai uriașe personalități ale ei — prim-miniștri, președinți de state, scriitori, filosofi, politologi etc.) lucrează pentru noi. Pentru cei care cunosc de aproape aceste meandre ale șanselor și neșanselor în politica internațională, devine evident un sentiment de sublim și predestinare a acestei lumi: cineva acolo, sus, ne iubește *pe noi*, ne dă pe mâini soarta lumii; cineva acolo, acolo, sus, ne ușurează misiunile *nouă*, aducându-ne la ușă exact acele situații și cotituri prin care suntem obligați, nu putem refuza, să nu primim în dar funiile politice și militare prin care, mai devreme sau mai târziu (avem vreme: și timpul, și spațiul lucrează de-acum în solda noastră), vom fi obligați, de capitaliști să spînzurăm capitalismul de burghezi să spînzurăm burghezia, de biserici să spînzurăm biserica. Occidentul, tovarăși, e un măr frumos și prosper, numai noi știm că el e scobit pe din dos, viermele ce i l-am implantat cîntă *Internaționala* și ne trimite regulat rapoarte și informații. Eu nu merg atît de departe încît să afirm că totul (metodele, sistemele, suprainteligența) este fructul unor lungi și teribile campanii de urmărire, încarcerare, castrare a maselor. Au mai existat dictaturi (cu excepția, poate, a unor microscopice secte religioase, ultrafanatice) în care controlul de stat a fost transplantat în fiecare conștiință, ca o nouă conștiință. Se spune că falsificăm, că mințim, că obligăm cetățenii noștri la teatru și ipocrizie. Așa este: dar mai poate fi numită MINCIUNĂ sau TEATRU ceea ce se face de dimineța pînă seara, din naștere și pînă la moarte, de către toți copiii, maturii, boșorogii, indiferent de nivel profesional sau cultural!? Așa ceva devine viață, for-

mulă de realizare, stil de trăire, parvenire, murire. Nu? Niște palme care ar vrea să mă strîngă de gît aplaudă pînă la leșin; niște guri flămînde și obosite mă laudă ca pe un Cristos; niște minți cu excelentă memorie îmi fabrică exact acele falsuri de care am nevoie ca să le înec în căcat și mintea, și memoria. Așa ceva nici creștinismul primitiv nu a avut. Așa ceva nu poate să apară decît dacă în istorie sau în natura umană are loc o mutație biometapsibică, un miracol mai mare decît înmulțirea pînilor sau umblatul pe valuri, seara. Vă spun toate aceste lucruri ca să înțelegeți că de la ideile acestui Marx au trecut mai bine de o sută de ani, că de atunci societatea noastră a parcurs, prin imense jertfe și încercări, un drum greu și lung. Urmăririle, pușcăriile și lagărele, privite acum de sus, din perspectiva puterii imense pe care o avem, ne apar ca niște uriașe laboratoare în care, picătură cu picătură, victimă după victimă, s-a realizat un formidabil sistem, riguros științific, de stăpînire, conducere, cucerire a fiecărui suflet în parte: a cuceririi Lumii, concepută ca o sarcină de onoare, ca scop, indiferent de mijloace... S-a rîs și se rîde încă de tîmpenia și lungimea inutilă a ședințelor noastre: lasă-i să ridă, acum orice activist de raia sau pașalic știe că *plictiseala* și *monotonia* ucigătoare a acestor obligatorii ședințe, sau defilări, sau cozi, sau învățămînt politic obligatoriu, constituie un mijloc teribil de ieftin și de eficace de a obține niște suflete blinde, supuse, resemnate. Plictiseala și frica ar fi materii prime negative — dar, folosite de-a lungul unor comode decenii, ele modelează generații de exact acel tip de muncitor, soldat, intelectual pentru care azi, v-o spun eu, ne invidiază toate guvernele dușmane. Să pui la lucru focul, aburii, electricitatea e ceva banal: noi am pus la lucru lășitatea, frica, plictisul, golul, trădarea. *Am pus Răul la lucru*, pentru a realiza o lume mai bună, mai dreaptă, mai cinstită. Politica, așa cum o înțelegem noi, nu e decît o lungă suferință: o masă de operație pe care se lucrează fără anestezice; o umilînță fără margini, o rană teribil de murdară și mereu infectată. Dar ce sublim rezultat! Această suferință și umilirea sunt metoda prin care

stăpînim, fără griji prea mari, un ocean de suflete, fiind singurul mijloc de a le da un sens și un dram de fericire de care să devină mîndri (chiar cînd le e frig sau foame) și pentru care să ne mulțumească, aproape în genunchi.

Ca printre paranteze și nouri, o vedeam pe divina mea Olimpia tăind ceapa în bucătărie, lăcrămînd și spunîndu-mi: „Cheltuim zece milioane de lei ca să-i învățăm pe copii să citească și să scrie, dar cheltuim un miliard ca să-i păzim să nu citească și să nu scrie decît ce vrea stăpînirea; îi trimitem în războaie, pe șantiere, lagăre și pușcării, dar în același timp îi obligăm să tacă și să uite, să uite și să tacă, să nu povestească nimic din ce au văzut; din grădiniță îi obișnuim cu lozincile socialismului biruitor, dar desfășurăm un asemenea sistem de presă, învățămînt, ședințe, încît nimenea să nu fie în stare să dea — nici la adînci bătrînețe — o singură definiție valabilă a ce este de fapt socialismul, cu ce se mînîncă, ce fel de stat ne conduce și cam ce este în capul cîrmit al cîrmaciului bărcii acesteia, despre care și curcile știu că este o simplă monarhie tribală de tip asiropolițienesc...” Dar ora amintirilor era apusă, Tutilă părea neobosit, proaspăt și vivace ca un Armachodon hotărît să facă ordine în lumea asta, o dată pentru totdeauna. Nici nu mai aveam în față un oarecare văr al soției mele, din Vatra Ponoarelor, pe nume Ilie Tutilă, ci un reprezentant al glorioșilor noștri eliberatori, poate că îl chema de mult *Ilya Tutilov*, și noi nu aflasem încă...

— Tovarășii! îl auzii. Pe vremuri, în feudalism, cînd se asalta o cetate, întîi apăreau la asediați rănile, bolile, moartea pe metereze. După aceea se instalau foamea și setea. Dar cetatea nu se preda. Ea se preda abia cînd apărea frica. Atunci se ridica un steag alb și se deschideau porțile în fața învingătorilor... Noi am schimbat tactica! Occidentul imperialist este sub un asediu continuu, cel mai lung și mai teribil asediu din istorie. Nu există, la vedere, nici răniți și nici morți, asediații nu cunosc nici foamea și nici setea. Aș zice: din contră. *Dar cunosc frica*. Da, *frica* de puterea noastră, *frica* de cruzimea și dogmatistul nostru, *frica* de

ziua în care fie că vor arde ca șobolanii, fie că vor trebui să ne primească ostașii cu flori și urale. Frica asta freatică, lungă, rea ca o igrasie, ca un reumatism sau incurabilă migrenă, ei bine, frica asta face cît o mie de bombardamente atomice: ei trebuie să ne simtă cruzi, barbari, limitați, fanatici; să ne vadă ca pe niște brute capabile oricînd să-i hăcuiască; să le intre în măduva oaselor ideea că noi nu discutăm (decît formal), nu cedăm, că nu ne convine nici o tirguală și că nu ținem cont de nici un principiu moral sau juridic. *Nu suntem așa!* Dar așa trebuie să părem. E o tactică, o excelentă tactică, v-o spun eu. Îi vedeți pe șefii lor de state, pe miniștrii lor, cum pînesc fețele noastre să vadă cel mai mic semn de destindere sau împăcare? Sunt atît de înfricoșați pe dinlăuntru — tocmai fiindcă trăiesc bine, au de toate, iubesc viața și plăcerile ei —, încît, vă asigur, ar fi în stare de orice concesie și trădare. Nemții aceștia iradiați de vinovăție, complexați de înfrîngere și compleșiți de o bunăstare pe care nu au visat-o niciodată, francezii ăștia, curve și căcănari, suprasaturați de istorie, revoluții, idei și iar idei, ei bine, referindu-mă numai la aceste două popoare ce reprezintă nucleul ideii de Europa (ca spirit, mentalitate și ideologie), vă asigur că, dacă le-am oferi condiții și garanții de ne schimbare a sistemului lor de stat, ar fi în stare oricînd, de le-ar fi la îndemînă, să ne livreze gratuit întreaga Americă, tăiată în felii și ambalată în mătase tricoloră. Dar noi nu tratăm, nu discutăm: acuzăm, amenințăm, așteptăm. De cîte ori avem ocazia, le arătăm armele puterii și hotărîrii noastre, nu ascundem nici mijloacele noastre de tortură, ocupație, revoluție exportată. Frica lor lucrează pentru noi, îi înmoaie, îi îndobitoceste. Fantastica lor inteligență, căutînd să ne înțeleagă, se pune indirect în slujba noastră. Imensa literatură despre lagăre și procese care, chipurile, ne-a scăpat de sub atenție, a ieșit cu voia noastră din țară. Ea contribuie excelent la formarea aceluia halou de apocalips și groază ce-i determină pe dușmanii noștri să-și caute fiecare cîte o gaură de șarpe, pregătindu-și premisele și alibiurile unor viitoare concesii și supuneri.

Europa e pierdută de mult : ea este acum în curs de finlandizare psihică, Yalta lor urmind, conform planului, în secolul viitor. Ne va cădea în gură ca o pară mălăiață. Cei tineri veți apuca ziua aceea. Veți vedea atunci cum ne vor ieși în întâmpinare, din toate instituțiile lor — cazărmi, universități, academii, nu are importanță —, indivizi venerabili, avind nume celebre în specialitatea lor, dar și un statut vechi în slujba noastră. Poate că la ora asta americanii și japonezii sunt cu zece-douăzeci de ani înaintea noastră în tehnologia atomului, a microprocesoarelor, a biogeneticii. Nu e nimic, avem totul organizat ca toate cunoștințele lor să ne fie vindute ieftin, la timp, în condiții de ofertă mare și cerere mică de tot. În schimb, vă rog să vă notați acest adevăr teribil : în materie de manevrare a popoarelor, a maselor de oameni, a indivizilor, prin aplicarea și dozarea științifică a fricii, foamei, nesiguranței etcetera, noi suntem cu două secole înaintea tuturor. Ceea ce știm noi despre natura umană, ceea ce am învățat în acest secol, în care milioane de oameni au participat eroic la războaie pe care nu le-au dorit și alte zeci de milioane au putrezit în lagăre pentru idei pe care nu le-au avut, alcătuieste un uriaș și inestimabil codex de experiență și practică a puterii, ca putere în sine, prin studii și perfecționări continue. Nu ne mai interesează formula politică în care ne încadrăm (sau pe care o trădăm), nu ne mai interesează nici democrația, bunăstarea sau înflorirea și progresul în litere și arte : caca de vaca. Avem un program de zi : ordine, disciplină, construire și autoconstruire continuă, în condiții materiale din ce în ce mai grele. Și un program de noapte : cucerirea, în etape, a lumii, instalarea pe întregul glob a steagului și sistemului nostru. Noi înșine, cei de aici, nu suntem decât brațul lung al marelui braț lung al revoluției în marș. Care revoluție este, la noi, deocamdată și cu învoire de sus, suleimană și independentă. Dar, dincolo de serviciul minor pe care îl facem la cozi, la colțuri de stradă, în uzine și instituții, păzind obrazul și genialitatea Magnificului nostru, noi știm că de fapt suntem soldații juruiți ai revoluției mondiale, ai cuceririi acestei lumi, pentru cauza sfântă a

marxism-leninismului, reprezentat de marele nostru frate și patron, Sublima Poartă. Și atunci, pe bună dreptate vă întreb : mai are vreo importanță ce scrie în *Manifestul* acela din 1848 ? Marx a fost înghițit de Lenin, Lenin de Stalin, Stalin de Hrușciiov, Hrușciiov de... Și așa mai departe, dialectica noastră e plutofagă, teza nu se opune antitezei, ci se lasă mâncată de ea. Așa va fi și la noi, când va sosi momentul ! Mai are atunci vreun rost să ne dăm singele la analiză, ca să vedem dacă mai suntem sau nu mai suntem marxiști, de stînga, revoluționari sau conservatori ? La începuturile carierei noastre (cei mai în vîrstă își aduc aminte), ca metodă de menținere a puterii și de gîtuire din timp a oricărei reacțiuni sau contradicții, ca metodă de lucru, aveam așa-zisa „arătare a lupului” : turma nu mai era păzită de cîinii proprietarului, ea era păzită de frica de lup. Pentru asta am inventat dosarul de cadre, anchetele, demascările, procesele etcetera. Ca principiu, aveam trei mijloace simple. Unu : găsirea sau inventarea păcatului originar, fiecare om să fie sau să devină un păcătos ce se ascunde sau un criminal, complice al nostru, pe care noi îl ascundem, deocamdată. Doi : fiecare cetățean, de la cel mai umil portar pînă la cel mai înfumat ministru, trebuie să aibă, cum zice poporul, „un coi în gaș la stăpînire”. Din aceste metode derivă cel de-al treilea principiu, care de fapt e o concluzie : tot ce primesc acești constructori de viață nouă să fie considerat un dar al mărinimiei noastre. *Un dar, nu un drept !* Să ne fie recunoscători că se nasc, că învață, că pot intra în cîmpul muncii ; să considere orice examen sau avansare o răsplată, un favor : buletinul, diploma, apartamentul, carnetul de partid, toate acestea sunt favoruri pe care li le acordăm cît timp se poartă bine cu noi, cu sistemul nostru. Îi lăsăm să fure, să mintă, să călătorească, să aibă diplome și decorații : toate acestea nu fiindcă le merită, ci fiindcă suntem noi generoși cu ei. Pînă și pensia, și locul de veci, și scîndura pentru coșciug să fie obținute ca un favor, ca un semn al grijii noastre paterne. Dar — peste acest imens cer de bunuri și ușurări posibile — trebuie să rămînă înscrisă, în car-

nea fiecărui cetățean, teama că oricine poate fi oricând schimbat, mazilit sau arestat, pentru orișice, și condamnat la orișicît. Toate aceste întimorări sunt studiate științific de către niște inteligențe ce văd mult dincolo de Marx, dincolo chiar de visele urmașilor săi întru teroare și nouă ordine... Iată, tovarăși, înainte de a veni la această ședință, am răsfoit oleacă dosarul acestui fost deținut politic care este profesorul Candid, aici de față. Constat cu uimire că prin anii 1945—'48, împreună cu un coleg al său, Fronius (acesta s-a sinucis: la ordinul nostru), a pus la punct o cercetare foarte interesantă, pe care, *nota bene*, am găsit-o citată și în tratatele secrete ale academiei pe care am urmat-o și al cărei profesor onorific am cîntea să fiu în prezent. E vorba de efectul de stres la șobolani. Se iau doi șobolani de uscat, egali ca vîrstă, sex, origine și rasă. Unul e aruncat imediat într-un butoi cu apă, celălalt e ținut de experimentator strîns în palme: nu mult, circa un sfert de oră, fără să fie strîns prea tare, doar atît cît trebuie ca respectivul șobolan, în minutele în care e ținut neputincios în palmele psihologului, să simtă că nu are scăpare, că e pierdut, că sfîrșitul îl așteaptă. După aceea e aruncat și acesta în alt butoi cu apă. Experimentatorii au constatat că șobolanul unu, cel care nu fusese speriat, este în stare să înoate aproape șazeci de ore înainte de a se îneca prin epuizare. Cel de-al doilea, în schimb, după numai trei ore, renunță la luptă și moare înecat. Stresarea prin frică, iată o metodă, veche cît lumea, dar teoretizată științific de doi savanți reacționari. E ridicol și trist că Fronius, care avea un pic de geniu, a murit ca un șobolan stresat: dar, pentru noi, e și mai trist și alarmant faptul că acest Desiderius Candid, doctor în nu știu ce ontologie critică, nu numai că mai înoată și azi în apele albastre ale Isarîkului nostru socialist, dar, după toate stresurile ce i-au fost administrate, mai are și chef să rîdă publicitar de un afiș al propagandei noastre. Tovarăși, cololarele practice, politice și militare ale acestei simbolice experiențe sunt imense: e destul să vă spun, de pildă, că, în timp ce Occidentul imperialist consideră destinderea și războiul nostru rece ca un fel de amf-

nare și tergiversare a războiului cald, noi, mult mai lucizi și mai puternici, folosim acești ani de interregnum pentru a stresa la maximum popoarele și șefii lor de stat, convingîndu-i încet-încet că-i avem în palme, că viața lor depinde de noi, că — mai ales asta e foarte important — nu există nici o salvare în fața inevitabilului. Azi ne înjură, mîine vor defila pentru pace, poimîine ne vor deschide larg porțile, invitîndu-ne la coexistență și colaborare... Aici e cheia puterii noastre: în acest imperativ al ireversibilității cursului ce-l au evenimentele, al veșniciei noastre. Postșaranii noștri de aici (pe lista popoarelor, să știți, noi suntem pe locul unu în ceea ce privește reacționarismul funciar, duplicitatea calculată), cum vă spuneam, postșaranii noștri, în clipa în care au aflat (chiar din gura americanilor) că americanii nu mai vin, că Yalta e sohnenfeldizată în veșnicie, au început să-și pună friie, să schimbe lungimea de undă a gurii și inimii lor. Îmi vine să rîd, aducîndu-mi aminte de un fleac, tot în ordinea asta de idei legată de ridicol-deșartele speranțe pe care le-au nutrit popoarele înghițite după răzoi. Venise deșteptul de Nixon (americanii — spre norocul nostru — au un bun obicei: îșiucid sau își compromit președinții care au ceva în cap), eram însărcinat cu primirea lui. Am scos un milion de cururi cu stegelețe, punîndu-i să se bucure pe traseu de sosirea acestui simbolic mesager transatlantic. Lumea striga — să mori de rîs! — „Niiixon, Niiixon!”, dar cu jalea cu care strigi sau chemi pe cineva să-ți vină în ajutor cînd te îneci sau îți dai duhul. „Niiixon, Niiixon”, se lamentau vitejii noștri geto-traci: americanii treceau mîndri, cinci sute de gazetari, cinci sute de specialiști în sovietologie și turcogeneză, cinci sute de foști consilieri în țările noastre — cu toții, dar absolut cu toții, descifrau în țipătul acesta lungit doar semnele ospitalității noastre tradiționale, simpatia la ordin a poporului nostru. Nici unul, nici măcar unul din acei gazetari (circa cincizeci din ei cunoscîndu-ne bine limba și țara) nu a sesizat nuanța de disperare și chemare într-ajutor din strigătul acela, „Niiixon, Niiixon”, ce răsuna pe kilometri întregi de traseu. La banchet, i-am explicat unui

țiști-biști că în limba noastră, când iubim pe cineva, atunci lungim prima silabă a numelui său. A înțeles, s-a bucurat, el credea că strigăm așa fiindcă nu ni s-a comunicat corect pronunțarea corect-americană a numelui președintelui... Dar să nu rătăcim, Nixon e mort, Reagan e pe moarte, noi cu drag mergem înainte, tot înainte. Cea de-a doua experiență a cuplului Fronius-Candid mi se pare și mai actuală. Nu vă mirați că-i citez: suntem primul popor din lume, prima orînduire, vreau să zic, care-și poate permite a folosi invenții și opere ale unor autori pe care i-a ucis sau compromis mai târziu — așa cum se poate folosi de numele și greutatea personalității cuiva, chiar dacă interzice sau neagă opera acestuia. Domnii aceștia, urmărind se pare, posibilitatea demonstrării unui salt calitativ, chiar la nivelul celor mai simple reacții sensoriale, au avut ideea de a lua diferiți subiecți tineri, unul cite unul, supunîndu-i pe fiecare, separat, aceluiași experiment. Care? I se strecura respectivului student (care avea ochii legați) în nas, o picătură microscopică de parfum fin, franțuzesc. Era întrebat: ce simți? Studentul răspundea: parfum! Buun. I se strecura același parfum în continuare. El zicea mereu: parfum, parfum!... Pînă la un moment dat cînd, brusc, striga scîrbit: căcat! Acesta era momentul saltului calitativ așteptat, clipa în care centrul olfactiv trecea în grevă, în contrarevoluție, saturați fiind de atîta parfum, de atîta bine, simțind acum contrarul extremei inițiale.. Ei bine, experiența aceasta a fost uitată de autorii ei. În schimb, ea nu a fost uitată de noi. Pe plan de educație socială, colectivă, tovarăși, noi trebuie și suntem în stare să-i facem pe acel tînăr legat la ochi să spună „parfum” pînă moare, chiar dacă de la început i-am strecurat sub nas doar mirosul de căcat autohton. El trebuie să funcționeze cu cea de-a doua sa conștiință, cu cea cu care știe ce să spună ca să scape viu și sănătos din experiment. Saltul calitativ, prin acumulări cantitative mici de parfum, spre o bruscă schimbare a semnului senzorial e simplu: e prea simplu și prea inutil pentru noi. Ne interesează saltul în anticalitate, antiadevăr, în contraparfum. Pricepeți? Prin administrarea succesivă de

prostii și mizerii, noi trebuie să ajungem — și ajungem, asta e minunea! — ca poporul de jos, inclusiv josnicii săi intelectuali, să treacă peste un prag de letargie, indiferență și abulie, astfel încît, orice i-am strecura sub nas, el să strige: „Trăiască! Ura! Libertate! Demnitate” etcetera. Nu o facem nu fiindcă disprețuim omenii și omenia — Doamne ferește —, ci din motive politice înalte, în numele unui viitor pe care, din păcate, nu-l putem dezvălui înainte. Iată acum, spre exemplificare, un filmuleț pe care vi l-am adus eu de la Academia Sublimă, unde am lucrat. E ultrasecret, dacă unuia din voi îi scapă o vorbă, să știe că va fi făcut bucăți și dat la retopit.

Nu voiam să văd filmul. Deși eram flu, amorf și bleg, cu cea de-a nu știu cîta conștiință de rezervă a mea prea simțeam că acest film eu nu trebuie să-l văd, mai ales acum, mai ales aici, în această bizară companie.

— Stimate tovarășe Tutilă, strigai din fotoliul meu (de sculat în picioare nu reușii), doresc să plec imediat, nu vreau să văd nici un film, nu e pentru mine. De altfel, știți foarte bine, sunt incapabil să păstrez un secret; dacă mi-l arătați, mîine îl povestesc și-l și comentez în prima circiumă.

Un rîs de zile mari însoți luarea mea de cuvînt.

— Desființăm circiumile, desființăm și ziua de mîine, îmi răspunse palid și fără să glumească tovarășul Tutilă. V-am angajat pentru două teze marxiste, nu? De-acum sunteți un fel de consilier secret al nostru. Vreți, nu vreți, ați ajuns *complice* cu noi. Nu ați spus dumneavoastră: „nimic nu leagă mai bine decît complicitatea la o mîrșăvie sau crimă!”?

— Ce crimă? strigai cit putui. Despre ce crimă e vorba?

Aceleași miini, păroase și karate, mă fixară de fotoliul devenit celulă, carceră. Gura îmi fu deschisă; delicat, fin, din mîna marmoreană a sorei cu fața de mască, un pahar roșu-închis îmi fu golit direct în stomac.

Mă simțeam ușor. Nu fericit, nici în siguranță: ușor, nepăsător, străin de mine însumi. Îmi venea să rîd —

stupid, mortal —, nu știu cum mi-am adus aminte de un șarpe pe care, în copilărie, îl pindisem la malul unui păpuriș. Șarpele prinsese în gură picioarele dinapoi ale unei broscuțe, broscuța, în curs de a fi înghițită, continua să vineze musculița, la rîndul ei... Eu aveam de gînd să strivesc capul șarpelui, cineva, deasupra, avea ordin să-mi taie mie capul. Altcineva, și mai sus, cerea moartea călăilor mei. Și așa mai departe. Și în sus.

Tutilă ne arată un film pe 16 milimetri, în alb-negru. De proastă calitate tehnică. Explicațiile lui, în schimb, răsuna ca din ceruri în atenția mea încă foarte trează.

— Tovarășii, îl auzii. Metaforic, desigur, v-am vorbit de „frica de lup”. Deși în ultimii douăzeci de ani, am făcut extraordinare eforturi de a „marca” întreaga populație (la ora asta nu există bloc, instituție, cămin, clasă de elevi sau studenți care să nu fie împănate de informatorii noștri — mai mult, nu există individ în acest oraș care să nu știe precis și pe pielea lui de existență și activitatea acestor colaboratori voluntari ai noștri), venim încă departe de disciplina din marile orașe ale viitorului luminos. Iată, aici — se poate vedea —, am fi cam la o sută de metri de cea mai istorică și mai roșie piață din lume. Trotuarul pentru pietoni, după cum vedeți, are peste zece metri lățime. Este ora patru *postmeridian*, ora de vîrf în marile orașe funcționărești. Poftim. A fost ales un tip, nu știm cine este : pare de treizeci-patruzeci de ani, bărbat frumos, sănătos, după chip poate că nu e un savant, dar nici golan sau bișnițar nu este. Un muncitor, tată de familie, un cadru de mijloc, poate chiar inginer, *umnii i gramatnii*. Perfect. Acum, în timp ce el se uită distrat la vitrina cu ceasuri străine, apar doi lucrători de-ai noștri. În civil. Nu se legitimează, nu scot o vorbă. Îl privesc numai (el a și înțeles cine sunt, unde lucrează), îi fac semn să-și țină gura. El tace, bine-nțeles. Acum, unul din ofițerii noștri îl îndoaie de mijloc. În văzul întregului puhoi de lume de pe trotuar. Subiectul rămîne îndoit, nu crîcnește. Cei din jur văd, înțeleg, pălesc, dar se grăbesc, nimeni nu scoate o vorbă, o vorbuliță, un suspin măcar... Iată, lucrătorii noștri pleacă. Subiectul rămîne îndoit, nu îndrăznește să se îndrepte fără or-

șin. Toată lumea are treabă, nimeni nu vrea să se lege la cap dacă nu-l doare; frica nu mai vine din afară, frica e învaccinată, funcționează automat, via e păzită de fiecare bob în parte... Scena care urmează: sosirea *bețivului*. Singurul care se miră și se oprește e bețivul, căruia acum nu-i este frică, rîde și injură — ei da, asta ridică o altă problemă, nu a alcoolismului ca plagă, ci a alcoolicilor care consumă o formă de libertate și nepăsare ce e împotriva noastră și total în afara calculelor noastre științifice. Dar asta e o altă problemă, nu ne interesează deocamdată...

Răsunară aplauze, comentarii surde, oftaturi de admirație.

— Suntem încă departe de această performanță, dar suntem pe drumul cel mai scurt și mai bun spre... Imbecilii de capitaliști consideră sărăcia noastră alimentară, cozile de la noi drept un efect al crizei interne, al penuriei sistemului. Este și nu este, au și nu au dreptate. Trei „taine” psihologice ne-au picat din cer, fără să le căutăm. Întîi: am constatat că orice contactare a unui individ, neutru sau căpos, în vederea recrutării sale ca informator al nostru, zguduie. Chiar și în cazul cînd respectivul ne refuză categoric sau ne promite și apoi se face că plouă, această simplă aventură a sa îl cutremură și pe el, și pe nevastă-sa, transformîndu-ni-l subit într-un tip model de cetățean, tăcut, umil, punctual, să-l pui în ramă și pe rană. Un asemenea tip care refuză să colaboreze cu noi (fiindcă are prejudecăți morale, e credincios, tată de copii sau fiu de oameni săraci, dar cinstiți etc.), să o știți de la mine, nu va ieși niciodată în față să ridice cuvîntul, cerîndu-și un drept sau plîngîndu-se de o nedreptate. Se bucură că trăiește, că e lăsat în pace, că a fost uitat. Nu a fost uitat, desigur, dar asta o știm numai noi. *Debelare superbos*, să-i zdrobim pe cei mîndri, iată un dicton strămoșesc ce ascunde o metodă ieftină, eficientă și perfectă pentru orice categorie socială, morală sau intelectuală. Într-o zi — ce-o să rîdem — poate vom avea timpul să analizăm cazul informatorilor fete bisericești. Acestia sunt și cei mai zeloși și cei mai penibili... Dar, ca să vă faceți o idee despre imensul progres ce l-am realizat în inmuie-

rea și prelucrarea materialului psihic al populației (asta după trei decenii de muncă perseverentă), cred că e destul să vă precizez că, de pildă, în 1948, din o sută de contactați, abia trei pînă la maximum cinci (și aceștia după mari insistențe și șantaj *in crescendo*) acceptau o colaborare secretă cu noi. Și din aceștia pierdeam, prin diferite forme de sinucidere sau fugă, jumătate. La ora prezentă a republicii noastre, din o sută de cetățeni „invitați” la colaborare cu noi, abia zece la sută îndrăznesc să refuze categoric și zgomotos. Restul de treizeci la sută promise, dar o scaldă, încercînd fofilarea, iar cincizeci la sută colaborează efectiv. E adevărat, apare fenomenul șmecheresc de hiperzel negativ, respectivii încercînd să scrie multe ca să nu spună mai nimic și ca să ne înecă astfel în propria noastră curiozitate. Dar asta e un fenomen secundar. Important rămîne faptul că, teoretic, nouăzeci la sută acceptă propunerea noastră, ușurîndu-ne astfel enorm munca de izolare și încercuire a celor zece la sută căpoși, cu idei și cu priză la mase. Mai notez, procentele acestea sunt cele constatate în fabrici și uzine: în mediile pur intelectuale, universități, redacții, teatre sau uniuni de creație, procentul de aderenți, cum zicem noi, la „guma de mestecat” atinge aproape limita ideală. Nu mai avem nevoie să recurgem la tărăzii psihici sau sociali; în prezent, alcoolicii degradați, homosexualii, maniacii complexați sau hoții și delapidatorii de ocazie nu reprezintă pentru noi o materie primă la care să trebuiască să recurgem în lipsă de altceva mai bun. Premiantul, ca să între în facultate, atleta, ca să poată pleca în străinătate, dirijorul orchestrei și directorul teatrului sunt oamenii noștri, fiindcă nu pot trăi fără noi, fiindcă printr-o simplă apăsare pe buton îi putem transforma în gunoaie sau cadre dezafectate... După cum se știe, Isarlikul nostru drag are locul unu pe sultanat în ceea ce privește numărul celor contactați — unu la șase, dacă nu mă înșel —, dar și primul loc în așa-zisele denunțuri voluntare ce se înregistrează zilnic: și asta nu de la informatori de meserie, ci de la diferiți căței anonimi, puși pe turnătorie ca pe alcool și curvăsărie... Al doilea: tovarăși, aici suntem la por-

țile Orientului, zice proverbul, aici totul se fură și se minte. Așa este. Slăvit sultanul Murad I, se știe, devenea mulțumit de un vizir al său abia din clipa în care afla că acesta a început... să fure. „Ei, zicea sultanul, de-acum e omul meu!” Deci mica ciupeală, mica hoție, micile aranjamente de familie, clan, bisericuțe și chiar mafie fac parte integrantă, calculată și planificată din lumea noastră. Suntem legați de stăpînire prin convingeri și meserie — dar suntem ținuți legați, pe viață și pe moarte, de această stăpînire, prin comoditățile, locuințele, abuzurile, escrocheriile noastre, pe plan local sau personal. Noi știm acest lucru, o știe și stăpînirea — numai Occidentul se miră de proliferarea bacșișului și a învirteliilor de tot felul. Nu-și dă seama de enormul avantaj moral pe care îl realizează conducerea avînd în acești mărunți profitori (ce pot fi anihilați oricînd) o categorie socială ce este legată cu trup și suflet de actualul sistem și actualii săi conducători. În general, sincer vorbind, noi, în serviciul nostru, nu avem nevoie de oameni cinstiți. În faza de construire *interioară* a sufletului de tip nou, avem acum mai mare nevoie de proști, lichele, pramatii, trădători, ticăloși. Cu o singură condiție: să-i ținem strîns în mînă, să simtă tot timpul că butoiul cu apă e aproape, să simtă și în somn că de brațul lung al revoluției noastre nu ar putea scăpa nici dacă se angajează cîrțițe în Paraguay, nici dacă doamna președintă a Statelor Unite îi ascunde în cuibarul ei de cloșcă creștină. Aceasta este sfînta dialectică a contradicțiilor, negația negației, sinteza fără antiteze, construirea pozitivului prin negativi și negativiți. Bine că nu avem aproape de noi un bust de ghips al marelui Profet, sunt sigur că acum ar exploda și s-ar face puzderie: din motive de morală revoluționară, romantică și idealistă. Adevărul este că nu se poate construi viitorul (care nu e decît un prezent prelungit — doar că asta o știm numai noi), nu se poate re-construi nici trecutul (pe care l-am schimbat din temelii), dacă folosim în munca asta exclusiv valori, caractere și conștiințe curate. Noi știm cel mai bine că orice creier care gîndește gîndește critic, ergo ne detestă și ne urăște. Mai știm că orice caracter ne-

minjit cu nimic e bun doar să-și facă norma, să defileze și să aplaude pînă crapă... Și acum ajung la a treia taină revelată nouă de praxisul mizeriei. Se știe că criza petrolului, criza împrumuturilor și dobînzilor, fuga maselor de la sate la oraș și refuzul tinerilor de a accepta orice muncă ne-au adus pe cap această acută sărăcie în alimente, în bunuri de larg consum. De cîțiva ani au apărut cozile. Din ce în ce mai lungi, din ce în ce mai diversificate. Nu mi-a venit să cred cînd am citit la Academia Sublimă un document secret, în care se demonstrează riguros științific cum că, în condiții de ordine și vigilență disciplină, *coada* — la pîine, lapte, săpun, carne, detergenți, orice — se poate transforma într-un involuntar, dar eficace, exercițiu de autostăpînire, de introvertire și chiar meditație, cu excelente rezultate sociale. Da, tovarăși! Luați orice trîncănit reactionar de tramvai, cîrciumă sau colț de stradă, aranjați ca să fie obligat el — și nu nevastă-sa sau bunicii din casă — să facă zilnic coadă, două ore numai. Veți observa că s-a liniștit, că a devenit mai serios, că numără pînă la zece înainte de a-și deschide gura. Nu cred că e vorba de un fel de minune, de gimnastică yoga, nici de ceva care să ne reamintească secolele în care stăteam în biserică și ploua peste noi molfăitul slavon al popilor analfabeți: și totuși, ceva religios, ceva ca un fel de reculegere morală, metafizică, are loc în sufletul majorității celor ce stau cuminte la cozile alimentarelor noastre. Face bine pentru orice minte de cetățean, chiar semiconștient, să se gîndească, mut, orb și surd, că acasă îi plîng de foame cîțiva copii, că rezerve nu are decît de azi pe mîine, că de la țară nu mai poate primi absolut nimic (din contră, dacă poate, trebuie să trimită biscuiți și lapte praf la cei care crapă acolo de foame), că istoria e foarte lungă și că americanii sunt foarte departe și din ce în ce mai ocupați în Israel și Nicaragua. Aceste intime meditații — la care se adaugă murdarele certuri și încăierări, inerente oricărei cozi latino-balcanice — așază mîlurile, molcomesc afectele. Nu suntem departe de rugăciune: căci ce altceva e rugăciunea decît o disperare în singurătate și totală neputință? Nici nu avem nimic împotriva

acestor pioase și refulate molitve de „Alimentară”, făcute sub privirea zîmbitorului Portret care e prezent peste tot. Am discutat mult cu diferiți academicieni, specialiști în materialism și dialectică: în cercurile de sus, mulți savanți și comisari sublimi tind să considere marxismul ca fiind o simplă antropologie. Și nici atît. Ei propun — desigur, pentru un viitor așezat și sigur, nu în condițiile încordărilor de acum — completarea marxism-leninismului cu o ontologie materialistă mai deschisă, dar mai ales cu o MORALĂ. Morala revoluționară, cea a muncii, cea a patriotismului revoluționar, a mîndriei de a aparține celui mai înaintat popor și stat din lume, sunt frumoase, înălțătoare, dar au un mare dezavantaj: nu funcționează decît în public, verbal, la suprafață — fiind, mai ales pentru trîncănitarii de ocazie, calul de bătaie al demagogiei și al fagocitozei de cadre inteligente și cu umor. Rusia este țara cu poporul care a dat — și dă — cel mai mare număr de aței și călăi, dar și cel mai mare număr de sfinți și martiri. Suferința Rusiei — v-o spun eu! — e teaurizată cu grijă. Partidul știe că în popor există, persistă și se nasc continuu diferite valențe religioase (mistice, ortodoxe sau pur și simplu doar antimaterialist disponibile), oricînd gata de a ieși la lumina zilei. E ridicol și e sublim, dragi tovarăși, faptul că, în timp ce societățile de consum, postindustriale, devin total atee — sau mai rău, indiferente din punct de vedere filosofic sau religios —, înlăuntrul monadelor luminoase ale continentului nostru eurasiatic se pune, din ce în ce mai des și acut, problema primirii în partid — vă invit să nu rîdeți, e o problemă teribil de serioasă — a acestui umil fiu de dulgher, victimă nevinovată a unei înscenări politice sioniste, făcute cu ajutorul imperialismului roman. Preoții tuturor religiilor, timp de două mii de ani, au făcut tot posibilul să-L compromită pe acest prim agitator al celor umiliți și obidiți, dar fără nici un rezultat. Poporul continuă să creadă în El, să-L aștepte, sperînd într-o înviere și după răstignirea Lui de către noi Noi înșine, uitîndu-ne mai atent la dosarul Său; trebuie să recunoaștem că acesta e foarte curat și foarte pozitiv. Pe linie chiar. Hristos poate fi primit oricînd

în partid și, de va fi nevoie, această primire va și avea loc, de îndată ce serviciile noastre de sondaj și anchetă ne vor indica un plus de câștig tactic și ideologic. Un Hristos în ilegalitate, umblind clandestin prin colhozuri, taigale, lagăre și închisori, este de o mie de ori mai nociv și mai inefabil decât unul considerat a fi primul și cel mai cinstit comunist din lume. Nu este deloc exclus ca, în viitoarele războaie de eliberare ce le vom face, alături de secera și ciocanul revoluției noastre sociale, să apară și crucea (eventual, semiluna) revoluției noastre morale...

Mi se părea că, în vîntul acestei teribile conferințe, deodată, ca tăiate din rădăcină, toate capetele acestor ștăbi puternici adormiseră precum un stol de pelicani. Tutilă părea a fi posedat de propriul său cuvînt, copleșit de propriile sale cuvinte. Bea din licoarea Napoleon-Cinzano, de mult nu se mai adresa acestui grup restrîns de cizme și cravașe, poate că nu mi se adresa nici mie, nici inculpatului Karl Marx : ceea ce spunea (las' că-i lăsa reci absolut pe toți acești mercenari executanți, atleți în negîndire și necuvînt) mi se părea că se adresează mai degrabă unui fel de tribunal mistic, în care, ca în toate marile procese, nu se știe cine este acuzator și cine e cel acuzat. Carasurduc dispăruse de lîngă el, parcă și în jurul meu fotoliile se mai goliseră. (Cînd? Cum?) Paharul din fața mea era mereu plin. Nu mi-era foame, nu mi-era sete, nu-mi era nici frig sau frică. Doar țipătul după Olimpia părea a fi trăsura de unire între mine și lume, între mine și timpul dogit al acestei nopți de infernală, biblică melancolie. În costumul ei de țarancă, desculță, în primul an al căsniciei noastre a ținut să-mi arate o curea de pămînt aspru și pietros, ce ar fi fost partea ei de zestre. „Mama mea, îmi spunea ea, credea sincer că în fiecare bob de grîu e desenat chipul lui Hristos : nu-l vedem noi, dar chipul lui e acolo. Pietrele de moară care îl macină se roagă de iertare că-l sfarmă : El nu se supără, ne iartă, fără de El am muri de foame și frică.” Mi-a arătat atunci și un turn de schit vechi (dar parcă era altul decât cel în care am văzut-o pe țiganka ce alăpta). Și o punte peste o apă iute, vînată de rece și curată. Și un fel de

iaz liniștit, lîngă o moară ce luase foc. Și niște arini atît de înalți, că trebuia să fii ciocirle ca să le cu-prinzi vîrfurile... În vara aceea de totală convalescență, am reușit să mă vindec de șocul pe care l-au însemnat ieșirea din pușcărie, scăparea din mină, ruperea — după moartea mamei mele — de tot ce însemna trecut. (Întreaga mea ființă părea a fi strivită și tencuită de anii lungi de detenție : deși acolo m-am simțit „acasă” și sănătos mintal, după ieșire totul s-a dat peste cap. Nu mai eram un om întreg, urlam de frică în somn : ziua mă strecuram pe lîngă ziduri, dacă zăream vreun milițian, începeam să tremur, trebuia să dispar intrînd într-un gang ca să mă liniștesc, să-mi revin, rușindu-mă. Scriam scrisori aiurea, pe care le rupeam, priveam ore întregi fotografiile în care, copil frumos și cuminte fiind, stăteam alături de divina mea soră, între cei doi sfinți părinți ai mei. Beam singur, după primul pahar începeau să-mi curgă lacrimile...) Pe Olimpia, acum, o vedeam vag, ca pe un tors de priviri și confuze semne. Îi sărutam mîinile, ea îmi arăta doi paltini alăturați (iarăși paltini!), pe o măgură înaltă. Unul era tăiat, celălalt foarte demn și trist, se clătina în vîntul subcarpatic, mirosind a zăpadă și miei. „La noi, îmi spunea ea, și o auzeam și acum șoptindu-mi de aproape, la noi căsniciile se leagă din ochi, nu prin cuvinte. Oamenii se văd, se recunosc, se iau de mîină. Nici un cuvînt despre dragoste, nici un jurămint. Se așază la casa lor, intră în griji, fac la copii, se închină, îmbătrînesc, încep să se uite spre munte, așteptînd cu rost și cuviință sfîrșitul cel de obște. Cel mai frumos cuvînt de dragoste ce se rosteste sub șindrilele sau prunii ăștia, o singură dată în viață, ar fi următorul : «Bărbate, aș vrea să mor înaintea ta !...» Vezi paltinul acela tăiat ? Pe sub pămînt, rădăcinile îi sunt încă vii, el continuă a trăi încolăcit de rădăcinile celui tăiat. Se spune vreun cuvînt, e nevoie de vreo juruință ? Nimic. Dragostea, la noi, aici, nu e chin, nici întrebare, nici reciprocă scurmare și pîndă. Dragostea e tăcere, e umbră și vis. E mai-mult-decît-cuvînt : e noimă și rost, primire și trimitere ; e muntele alb sub care vom plesni ca murgurii, într-o altă veșnicie...”

Tutulă, palid, crispat și totuși arzînd ca o vilvătaie, se deschiesc la cămașă, își scosese haina: vorbea cu tavanul, cu cerul, părea că nici nu-i pasă de plecarea pe șest a subalternilor săi, el urmărea o idee — sau era urmărit de o obsesie, de o durere a lui, ascunsă.

— Nu mai e nici un secret pentru cei dinlăuntrul afacerilor acestei lumi împuțite și lașe: nu suntem iubiți, nimeni nu ne vrea de bunăvoie. Dacă s-ar face alegeri libere în pașalîcul nostru liber și independent, nu ar vota cu noi nici măcar șoferii grași din Divanul Înaltei Porți. O ură lungă, necruțătoare, bine ascunsă în rărunchii tuturor supușilor, așteaptă clipa în care să ne sară în spate și să ne sfîșie. Este pentru prima oară în istorie că o putere reușește să facă abstracție de popor, de opinia publică, de interesul general. Am fi, așadar, puterea politică în starea cea mai pură, cea mai crudă. Forța noastră nu se mai poate explica prin statistici, sociologie sau psihologie a turmei sau a mulțimilor. E nevoie de religie, de cunoștințe teologice, de experiența mistică a marilor inițiați, de credința în miracolele venite de sus, pentru a găsi o motivație a acestui fantastic, total antiștiințific paradox: maxima mizerie și teroare, legată de maxima lașitate și răbdare. Poate că orice politică ce se bazează pe frică și crimă devine un fel de religie — fiindcă și religiile ce s-au bazat pe inchiziție și ruguri au ajuns simple partide politice antagoniste, antipopulare, anticerești. Dar nu se poate trăi așa, noi trebuie să ieșim din cercul cu fiare, trebuie să găsim cărarea ce duce înapoi spre inimile oamenilor. Trebuie să ni-l adjudecăm pe Hristos, ca principiu și dragoste, tocmai fiindcă, în viitor, în viitorul nu prea îndepărtat, ne așteaptă o cumplită confruntare cu Cerul, cu adevărurile și ideile veșnice. Intrăm într-o fază istorică tragică, trebuie să facem tot posibilul ca să ieșim din statutul de renegați, trădători ai Cerului, de anticriști sau Mari Inchizitori. Nu poporul, ci noi, noi, paznicii și exploatorii lui, vom avea nevoie de acel opium de care vorbește Marx, tocmai fiindcă suntem mîna înarmată a viitorului. Unde este cartela noastră de iertare și mîntuire? Unde? Vor pieri milioane de oameni nevinovați, vor dispărea state în-

trezi de pe hartă, culturi și limbi, popoare și etnii vor pieri, vor fi nimicite, aneantizate... Europa se va topi în îmbrățișarea de dragoste și ură a Asiei ca un atol în Oceanul Pacific. Noi ziceam acum: doar proștii și americanii ne compară stilul și nivelul de trai cu cel al Europei din care am fost yaltați pe veșnicie. Adevărul este că întreg continentul nostru, din punct de vedere politic, va intra de-acum în faza, deosebit de lungă și de dramatică, a *socialismului ascetic*. Cartele, răbdare, renunțări. Coborîre vertiginosă, conform principiului vaselor comunicante, spre media nivelului mondial de subdezvoltare. Noi trăim azi mai bine decît ucrainenii, aceștia trăiesc mai bine ca siberioții, aceștia mai bine decît mongolii, aceștia mai bine decît chitaii, aceștia mai bine decît vietnamezii, aceștia mai bine decît cambodgienii, aceștia mai bine decît... Pricepeți? Înspre această linie trebuie să privim, fiindcă în această direcție evoluăm. Iugoslavii și polonezii ne talonează, în sărăcie și lipsuri: nu noi îi vom ajunge din urmă pe francezi, nemți, englezi sau suedezi, ci ei ne vor ajunge din urmă, gîfîind. În parlamentele lor, de paradă și vorbe mari, se continuă visul utopic al unei Europe unite și puternice — dar asta e numai o amăgire, un fel de beție retorică, o mare, tragică minciună. Pe dedesubt, acest apendice al Asiei e de mult finlandizat prin frică, egoisme și vechi discordii. Bulgarizarea va începe curînd, estonizarea va urma. Trecutul Europei se transcrie acum: viitorul său e deja scris și parafat din ziua în care șefii acestui putred Occident, sperîndu-se grozav de ursul aliat, ca să-i închidă gura, i-au aruncat la picioare o halcă uriașă de peste o sută de milioane de oameni liberi. Credeau că ursul se va îneca, credeau că are să-i rămînă în gît vreun os mai rebel. La Helsinki, alți șefi de state au mers ca să-i ureze la mulți ani și poftă bună aceluiași urs nesățul. Ce să mai vorbim? Iată, eu însumi sunt un soldat credincios al acestui urs, voi muri în slujba lui, contribuind, fără să vreau, la metabolismul internaționalist, la înghițirea calculată, științifică, în etape planificate, a însuși poporului din care, ca origine și limbă, fac parte. Aceasta e legea necruțătoare a istoriei, le-

gea ireversibilității puterii, adevărul milenar care a demonstrat nu o dată că o cultură bătrână și sătulă nu se poate opune unei barbarii tinere și pline de vitalitate și cruzime. Nu vom renunța la cozi, denunțuri, delilări și aplauze, ci ei, cei care, venind din urmă, vor fi siliți să fie încințați să le împrumutăm metodele noastre de guvernare și ordine. Fiindcă nu vor avea încotro, cadrele eliberării lor definitive sunt gata, sunt excelent pregătite și sunt de o mie de ori mai numeroase decît au fost acei naivi și bravi bolșevici care au pus bazele primului stat comunist din lume exact acolo unde Marx credea că este exclusă orice fel de revoluție de jos. De ce să ne fie milă de ei? Domnule profesor Candid, îmi poți fi martor, din toate lagărele noastre, de sub nourii încruntați ai disperărilor noastre de mizerabili sateliți, de mii și mii de ori a răsunat acest blestem cumplit: „Să dea Dumnezeu să ajungeți și voi acolo unde ne-ați împins din ignoranță, lașitate și frică — frică imorală, iresponsabilă și stupidă —, să dea Dumnezeu să vă vedem lingîndu-vă eliberatorii, mîncîndu-vă limba și literele pe care nu le mai meritați, desființîndu-vă cultura de care v-ați bătut joc, mai ales în ultimii cincizeci de ani; să dea Dumnezeu să-l vedeți pe Dumnezeul vostru, pe care l-ați negat, răstignit sub ochii voștri și pe ostașii noștri jucîndu-i la zaruri cămașa, așa cum voi, după Yalta, ați jucat cămașa Hristosului nostru bătut în cuie. Să dea Dumnezeu să pieriți ca noi înainte de a muri, și să muriți mult înainte de a vi se închide ochii... Să dea Dumnezeu...”

Visam, visam? Ceva nu era în ordine, nu Tutilă vorbea, nu eu îl ascultam, nu mai eram amîndoi alături, în cavele atotputerniceii noastre inchiiziții! Un post de emisie străin s-a suprapus peste altul, o conștiință peste alta: unde era hotarul dintre el și mine, dintre adevărul său de călău și adevărul meu de victimă? O cumplită neliniște, ca un fulger al inimii mele negre, îmi năpădi oasele și carnea. Nu mă puteam mișca, nu puteam să strig, să pronunț măcar o silabă. Brațele paznicului meu mă țineau strîns, știam că sunt prizonier, știam că sunt sub ghilotină, dar nu asta mă

durea. Sala se golise în întregime (decî totuși era un proces, o răfuială între mine și Tutilă), un tip în salopetă murdară de șofer (era Osmanescu? nu era Osmanescu?) rînjea din spatele conferențiarului. În sala de alături se auzeau risete, muzică de taraf. Nu înțelegem, nu înțelegem!... Tutilă, apropiindu-se de mine, printre fotoliile golite de oaspeți, arăta altfel, cu totul altfel ca înainte cu o oră. Plîngea! Era desfigurată, storsă, era și beat, deși nu se clătina, nici nu se bilbia. Se uita fix în ochii mei, ca și cînd ar fi vrut să mă hipnotizeze: nu mai avea gesturile elegante ale vorbitorului de catedră, dădea din mîini alurea, parcă se apăra de muște, respira greu, buzele îi erau vinete, uscate.

— S-a dus în aia a mă-sii lumea asta, profesore! S-au dus și pămîntul, și satul, și aerul, și apa. Biserica e moartă, putrezește în somn și nesimțire. Muncitorimea e o masă de speriați flămînzi și încătușați. Țărani nu mai avem, doar niște babe ce prășesc în rînd și blestemă. Am fost condamnați să pierim pre limba noastră — și așa vom pieri. Cancer la caractere, profesore — vorbesc de cei de sus, de cei care ne conduc cu dragoste și marxistă clarviziune științifică — cancer și la inimi, frică anemică pernicioasă, decalcifiere a oaselor și a minților. Impotență și prostie, oligofrenie, schizofrenie catatonică, sifilis moral, tuberculoză ideologică, paranoie imperială. Căcat... Căcat...

Plîngea totuși. Ce fel de lacrimi erau acestea? Ochii lui rămăseseră cruzi, reci, ironic batjocoritori. Lacrimile veneau din altă parte, erau în legătură cu altă durere, cu alte secrete, cu un alt Hristos. Îmi era cumplit de frică de el, aș fi dorit să-mi aduc aminte de una din rugăciunile mele mici, îmi era imposibil. Vedeam turbure, se părea că de-a lungul unei străzi întunecate, străjuită de plopi și ziduri roșii, trecea în zbor un fel de țipăt al meu, o spaimă a anilor mei, un fel de vîrtej al amintirilor și al uitării. Tutilă era acum în genunchi în fața mea, alături se chefuita soldățește, gras. Un cineva îmi izbi în față șuvoiul de apă dintr-o carafă. Tutilă, milos, îmi desfăcea nasturii de la gît ai cămășii.

— A murit? întrebai în șoaptă, cu voce împrumutată.

— Da, îmi răspunse Tutilă Unu. Un camion de noapte. Nu trebuia să iasă, a fost avertizată. Dar ea te credea în primejdie, a pornit urlînd încoace. Șoferul a fugit...

Nu mă durea nimic. Trupul meu știa de mult, doar mintea mea cretină rămăsese în urmă. Am ridicat mâinile ca să-l strîng de gît. „Tu ești șoferul care a ucis-o!” am zis, deși toate celulele ființei mele știau că eu sunt cel care a împins-o sub roțile negrului camion. Am reușit să mă ridic în picioare, ca să-lucid cumva. Dar fără să simt minie sau ură. Tutilă avea ochiul îngerului negru cu care, de fapt, și eu, și toți ai mei s-au bătut de-a lungul întregii, neterminatei nopți care a fost cumplita și nenorocita noastră viață. Se uita la mine cu jale, cu scîrbă, lacrimile însă îi curgeau ca unui copil. „Sunt nevinovat, sunt nevinovat, îmi striga el, am vrut să vă salvez, nu s-a putut!” Cînd i-am atins carotidele, izbindu-l în față cu ghipsul meu, am fost lovit și eu. Din toate părțile, chiar și de Tutilă. Eram tăiat, cădeam. În clipa aceea am simțit palmele ei calde în mina mea. Totdeauna ne-a plăcut concertul pentru violoncel și pian al lui Șostakovici. De cîte ori se întîmpla să-l prindem la radio, ea venea și mă strîngea de mîna. Cu dragoste, cu milă, cu ultima ei blîndețe. Căzînd acum, auzeam frumos și clar dialogul dintre violoncel și pian. Olimpia era violoncelul, eu o îngînam numai. Mîna ei sublimă, ca o pasăre înghețată, căuta în palmele mele îndrăgostite adăpost și mîngîiere. Ochiul ei, imens și transparent, ochii frunzelor de pe covoarele noastre, ca și melodia acestui rus nefericit, alunecau peste un peisaj valah în care totul nu era decît o ruină, o eroare, un simplu moft ridicol al unei mici apocalipse în devenire.

SFÎRȘIT 1

Craiova, sept. 1985

În loc de testament *

Moto : „Dulce et decorum est pro patria mori!”
(Horatius, *Ode*, III, 2)

Mult stimate tovarășe General Procuror,

Subsemnatul Dr. Desiderius Candid, bolnav mintal, internat fără termen în Spitalul de incurabili nr. 9, din... (nu știu cum se cheamă satul sau orașul în care este acest lazaret), cu respect vă raportează că au sosit cei doi tovarăși, lucrători în procuratura ce cu onoare conduceți. Unul din ei m-a amenințat și m-a bătut, dar celălalt a vorbit cît se poate de frumos. Mi-au lăsat hîrtii și pixuri ca să scriu. Nu am mai scris de mulți ani, am și uitat să scriu, nici nu mai visam să mai pot scrie vreodată. Acești tovarăși procurori sau anchetatori mi-au transmis, fiecare în felul său, dorința și ordinul dumneavoastră ca eu să dau o amănunțită și documentată declarație, prin care să demasc pe trădătorul de patrie Tutilă Ilie, fost bașvizir și mare dragoman albastru la Înalta noastră Poartă. Care, împreună cu nelegitima sa amantă, au fugit de mai mulți ani în Occident, cerînd acolo azil politic. Acum — îmi spuneau lucrătorii-anchetatori pe care i-ați trimis la mine — acest Ilie Tutilă, ajuns profesor universitar de marxism la o universitate de spionaj capitalist, a scos acolo două cărți ce se bucură de un mare succes: o carte despre Marx (intitulată *Marx — sau drumul cel mai scurt între capitalismul huiduit și sclavagismul aplaudat*) — și o altă carte de scandal, un fel de „manual al bunului pușcăriaș postyalta”. Ambele aceste cărți, afirmă trădătorul Tutilă Ilie, ar fi fost scrise de el în țară și

*) Acest al doilea final de roman se va publica numai în caz că persoana întîi a acestor povestiri va fi arestată, anchetată și ucisă de brațul cel lung al revoluției continue. Adevărul, la noi, umblînd cu capul spart, e logic, cît se poate de logic, ca...

scoase apoi, cu mari greutate și riscuri, spre a fi tipărite în lumea liberă... Îmi cereți, nici mai mult și nici mai puțin, ca să dau o declarație exhaustivă din care să reiasă adevărul-adevărat: și anume că, de fapt, eu sunt autorul acestor opuri reacționare, eu singur — o știu toate organele de resort din Isarlık — le-am dictat unei dactilografe din serviciul secret, în perioada în care, în detenție provizorie fiind (pentru lovirea superiorului), am fost mințit de acest Tutilă Unu că soția mea trăiește și că o voi putea revedea dacă sunt cu minte și colaborez științific cu el.

Tovarășe General Procuror, noi doi ne cunoaștem foarte bine. Dumneavoastră știți că eu nu v-am refuzat decât la începuturi: pe urmă, am cedat și am dat declarația aceea prin care afirmam că soția mea nu a fost călcată criminal de o mașină neagră, necunoscută, ci a murit de inimă, din cauza unor slăbiciuni și emoții de familie. V-am dat această declarație ca dumneavoastră să puteți face față la valul de proteste ce au apărut în străinătate în urma interviurilor date de prietenii soției mele din familiile Sommer și Winter. ...Dar toate acestea s-au întâmplat înainte ca eu să fiu trecut prin șocurile electrice și cu insulină, și prin acel tratament de somnoterapie cu diferite pilule roz și verzi ce mi se administrau ca să încetez să mai urlu și să mă tot sinucid fără succes. Acum — o știu toți doctorii și paznicii mei — eu nu mai am nici un fel de memorie. Nu știu când a murit soția mea, nu știu de ce a trebuit să moară: oricât efort aș face, nu o pot readuce în mintea mea bolnavă. Uneori, când reușesc să ies din peșteră, pentru o clipă numai, parcă aud vocea ei de noăuitat: mă cheamă dulce spre casa Moșului nostru sau mă îndeamnă să merg să văd locul de unde s-a aruncat în gol bunul meu prieten și coleg de suferință Caftançiu, pe care l-am iubit și după care am plîns din inimă. Și atunci am fost acuzat că eu, prin vorbele și idelle mele, l-am împins spre sinucidere. Ceea ce nu este adevărat: s-a sinucis de bunăvoie, fericit, considerînd că opera sa e terminată. A plecat spre moarte cîntînd țărănește. „Trăiască toți cei care au murit”, îmi spunea, și a murit frumos și demn, după a mea părere. Și a

mai spus o vorbă: „Toată lumea e curvă, cine crede în curve ca mine să pățească!”. L-am văzut pe geam întins, sfărîmat pe caldarîmul curții interioare. L-am văzut și la morgă, unde am fost bătut de domnul căpitan Enoiu fiindcă am vrut să-i cînt: „Într-adevăr deșertăciune sunt toate, și viața aceasta e umbră și vis”...

Deși mi s-au făcut trei injecții de azi-dimineață, mi-au trebuit cîteva ore ca să pot ieși din ceață. Mina îmi tremură, vă rog să mă iertați pentru forma literelor mele. Vă jur, îmi este imposibil să-mi aduc aminte de acest Tutilă Ilie, pe care îl confund mereu cu un alt Tutilă, cu mulți alți Tutili pe care i-am întîlnit în viață sau cu care visez urît în nopțile în care nu pot adormi nicicum. Mi-am pierdut complet memoria. Nu mai țin minte, de pildă, cînd mi s-a tăiat antebrațul stîng: țin coala de hîrtie cu un ciot, dar habar nu am prin ce întîmplare am ajuns ciung. Ați crezut că sunt nebun cînd am declarat că mi-am pierdut brațul în bătălia de la Lepanto, în luptă cu turcii: dar atunci știam încă ce vorbesc, astăzi habar nu mai am ce au putut să însemne toate aceste halucinații. Întreg trecutul meu e mort, șters cu buretele, ars cu acid sulfuric. Trăiesc numai în prezentul imediat — nu știu în ce an suntem (nici nu mă interesează), grija mea e să nu pierd masa de prînz și să nu uit unde am ascuns cele trei pachete de țigări, singura mea comoară. Știu că injecțiile ce le primesc de azi-dimineață, de cînd am fost izolat în acest birou sau celular, sunt din familia amfetaminelor benzedrine. Sau așa ceva. Pînă mîine voi uita complet numele acestui ser care trebuie acum să-mi excite memoria și imaginația. Eu nu țin minte decât un singur medicament, cel care m-a fericit și m-a și nenorocit. Se cheamă „Nozinan”. După tratamentul cu el, întreg trecutul meu, toate amintirile legate de fosta mea viață s-au șters, s-au ascuns. Au coborît sub mîl, au plecat din mine, înaintea mea.

Încep prin a vă spune că vă sunt foarte recunoscător că, după greva mea de foame, ați aprobat să fiu scos de la secția 5, etajul 3. Acolo și paznicii, și bolnavii sunt deosebit de agresivi. Am fost de mai multe ori crunt bătut, dar nu mai țin minte de cine și de ce. Am două

coaste rupte, o rană în ceafă ce îmi supurează. Cu o ureche nu mai aud deloc, iar în cap îmi zumzăie un întreg stup de elicoptere și albine. Fabricăm manual stegulețe pentru diferite defilări: eu sunt la secția de lipid, cu o singură mină nu pot să-mi îndeplinesc norma de optzeci de stegulețe pe zi, ci doar dacă lucrez și serile. Șeful de dormitor e o bestie comunistă, mă persecută cumplit: el zice că sunt un fost intelectual, nu știu cine i-a băgat în cap că aș fi avut cândva ceva cu Marx. Din cauza asta mă urăște de moarte. Mă numește tot mai des de serviciu la closete; eu nu mă opun, merg și curăț, deși apă nu avem decât două ore pe zi; este și asta o muncă, acolo măcar nu intră paznicii, pot să plîng, pot să mă rog în voie. Dar după aceea miros urit, ceilalți bolnavi din salon mă obligă să mănînc afară, pe scări, în picioare și fără lingură. Iar acest șef, pe nume Ioviță (fost director la o fabrică de ierbicide, nu și-a făcut norma, a și vorbit cum nu trebuie la o vizită de lucru suleimană), cînd îl apucă criza de depresiune, devine agresiv, mă caută, mă bate, mă scuipă, țipînd de tremură toți ceilalți nebuni. „Voi sunteți de vină, îmi strigă, de la voi se trage toată nebunia noastră!” Ce înțelege el prin acest „voi” nu am de unde ști, mai ales că în fiecare săptămînă cerșește foi de hîrtie ca să scrie diferite memorii și declarații, în care vrea să dovedească fidelitatea sa față de partid și față de măritul nostru sultan. Apoi iar mă face filosof marxist, dîndu-mi picioare în fund și desenîndu-mi pe zeghe seceri și cio-cane, dar nu încrucișate, ca pe steagul Sublimei Porți, ci stînd spate la spate de parcă ar fi certate și nu-și mai vorbesc deloc. Îmi fură și margarina, și cele 50 de grame de marmeladă la care avem dreptul în fiecare sîmbătă, dacă ne-am făcut norma și nu am spart nimic. Dar toate astea nu au importanță, eu vă rămîn recunos-cător că mi-ați aprobat transferul de la secția furioșilor: aici se zice că suntem melancolici depresivi, sau schizofrenici, paranoici, hebefrenici, catatonici sau oligo-frenici. Incurc terminologia asta, miine o voi uita — așa cum voi uita și diagnosticul care e înscris pe fișa mea de însuși tovarășul colonel doctor. Acum (din cauza injecțiilor, probabil), cu toate că singura mea spe-

cialitate ar fi să curăț cu zel latrinele turcești ale ospiciului nostru ultramodern, îmi vine să rid cu lacrimi. Fiindcă diagnosticul meu, pentru un om care a știut cîndva un pic de greacă, este o galimatie absurdă, contradictorie, atît din punct de vedere logic, cît și medical. „*Sindrom cronic de manie schizofrenică de tip anti-dialectic.*” După a mea părere, un sindrom nu poate fi declarat cronic, o manie exclude schizofrenia, iar dialectica nu poate fi antidialectică, fiindcă, după cîte bănuiesc, ea conține și afirmația, și negația, plus încă un al treilea termen de care mi-e și scîrbă, mi-e și frică. Dar de bolnav sunt bolnav, boala mea e incurabilă, internarea mea la acest ospiciu secret e justă și justificată. Nu știu dacă sunt aici fiindcă sunt bolnav sau fiindcă am comis o crimă: nu știu dacă am fost condamnat de o instanță sau pur și simplu am fost izolat de restul oamenilor normali: nu știu cîți ani au trecut de cînd a murit EA, numele ei nu-l mai prîhănesc, vreau să-l uit, trebuie să-l uit. A venit la mine tovarășul Osmanescu, el a intervenit să mi se dea dreptul la țigări și vorbitor. A fost deosebit de atent și amabil cu mine: eu plîngeam în hohote, fără nici un motiv, el încerca să mă mîngîie. Mi-a promis că îmi va trimite medicamente „capitaliste”, „Nootropil” și „Normabrain”, deși i-am spus că eu nu vreau să mă vindec de nimic; mai ales, nu vreau să-mi revină memoria, ce să mai fac cu ea? Dar tovarășul Osmanescu, să știți, avea un interes în cazul meu: acum, că a ajuns atașat cultural la Paris sau la Bonn, ar dori să se căsătorească legal cu văduva Caftangiu. Aceasta — mi-a povestit chiar el —, cum a ajuns în Occident, l-a părăsit pe trădătorul Tutilă Ilie și a plecat la sculptorul Hagiu, pentru care avea o mare stimă artistică și politică. Dar nu a avut noroc — și acest sculptor a avut un accident de mașină (sau de inimă), în orice caz a murit subit într-un spital italian, lăsînd-o pe doamna Carmen moștenitoarea unică a tuturor agoniselilor sale. Acum, fiind a doua oară văduvă, fiind și foarte bogată, i s-a făcut dor de țară: s-a întors la tovarășul Osmanescu, prin care speră să-și lămurească situația civilă și politică. Ea știe de caietele secrete ale soțului ei, tovarășul Osmanescu

se teme și el de aceste caiete în care regretatul Caftangiu a avut grijă să noteze, zi cu zi și în amănunte, toate afacerile și matrapazlicurile ce s-au făcut pe vremea când doamna Carmen și cu el trăgeau toate sforile în cetatea și raiua Isarlikului. Eu am negat totul despre aceste caiete, ele mi-au fost incredințate sub jurământ. Am toate motivele să-l consider pe prietenul meu Caftangiu ca pe un erou adevărat. Deși fusese un activist cultural fals, un soț încornorat și un intelectual de broșuri și cursuri serale, ascundea în sinea lui un suflet de mare profet și o minte formidabilă, mai ales în materie de morală și salvare națională. Să-i fie țărina ușoară și Dumnezeu să-l ierte și să-l primească la El, fiindcă mult a suferit și tare mult a iubit...

Sora aceasta care îmi face injecțiile de benzedrină că să mă trezească din inconștiență și somnambulie îmi apare acum ca fiind o veche cunoștință. Plîngea și ea în taină, nu-mi dau seama dacă face parte din corpul medical sau este o deținută ca și mine. Ea mă sfătuiește să nu scriu aiureli, este dincolo un tovarăș care are misiunea de a mă stinge în bătaie în caz că nu vă scriu ce trebuie. Dar mie, stimate tovarășe General Procuror, nu-mi pasă de pumnii și cravașa lui, cine a trecut prin șocurile electrice ale doctorilor de aici nu se mai teme nici de bătaie și nici de moarte. Eu de un singur lucru mă tem: *că există o viață de dincolo*, unde va trebui să-i întâlnesc pe toți aceia pe care i-am nenorocit din cauza imensei mele prostii. De aceea doresc să sufăr cit mai mult aici, în această viață, ca astfel să mă curăț, cât de cit, de vinovăție și crimă. Fiindcă vreau neapărat să merit ca, în clipa în care numenele noastre se vor reîntîlni acolo, EA să-mi întindă mîna ei de sfîntă și martiră, gonind de lingă mine ingerul negru ce nu se mai dezlipește de ființa și soarta mea. De aceea, nici nu mai vreau să încerc a mă sinucide. M-am răzgîndit. *Doresc să mor ucis!* Aici, în acest ospiciu de incurabili, unde e Dealul Căpășinii, miezul ultim al tuturor utopiilor ce se vorbesc sau se construiesc în acest secol, cel mai stupid și mai criminal secol din ultimele cinci decenii.

A venit să mă vadă la vorbitor o femeie foarte frumoasă, îmbrăcată în negru. Spunea că o cheamă Florica. Nu-mi aminteam de ea, nu puteam nici să-i vorbesc, eram după o lungă criză postepileptică. Doar la vederea celor doi copii ce o însoțeau — un băiat de vreo zece ani și o fetiță fermecătoare de cinci sau șase ani — am simțit o durere cumplită în inimă și în occipital. Copiii aceia îmi răsculau niște dureri arse sau inecate undeva, în viața mea de mai înainte. Florica asta mi-a spus că Ea este îngropată în fundul grădinii Moșului și Moșul încă trăiește. Că acolo aș avea o casă și o livadă unde sunt așteptat să mă întorc. Nu vreau să vă mint, de cite ori sunt de serviciu la closete sau la spălatul scărilor, mă gîndesc la acea grădină și la acel mormînt. Dar tot atunci îmi dau seama că eu nu merit să mor într-o grădină: trupul meu va trebui să se termine aici, unde mi-au fost ucise sufletul și memoria. Cred că de la această Florica primesc în fiecare lună un pachet reglementar, de 5 kilograme, conținînd săpun, țigări, miere, slănină și alte bunătăți. Nu rețin decât săpunul — restul îl predau celor în drept: am învățat lecția, trebuie să dăm Cezarului și tot ce e al nostru, nu numai ce este al bunului nostru Dumnezeu...

Vă scriu alandala, aiurez încă. Nu știu de ce mă bucur, totuși, că vă pot scrie. O singură dată ne-am văzut — vedeți, sunt totuși lucruri ce nu se pot uita —, atunci mi-ați spus că v-ați făcut studiile în Genopolis și că ați fost coleg cu un oarecare inginer Winter. Că ați ascultat acolo cîteva din conferințele mele, în care vorbeam despre bolile incurabile și contagioase de care suferă bieteile cuvinte, biata limbă a oamenilor și a omeniei. Se poate, vă cred: dar vă rog să mă credeți și pe mine că nu mai țin minte absolut nimic. Pleavă, cenușă, vînt în deșert. Pentru mine, Genopolisul, cu toate cărțile și ambițiile sale, a fost dat la topit. Au murit părinții mei, a murit și Ea: în consecință, au murit și Dumnezeu, și Marx, și Europa asta în care am crezut și în care mi-am investit toate visele, gîndurile și speranțele. Sunt un moșneag nenorocit, scîrbît de lume și de mine însumi, simplu figurant într-o tragedie ce se va sfîrși curînd.

Totuși, nu vreau să vă dezamănesc. Favorul de a vă putea scrie este unic și uriaș. Va trebui să profit de această ocazie — mai ales că, în afară de cei doi procurori trimiși de dumneavoastră, simt lângă umărul meu și suflul a doi îngeri trimiși din ceruri. Mă și simt oarecum lucid; chiar dacă nu văd nimic înapoi în trecut, văd totuși înainte, înspre viitorul care vă interesează în primul rând pe dumneavoastră.

Mi-am dat seama că și dumneavoastră, personal, aveți tot interesul să puneți mâna pe acele caiete ale colegului meu de suferință, Caftangiu, precum și pe dovezile mele în legătură cu modul în care au fost scrise și transcrise lucrările ce fac astăzi faima de scriitor politic a trădătorului Tutilă Ilie. După cum ați constatat, încercările organelor dumneavoastră de a mă forța să spun unde le am ascunse aceste documente au eșuat: de îndată ce sunt supus unei torturi, oricât de științifică ar fi ea, eu cad în epilepsie, criza asta mă face insensibil și inconștient, aura letargică de după fiecare cădere a mea durează mult, uneori luni de zile. Dar, de când am fost mutat la etajul doi și de când știu că voi fi trecut la etajul unu, al depresivilor simpli ce au dreptul să lucreze în gospodărie, grădini și grajduri, am început să mă gândesc mai în adâncime la propunerile dumneavoastră. Acum le consider juste și utile, atât pentru mine, cât și pentru fosilele de valori în care mă încapăținez a crede încă. Sunt foarte obosit, credeți-mă. Mă doare mâna cu care vă scriu, îmi simt și mâna care mi-a fost tăiată. Sora mea de ghips albastru îmi spune că asta ar fi injecția ultimă pe care poate să mi-o mai facă; după efortul de astăzi, zice ea, voi dormi trei zile, va trebui să mă hrănescă cu glucoză, introdusă cu pilnia în stomac. Nu-i nimic, sunt obișnuit.

Iată, așadar, concluziile mele, care de fapt sunt niște concrete propuneri pentru dumneavoastră:

— Întii, vă rog să aveți bunățatea și înțelegerea de a da ordin acestui căpitan Enoiu, șeful secției „speciale” din rezervația noastră, să-mi restituie imediat proteza dentară pe care a reținut-o după ultima bătaie. Eu, de obicei, îmi scot proteza când sunt chemat la el (această proteză, după cum bine știți, o datorez epocii Tutilă

Unu, el, ca să pot dicta, mi-a comandat-o): fiindcă știu ce mă așteaptă, nu vreau să se spargă. Ultima oară, fiindcă, zicea dumnealui, nu am fost cuminte (e vorba tot de pachetul meu), a reținut proteza mea și o ține în fișetul său de metal de oțel. Zice că are să mi-o strivească cu cizmele lui dacă nu-mi bag mințile în cap și nu înțeleg că el este Dumnezeu și Sfântul Duh al tuturor ființelor și bunurilor ce intră și ies din acest lazaret.

— În al doilea rând, vă sfătuiesc să încetați a mă mai ruga să dau declarații în legătură cu acest bandit care a ajuns profesor universitar de marxism și autor reacționar nu știu unde: nu pot fi coautor în nimic cu cel care este, în primul rând, autorul uciderii soției mele. Cu riscul de a vă supăra, țin să vă spun că, în sinea mea, mă bucur că a fugit și că a publicat în străinătate ceea ce ar fi trebuit să poată apărea la noi în țară. „*Hobent sua fata libeli*”, asta înseamnă că își au și cărțile, ca și oamenii, soarta lor. Dacă aș da o asemenea declarație, nu v-ar folosi absolut la nimic: nu puteți să deschideți un nou proces împotriva mea pentru vina de a fi adevăratul autor (să zicem!) al acelor scrieri; nici un proces împotriva lui Tutilă Unu, fiindcă el este crezut acolo, în timp ce eu, ca martor, așa cum arăt acum, nu pot fi crezut nici măcar de cei mai imbecili gazetari angajați sau reangajați. *Să știți că cineva mă tot fotografiază*, mai ales după ce sunt maltratată: nu știu cu ce scop (în orice caz, a devenit evident pentru mine că și dumneavoastră aveți destui dușmani); dacă într-o bună zi fotografia mea va apărea în ziarele de dincolo, cine va mai crede că ruina jalnică ce sunt acum a fost cândva un universitar în filosofie și autorul prezumtiv al unor lucrări ideologice sau literare?

— Vreau să fim bine înțeleși: sub nici un chip nu vă pot preda acum manuscrisele bunului și bravului meu coleg de suferință Ion Mămăligă. Care, la insistențele oportuniste și aristocratice ale soției sale (pe care a iubit-o orbește), a acceptat să-și schimbe numele în Leonid Caftangiu. Aceste însemnări (care sunt ale unui ION și nu ale unui oarecare Leonid) conțin adevăruri cutremurătoare. Vedeți că vă scriu cu creion chimic și nu

cu pixul nemțesc pe care mi l-ați trimis dumneavoastră. De ce? Fiindcă un înalt tovarăș de la Înalta Poartă — care cercetează în taină chiar și pe cei care se cred că sunt șefii tuturor cercetărilor din această țară — m-a rugat insistent să-i predau cite o copie din toate declarațiile ce mi le cereți. Astfel, eu fac trei declarații odată — am și plombagină, am și hirtie: sora care îmi face injecții are ordin să asculte de ordinele mele. Cei doi procurori civili pe care i-ați trimis la mine după această declarație au început, conform metodei clasice, prin a mă amenința și lovi: dar, după aceea, căpitanul Enoiu, invitându-i la un pahar de adevăr, le-a strecurat vulpea în sin: subit, au devenit niște mielusei, se uită la mine ca la un semafor, mi-au adus țigări, chibrite, cafea. Ei știu acum că am dezlegare *de foarte sus* să scriu ce vreau, cât vreau și în cite exemplare am nevoie. Sunt eu o căzătură de om, un cadavru viu — dar Adevărul fratelui Caftangiu și al fostei sale soții, Adevărul meu și al soției mele în veșnicie se leagă de o horă înaltă. Imense și periculoase interese de stat depind de secretele pe care soarta sau justiția imanentă mi le-a încredințat tocmai mie. La ora asta mă simt mandatarul memoriei și destinului celor care am pățimit nevinovați în ultimii patru sau cinci ani. Deci să nu-mi cereți aceste caiete ale lui Ion Mămăliță, *alias* Caftangiu: ele sunt bine ascunse; plus trei copii făcute de el, cu puțin înainte de a muri ca un martir; dacă acum dumneavoastră ați da un ordin ca eu să fiu supus unei torturi pentru percheziționarea memoriei mele, să știți că în trei zile veți primi o carte poștală anonimă în care veți fi întreat ce este, de pildă, cu cele trei icoane de mare preț și acele două covoare vechi, de muzeu, pe care le-ați primit de la rudele soției mele, ca să stingeți dosarul meu penal, în care eram acuzat de a fi fost complice la evadarea tânărului violonist Itzac Sommer. (S-a găsit în casa mea vioara lui: am recunoscut la timpul respectiv ce e cu această vioară. Dar în cartea poștală ce o veți primi — și dumneavoastră, și secția de justiție din Înaltul Divan — se va indica și cine a devenit, peste noapte, proprietarul pianului, al viorii și al întregului aparataj muzical al fa-

miliei acelu nenorocit transfug.) Se face acum aici, în mare taină, o listă a celor care se aprovizionează regulat de la crescătoriile de porci și păsări și din grădinile și serele speciale ale acestui foarte secret ospiciu de incurabili. Mașina dumneavoastră figurează printre cele care au încărcat în portbagaj diferiți purcei, curcani și pui vii, plus hălci întregi de pastramă de batal. Căpitanul Enoiu în persoană este cel care — ca să-și justifice cele două vile pe care și le-a construit pe numele ginerilor săi —, avînd o sulă în coastă, alcătuieste cu grijă niște liste de hoți și profitori, liste pe care, sunt sigur, nu vi le va preda dumneavoastră și nici prietenilor dumneavoastră.

— După cum vedeți, fără să vrem, am ajuns copărtași într-o foarte serioasă afacere sau încurcătură. Nu se mai știe cine vinează și cine e vinat. Diferența între mine și dumneavoastră, de astă dată, este în favoarea mea: fiindcă eu nu am, nu mai am nimic ce pierde. Mie nu-mi este frică nici de bătaie, nici de infometare, nici chiar de moarte. Știu că va trebui să mor — dar *vreau să mor ucis* în această închiisoare ultimă, atunci cînd se va împlini vremea mea și după ce voi termina cu testamentul colegului meu Caftangiu.

— Am semnele mele că din clipa asta tot ceea ce vă scriu mi se dictează de undeva: eu nu sunt decît un simplu instrument fizic prin care Adevărul își face drum spre lumină. Vreau să vă conving că nu aveți de ales: trebuie să ascultați de sfatul meu și să procedați așa cum vă spun eu: altfel mă voi vedea silit să apelez la acel înalt funcționar de la Înalta Poartă care are sarcina de a lua declarații și de a stringe date în legătură cu acest Tutilă Ilie, a cărui fugă și trădare au afectat în modul cel mai dureros pe însuși Magnificul nostru Sultan. Cu totul întimplător, la ultima mea întîlnire cu acest bimbașă, acuzîndu-l eu de modul în care s-a purtat cu verișoara sa, el mi-a strecurat în buzunar o hirtie semioficială, scrisă cu mina de dumneavoastră personal, prin care îl autorizați să folosească toate mijloacele ca să stingă *fără milă* incendiul ideologic din Isarlık, sacrificînd la nevoie propriile rude. Prin această hirtie

deveniți complicele exact al aceluia pe care aveți sarcina de a-l demasca acum. Dar de mine nu trebuie să vă temeți: am avut timp să cumpănesc lucrurile, m-am și sfătuit cu cine trebuie. Iată, în câteva cuvinte, hotărîrea mea. Nu voi da în vileag documentele ce le dețin, mai mult, doresc să colaborez cu dumneavoastră, ajutîndu-vă să vă îndepliniți sarcina. În caz că mă ascultați, copia acestei declarații nu va fi predată anchetatorului secret de la Înalta Poartă. Aveți toate șansele să scăpați cu obraz curat, pentru asta vă dau cuvîntul meu de onoare, și cuvîntul meu este un cuvînt greu acum și este și de asigurată și verificată onoare. În caz că refuzați să fiți corect cu mine și cu Caftangiu, mă obligați să caut aliați în altă parte. Acel necruțător comisar ce vă concurează în cercetări, a spus despre dumneavoastră, rîzînd, că nu sunteți un „general-procuror”, ci numai un oarecare „procuror general”; ceea ce, spune dumnealui, este ceva foarte relativ și deosebit de trecător.

Ca introducere, iată câteva prețioase informații preliminare prin care doresc să vă dovedesc că acel caiet al prietenului meu Caftangiu nu este o legendă goală, ci o realitate plină de date, cifre și amănunte deosebit de grave și incriminatorii.

1. Scrie în acest caiet că, după ce s-au suspendat în pașalîcul nostru iubit importul de cafea și vînzarea boabelor de cafea prin comerțul de stat, în trei mici porturi de pe Istru, diferiți misiți și vameși cu grijă aleși cumpărau cu ridicata, de pe șalupe austriece, saci grei de cafea boabe pe care apoi, cu preț dublu (600 lei kilogramul), îi vindeau cu de-a măruntul, la negru, în orașe ca Isarlık, Genopolis și chiar Ulan-Bucur. Întreagă această afacere era condusă de doamna Carmen Caftangiu, iar veniturile uriașe erau încasate de casa Osmanescu et Comp.

2. Informația de mai sus nu ar avea nici o valoare pentru dumneavoastră dacă nu aș adăuga că Osmanescu, la origini, este de alt neam și avea în copilărie alt nume. Pe care îl știau și soția mea, și colega ei de bancă, fosta soție a Osmanescuului. Și îl știa și Caftangiu-Mămăligă — care era obligat să tacă, să rabde și să

inghită, dar care urmărea cu ochii deschiși toate matrapazele ce se puneau la cale în casa sa. Nu vă spun acum care este numele adevărat al acestui cumplit Osmanescu. Am plîns și am ingenuncheat în fața lui, rugîndu-l să îmi trimită medicamente străine. Trebuia să joc acest teatru: nici nu era teatru, am deseori momente cînd îmi vine să ingenunchez și să sărut, cu nesfîrșită milă creștină, cizmele tovarășului căpitan Enoiu, spunîndu-i în lacrimi: „*Ia nevinovni, ia nevinovni, izvinite minea, moi brat Ivan!*“. Dar vă pot spune că Osmanescu este rudă apropiată cu doi mari importatori de cafea, care au mari fabrici și antrepozite în Marsilia, Hamburg și Viena. Mai știu că Tutilă Doi, după ce a pierdut postul de rector al Academiei Alutane din Roma, a ajuns director la unul din aceste antrepozite în care sosește cafeaua adusă din Brazilia. Osmanescu, dacă a ajuns să intre iar în grațiile doamnei Carmen, vă asigur că își pregătește inteligent propria trădare. El, fiind foarte bogat, vă asigur că nu va avea nevoie să predea marxism și nici să publice din manuscrisele pe care le-a confiscat în lunga sa carieră.

3. Cu o zi înainte ca bietul Caftangiu să fie internat cu forța la clinica de neuropsihiatrie (deși nu fusese dat afară din partid, primise doar vot de blam cu avertisment), din întîmplare — și spre ghinionul său — a surprins acasă la el o uriașă cantitate de aur pentru care se certau soția sa și marele Osmanescu. Era aurul ce a fost confiscat, cu ani în urmă, de la țigani și sătrari, rudari, zlătari, dar și contrabandiști, din Banatia și Alutania. O parte din acest aur a fost predat Băncii Naționale, dar o însemnată parte a fost însușită de cel care a condus operațiile de percheziție și extorcare. În afară de acest aur țigănesc, Caftangiu a mai zărit și un pumn de monede bizantine, din aur venețian, găsite de arheologi și făcute cunoscute marelui public prin denu-mirea muzeală „Tezaurul tracic de la Pelendava”. Caftangiu nu știe cum a fost împărțit acest tezaur, dar e ferm convins că în combinație a fost amestecat și Tutilă Ilie, cel care l-a „salvat” atunci de retrogradare pe Osmanescu și a pus la punct atît izolarea la incurabili a lui Caftangiu, cît și plecarea „la studii” a doamnei Car-

meu, împreună cu el. Partea lui Osmanescu a rămas în țară. Acesta — fiind și fricos, și laș — nu a îndrăznit să scoată peste hotare grosul din această pradă: o are ascunsă, împărțită în trei locuri. Carmen cunoaște aceste locuri, dar, întâmplător le cunoștea și Caftangiu. Și acum, fiind posesorul caietelor testamentare ale acestuia, le cunosc și eu. Iar în caz că aș fi omorît — adresele și locurile respective figurează în toate cele trei copii pe care Caftangiu a reușit să le facă înainte de a muri, dându-le apoi unor amici de încredere, care știu precis ce au de făcut în caz de alarmă, aici. Adresele și numele acestor amici ai prietenului meu, din motive pe care le bănuiești, nu am vrut să le aflu. E mai sigur așa.

4. Nu vă îndemn să-l chemați direct pe Osmanescu în țară, prin ministerul său. Se va speria și nu va veni. Nici să-i anunțați o decorare sau un răspuns pozitiv la memoriul de reabilitare înaintat iubitei noastre sultane de către păcătoasa Carmen. Ar intra sigur la bănuiele. Un lucru știu, fiindcă îl cunosc: că, lăsat în pace, netulburat de griji legate de funcția și amorurile sale, în îmbuibarea și uităceala din Occident, ca toți cei care au trecut granița și au rămas acolo, va pierde din frica sa funciară, patriotică, va uita de furcile și decretele ce păzesc la noi relația atât de importantă între „a fi” și „a avea”. Nu ar fi rău să afle, cumva indirect, că eu am murit, în timpul unei anchete, de inimă. Ca și soția mea. Asta îl va liniști, înseamnă, își va zice, că a dispărut și memoria din acele caiete care, poate, nici nu a existat decât ca legendă și amenințare. Va veni singur sau însoțit de reabilitata Carmen. *Auri sacra fames*. Atunci vești putea să puneți mâna pe el. Nu va fi nevoie să-l torturați ca să-și scuipe toate fărădelegile: așa cum boxerii și luptătorii campioni au frică de injecții și dentist, tot așa foștii torționari, anchetatori sau procurori, odată arestați, devin niște viermi și niște cîrpe. Curajul de sub epoleți pierde îndată ce în locul frumoasei uniforme apar zeghea și tunsul. Desigur, nu-i vești putea înainta un proces public: e cadru politic. Ori va fi executat în condițiile cunoscute, ori va fi trecut și el prin tratamentul de amnezie și autism în vreuna din clinicile speciale. Eu vă propun să-l aduceți

aici. Vreau să-l privesc în ochi. În caz că mintea mea va fi limpede așa cum o simt acum, vă asigur că vă voi ajuta să alcătuiți un dosar de punere sub acuzație pentru crimă și jaf de drept comun a trădătorului Tutilă Ilie. Vă voi servi pe tavă toate acele probe prin care vești putea dovedi, în fața oricărui organism juridic, național sau internațional, că acest individ a comis în țara sa nu acte de curaj politic sau scrieri de convingere și conștiință, ci crime fasciste de tip banditesc, plus o crimă patricidă, plus alte două crime în familie, numai și numai spre a face să dispară martorii, din sat și din familie, ai trecutului său patricid. Nici nu vom avea nevoie de depozițiile complicelui Osmanescu: vă voi aduce la nevoie zeci și zeci de martori cinstiți, plus câteva documente ucigătoare. Vă asigur că am tot ce-mi trebuie ca să pot dovedi în fața oricui că tot ce a publicat el acolo a fost dictat de mine aici: dar eu nu am dictat din memorie, așa ceva nu e posibil, ci după anumite manuscrise ale mele, confiscate din casa mea. Aceste texte originale ar fi trebuit să fie arse. Nu au fost arse: mi-au fost restituite în taină. Sunt ascunse, împreună cu testamentul și caietele fratelui meu Ion Mămăligă.

Stimate tovarășe General Procuror, vă rog să mă credeți, nu mă simt îndemnat de nici un fel de dorință de răzbunare sau justiție. Pur și simplu execut niște porunci superioare. Funcționez ca o rotiță în cadrul unui alt aparat de represiune, al unui aparat magic sau metafizic infinit superior tuturor forțelor din lume ce depind de istorie, putere politică, pumni și pistoale. Ca om, nu sunt decât un nebulos incurabil; doar ca cetățean am fost desființat și anihilat. Trăiesc în micul infern al acestui lazaret secret care, după a mea părere, nu este decât o simbolică metaforă și miniatură a marelui infern din lumea de afară. Ispășesc urcînd spre moartea ce nu poate fi, pentru cei ce agonizează aici, decât o etapă sublimă de ușurare și mîntuire. Aici, în timp ce mi se sfărma carnea și mi se bombardau celulele din creier, am avut parte de câteva bucurii și lumini supralumesti. Sub calota de gheață a uitării și au-

tizării ființei mele, în anumite clipe de grație sau revelație, simțeam o liniște adincă și o mângiere ce nu putea fi decît cerească. Pe vremuri — parcă într-un alt secol și într-o altă existență —, pe niște paie putrede, putrezind eu într-o celulă de beton verde, așteptam ca ușa de fier să se deschidă și Domnul nostru Iisus Hristos, în zeghe, cu cătușe la mîinile sale rănite, cu ochelari negri pe ochii săi dumnezeiești, să fie adus și împins alături de mine, pe cimentul aceluia „izolator“ fără de sfîrșit. Acum, aici, Hristos e mereu prezent. Ca o lumină de candelă mi se pare a fi ascuns în singele meu toropit de bătași și foamete, în mintea mea întunecată de medicamente și șocuri electrice. Nu-l mai chem, nu îndrăznesc să mă uit în ochii lui. Aștept clipa în care EA va veni să mă ia de mîină și să mă ducă să ingenuchez sub crucea Lui sacră... Dar pînă atunci mai e mult, eu trebuie să caut rugăciunile pe care le-am uitat (sau care m-au uitat), trebuie să culeg din praf și noroiul orelor mele de demență cioburile imaginii EI, sfărimate și risipite în pleava și vîntul deșertului acestei lumi și al acestui veac.

Tristissima noctis imago... Mă bucur că vă pot scrie; scrisul acesta, în sine, mi se pare o minune de sus. Toată evoluția așa-zis progresistă a științei și civilizației noastre se rezumă în energia ucigătoare a unor bombe gata de a fi lansate; toată evoluția revoluționară a societăților noastre multilateral și hiperdezvoltate se concentrează simbolic în absurditatea cretină și demențială a liturgiilor sultanale; întreaga rezistență spirituală a culturii noastre creștine, democratice și europene se prefigurează emblematic și premonitiv prin existența și funcționarea, la toți indicii și parametrii, ai acestui ospiciu în care demența puterii cuprinse de frică încearcă să înnebunească și să ucidă revolta celor sături de minciună, disperare și neant. Mă consider a fi în centrul lumii, pentru că aici, într-un minimum de spațiu, se concentrează maximum de suferință și crimă. Din punctul de vedere al condiției mele — țin să v-o spun, fără frică și menajamente — timpul și spațiul, istoria și politica, civilizația și cultura își dau întîlnire aici, ca la întretăierea unei abscise cu o

ordonată. Aici se face bilanțul moral al acestui secol, aici se iau probele de slavă și otravă pentru ceea ce mai putem numi condiție umană. Eu așa cred — și îl rog pe bunul Dumnezeu să vă lumineze ca să puteți cit de cit înțelege gravitatea tragediei ce se joacă și importanța diavolească a rolului pe care îl interpretați în piesa ce se joacă.

Doamne Procuror General, am datoria și chiar plăcerea de a vă comunica, în modul cel mai primitiv și mai simplu, cîteva din concluziile mele teoretice de aici. Mi-ați propus să devin informatorul dumneavoastră discret, să vă raportez din cînd în cînd cam ce se vorbește, cam cît se fură, ce fel de abuzuri sau afaceri se fac sub ochii noștri. V-am refuzat. Nu mă interesează bătăturile, atunci cînd pe mine mă doare inima; nu vă pot scrie despre niște mici criminali și hoți, cînd pe mine mă interesează crima și hoția în general, ca simboluri cronice ale schizofreniei maniacale antidialectice de care suferă nu subsemnatul, ci țara și poporul al cărui fiu și soldat umil voi rămîne pînă în ceasul meu de pe urmă. Deși sunt și rămîn un simplu și aproape anonim nebun incurabil, deși peste memoria și inteligența mea s-au turnat fier-betoane de uitare, frică și moarte, deși am murit de mai multe ori în viață, fără să fi cunoscut vreo înviere, pierzînd chiar încrederea în posibilitatea istorică a unei învieri a neamului meu — ca un fel de preaplin al acestor ore în care pot scrie și gîndi, sub semnul aceluia frumos și vechi „*non omnis moriar*“; profit de aceste ore de insulară singurătate și libertate spre a vă atrage atenția asupra unor certitudini ce au supraviețuit, nici eu nu știu prin ce minune, în fosta mea conștiință și actuala mea luciditate. Poate că au să vă folosească odată. Și dumneavoastră veți cunoaște căderea, ratarea, descompunerea: veți ajunge un bătrîn oarecare — copiii și nepoții dumneavoastră au să vă întrebe, poate, într-o frumoasă zi, la ce concluzii ați ajuns, cum explicați mizeria și degradarea prin care își dă sufletul frumoasa și viteaza noastră patrie. Nu le veți putea povesti nici despre Osmanescu sau Tutilă, nici despre bietul Caftangiu sau ridicol-nenorocitul

Candid ; nici chiar despre anchetele dumneavoastră glorioase de astăzi nu le veți putea relata miine. Va trebui să-i mințiți sau să le vorbiți despre alții și altceva. Nu este exclus ca, după mazierea sau ieșirea dumneavoastră la pensie, să începeți a scrie romane sau piese de teatru, ca să puteți dormi și respira, ca să puteți privi spre cer, spre rafturile cu clasici sau pereții plini de icoane vechi, va trebui să uitați de urletele celor schingiuiți, torturați, uciși, în rate lungi, științifice, nu ca altădată, în public, pe roată, în vremurile blinde ale procesului Horea și al chinutului procuror Iancovici.

Consider, tovarășe procuror, că orice putere politică absolută este o pedeapsă cerească pentru un grav păcat originar ; cred că orice religie sau sistem filosofic ce acceptă degradarea sa în ideologie politică sau revoluție devine automat o utopie demonică, fiindcă orice vis de a crea o societate sau un om nou prin teroare, minciuni și crime nu este decât un lung proces de *inorcizare* prin izgonirea a tot ce este sacru în oameni și în lume ; orice dogmă e setoasă de sânge, orice dictator tinde să ajungă un Dumnezeu lăudat și preamărit, chiar dacă acest absolutism al puterii sale va face ca Materia și Spiritul, în alianță și mistică sinteză, să involueze spre sfârșitul lumii, spre Ekipodosisul general ; „libertatea, dreptatea, fraternitatea“ nu sunt niște simple lozinci ale unor revoluții burgheze, franco-americane, ele sunt condiții, metode și scopuri sociale ce ne împiedică să devenim fiare sau, mai rău, sclavi ; oricine le eludează sau încearcă să le falsifice întoarce istoria spre legile peșterilor și morala haitelor flămânde ; fiindcă nimic nu e întimplător în această lume, materia e egală și identică cu spiritul, ambele fiind inferioare sintezei lor pe care nu o cunoaștem, dar care ne cunoaște ; de aici privită, Istoria îmi apare ca un gigant cuprins de slăbiciunea de a visa utopii, omenirea e foarte grav bolnavă, medicamentele folosite sunt minciunoase și iluzorii, majoritatea doctorilor sunt nebuni, spitalul întreg e minat, fiecare suflet și fiecare monadă de luciditate a ajuns o rană purulentă, dureroasă, incurabilă ; și totuși, procurorule, nu trebuie să uităm că buruienile, ciupercile, lichenii și lichelele fac parte

din ecologia brazilor, că în marile orașe, numărul oamenilor e strict egal cu cel al șobolanilor din subsoluri, că frica și foamea sunt cele două stihii malefice ale omenirii, că răul de clasă există, nici religiile și nici revoluțiile nu au reușit să stingă ura dintre cei bogați și cei săraci, dintre cei puternici și cei slabi, cei care aplaudă forțați și cei care sunt forțați să fie aplaudați ; nu trebuie să uităm, mai ales, că libertatea în sine nu există decât în raport cu tine însuși, dar Libertatea popoarelor poate fi furată sau anulată de prostia și ignoranța exact a acelor șefi de state care, la Yalta sau Helsinki, iscălesc stipulații în legătură cu Drepturile Omului, dar uită să ceară libertatea de autodeterminare a acestor popoare, lăsând ca ziaristii lor să exclame cu satisfacție și cinism : „în definitiv, fiecare popor are exact atila libertate câtă merită“ ; fiindcă nu pot să nu mă amăgesc că izolarea umilitoare a filosofiei și moralei de masa tuturor tratativilor e trecătoare, că nu va veni o zi în care Știința și Ideologiile în genunchi vor cere iertare Religiilor, Moralei, Ontologiei pe care le-au ignorat și le-au înjosit, capul îmi vijiiie, dar luminoasa cărare o văd și o simt, iată, sunt în măsură să vă spun (ca să luați aminte și să vă cutremurați), că aici, în ultimul cerc al infernului țării mele, am ajuns la certitudinea clară și evidentă cum că la baza acestei lumi, la baza materiei și spiritului ce alcătuiesc Ființa și ființarea atât a lumii, cât și a omenirii și istoriei acestei omeniri, stau trei substanțe de natură transcendentală, sacră, divină : Dragostea, Adevărul, Credința ; ele, împreună sau separat, în fiecare suflet individual, dar și în sufletul tuturor văzuteilor și nevăzuteilor, alcătuiesc esența metafizică a tot ce este, așa cum este, atât în cer, cât și pe pământ ; cine de aici, suntem victimele, ostaticii, prizonierii acestui război fiecărui atom și fiecărei celule vii în parte, declară război ideii de divinitate, lui Dumnezeu însuși : noi aici, suntem victimele, ostaticii, prizonierii acestui război ce s-a declarat deja într-o mare parte a lumii, dar iată că noi suntem în măsură de a ști și de a fi experimentat faptul că cea mai umilă rugăciune, făcută cu dragoste și cu credință, te apropie de adevăr, te insta-

lează în adevăr, mai mult decît zece laboratoare de fizică sau biologie, decît o sută de sateliți sau un milion de matematicieni sau fizicieni amețiți de propria lor beție; nu are rost să vă demonstreze matematic că minus UNU (—1) este nu numai un grav simbol de perpendicularitate, dar și o primă condiție de mintuire, pentru orice individ sau popor ce a fost declarat a purta semnul minus pe umerii singurătății sale în lume și istorie; nu se poate, domnule procuror, extrage rădăcina pătrată sau cubică dintr-o conștiință și nici transforma toate cercurile cunoașterii noastre în elipse ale fricii și demenței. Va veni o zi — nădăjduiesc fiindcă imi este milă de întunericul și pustietatea sufletească în care trăiți —, o zi luminoasă, în care și dumneavoastră, și ceilalți mercenari ai injustiției veți fi obligați de către propria voastră stăpînire să înțelegeți și să admiteți că norma de drept în justiție înseamnă legarea, cu ajutorul moralei, a binelui de adevăr; veți înțelege atunci că, „acolo unde există gratii, și cei păziți și cei care păzesc stau tot după gratii” și că frica ce o inspi-rați victimelor dumneavoastră este matematic egală cu frica ce vă chinuie pe dumneavoastră în somn sau la marile ședințe; că dezumanizarea prin torturi și spălări ale creierului se răzbună prin numărul alarmant de prunci mongoloizi, oligofreni sau handicapați ce se nasc în familiile celor în cauză; atunci, cine știe, va fi înțeles și de către legiuitorii satrapilor noastre că justiția e indivizibilă, că nu se poate despărți „*suum cuique tribuere*” de *alterum non laedere*”; și, mai ales, va trebui să admiteți că un om (sau o instituție) căreia i-ați dat voie, dezlegare sau ordin să bată un OM nevinovat — care nu are decît vina de a-și apăra verticalitatea conștiinței sale — acel om (sau Instituție) se poate considera îndreptățit *legal* să fure și să mintă oricînd, oricît și pe oricine; iar un Om căruia i-ați dat ordin să *ucidă*, fără să se teamă de pedeapsă, acela este dezlegat de orice Contract Social, moral, politic, acela are voie să-și trădeze și patria, și ideologia — și mai ales Portretul care i-a pus în mînă o cravașă sau un pistol, fără ca să-l învețe

ce înseamnă „a ucide”; frate procurorule, istoria ne-a învățat că cel ce scoate sabia mai are șanse de a scăpa netăiat de sabie — dar, din păcate, aceeași istorie ne va dovedi (are timp, nu se grăbește) că cine scoate minciuna, hoția și trădarea va pieri de minciună, hoție și trădare; să știți că în lumea asta a noastră, de aici, a celor *condamnați la a uita spre a putea fi uitați*, preexistă o lege tainică ce nu poate fi explicată deocamdată, și anume că *nimeni și nimic nu pierе cu totul*; nu există secrete ce nu se vor afla, crime ce nu se vor descoperi, criminali ale căror nume să rămînă ascunse în veșnicie; totul, absolut totul se plătește și se răsplătește încă în această lume, dacă nu prin noi, atunci prin copiii sau urmașii noștri; creierul uman are o parte a sa care poate fi distrusă prin șocuri și medicamente, dar esențialul, miezul tragic al fiecărei victime de aici, ca o sămînță tainică, zboară ca păpădia în vînt sau se ascunde sub pămînt, în așteptarea unei ploii sau a unei dreptăți viitoare. Placenta nu poate înlocui la nesfîrșit fătul pe care l-a adus pe lume, vorba goală nu poate înlocui fapta și realitatea, falsele mituri și serbări ale minciunii nu pot înlocui, în sufletul poporului ce tace și rabdă, capacitatea sa de a gîndi, judeca și condamna; cu cît umilirea, exploatarea și rușinarea obrazului unui popor întreg durează mai mult, cu atît reflexul de bumerang al mîniei și răzbunării va fi mai cumplit; această „lungă durată” a teroarei e sabie cu două tăișuri, nu se știe cine profită de ea, valorile întoarse pe dos sau călcate în picioare pot deveni, după două sau trei generații numai, lozinci de libertate și dreptate mult mai cumplite decît au fost aceste biete speranțe pe vremea strămoșilor noștri răsculați; confuzia în lume e enormă, nu se mai știe cine e de slînga, cine e de dreapta, cine e bogat și cine e sărac, cine vrea să elibereze și cine vrea să fie eliberat; bunul Dumnezeu va trebui să ia din mînă oamenii jucăria asta morală care se cheamă istorie, nu am fost vrednici de a fi propriii stăpîni ai propriei noastre soarte, va trebui să intrăm în țarcurile Cerului, așteptînd ca Providența să hotărască *dacă mai merităm să fim* sau *dacă*

e mai bine, pentru întregul univers al liniștii și armoniei, să dispărem ca o riie sau ca niște ploșnițe sîngeroase și criminale...

Frate procurorule, rogu-te să mă ierți dacă m-am abătut prea mult din cărarea legii. Îmi trec prin fața ochilor paginile prin care acel nenorocit Ion Mămăli-gă și-a strigat, în scris, înainte de a muri, apocalipsa. Ea nu începe cu trompetele unor îngeri sau cu amenințările Glasului celui dintîi, care a spus: „Suie-te aici și-ți voi arăta ce are să se întimplă după aceste lucruri!” Nu. Apocalipsa lui Ion Mămăli-gă spune ce se întimplă azi, fiindcă, după a noastră părere, lumea nu este înainte de sfîrșitul Lumii, ci este în sfîrșitul acestei lumi. Apocalipsa a început demult, poate de cînd primul om, zicînd „nu există Dumnezeu”, și-a îngăduit să-l împuste în ceafă pe fratele său Abel numai fiindcă acesta continua să se roage și să se teamă doar de Cel de Sus. Caftangiu a avut iluminări de profet: fără să fie filosof sau teolog credincios, a rostit cîteva preziceri cutremurătoare. Nu vi le înșir, nici nu aș putea, ele sunt sacre și păzite de un înger. Dar, fără să mă tem de dumneavoastră sau de domnul căpi-tan Enoiu, pentru a vă face un bine și a vă da o idee ce înseamnă clarviziune la un nebun condamnat la sin-ucidere, am să vă comunic, prin vorbele mele, ce profetiza în urmă cu mulți ani acest Ion Mămăli-gă, activist trecut în pasivitate și reflexie. El era convins că foarte curînd, în etape ascunse, dar diferențiat ase-mănătoare, absolut în toate statele stalinizate după Yalta, după ce se va constata dezastrul economic, so-cial, ideologic și moral, puterea politică va trece printr-o fază de nebunie paranoică și mistică pseudoreligioasă; profitînd de această derută, Ministerul de Interne va în-ghiți pe rînd toate celelalte ministere, începînd cu cel de justiție și continuînd cu cel de externe, comerț, în-vățămînt și cultură. Paraziții din aparatul de stat și cei de divan vor deveni supușii temători ai bratului lung; poporul, din stăpîn și rob, va deveni o masă de păziți și păzitori. Puterea polițienească se va înstăpî-ni peste tot, democrațiile socialiste devenind, fără să-și

dea seama, simple dictaturi militare ale berzelor al-bastre în civil. Această profecie, la noi, a devenit o realitate evidentă. Dumneavoastră nu mai știți cine vă este adevăratul superior, Osmanescu, atașat cultural, nu știe de cine trebuie să se teamă mai mult, eu tre-buie să-mi scriu acest raport în trei exemplare, unul pentru dumneavoastră (generalul procuror sau procu-rorul din serviciul generalilor?), un altul îl predau u-nui anchetator cu ochi de barză albastră și pe al trei-lea îl adaug la colecția mea de documente, manuscrise, și diferite profeții și apocalipse. Deci, iată, revin la ce am spus la început: aveți dușmani, temeți-vă, puterea ce o aveți e cu două tăisuri. În ceea ce mă privește, de-ndată ce va trece efectul injecțiilor, voi redeveni ceea ce sunt de fapt: un simplu rebut social, o amărită de monadă a acestui secol, flămînd și îngrozit de bătăi și injecții, așteptînd ca dumneavoastră să dați un ordin telefonic călăului meu ca să-mi restitui proteza den-tară: vreau să pot striga corect, în clipa în care re-întro în criza mea de nebunie: „Merde, merde, merde. Trăiască Statele Unite ale Eurasiei!”

Acum, gata: simt apropierea leșinului. Nu aș vrea pentru nimic în lume să mă prăbușesc chiar cînd se a-nunță o mare vizită a Crucii Roșii Internaționale. Nu vreau să mai fac parte dintre cei evacuați și inchiși în pivnițe unde li se administrează diferite soporifice și neuroleptice. Cu ocazia ultimei asemenea vizite sau inspecții au murit sufocați mai mult de cinci din acei melancolici care ar fi dorit să urle. Vreau să rămîn treaz — tăcut, dar treaz, — un oarecare anonim bol-nav depresiv; nu am și nu am avut niciodată nimic cu politica sau cu regimul, sunt fericit să pot agita ste-gulețul, îmbrăcat în salopetă albastră nou-nouță, demonstrînd astfel că tot ce se spune rău despre rezor-vațiile noastre neuropsihiatrice sunt simple calomnii inventate de dușmanii patriei noastre și de renegații fragiți peste hotare. Ori de cîte ori visez că aș putea să fiu întrebat de vreunul din ziaristii ce însoțesc ase-menea inspecții internaționale dacă am cumva vre-o dorință specială, ce grozavă bucurie mi-ar face să-i pot

spune acestui Figaro din Vest : „Stimate domnule ziarist, după cum vedeți, salonul nostru e frumos, curat, ultraseptic. Dar îi lipsește, totuși, ceva. Nu vă cerem un portret color al genialissimului nostru Sultân, nu avem dreptul, aici, la așa ceva ; nu vă solicităm nici vreo icoană sau crucifix creștin : trăim și murim într-un stat ateu; orice simbol de credință poate să ne tulbure sau să ne accentueze dorința de sinucidere sau ucidere. Dar tare mult am dori, dacă ar fi posibil, (și ce nu e posibil într-o lume imposibilă?), să dispuneți a se aduce din pivnițele teatrului din Isarlık trei busturi de ghips ce zac acolo fără de nici un folos : al lui Marx, al lui Stalin și al lui Hitler. Văzîndu-i, ne-am simți mai puțin alienați, ne-am da seama că suntem în Europa, în secolul XX, nu suntem singuri, așadar, nu suntem părăsiți și uitați. Văzînd aceste busturi, ne-am da seama că istoria există și merge înainte, că utopiile funcționează normal, că prostia și crima au rămas boli cronice, incurabile : rugăciunile noastre fiind simple blesteme, blestemele noastre umile rugăciuni (de uitare și iertare), avîndu-i sub ochi pe acești mari creatori de lume, ordine și om de tip nou, am murit mai ușor, mai împăcați și oarecum răzbunați. Nici unul din noi nu va apuca integrarea și a statelor noastre occidentale în Statele noastre Unite, dar vom putea avea speranța ca, măcar din ceruri, alături de martirii dreptății și bunului-simț, să putem privi în jos, rîzînd din toată inima. Ca doi șerpi ce au încercat fiecare să înghită coada celuilalt, simțidu-și absurdul sfîrșit, rușii și americanii se vor împăcat și se vor alia. De pe acum îi vedem îngenunchind și cerînd de Sus, de la Noi, pe Cineva care să-i elibereze de imensa putere pe care au acumulat-o prostiește și cu care, acum, nu mai știu ce să facă și ce să mai înceapă.

Am amețit. Sora refuză să-mi mai facă o injecție. Celula asta de anchetă se lărgeste, se luminează. Un demon frumos, cu alte aripi, citește Biblia în colțul de sus al încăperii : Napocos răsfoiește Apocalipsa prietenului meu Caftangiu-Mămăligă. Îi place, o va introduce în viitorul nostru Supplex. Un cal șarg mă așteaptă într-o

dumbravă, nu sunt departe de peștera în care cineva cîntă din Bach ; da, acum, dinspre grădina Moșului nostru coboară spre mine o Umbră sfîntă : opera vieții mele, marea mea dragoste, unica mea patrie, ultima carte pe care nu am citit-o în întregime și pe care am dat-o la topit, la ars : vine spre mine zîmbînd, mă ia de mîină, mă conduce spre o piață imensă, a unui gigantic Isarlık ceresc, și acolo, îmi arată un uriaș afiș roz pe care sunt... pe care sunt înscrise niște nume. Îngeri și draci, bogați și săraci, proști și deștepți, ca la iarmarocul Sfintei Mării, privesc acest afiș rozaliu și rîd, și rîd și rîd. „Vezi, îmi spune Ea, cu vocea ei cerească, fericiți sunt și cei ce pot rîde ! Dacă iadul e pardosit cu utopii, raiul nostru valah e alcătuit din libertatea de a putea rîde, birfi, critica, amestecînd la crimă cu veselia, disperarea cu nădeîdea și frica de curaj cu curajul fricii...”

Amin.

SFÎRȘIT 2